

T.C. ÖZYEĞİN ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AMERİKAN CEZA HUKUKUNDA MEŞRU SAVUNMA

Alev DİLBER

(No: S002293)

Danışman: Prof. Dr. Dr. h.c. Yener ÜNVER

İSTANBUL 2014

İÇİNDEKİLER

TEZ PLANI

KISALTMALAR

GİRİŞ

1. BÖLÜM

GENEL BİLGİLER

I. MEŞRU SAVUNMA KAVRAMI

A. Genel Olarak 1

B. Kavram 2

II. TARİHSEL GELİŞİM

A. Roma Hukuku 6

B. Osmanlı Hukuku 8

C. Cumhuriyet Dönemi Türk Hukuku 10

III. KARŞILAŞTIRMALI KANUNİ DÜZENLEMELER

A. Anglo- Sakson Ülkeleri 13

1. İngiltere 12

2. Kanada	16
-----------	----

B. Kara Avrupası Ülkeleri

1. Almanya	18
2. Fransa	21
3. İsviçre	24
4. İtalya	27
5. İspanya	29
6. Hollanda	31
7. Polonya	32
8. Rusya	32
9. Finlandiya	33
10. Danimarka	33
11. İsveç	34
12. Türkiye	35

2. BÖLÜM AMERİKAN HUKUKUNDA MEŞRU SAVUNMANIN NİTELİĞİ- KOŞULLARI- ÖNEMLİ İLKELER

I. MEŞRU SAVUNMANIN NİTELİĞİ	
A. Meşru Savunmanın Hukuki Niteliği	38
B. Meşru Savunmanın Kapsamı	41
II. MEŞRU SAVUNMANIN KOŞULLARI	
A. Saldırıya İlişkin Koşullar	43
1. Saldırının Varlığı	44

2. Saldırının Haksız Olması	57
3. Saldırının Bir Hakka Yönelik Olması	52
4. Yakın Bir Tehlikenin Varlığı	56
B. Savunmaya İlişkin Koşullar	63
1. Gereklilik	63
2. Saldırının Yönü	65
3. Haklılık	67
4. Orantılılık	71
III. ÖNEMLİ İLKELER	
A. Amerikan Ceza Hukukunda Kaçma Yükümlülüğü	75
1. Kaçma Yükümlülüğünün Tanımlanması	75
2. Uygulamada Kaçma Yükümlülüğü	78
B. Kale İlkesi	81
1. Tanım	81
2. İlkenin Uygulama Alanı	83

3. BÖLÜM

AMERİKAN CEZA HUKUKUNDA EVİN VE MALIN SAVUNULMASI VE DİĞER KURUMLAR

I.	MEŞRU SAVUNMADA EVİN VE MALIN SAVUNULMASI	
A.	Evin Savunulması	86
	1. Kavram	86
	2. Yasal Düzenlemeler ve Öğreti Açısından Evin Savunulması	88
	3. Uygulamada Evin Savunulması	90
B.	Malın Savunulması	93
	1. Kavram	93
	2. Öğreti Açısından Malın Meşru Savunulması	94
	3. Uygulamada Malın Savunulması	98
II.	MEŞRU SAVUNMADA DİĞER KURUMLAR	
A.	Üçüncü Kişi Lehine Meşru Savunma	99
	1. Kavram	99
	2. Üçüncü Kişi Lehine Savunma	101
	3. Üçüncü Kişi Lehine Meşru Savunmada Güç Kullanımı	104
B.	Sınırın Aşılması	107
	1. Kavram	107
	2. Öldürücü Kuvvet Kullanımı	111

SONUÇ

117

YARARLANILAN KAYNAKLAR

126

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
Al. CK.	: Alman Ceza Kanunu
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
App.	: Appellate (Temyiz)
B	: Bası
Bkz.	: Bakınız
C	: Cilt
CD	: Ceza Dairesi
CGK	: Ceza Genel Kurulu
CHD	: Ceza Hukuku Dergisi
CJ	: Codex Justinianus
CL	: Criminal Law
Çev.	: Çeviren
dn	: dipnot
E.	: Esas
ed.	: editör
Eng.	: English (İngilizce)
dn.	: dipnot
K.	: Karar
Karş.	: Karşılaştırınız

k.n	: kenar numarası
L.	: Law (Kanun)
MÜHF- HAD	:Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi
m.	: madde
No	: Number (sayı, numara)
p.	: page (sahife)
prg.	: paragraf
Pub.	: Publisher (Yayıncı/Yayınevi)
Rep.	: Republic (Cumhuriyet)
Rev.	: Review (Değerlendirme)
S	: Sayı
SBFD	: Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi
sh	: sahife
TBK	: Türk Borçlar Kanunu
TCK	: Türk Ceza Kanunu
U.S.	: United States (Birleşik Devletler)
v.	: versus (karşı)
vd.	: ve devamı
Vol.	: Volume (Cilt, Band)
Yay.	: Yayınevi/ Yayıncılık
YCGK	: Yargıtay Ceza Genel Kurulu
YD	: Yargıtay Dergisi

GİRİŞ

Meşru savunma her çağda ve hukuk sisteminde mevcut bir kavram olup, *Cicero*'nun belirttiği üzere “tarihi bulunmamaktadır”.¹ Meşru savunmanın kapsadığı alan ve haklar her hukuk sisteminde aynı olmasa da, bugün modern hukuk sistemini benimseyen ülkelerin hukuklarına bakıldığında, birbirine yakın düzenlemelere sahip oldukları anlaşılmaktadır. Dolayısıyla, en eski zamanlardan beri var olan meşru savunma kavramını Amerikan ceza hukuku bakımından incelemek, hem Türk hukukçularının meşru savunmayı bu açıdan da tanımasını sağlayacak, hem de Türk ceza hukukunu zenginleştirilebilecek görüşlerle birlikte farklı tartışmaların yapılmasını kapı aralayacaktır.

Bu nedenle çalışmamızda meşru savunmayı ele alırken, öncelikle kavramın Roma hukuku, Osmanlı hukuku gibi modern ceza hukuku öncesi sistemlerinde nasıl ele alındığını, ardından modern hukuk sistemine geçtikten sonra hem Anglo-Sakson, hem de Kara Avrupası sistemlerindeki diğer ülkelerde nasıl düzenlenmiş olduğunu ortaya koymaya çalıştık. Çalışmamızın birinci bölümünde yer alan tarihçe ve diğer bazı ülkelerdeki hukuki düzenlemeler ile tarihçesi eskiye dayanan bir kavram olan meşru savunmanın çeşitli ülkelerde nasıl ele alındığı, ne anlaşıldığı ve neleri kapsadığına değinilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda, meşru savunma hem Roma, Osmanlı ve İngiliz hukuklarına göre tarihçesi bakımından ele alınmış, hem de söz konusu kavramın Kara Avrupası Hukukunu benimseyen Almanya, Fransa, İtalya gibi bazı Avrupa ülkelerindeki düzenlemeleriyle birlikte, Türk hukukundaki düzenlenişine yer verilmiştir.

Çalışmamızın ikinci bölümünde, meşru savunmanın Amerikan ceza hukukundaki düzenlenişi ele alınmış olup, söz konusu kavram, niteliği, kapsamı, koşulları ve bazı önemli gördüğümüz ilkeleriyle birlikte değerlendirilmiştir. Meşru savunmanın Amerikan ceza hukukuna göre bir hukuka uygunluk sebebi mi, yoksa bir mazeret nedeni mi olduğu tartışmasına yer verildikten sonra, Amerikan hukukuna göre meşru savunmadan ne anlaşıldığı, hangi hakların bu kapsama girdiği ve Amerikan yargısının meşru savunma

---

¹ **BERNSMAN**, Klaus. Private Self- Defence and Necessity in German Penal Law and in the Penal Law Proosal- Some Remarks, Israel Law Review, Vol. 30, No: 1-2, 1996, sh: 171.

konusundak içtihatlarına yer verilmeye çalışılmıştır. *Common law* şeklinde tabir edilen Türkçe’ye “içtihat hukuku” şeklinde çevirebileceğimiz bir hukuk sistemine sahip olan Amerikan hukuku, özellikle kanunlarda mevcut olan kavramların kriter ve özelliklerini, davalar yoluyla açıklaması ve genişletmesi bakımından oldukça önemlidir.

Çalışmamızın esas konusunu oluşturan Amerikan ceza hukukunda meşru savunmanın tanımı, hukuki niteliği, koşulları ve bu koşullardan anlaşılması gerekenler başlıklar halinde ele alınmıştır. Bunun yanısıra, kaçma yükümlülüğü ve Kale İlkesi olarak ifade edilen iki önemli ilkeye değinilerek, söz konusu ilkelerin tanımları, mahiyeti, Amerikan ceza hukukunda meşru savunma bakımından önemi ve Türk ceza hukuku ile karşılaştırmalı noktalarına yer verilmeye çalışılmıştır.

Bu noktada, Amerikan yargı uygulamalarının getirdiği ölçütler ve verdiği kararlar, söz konusu kavramla ilgili oluşabilecek yeni soru işaretleri için hem bir cevap niteliğinde olmuş, hem de yeni soruların oluşmasını sağlamıştır. Bu yargı uygulamalarıyla birlikte meşru savunma kavramının koşullarının nasıl uygulanacağı ortaya koyulmaya ve Türk hukukuna olabilecek muhtemel katkısı, ilgili bölümlerde belirtilmeye çalışılmıştır. Savunma koşulunun ayrıntılı olarak ele alınması noktasında, çeşitli başlıklar altında incelediğimizde, Amerikan ceza hukukuyla Türk ceza hukuku arasında bu başlıkların içerikleri bakımından paralel hususların olduğu ve benzer sorunların tartışıldığı muhakkaktır. Her iki hukuk sisteminde de, meşru savunmanın kabulü, savunmanın varlığı, yakın bir tehlikeyle birlikte karşılaşılması, bir hakka yönelik olması ve buna karşı gerçekleşen savunmanın orantılı, gerekli ve makul bir insanın gösterebileceği ölçülü bir hareket olması aranmaktadır. Amerikan ceza hukukunda farklı isimlerde ve farklı başlıklarda kriterler aranıyor olsa da (makul insan kavramı gibi), bu kavramlar esasında Türk ceza hukukunda da yargı kararları içerisinde yer alan benzer sorunların üzümünde kullanılan kriterlerden farklı değildir. Bu açıdan, hem saldırı hem de savunma koşullarının içerisinde yer alan konu başlıkları ve bu başlıklarda ele alınan sorunlar, her iki hukuk sisteminde de farklı bakış açılarıyla ele alınan, ancak temel ortak sorunlara hizmet eden bir yapı içerisinde hareket etmektedir.

Çalışmamızın nc bölümünde ise, Amerikan ceza hukukuyla Türk ceza hukukunun belki de en farklı görülen ve yine en çok tartışılan konularından biri olan evin ve malın savunulması konusudur. Evin ve malın savunulmasında ev ve mal kavramlarından ne anlaşılması gerektiği ile uygulamada yargı kararlarının konuya bakış açısı birlikte incelendiğinde, özellikle müstakil arazilere ait yerler ile apartmanlar açısından ev kavramının

farklı farklı yorumlanması gerektiği ve bu durumun eyaletlerin düzenlemelerine de yansıdığı görülmektedir. Bu itibarla, Türk hukukunda mevcut olan bir kavram olan meşru savunmanın, *common law* sistemini benimsemiş bir hukuk sisteminde davalar yoluyla açıklanması ve kriterlerinin belirlenmesinin, Türk ceza hukuku açısından da faydalı olacağı kanısındayız. Hem bu ilkelerin arka planlarında yer alan mantıkla birlikte ortaya koymanın, hem de mevcut hukuki düzenlemelere olan etkisiyle birlikte Türk ceza hukukundaki benzer hususlarla bağlantı kurmanın benzer sorunların çözümüne bu açıdan katkı sağlayacağını düşünmekteyiz.

Yine, mevcut kriterlerin örnek davalarla aydınlatılmasının yanısıra, çalışmamızda Amerikan ceza hukukunda üçüncü kişi lehine meşru savunmanın düzenlenişi ve sınırın aşılması kavramı açıklanmaya çalışılmıştır. Bunun yanısıra, meşru savunmada saldıranın öldürülmesinin hukuka uygun sayılıp sayılmayacağı tartışılması yapılmış ve Amerikan ceza hukuku doktrininin bu konuda ortaya koyduğu görüşlere yer verilmeye çalışılmıştır. Yaşam hakkı ile Amerikan ceza hukukunda bulunan Kale İlkesinin karşı karşıya geldiği bazı durumlar bakımından, evin savunulmasında öldürücü kuvvetin uygulanıp uygulanmayacağına ilişkin tartışmalar yapılmış olup, bu tartışmaları Türk ceza hukukunda ele alınışını ve özellikle bir dönem Türkiye’de de tartışılan, eve giren saldırganın evin hangi bölgesinde olduğu değerlendirilerek ona karşı öldürücü kuvvet uygulanacağı gibi yanlış uygulamalarla karşılaştırarak açıklamaya çalıştık.

Amerikan ceza hukukunun meşru savunma ile ilgili açıkladığımız yerlere Türk yargısının belirlediği kriterler ile Amerikan yargısının ortaya koyduğu ölçütleri belli noktalarda birleştirmek ve Amerikan yargısının meşru savunma ile ilgili verdiği kararlardaki görüş ve ölçütlerinin Türk ceza hukukunda da uygulanıp uygulanamayacağı, tartışmaya açılıp açılmayacağını ortaya koymak gerekmektedir. Bu nedenle meşru savunmayı, Amerikan ceza hukuku bakış açısıyla ele almaya çalışmamız, Türk ceza hukukundaki işleyişe farklı bir açıyla katkı sağlamayı ve Amerikan uygulamasındaki kriterlerle birlikte Türk hukukuna yeni tartışma konuları getirmeyi amaçladığımızdandır. Bu açıdan, giderek yaklaşan ve birbirinden etkilenen hukuk sistemleriyle birlikte, Anglo- Sakson hukuk sistemini benimsemiş Amerikan hukukunun da Kara Avrupası hukuk sisteminde yer alan Türk hukukuna katkı sağlayabileceği düşüncesindeyiz.

1. BÖLÜM:

GENEL BİLGİLER

I. MEŞRU SAVUNMA KAVRAMI

A. Genel Olarak

Meşru savunma, tarihten bu yana hemen her hukuk sisteminde farklı metodlarla ele alınmış olan eski bir kurumdur.² Amerikan ceza hukukunda meşru savunmanın yerini ve ele alınış şeklini ele almadan önce, söz konusu kavramdan ne anlaşılması gerektiğini ortaya koymak ve ardından Amerikan ceza hukukunda meşru savunmanın hukuki niteliğinin ne olduğunu açıklamak ve bununla ilgili tartışmalardan söz etmek gerekecektir. Bununla birlikte, meşru savunmanın koşullarına geçmeden önce, hangi haklar üzerinde meşru savunma olabileceğinin de üzerinde durmak gerekir.

Amerikan ceza hukuku sisteminde yer alan meşru savunmanın koşulları ve kapsamı ile birlikte, Amerikan uygulamasındaki örneklerden yararlanmak ve söz konusu konunun Türk ceza hukuku ile benzer ve farklı yönlerini ortaya koymanın daha isabetli olacağı kanısındayız. Zira, meşru savunmanın Amerikan ceza hukukunda ele alınışı bazı konularda benzerlik göstermekle birlikte, hukuk sistemlerinin farklı olmasından ötürü başka bazı bakış açıları ve teoriler de konuyla ilgili ele alınmaktadır. Bu açıdan, meşru savunmanın hukuki niteliğini, bu niteliğe ilişkin yapılan tartışmaları ve meşru savunmanın Amerikan ceza hukuku doktrinindeki sistematığe göre ele alınan koşullarını ve yargı kriterlerini Türk ceza hukuku doktrinindeki koşullarla bağlantı kurarak tartışmak, kanımızca daha uygun olacaktır.

Meşru savunmanın yer aldığı hukuki düzenlemelere bakıldığında, Amerikan hukukunda Model Ceza Kanunu olarak kabul edilen Kanun'un büyük önem taşıdığı ve pek

---

² Bkz.: ÖZEN, Muharrem. Türk Ceza Hukukunda Meşru Müdafaa, Ankara 1995, sh: 21; ARTUK, Mehmet Emin- GÖKCEN, Ahmet- YENİDÜNYA, Caner. TCK Şerhi, Cilt:1, 2. Baskı, Adalet Yay., Ankara 2014, sh: 739.

çok eyaletin de genel prensipler itibariyle kabul etmesi ve bu açıdan ortak kanun teşkil etmesi sebebiyle Amerikan ceza hukukunun temel normlarını anlayabilmek açısından önemli olduğunu söylemek gerekir. 1962 yılında Amerikan Hukuk Enstitüsü'nde kabul edilmiş, daha sonra birçok eyalette benimsenmiş³ olan Amerikan Model Ceza Kanunu, Amerikan ceza hukuku doktrinindeki görüşlere kaynak teşkil etmiştir⁴ ve aynı zamanda yargı kararlarındaki kriterlerin oluşumuna da kaynaklık etmiştir.

Ceza hukukunun önemli alanlarına ilişkin olarak problemleri gidermek amacıyla hangi hareketlerin suç olduğunu belirlemek ve ideal bir ceza kanunu yapmak amacıyla toplanan Enstitü'nün amacının tüm ulusu kapsayacak bir Kanun yapmak amacıyla toplanmadığı ve fakat yalnızca eyaletler arasındaki farklılıkları gideren ve belli bir sistematik getiren bir kanun hazırlamak olduğunu söylemek gerekir.⁵

Model Ceza Kanunu'nun kanunlaşma süreciyle ilgili olarak belirtilmesi gereken husus, söz konusu kanunlaşma sürecinin oldukça uzun bir zaman dilimine yayılmıştır. Kanunlaşma süreci ile ilgili olarak, hakimler, hukukçular, akademisyenler tarafından 1923 yılında kurulan Amerikan Hukuk Enstitüsü'nün, sürekli olabilecek bir ceza kanunu arayışı ile toplantılara başladığını söylemek gerekir.⁶ Dönem dönem çeşitli sebeplerden ötürü oluşturulamayan metin, 1952 yılında başlayan toplantılarda gerçekleştirilen çalışmalar sonucunda oluşturulabilmiş ve taslak halini almış ve ardından 1962'de yayınlanmıştır.⁷

B. Kavram

Amerikan ceza hukukunda meşru savunmanın ele alınışına bakıldığında, Türk ceza hukuku sistemine benzer şekilde, saldırı ve savunma olarak iki ana başlıkta incelendiği görülmektedir. Meşru savunmada savunmaya ilişkin şartlara ve bu şartlara ilişkin kriterlerden

---

³ Model Ceza Kanunu'nun kabulü ile birlikte, birkaç yıl içinde pek çok eyalet (Minnesota, New Mexico, New York, Pennsylvania, Delaware, Michigan gibi) kanuni düzenlemelerinde değişikliğe gitmişlerdir. Bkz.: **WECHSLER**, Herbert. Codification of Criminal Law in the United States: The Model Penal Code, Columbia Law Review, Vol. 68, No. 8, 1968, sh: 1428.

⁴ **DRESSLER**, Joshua- **STRONG**, Frank R.- **MORITZ**, Michael E. Criminal Law (Capsule Summary), Black Letter Outlines, West Publishing, Second Edition, sh: 2. Amerikan Model Ceza Kanunu'nun kabul edilmiş süreciyle ilgili ayrıntılı bilgi için bkz.: **ROBINSON**, Paul H.- **DUBBER**, Markus D. The American Model Penal Code: A Brief Overview, New Criminal Law Review, Vol. 10, No. 3, 2007, sh: 319- 325.

⁵ **WECHSLER**, sh: 1427.

⁶ **WECHSLER**, sh: 1425.

⁷ Sürece dair ayrıntılı bilgi için bkz.: **WECHSLER**, sh: 1426.

önce, savunma kavramını ve Amerikan hukukunda savunma kavramından ne anlaşıldığını belirtmek gerekecektir.

Savunma kavramı, Amerikan ceza hukukunda genel olarak, tanımlanabilir koşullar ve haller altında gerçekleştirilen bir saldırı sebebiyle mahkumiyeti engelleyen bir kavram olarak kullanılmaktadır.⁸ Savunma kavramı, genel olarak toplumdan topluma farklılık gösterebilen bir kavram olup, temelde insan korkusuna ve algısına dayanmaktadır.⁹ Bu açıdan saldırının her somut olaya göre yorumlanması gerektiğini söylemek gerekir. Ancak hukukun karmaşıklaşan bu algıyı ve korkuyu¹⁰ hukukun savunma kavramı üzerinden çözümlenmeye çalışması kolay bir husus değildir. Dolayısıyla, hangi hareketlerin savunma sayılıp sayılmayacağı sorunu, karmaşık görünen bu algıyı, ancak o topluma göre çözümlenmekle mümkün olabilecektir.

Meşru savunma kurumuna neden ihtiyaç duyulduğu konusuyla ilgili olarak Amerikan doktrininde çeşitli görüşler bulunmaktadır. Öncelikle, toplumda meşru savunma ihtiyacının varlığını haklarla açıklayan bir görüşe göre, meşru savunma, kişinin hukukla korunan birtakım değerlerini korumak amacıyla ortaya çıkmıştır.¹¹ Başka bir görüş ise, meşru savunmanın tüm hukuk sistemlerinde toplum düzeni için ceza hukukunun sosyal değerleri koruyan bir savunma görevi bulunduğunu ifade etmiştir.¹² Başka bir ifadeyle söz konusu görüş, meşru savunmaya yalnızca bireysel değil, ancak toplumsal bir değerleri ve toplumsal düzeni koruması açısından da önem atfedildiğini öne sürmektedir.

---

⁸ **ROBINSON**, Paul H. Criminal Law Defenses: A Systematic Analysis, Columbia Law Review, Vol 82, No. 2, Mart 1982, sh: 203.

⁹ **ROBINSON**, sh: 202.

¹⁰ **ROBINSON**, sh: 202.

¹¹ **GRADINARU**, Nicolae. Comparative Study On Self- Defense In Case Of Property Violation In Other States And Romania, Contemporary Readings In Law And Social Justice, Vol. 4 (1), 2012, sh: 298.

¹² **GRADINARU**, sh: 298. Benzer bir görüş Türk ceza hukuku doktrininde de mevcut olup, meşru savunmanın “bireysel çıkarların yanısıra, hukuk düzeninin korunmasına da yardımcı olduğu” ifade edilmiştir. Bkz.: **CENTEL**, sh: 99. Benzer yönde, kişinin haksız bir saldırıyı uzaklaştırmasının yalnızca hukuk için savaşmayı değil, ancak topluma hizmet etmeyi de beraberinde getirdiğine ilişkin görüş için bkz.: **DÖNMEZER/ERMAN**, C: II, sh: 105. Kara Avrupası sistemine bakıldığında ise, Alman hukukunda da tıpkı İsviçre hukukunda olduğu gibi temel düşünce olarak *Berner* tarafından formüle edilen “hukuk haksızlıktan kaçınmak zorunda değildir” özdeyişine atıf yapılır. Meşru savunma kapsamında korunan hukuksal değerlerin bireysel mi olması gerektiği, kollektif değerlerin de bu kapsamda sayılıp sayılmayacağı tartışması mevcuttur. Kollektif hukuksal değerlerin meşru savunmada kabulünü reddeden veya bu kabulde zorlananlar bu değerlerin ihlali aracılığıyla bireyin haklarına zarar verilmesi halini meşru savunma içerisinde kolaylıkla kabul etmektedirler. Bkz.: **STRATENWERTH/KULLEN**, sh: 152- 154. Meşru savunmanın sosyal bir fayda sağladığına ilişkin bkz.: **TANER**, Ceza Hukuku, sh: 405. Türk ceza hukukunda meşru savunmayı açıklayan görüşler için bkz.: **PARLAR**, Ali- **HATİPOĞLU**, Muzaffer. Ceza Sorumluluğunu Kaldıran Veya Azaltan Nedenler, Seçkin Yay., 2. Baskı, Ankara 2010, sh: 44. Meşru savunmada bulunan kişinin aynı zamanda hukuk bilincinin gelişmesine fayda sağladığına ilişkin bkz.: **ÖZGENÇ**, Gazi Şerhi, sh: 369.

Meşru savunma kavramının tanımı açısından doktrinde çeşitli tanımlar bulunmaktadır. Bazı yazarlar meşru savunmayı, gayrimeşru bir saldırıya karşı, meşru bir hakkı korumak amacıyla saldıran kişiye karşı gerekli ve makul bir savunma kuvveti uygulamayı ifade ettiği biçimde tanımlamaktadır.¹³ Bir başka yazara göre ise meşru savunma, kişinin kendisini korumak amacıyla ceza sistemine sığınma olanağının olmadığı hallerde, hukuka aykırı saldırıya karşı kendisini koruması olarak ifade edilmiştir.¹⁴ Yine doktrinde, kişinin kendi yaşamını, vücudunu, sağlığını veya malvarlığını veya bir başkasını veya başkasının malvarlığını koruma amacıyla kullanacağı savunma şeklinin meşru savunma olarak değerlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir.¹⁵

Türk ceza hukukunda da benzer şekilde meşru savunma bireyin kendini savunması biçiminde tanımlanmıştır.¹⁶ Bir başka tanımda ise meşru savunma, “bir kimsenin kendisini veya başkasını hedef alan bir tecavüz, saldırı karşısında savunması ve bu saldırıyı defedecek ölçüde kuvvet kullanması” şeklinde ifade etmiştir.¹⁷ Saldırıya karşı içgüdüsel bir koruma dürtüsüyle gelen¹⁸ doğal bir tepki olan meşru savunma¹⁹, haksız bir saldırıya karşı gerçekleştirilmesi gereken bir savunma biçiminde karşımıza çıkmaktadır.²⁰ Buna göre, Türk ceza hukukunda meşru savunmanın genel bir ifadeyle, hukuken korunan bir hakka karşı gerçekleştirilen haksız saldırıya karşı yapılan zorunlu savunmayı ifade ettiğini söylemek gerekir.²¹

---

¹³ Bkz.: **SANGERO**, Boaz. Heller’s Self- Defense, New Criminal law Review, Vol. 13, No. 3, Summer 2010, sh: 455.

¹⁴ **ROSEN**, sh: 27, 28; **LAFAVE/SCOTT**, sh: 391. Söz konusu yazarlar *Kant*’a atıfla, insanların haklarını savunmasının otorite eksikliğinden ileri geldiğini ve bu durumun meşru savunmanın da kaynağını oluşturabileceğini ifade etmişlerdir. Türk hukukunda da, meşru savunmanın suçla mücadele önemli kurumlardan olduğunu ifade eden benzer görüş için bkz.: **ARTUK**, Mehmet Emin/ **GÖKCEN**, Ahmet /**YENİDÜNYA**, Caner. Ceza Hukuku Genel Hükümler, 7. Baskı, Adalet Yay., Ankara 2013, sh: 379.

¹⁵ **LEIDER**, sh: 1.

¹⁶ Bkz.: **EREM**, Faruk- **DANIŞMAN**, Ahmet- **ARTUK**, M. Emin. Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara 1997, sh: 569; **ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAKSIZ/TEPE**, sh: 276. Meşru savunmanın “failin ağır ve haksız bir saldırıyı kendisinden veya başkalarından uzaklaştırmak amacıyla gösterdiği zorunlu tepki” olduğuna dair bkz.: CGK. 22. 05. 1995., E. 1995/1- 80, K. 1995/158. Bu açıdan, meşru savunmadan anlaşılan hususun hem Amerikan, hem de Türk hukukunda aynı olduğu söylenebilir. Meşru savunmanın kendini koruma içgüsünün yaptırımı olduğuna dair *Cicero*’nun görüşlerine ilişkin bkz.: **DÖNMEZER**, Genel Ceza Hukuku Dersleri, sh: 168.

¹⁷ Bkz.: **ÖZGENÇ**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, sh: 318.

¹⁸ **KOCA/ÜZÜLMEZ**, sh: 246. Benzer biçimde bkz.: **YAŞAR/GÖKCAN/ARTUÇ**, sh: 617.

¹⁹ Bkz.: **ÖZTÜRK**, Bahri- **ERDEM**, Mustafa Ruhan. Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, Seçkin Yay., 12. Baskı, 2012, sh: 203. “Bir kimsenin saldırı karşısında savunma amaçlı olarak saldırıyı defedecek ölçüde kuvvet kullanması” meşru savunma olarak tanımlanmıştır. Bkz.: **ÖZGENÇ**, Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi, sh: 368.

²⁰ **DÖNMEZER**, Ceza Hukuku Ders Notları, sh: 169- 170.

²¹ **CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT**, sh: 296.

Kanımızca meşru savunma, yalnızca bireyin yaşam, vücut dokunulmazlığı, cinsel dokunulmazlık, malvarlığı gibi bireysel değerlerini korumakla birlikte, aynı zamanda toplum düzeni için de önem atfedilmesi gereken bir kurumdur. Bu noktada belirtmek gerekir ki, meşru savunma, bir öç alma veya ihkak-ı hak kurumu değildir. Burada amaçlanan husus, hukuka aykırı bir saldırı karşısında, kişinin belli koşullara uymak suretiyle savunma hareketinde bulunması ve bu savunma hareketinin gerek hukukun koruduğu değerler bakımından, gerekse bireyin toplumsal bir değer olmasından ötürü meşru sayılmasıdır. Dolayısıyla meşru savunmada bireylerin kendi adaletlerini kendilerinin sağlaması değil ve fakat yakın bir tehlike karşısında kendilerini ve haklarını savunmaları amaçlanmakta, bu itibarla farklı hukuk sistemleri içinde dahi olsa, benzer düzenlemelerle hukukun tanıdığı bir kurum olarak varlığını sürdürmektedir.²²

---

²² Meşru savunmanın meşruluğunun “hukukun kendi görev kavramlarından doğduğuna” ilişkin görüşler için bkz.: ÖZGENÇ, Türk Ceza Hukuku Gazi Şerhi, sh: 369.

II. TARİHSEL GELİŞİM

A. Roma Hukuku

Roma hukukunda var olmuş ve hukuka uygunluk sebebi olarak kabul edilen meşru savunma kavramı²³, yaşama, vücut bütünlüğüne, namusa yönelik ve kişisel bir tehlike olduğunda malvarlığına yönelik saldırılara karşı yapılan savunmayı ifade etmekteydi.²⁴ Bir kimsenin kendisini veya başkasını yakın ve hukuka aykırı bir saldırıdan kurtarmak için yaptığı zorunlu savunma şeklinde tanımlanan meşru savunma²⁵ ile ilgili olarak *Codex'lerde* çeşitli düzenlemeler bulunmaktadır.

“Kuvvetin kuvvetle uzaklaştırılmasına bütün kanunlar ve hukuk düzenleri izin verir”²⁶ kuralının geçerli olduğu Roma hukuku,²⁷ meşru savunmaya ilişkin olarak düzenlemeler getirmiştir. Yine, “silah (kuvvet), silahla (kuvvetle) geri püskürtülebilir kuralı”²⁸, Roma hukukunda meşru savunmanın benimsendiğini göstermektedir. Roma hukukunda sorumluluğa ilişkin olarak, bir kimsenin iradi bir hareketle başkasına zarar vermesi halinde kişi bundan sorumludur; ancak meşru savunma halinin varlığı halinde, kişi bu sorumluluktan kurtulmaktadır. Buna göre, kişi eğer maruz kaldığı saldırıya orantılı bir biçimde savunma hareketinde bulunursa, bu halde savunma hareketi sonucu ortaya çıkan zarardan sorumlu olmayacaktır.²⁹

---

²³ **MILHIZER**, Eugene R. Justification and Excuse: What They Were, What They Are, And What They Ought To Be?, *St. John's Law Review*, NY, 2004, sh: 769; **MANZINI**, Vincenzo. Trattato di diritto penale italiano, volume seconda, arta edizione, aggiornata dai professori *P. Nuvolone* e *G.D. Pisapia*, 1961, sh: 345; Meşru savunma kavramının her zaman var olmuş bir kavram olduğu görüşüyle ilgili bkz.: **MANTOVANI**, Ferrando. *Diritto Penale, Parte Generale*, 1979, sh: 234; aktaran: **ÖZEN**, Muharrem. *Türk Ceza Hukukunda Meşru Savunma*, Seçkin Yay., 1995. Meşru savunmanın meşruluğunu tabii hukuktan aldığına ilişkin bkz.: **HONSELL**, *Römisches Recht*, Zürich, 1992, sh: 154; aktaran: **SOMER**, sh: 23.

²⁴ **DEMİRBAŞ**, Timur. *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Seçkin Yay., 8. Baskı, 2012, sh: 268; **ÖZEN**, Muharrem. *Türk Ceza Hukukunda Meşru Müdafaa*, Ankara 1995, sh: 21 vd; **MAMMADOV**, Tufan. *Azerbaycan Hukukunda Meşru Meşru Müdafaa (Yüksek Lisans Tezi)*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2004, sh: 15- 16; **ŞAHİN**, sh: 286.

²⁵ **SOMER**, Pervin. *Roma Hukukunda Mala Verilen Zarar*, Derin Yay., İstanbul, 2008, sh: 22; meşru savunmanın “haksız bir tecavüzü önleme amacıyla gerçekleştirilmesi”, bkz.: **UMUR**, Ziya. *Roma Hukuku Ders Notları*, Beta Yay., 3. Bası, İstanbul, 2010, sh: 212.

²⁶ Söz konusu kuralın Latince orijinali “vim vi defendere omnes lege omniaque iura permittunt” şeklinde ifade edilmektedir; *Digesta Iustiniani*, 9. 2. 45. 4; **COX**, Rory. *Natural Law And The Right Of Self- Defence According To John Of Legnano And John Wyclif, Fourteenth Century England II* (edited by: Chris *GIVEN-WILSON*), The Boydell Press, 2010, sh: 149; **UMUR**, Ziya. *Roma Hukuku Lügatı*, İstanbul Üniversitesi Yayın No: 3170, Hukuk Fakültesi No: 677, Fakülteler Matbaası, 1983, sh: 223.

²⁷ **DEMİRBAŞ**, sh: 268.

²⁸ **YEO**, Stanley. *Anglo- African Perspectives On Self- Defence*, 17 *RADIC*, 2009, sh: 124.

²⁹ **UMUR**, *Roma Hukuku Ders Notları*, sh: 212.

Kişinin kendisine veya malvarlığına yapılan bir saldırı halinde kendisini savunmasını meşru olarak düzenleyen Roma hukuku³⁰, özel kişi olsun, asker olsun, herkese gece ganimet amacıyla izinsiz mülke girene ya da yol kesene karşı sınırsız bir biçimde güç kullanabilme yetkisi vermiştir.³¹ Buna göre, bir gece, örneğin hırsızlık amacıyla kişinin evine girilmesi halinde, evine girilen kişi kendisini silahla savunabilecek ve evine giren hırsızı öldürmesi halinde, söz konusu fiil hukuka uygun kabul edilecektir.³² Ancak belirtmek gerekir ki, Roma hukukunda meşru savunmanın kabul edilebilmesi için, söz konusu savunma mutlaka saldırıyı yapan kişiye karşı gerçekleştirilmiş olması gerekmektedir.³³

Yine, *Codex Iustinianus*'ta “hayatının tehlikede olduğundan şüphe eden kişinin hakkında soruşturma açılacağı korkusu olmadan saldıran kişiyi öldürebileceği” düzenlenmiştir.³⁴ Zira, *Codex*'te de belirtildiği üzere, kişinin haydutluk için pusu kuran kişiyi öldürmesi halinde, kişi bundan sorumlu olmayacaktır.³⁵

Malvarlığını korumaya ilişkin özel hükümlerin yer aldığı bu *Codex*, kişinin aynı şekilde mülkünü korumak amacıyla saldırana karşı her türlü gücü kullanabileceğini düzenlemiştir.³⁶ Roma hukukunda kişilerin malvarlığına karşı saldırıda bulunmak hukuka aykırı olmakla birlikte, meşru savunma halinin varlığı halinde savunma hareketi sonucu gerçekleşen malvarlığı zararı sonucu, hukuka uygun hale gelmektedir.³⁷ Ancak belirtmek gerekir ki, kişi malını korumak amacıyla saldırganın hayatını tehlikeye sokmamalıdır. Zira saldırı ile savunma arasında zarar gören değerler bakımından bir oran olması gerekmektedir.³⁸

---

³⁰ **TYSEE**, Will. The Roman Legal Treatment Of Self- Defense And The Private Possession Of Weapons In The Codex Iustinianus, sh: 2.

³¹ **TYSEE**, sh: 2; Codex Iustinianus (CI), 3. 27. 1.

³² **MILHIZER**, sh: 769.

³³ D. 9. 2. 45. 4'e göre (*Paul. libro X ad Sabinum*), “...kuvvet sadece kullanana vururlur ve bu sadece savunma amacıyla olmalıdır, öç almak için değil”; **SOMER**, sh: 24.

³⁴ **TYSEE**, sh:2; CI, 9. 16. 2, A.D. 243.

³⁵ D. 9. 2. 4 pr. (*Gal. libro VII ad Ed. Provinciale*): “Eğer bana haydutluk için pusu kuran köleni öldürürsem, bundan sorumlu olmam. Çünkü, sağduyu doğal olarak bir tehlikeye karşı kendini müdafaa etmeye izin verir”; **SOMER**, sh: 23.

³⁶ **TYSEE**, sh: 2; CI. 8. 4. 1., A.D. 290. Roma hukukunda kişisel bir tehlikeye yol açtığı takdirde mala karşı saldırılara karşı meşru savunmanın kabul edildiği ile ilgili bkz.: **MANZINI**, II, 1950, sh: 330; aktaran: **DÖNMEZER**, Sulhi- **ERMAN**, Sahir. Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, C: II, Beta Yay., 10. Bası, İstanbul 1994, sh: 97; **ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA**, sh: 380.

³⁷ **SOMER**, sh: 19.

³⁸ **SOMER**, sh: 25.

B. Osmanlı Hukuku

Osmanlı hukukunda meşru savunmanın varlığına değinmeden önce, Osmanlı Kanunları'nı anlamak ve Tanzimat dönemindeki süreçteki değişiklikleri ortaya koymak gerekmektedir.

Osmanlı İmparatorluğu'nda yapılan kanunlaşma çalışmalarını, Tanzimat öncesi dönem ve Tanzimat sonrası dönem şeklinde ayırmak gerekirse³⁹, tanzimat öncesi dönemde ceza hükümleriyle ilgili olarak İslam hukuku hükümleri kabul edilse de⁴⁰, çeşitli padişahların çıkardığı kanunnameler ile bazı hükümlerin değiştirildiği bilinmektedir.⁴¹ Örneğin, Fatih Sultan Mehmet döneminde çıkarılan Kanunname'nin ilk üç faslı ceza hükümlerini içermekte olup, “tüm imparatorluğu ve her sınıfı kapsayan tek genel kanun” niteliğinde olduğu ifade edilmiştir.⁴² Ne var ki, değişikliklere rağmen bu kanunların İslam hukukundaki *ukubata* (cezalara) dayandığı belirtilmektedir.⁴³

Tanzimat dönemi ve sonrası yapılan kanunlaşma çalışmalarına bakıldığında, 1840 tarihli Ceza Kanunnamesi'nde ve 1851 tarihli Kanunuu Cedid'de meşru savunmaya yer verilmediği görülmektedir. Ancak, mehzaz kanunu olan Fransız Ceza Kanunu'na dayanan 1858 tarihli Ceza Kanunname-i Humayunu'nun 186. maddesinde meşru savunma, “nefs ve ırzın savunulması ve korunması için yapılan öldürme ve yaralama fiilleri muaftır” biçiminde düzenlenmiştir.⁴⁴ Buna göre, meşru savunmanın yalnızca insan öldürme ve yaralama suçlarını içerdiği ve bu açıdan dar yorumlandığını ifade etmek gerekir.⁴⁵ Bundan 53 sene sonra yapılan

³⁹ Söz konusu sistematik için bkz.: **ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA**, sh: 67- 69.

⁴⁰ **GÖKCEN**, Ahmet. Tanzimat Dönemi Osmanlı Ceza Kanunları ve Bazı Kanunlardaki Ceza Müeyyideleri, 1989, sh: 3.

⁴¹ **ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA**, sh: 67- 70.

⁴² **İNALCIK**, Halil. Osmanlı Hukukuna Giriş, SBF, C: 18, S: 2, Ankara 1958, sh:121.

⁴³ **GÖKCEN**, sh: 3-4; **İNALCIK**, sh: 121. *Ukubat*, İslam ceza hukukunu ifade etmektedir. Bkz.: **ÜÇÖK**, Coşkun. Osmanlı Kanunnamelerinde İslam Ceza Hukukuna Aykırı Hükümler, AÜHFD, C: 3, S: 1, 1946, sh: 126.

⁴⁴ 1858 Tarihli Ceza Kanunname-i Humayunu'nun Bab-ı Sani Bölümünün Birinci Fasilının İlave 186. maddesinin orijinal hali “müdafaa ve muhafaza-i nefis ve ırz için vuku bulan katl ve cerh fiilleri muaftır” şeklindedir. Metin için bkz.: **GÖKCEN**, sh: 117- 170. Konuyla ilgili olarak, söz konusu 1810 Fransız Ceza Kanunu'ndan yapılan çevirinin aslında “Müdafaa ve muhafaza-, nefis ve ırz için vuku bulan katl ve cerhler suç oluşturmaz” biçiminde olması gerektiği eleştirisi yapılmıştır. Bkz.: **AVCI**, Mustafa. Osmanlı Ceza Hukuku Genel Hükümler, Mimoza Yay., Konya 2010, sh: 87. Konuyla ilgili bkz.: **TANER**, Tahir. Ceza Hukuku Umumi Kısım, 3. Bası, İstanbul, 1953, sh: 403.

⁴⁵ **ÖZEN**, sh: 28; **MAMMADOV**, sh: 19.

Kanun ile 186. madde ilga edilmiş ve meşru savunma ile ilgili hüküm genel kısımda olan 42. maddeye alınmıştır.⁴⁶

İslam hukukunda ise, yine meşru müdafanın bir hak olarak kabul edildiği bilinmekte⁴⁷ ve aynı zamanda bir ödev olarak da kabul edildiği ifade edilmektedir.⁴⁸ İslam hukukunda meşru savunmanın kapsamına giren haklara bakıldığında ise, yaşama, namusa, mala karşı saldırılara karşı meşru savunmanın olabileceği görülmektedir.⁴⁹ Örneğin mala karşı yapılan saldırılarda mal sahibinin başka bir seçeneği yoksa, saldırıyı gerçekleştiren hırsız öldürebilmektedir.⁵⁰ Buna göre açıkça ifade edilmese de, mala karşı yapılan saldırılarda kişinin kaçma yükümlülüğü olduğu anlaşılmaktadır.

Belirtmek gerekir ki, İslam ceza hukukuna göre, saldırının yapıldığı araç da önemlidir. Zira, örneğin kılıç ile yapılan ile sopa ile yapılan saldırıya karşı yapılan savunma hareketi her zaman meşru olmamaktadır. Öldürücü bir alet ile yapılmayan saldırılarda bu saldırıyı başka türlü defetme olanağı bulunduğundan, meşru savunma kabul edilmemektedir.⁵¹

Bunların yanısıra, kişilere karşı ve mala karşı suçların dışında, devlete karşı isyan suçunda isyancılara karşı gerçekleştirilen hareketlerin meşru savunma kapsamına değerlendirileceği belirtilmiştir.⁵² Ne var ki, kanımızca bu durum meşru savunma kapsamında görülemeyecek bir hal olup, bu şekilde bir değerlendirme yapmak, meşru savunmayı kişileri cezalandırma amacı güden bir kurum haline getirmektedir.⁵³

---

⁴⁶ ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA, sh: 381- 382.

⁴⁷ SHAH, Niaz A. The Use Of Force Under Islamic Law, The European Journal Of International Law, Vol. 24, No. 1, 2013, sh: 344.

⁴⁸ ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA, Ceza Hukuku Genel Hükümler, sh: 381.

⁴⁹ DÖNMEZER/ERMAN, C: II, sh: 98. Meşru savunmada bulunan kişiye kısas, diyet veya tazir cezaları verilmeyeceğine dair bkz.: ŞAHİN, sh: 286; DÖNMEZER/ERMAN, C: II, sh: 98.

⁵⁰ ÜÇOK, Coşkun., AÜHFD, C: 3, S: 1, 1946, sh: 369; ayrıntılı bilgi için bkz.: AVCI, sh: 86.

⁵¹ Konuyla ilgili örnekler ve ayrıntılı bilgi için bkz.: ÜÇOK, İslam Ceza Hukukuna Aykırı Hükümler II, sh: 369.

⁵² AKBULUT, İlhan. İslam Hukukunda Suçlar ve Cezalar, AÜHFD, C: 52, S: 1, 2003, sh: 178.

⁵³ Meşru savunma kapsamında görülen bir başka durum ise, erkeğin kendi evinde karısını başka biriyle zina yaparken görmesi halinde her ikisine karşı öldürücü kuvvet kullanımına gidebilmesidir. Kanımızca burada bir saldırıdan söz edilemeyeceğinden, söz konusu durumu haksız tahrik kurumu ile ilişkilendirmek daha isabetli olacaktır. Örnek ve değerlendirmeler için bkz.: ÜÇOK, Osmanlı Kanunnamelerinde İslam Ceza Hukukuna Aykırı Hükümler II, sh: 369.

C. Cumhuriyet Dönemi Türk Hukuku

1858 Sayılı Ceza Kanunname-i Humayunu'ndan sonra Cumhuriyet'in ilan edilmesinin ardından kabul edilen 1926 tarihli 765 sayılı Türk Ceza Kanunu, 1889 tarihli Zanardelli Kanunu'na dayanmaktadır.⁵⁴ 2005 Yılına kadar yürürlükte kalan 765 sayılı Kanun, meşru savunma ile ilgili hükümler içermekte ve bu hükümler yargı uygulamalarını değiştirdiği gibi, doktrindeki görüşleri de etkilemektedir. Ne var ki, 765 sayılı meşru savunma düzenlemeleri ile 2005 yılında yapılan düzenleme ile aralarında farklar bulunmaktadır. Bu itibarla, 765 sayılı Kanun'daki meşru savunma düzenlemelerine, bu farklılıkların üzerinde durarak açıklamaya çalışacağız.

Meşru savunmanın düzenlendiği 2005 tarihli Türk Ceza Kanunu'nun 25. maddesinin 1. fıkrasına göre, “gerek kendisine gerek başkasına ait bir hakka yönelmiş, gerçekleşen, gerçekleşmesi veya tekrarı muhakkak olan haksız bir saldırıyı o anda hal ve koşullara göre saldırı ile orantılı biçimde defetmek zorunluluğu ile işlenen fiillerden ötürü faile ceza verilmez”.

Meşru savunmaya ilişkin olarak Kanun'un ilgili maddesi, “gerçekleşen, gerçekleşmesi veya tekrarı muhakkak olan haksız bir saldırı” ifadesinden söz edilmektedir. 765 Sayılı mülga Türk Ceza Kanunu'na baktığımızda bu saldırının “vuku bulan haksız bir taarruzu filhal” şeklinde ifade edildiği görülmektedir. Dolayısıyla iki hüküm karşılaştırılarak incelendiğinde, Türk Ceza Kanunu'nun “gerçekleşmesi veya tekrarı muhakkak olan haksız saldırıyı” ekleyerek saldırının zamanı açıkça düzenlenmiştir.⁵⁵

Mülga Kanun'la diğer bir fark ise, Türk Ceza Kanunu'nun “gerek kendisine ve gerek başkasına ait bir hakka yönelmiş” ifadesini düzenleyerek malvarlığına karşı olan saldırıları da bu kapsama almasıdır.⁵⁶ Nitekim, mülga Kanun'un 49/2. maddesinde⁵⁷ malvarlığını müdafaadan söz edilmemiş olup⁵⁸, 5237 sayılı Kanun'un 25. maddesinden eski Türk Ceza

⁵⁴ ÖZEN, sh: 28. Konuyla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz.: EREM, Faruk. Türk Ceza Hukuku, 6. Bası, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, C: 1, No: 165, Ankara 1962, sh: 9.

⁵⁵ HİRA, Ayhan. Yeni Türk Ceza Kanunu Ve İslam Hukuku Mukayesesi Bakımından Meşru Müdafanın Uygulama Alanları Ve Ölçütleri, İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi, S. 17, 2011, sh: 331.

⁵⁶ HİRA, sh: 340.

⁵⁷ “Türk Ceza Kanunu m. 49/2: “Gerek nefsin ve gerek başkasını vukuuna bilerek mahal vermediği ve başka türlü tahaffuz imkanı da olmadığı ağır ve mmuhakkak bir tehlikeden muhafaza etmek zaruretinin bais olduğu mecburiyetle işlenen fiillerden dolayı faile ceza verilmez”.

⁵⁸ HİRA, sh: 326.

Kanunu'nda kabul edilmeyen malvarlığına karşı savunmanın kabul edildiği sonucu çıkarılmaktadır.⁵⁹ Zira, 765 sayılı mülga Kanun'un 49. maddesinde meşru savunma için "gerek kendisinin, gerekse başkasının nefesine ve ırzına" ifadesi kullanılmış olup, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda bu şekilde bir ayırım veya özellik belirtilmeksizin yalnızca "hakkına yönelik" ifadesi kullanılmıştır. Dolayısıyla, madde gerekçesinde de meşru savunmanın malvarlığına karşı yapılan saldırıları da kapsayacağı belirtilerek uygulama alanı genişletildi⁶⁰.

Meşru savunmanın, 765 sayılı Kanun'daki düzenlenişine baktığımızda, 461. maddesinde düzenlendiği görülmektedir. Maddeye göre, "*Bir şahsın evine veya içinde adam oturur sair her türlü bina ve müştemilatına merdiven kurup çıkanları veya duvarını delenleri veya kapısını kıranları veyahut işbu mebani ve müştemilatına ateş koyanları; - bu fiiller gece vakti olmak veya gündüz olsa bile hane ve bina ve müştemilatı ücra bir mahalde bulunmak şartlarıyla - içinde ikamet edenlerin emniyeti şahsiyelerince aklen varit bir endişe ve havfi ciddi mevcut olduğu takdirde defetmekdir*".

765 Sayılı Türk Ceza Kanunu dönemindeki Yargıtay uygulamasını ele aldığımızda, Yargıtay'ın "kişinin kendisini savunması" kavramını genişleterek yorumladığı yönündeki kararlarını görmek mümkündür.⁶¹ Buna göre Yargıtay bir kararında⁶², "kendisi" kavramından anlaşılması gereken hususun, kişinin vücut tamlığı, güvenliği, sağlığı, özgürlüğü, şeref ve onur duyguları olduğunu" belirtmiş ve kişinin konut dokunulmazlığına karşı yapılan saldırıda gösterdiği savunma fiilini meşru savunma kapsamında değerlendirmiştir.⁶³

Diğer bir kararında ise⁶⁴, dükkanının yağmalanması sonucu dükkanını korumak isteyen kişinin ateş açmasını meşru savunma kapsamında değerlendirerek, malın savunulmasına ilişkin genişletici bir yorum yaptığı görülmektedir. Bu açıdan 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 461. maddesi ile 49. maddesini birlikte yorumlandığı görülmektedir. Mülga Türk Ceza Kanunu'nun 461. maddesine bakıldığında, maddenin malın meşru savunulmasına ilişkin özel bir düzenleme getirdiği görülmektedir.⁶⁵ Buna göre, yağma, yol kesmek, adam

⁵⁹ DONAY, sh: 40.

⁶⁰ DONAY, sh: 40; DEMİRBAŞ, sh: 268; GÜRAL, Jale. Türk Hukukunda Mal İçin Meşru Müdafaa, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C: 6, S: 1, 1949, sh: 191.

⁶¹ Konuyla ilgili ayrıntılı açıklamalar için bkz.: ÖZGENÇ, Gazi Şerhi, sh: 376. Örnek Yargıtay kararları için bkz.: ŞENSES, Erkan. Yargıtay Kararları Işığında Türk Ceza Kanunu'nda Meşru Savunma, TBB Dergisi, S: 112, 2014, sh: 400- 408.

⁶² CGK 28. 12. 1987., 8- 524/695.

⁶³ Ayrıntılı bilgi için bkz.: BAYRAKTAR, sh: 71.

⁶⁴ CGK 13. 01. 1980., E. 1980/298, K. 1980/323.

⁶⁵ 765 Sayılı TCK m. 461 – Yukarıdaki iki fasılda beyan olunan fiillerden birini aşağıda gösterilen mecburiyetlerle yapanlara ceza verilmez. Bu mecburiyetler: 1 - 495, 496, 497, 499 uncu maddelerde beyan

kaldırmak, kişiyi hürriyetinden yoksun bırakma suçları ile konut dokunulmazlığını ihlal suretiyle gerçekleşen ihlallerin varlığı halinde, meşru savunma hükümleri uygulanacaktır.⁶⁶ Ancak belirtmek gerekir ki, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda böyle bir ayırım yapılmamış olup, malvarlığına karşı gerçekleştirilen ihlaller de haksız bir saldırı olarak meşru savunmanın kapsamına girmektedir.

Meşru savunma kurumuna ilişkin mülga Türk Ceza Kanunu ve 5237 sayılı yeni Türk Ceza Kanunu arasındaki diğer bir fark ise, sınırın aşılması konusunda ortaya çıkmaktadır. Mülga Kanun'un 50. maddesine göre⁶⁷, sınırın aşılmasında kast- taksir ayırımına gidilmeden indirimli bir ceza verilmekle birlikte, Türk Ceza Kanunu'na göre, sınırın taksirle işlenebilen suçlardan olması dışında cezalandırma mümkün olmayacak; sınırın korku, heyecan vb. bir duygudan kaynaklanması halinde yine ceza uygulanmayacaktır.⁶⁸ Sınırın kasten aşılması halinde ise, zaten hukuka uygunluktan bahsedilemeyeceği Türk hukuk doktrininde kabul edilmiş bir husustur.⁶⁹ Ayrıca, 50. maddeye ilişkin olarak belirtilmesi gereken diğer bir husus ise, yargı kararlarında kişinin içinde bulunduğu psikolojik durumun 50. madde ile ilişkilendirildiğidir.⁷⁰

Türk hukukuna göre sınırın aşılması, Türk Ceza Kanunu'nun 27. maddesinin 1. fıkrasında düzenlenmiş olup, bir olayda sınırın aşılp aşılmadığının tespiti, somut olayın koşullarına göre yapılmaktadır. Ancak burada belirtilmesi gereken husus, sınırın kastla veya olası kastla değil, taksirle aşılması gerektiğidir.⁷¹

---

olunan fiillerden birinin faillerine yahut nehbü garet yapanlara karşı malını müdafaa etmek, 2 - Bir şahsın evine veya içinde adam oturur sair her türlü bina ve müştemilatına merdiven kurup çıkanları veya duvarını delenleri veya kapusunu kıranları veyahut işbu mebani ve müştemilatına ateş koyanları; - bu fiiller gece vakti olmak veya gündüz olsa bile hane ve bina ve müştemilatı ücra bir mahalde bulunmak şartlarıyla - içinde ikamet edenlerin emniyeti şahsiyelerince aklen varit bir endişe ve havfi ciddi mevcut olduğu takdirde defetmek, dir. Ancak bu maddenin bir numaralı bendinde beyan olunan ahvalde müdafaada ifrada gidilmiş ve hane ve sükna müştemilatına merdiven kurmak, kapı kırmak, duvar delmek fiillerinin faillerini defi için iki numaralı bentte yazılı şartlar mevcut bulunmamış olduğu halde asıl fiile mürettep ceza, ağır hapis hapse tahvil olunmak üzere üçte birden yarısına kadar indirilir. Konuyla ilgili bkz.: **ÖZGENÇ**, Gazi Şerhi, sh: 378.

⁶⁶ **ŞAHİN**, sh: 289.

⁶⁷ Mülga TCK m. 50'de, "Zaruretin tayin ettiği hududu tecavüz edenler" ifadesi kullanılmıştır. Konuyla ilgili olarak bkz.: **EREM**, C: II, sh: 35.

⁶⁸ **HİRA**, sh: 338.

⁶⁹ **DÖNMEZER**, Sulhi- ERMAN, Sahir. Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku ve İnsani Esasları II, 1986, sh: 118.

⁷⁰ CGK. 15. 02. 2000., E. 2000/1-22, K. 2000/27; **OTACI**, Cengiz. Genel Hükümlerle Bağlantılı Olarak Kastın İnsan Öldürme Suçları, Seçkin Yay., Ankara, 2009, sh: 63.

⁷¹ **ÜNVER**, Yener. Türk Ceza Kanunu'ndaki Hukuka Uygunluk Nedenleri, I. Türkiye- Azerbaycan Hukuk Sempozyumu, 01- 02 Temmuz 2011 İstanbul (editor: Prof. Dr. Dr. h.c. Yener **ÜNVER**), Özyeğin Üniversitesi, 2011, sh: 82. Konuyla ilgili bkz.: **EREM**, C: II, sh: 35.

III. KARŞILAŞTIRMALI KANUNİ DÜZENLEMELER

A. Anglo- Sakson Ülkeleri

1. İngiltere

Anglo-Sakson hukuk sistemini benimseyen İngiliz hukuku, Amerikan hukukunda olduğu gibi *common law* olarak tabir edilen içtihat hukukunu kabul etmektedir.⁷² İchtihat hukukuna göre, meşru savunma; saldırıya karşı savunma, üçüncü kişinin savunulması ve malın savunulması olarak üç farklı şekilde kabul edilmektedir.⁷³

İngiliz hukuku, en başta söz konusu kavramı mahkeme içtihatlarıyla detaylandırmakta ve meşru savunma kurumunun uygulanması için birtakım kriterler getirmektedir. Bu kriterler, benzer hukuk sistemine sahip Amerikan hukukunu anlayabilmek ve bütünüyle görebilmek açısından yardımcı olacaktır.

Bugünkü Amerikan hukukunun temelini oluşturan eski İngiliz hukuku⁷⁴, meşru savunmanın hem hukuki niteliğiyle, hem de ilişkili olduğu ilkelerle ilgili tartışmaların yapılmasına sebep olmuş ve aynı zamanda Amerikan hukukunda bugünkü meşru savunma kurumunun oluşumuna büyük katkı sağlamıştır.

Eski İngiliz hukukuna göre, meşru savunma sonucu saldıran kişinin öldürülmesinde ceza verilmemesi gibi bir hal söz konusu olmayıp, tüm kasıtlı insan öldürme fiillerinin faillerine ölüm cezasıyla cezalandırılmışlardı.⁷⁵ Buna göre, *mens rea* kurumu söz konusu olmadığından,

---

⁷² *Common law* sistemi ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz.: **YAPAR**, Mehmet Emin. Amerika Birleşik Devletleri Federal Ceza Hukukunda Plea Bargaining (İddia Pazarlığı) Ve Uygulaması (Yayınlanmamış Doktora Tezi) (Danışman: *Prof. Dr. Mustafa Avcı*), Konya 2012, sh: 57- 58.

⁷³ **PADFIELD**, Nicola. Criminal Law, Core Text Series, 6th Edition, Oxford University Press, sh: 116.

⁷⁴ **MILHIZER**, sh: 771.

⁷⁵ **ROSEN**, Cathryn Jo. The Excuse Of Self- Defense: Correcting A Historical Accident On Behalf Of Battered Women Who Kill, The American University Law Review, Vol. 36: 11, sh. 25; **DONOVAN/WILDMAN**. Is The Reasonable Man Obsolete? A Critical Perspective On Self- Defense And Provocation, 14. Loy. L.A.L. Rev., 1981, sh: 442; **NOURSE**, Self- Defence And Subjectivity, sh: 1244, dn: 51.

öldürme- yaralama fiillerinde herhangi bir mazeret nedeni veya hukuka uygunluk nedeni bulunmamakta, ve hatta taksir veya kast ayırımına da bakılmamaktaydı.⁷⁶

Ancak, 12. yüzyıl ve 16. yüzyıl arasında kasten öldürme fiillerindeki kusursuz sorumluluk anlayışından giderek uzaklaşılmasıyla, bazı durumlarda kabul edilen hukuka uygunluk sebepleri ortaya çıkmıştır.⁷⁷ Bir suçun oluşumunu önlemek amacıyla, savaşta veya bir cezanın infazının gerçekleştirilmesinde kasten öldürme fiilinin hukuka uygun sayılacağı anlayışı kabul edilmeye başlanmıştır.⁷⁸

Belirtmek gerekir ki, 16. yüzyıldan itibaren, öldürme fiillerinde hukuka uygunluk ve mazeret nedeni farkı ortaya konmaya başlanmıştır⁷⁹, ancak 20. yüzyılın ortalarına kadar bu iki kurum arasında uygulamada sonuç olarak bir farklılık olmadığı tartışmaları yapılmıştır.⁸⁰ İngiliz hukukunda meşru savunma ilk olarak bir hukuka uygunluk sebebi olarak değil, mazeret nedeni olarak kabul edilmiştir.⁸¹ Tarihsel sürece baktığımızda, 19. yüzyıla kadar meşru savunmanın genellikle mazeret sebebi olarak kabul edildiği görülmektedir.⁸² Bu süreç içerisinde meşru savunma, 13. yüzyıldan itibaren öldürme halinde kişiyi temize çıkaran bir hal olarak kabul edilmiş olup⁸³, bu durum 16. yüzyıla kadar bu şekilde devam etmiştir. Ancak zamanla meşru savunmanın İngiliz içtihat hukukunda hukuka uygunluk nedeni olarak ele alınmaya başlandığı görülmektedir.⁸⁴

İngiliz hukukuna göre meşru savunma, herkese karşı kullanılabilen bir hak olup, üçüncü kişi lehine olarak da kabul edilen bir hak olarak görülmektedir. Ne var ki, zamanla İngiliz hukukunda üçüncü kişi lehine meşru savunmada, yalnızca belli bir yakınlık ilişkisini aranmamaya başlamış, ve bu itibarla herhangi bir üçüncü kişi lehine söz konusu savunma gerçekleştirilebilmektedir.⁸⁵ Zira eski İngiliz hukukunda meşru savunmada öldürücü savunma

---

⁷⁶ **JAVED**, Azhar. Intoxication & Self- Defence: A Comparative Study Of Principles Of English Law And Shari'ah, The University Of Leeds, Mayıs 2014 (Doktora Tezi), sh: 254.

⁷⁷ **ROSEN**, sh: 25.

⁷⁸ **ROSEN**, sh: 25; **DONOVAN/WILDMAN**, sh: 441. 1275- 1307 arası dönemde, hukuka uygunluk nedenleri kabul edilmeye başlanmış ve Kral'ın emriyle veya bir cezanın infazıyla gerçekleşen fiiller, hukuka uygun kabul edilmeye başlanmıştır. Bkz: **JAVED**, sh: 254.

⁷⁹ **JAVED**, sh: 256.

⁸⁰ **ROSEN**, sh: 27.

⁸¹ **DONOVAN/WILDMAN**, sh: 441; **ROSEN**, sh: 25.

⁸² **ROSEN**, sh: 26.

⁸³ **BENDINELLI/EDSALL**, sh: 153.

⁸⁴ **MOUSOURAKIS**, George. Excessive Self – Defence And Criminal Liability, SACJ, (1999) 12, SAS, sh: 144.

⁸⁵ http://etheses.whiterose.ac.uk/526/1/uk_bl_ethos_416550.pdf.

kuvveti gerçekleştirebilmek için, savunulan üçüncü kişinin yalnızca belli bir akrabalık ilişkisinde olan kişilerden olması gerektiği aranmaktadır.⁸⁶

İngiliz hukuku, Amerikan ceza hukukunu gerek söz konusu kurumun hukuki niteliğiyle, gerekse meşru savunmayla birlikte anılan önemli ilkeleri bakımından etkilemiştir.⁸⁷ Örneğin, Amerikan hukuk sisteminde yapılan kodifikasyon çalışmalarıyla birlikte meşru savunmanın, mazeret nedeni mi, yoksa hukuka uygunluk nedeni mi olduğu tartışmaları yapılmıştır. Teorik bakımdan bir örnek vermek gerekirse, örneğin, 17. yüzyılda *Semayne* davasıyla içtihat haline getirilmiş olan bu ilkeyle birlikte, “herkesin evi, kendi kalesidir ve onu korumak her türlü zarara ve ihlale karşı korumak için karşılık verilebilir” hükmü verilmiştir.⁸⁸ Buna göre, kaçma yükümlülüğüne ve ölümcül kuvvet kullanma yasağına bir istisna getirilerek *Kale ilkesi* olarak adlandırılan bu istisna, kişinin evine izinsiz olarak giren birine geri çekilme yükümlülüğü olmadan ölümcül kuvvet uygulayabileceğini ifade etmekte⁸⁹ olup, Amerikan ceza hukukunu etkileyen önemli ilkelerden bir tanesidir.

İngiliz hukukunun meşru savunmaya ilişkin içtihatlarına bakıldığında, *Shaw v. R* davasında⁹⁰, mahkeme meşru savunmayla ilgili birtakım kriterler belirlemiştir. İlk olarak kendisini savunan kişinin bu savunmanın gerekliliğine inanıp inanmadığı ölçütüne bakılmaktadır. Ardından, kişinin buna inanması halinde, uğradığı saldırıya karşı gerçekleştirdiği savunma hareketinin aynı zamanda saldırıyla orantılı bir güç olduğunu düşünüp düşünmediğine bakılmaktadır. Yine, *Beckford v. R* davasında⁹¹, mahkeme, “kişinin somut olayın koşullarına göre makul olmak kaydıyla kendini savunmak amacıyla güç kullanabileceği”ne karar vermiştir. Şüphesiz ki, buradaki kriterler bakımından dikkat edilen husus, kişinin durumun gerekliliğine inanıp inanmamasının ötesinde, “makul bir insan” olarak, o somut olay özelinde bu durumun gerekliliğinin oluşmasıdır.

Bir başka davada⁹² ise, mala karşı meşru savunmanın mevcut olduğu kabul edilmiş ve Temyiz Mahkemesi, kişinin malını ya da başkasını malını savunabilmek amacıyla yakın bir saldırı tehlikesine karşı orantılı bir savunma hareketinde bulunabileceğini karara bağlamıştır.

---

⁸⁶ **BENDINELLI/EDSALL**, sh: 153.

⁸⁷ **ROSEN**, sh: 27.

⁸⁸ 1604, 77 Eng. Rep. 194- 195;

⁸⁹ **HOLLIDAY**, Wyatt. The Answer To Criminal Aggression Is Retaliation: Stand- Your- Ground Laws And The Liberalization Of Self- Defense, University Of Toledo Law Review, Vol. 43, Winter 2012, sh: 410.

⁹⁰ *Shaw v. R.* (2001), 1 WLR 1519.

⁹¹ *Beckford v. R.* (1987), 85 Cr App Rep 378.

⁹² *DPP v. Bayer* (2003); **PADFIELD**, sh: 118.

Yine, *R v. Gladstone* davasında⁹³, İngiliz Temyiz Mahkemesi, kişinin kendisini ya da bir başkasını savunabilmek için somut olayın şartlarına göre orantılı, makul bir kuvvet kullanabileceğine hükmetmiştir.

Doktrinde, söz konusu maddenin içtihat hukukunun geleneksel olarak meşru savunmayı bir hukuka uygunluk sebebi olarak ele aldığı ve sadece kişinin kendisini değil, aynı zamanda başkalarını da korumasını düzenleme altına alındığı ifade edilmiştir.⁹⁴ Nitekim, uygulamada da kişinin hiç tanımadığı bir üçüncü kişiye karşı savunma hareketini gerçekleştirmesi, meşru savunma kapsamında ele alınmıştır.⁹⁵ Ancak belirtmek gerekir ki, İngiliz hukukunda meşru savunmada öfke ve hiddetle sınırın aşılması hali, hukuka uygunluk nedeni olarak değil ve fakat mazeret nedeni olarak ele alınmıştır.⁹⁶

İngiliz hukukunda meşru savunma, saldırı anında kullanılabilen bir hak olup, saldırı bittikten sonra yapılan hareketler, meşru savunma kapsamına girmemektedir. Örneğin, evine giren kişiyi, kaçtıktan sonra yakalayıp döven ve saldırganın beyin kanaması geçirmesine neden olan olayda mahkeme, hangi durumda olursa olsun kişinin hukuku kendisi belirleyemeyeceğini ve intikam amaçlı saldırıların savunma hareketi kapsamında değerlendirilemeyeceğini ifade etmiştir.⁹⁷

İngiliz hukuku kaynaklı özellikle kaçma yükümlülüğü ve Kale İlkesi gibi ilkeler, bugünkü Amerikan ceza hukukunu teorik açıdan beslediğini ve Amerikan Model Ceza Kanunu'nun oluşuma büyük katkı sağladığını söylemek gerekir. Yargı kararlarında yer verilen *common law* içtihatlarının da yine, Amerikan ceza hukukunun uygulamadaki gelişiminde büyük önemi olduğunu da belirtmek gerekir.

2. Kanada

Meşru savunma Kanada Ceza Kanunu'nun 34- 42. maddeleri arasında düzenlenmiş olup, kişinin savunulması, malın savunulması, taşınmazın savunulması ayrı maddelerde ele

---

⁹³ *R v. Gladstone*, 1984, 78 Cr App R 276- 281; Criminal Law Revision Committee, 14th Report, *Offences Against the Person* (Cmnd 7844), prg. 72(a) in: **YEO**, Stanley. Anglo- African Perspectives On Self- Defence, 17 RADIC, 2009, sh: 124.

⁹⁴ **MOUSOURAKIS**, sh: 144.

⁹⁵ *R v. Duffy* (1967) 1 QB 63. Ayrıntılı bilgi için bkz.: **YEO**, sh: 125.

⁹⁶ **NOURSE**, Self- Defense And Subjectivity, sh: 1244, dn: 51.

⁹⁷ *R v. Hussain ve diğerleri* (2010), EWCA Crim. 94, prg. 34; **LIPSCOMBE**, Sally. Householders And The Criminal Law Of Self- Defence, sh: 9- 10; <http://www.parliament.uk/briefing-papers/SN02959.pdf>.

alınmıştır.⁹⁸ Aynı maddelerde ele alınmasına karşın, malın savunulması da kişinin savunulması gibi bir hukuka uygunluk sebebi olarak görülmüştür.

Kanada Ceza Kanunu'nun 34 (1) maddesi uyarınca, "Kişinin a) kendisine veya başka birine karşı olan tehdidi savunmak için kuvvet kullanması için makul bir dayanağı olması halinde, b) birini ya da bir kişiyi bir saldırı tehdidinden savunmak ya da korumak amacıyla gerçekleştirilen ve c) somut olayın koşullarına göre makul sayılabilecek fiil, suç teşkil etmez".⁹⁹ Bu maddeden de anlaşılacağı üzere, Kanada ceza hukukuna göre üçüncü kişi lehine meşru savunma kabul edilmektedir.¹⁰⁰

Kanada ceza hukukuyla ilgili belirtilmesi gereken diğer bir husus ise, kişinin meşru savunma esnasında birini öldürmesi istisnai bir durum olmakla beraber, mümkün olduğudur.¹⁰¹ Ancak her ne kadar bu durum mümkün olsa da, söz konusu husus orantılılık ve gereklilik ilkeleri uyarınca değerlendirilmektedir.¹⁰² Diğer bir deyişle, meşru savunmada savunma kuvvetinin kullanılabilmesi için, o kuvvetin kullanılmasının mutlaka gerekli olması aranmaktadır.¹⁰³ Belirtilmesi gereken diğer bir husus ise, meşru savunmanın Kanada ceza hukukuna göre hukuka uygunluk nedeni olarak sayılmıştır.¹⁰⁴

Kanada Yüksek Mahkemesi, konuyla ilgili olarak bir kararında, kişinin ancak başka bir alternatifinin olmayacağına inanması ve bu inancın makul bir nedene dayanması halinde kişinin saldıranın yaşam hakkını ihlal edici bir savunma hareketinde bulunması mümkün olduğunu ifade etmiştir.¹⁰⁵ Ancak mahkeme bu kararın aynı zamanda, gerçekleştirilen savunmanın mutlaka savunma amacıyla yapılması, intikam veya öç alma saikiyle yapılmaması gerektiği de belirtilmiştir.¹⁰⁶

---

⁹⁸ **PRIETO**, Javier Valls- **RENKE** Wayne N. A Comparison of the Spanish and Canadian Law of Self-Defence, Alberta Law Review, Vol. 47, No. 4, 2010, sh: 860.

⁹⁹ Maddenin orijinali için bkz.: <http://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/c-46/page-13.html#docCont>.

¹⁰⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz.: **ROACH**, Kent. A Preliminary Assessment Of The New Self-Defence And Defence Of Property Provisions, Canadian Criminal Law Rev., 16 C.C.L.R., sh: 284.

¹⁰¹ **PRIETO/RENKE**, sh: 857; Konuyla ilgili Kanada ceza hukuku doktrininde belirlenen ölçüt, tamamen masum olan kişinin meşru savunma kapsamında yaşamının elinden alınmayacağıdır. Ancak, kişi eğer hukuken kusurlu bir davranışta bulunmasa dahi, hareketi büyük bir risk yaratıyorsa, bu halde bir gerekliliğin ortaya çıktığı düşünülebilir.

¹⁰² **PRIETO/RENKE**, sh: 868; **STEWART**, Hamish. The Constitution And The Right Of Self-Defence, University Of Toronto Law Journal, Vol. 61, 2011, sh: 900.

¹⁰³ **CAMPBELL**, Mark. Pre-Emptive Self-Defence: When And Why?, Oxford University Commonwealth Law Journal, Summer 2011, sh: 80.

¹⁰⁴ **ROACH**, sh: 277.

¹⁰⁵ *R v Lavallee* [1990] 1 SCR 852 (SCC) [41].

¹⁰⁶ Konuyla ilgili ayrıntılı değerlendirme için bkz.: **CAMPBELL**, sh: 80.

Kişi üzerindeki değerine rağmen mal, insan yaşamından daha değerli olarak sayılmadığından, kişi malını savunması esnasında saldıranı öldürmesi halinde, söz konusu fiil, hukuka uygunluk sebebinden yararlandırılmayacaktır.¹⁰⁷ Malın savunulmasıyla ilgili olarak ise, malın savunulmasının Kanada Ceza Kanunu'nun 35. maddesinde sayılan şartlarla sınırlı olduğunu belirtmek gerekir.¹⁰⁸ Malın meşru savunmasına ilişkin olarak, Kanada ceza hukukuna göre, malın savunulmasının hukuka uygunluk sebebi sayılmasının nedeninin malın değerinden kaynaklanmaması¹⁰⁹, kişilerin psikolojik ve fiziksel ihtiyaçlarını¹¹⁰ sağlamış olmasından ötürü, kişi üzerindeki değerinden ileri gelmesidir.

B. Kara Avrupası Ülkeleri

1. Almanya

Alman Ceza Kanunu'nun 32. maddesinin 1. fıkrası meşru savunmayı, “meşru savunma için zorunlu olan bir fiili işleyen kişinin hareketi hukuka aykırı değildir” şeklinde düzenlemiştir, 2. fıkrada ise, “gerek kendisine, gerekse bir başkasına yönelik halen mevcut ve hukuka aykırı bir saldırıyı önlemek için gerekli olan savunma, meşru savunmadır” diyerek meşru savunmanın kapsadığı alanı da ifade etmiştir.¹¹¹

Alman CK. 32. maddesinde düzenlenen meşru savunma hakkının iki temel prensipten türetildiği belirtilmektedir. Bunlar; bireyin değerlerinin etkin biçimde hukuksal değer koruması altına alınması ve hukuk düzeninin muhafazası şeklinde ifade edilebilir.¹¹² Alman

---

¹⁰⁷ **PRIETO/RENKE**, sh: 857. Konuyla ilgili ayrıca bkz.: **KAYMAZ**, Seydi. Malvarlığına Yönelik Saldırlara Karşı Meşru Savunma ve Yaşam Hakkı, Prof. Dr. Feridun Yenisey'e Armağan, Beta Yay., İstanbul 2014, sh: 233, 240.

¹⁰⁸ **ROACH**, sh: 293. Kanada CK m. 35 için bkz.: <http://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/c-46/page-14.html#docCont>.

¹⁰⁹ **PRIETO/RENKE**, sh: 857.

¹¹⁰ **HART**, H.L.A. The Concept of Law, Oxford Clarendon Press, 1994, sh. 196- 197.

¹¹¹ Meşru savunmanın kapsadığı alanın geniş olduğu, hakaret gibi şerefe yönelik fiillere karşı da kabul edilmesinden anlaşılmaktadır. Federal Alman Yüksek Mahkemesi'nin Rg. E. 2, 168 sayılı kararına göre, kişi kendisine hakarete bulunan kişiye karşı savunma hareketinde bulunabilmektedir. Bkz.: **TAN**, Hadi. Alman Hukukunda Meşru Müdafaa, Adliye Ceridesi, 30. Sene, S: 2, Yeni Cezaevi Matbaası, Ankara 1939, sh: 290, dn: 2. Aksi görüşte bkz.: **EREM**, Faruk. Mal İçin Meşru Müdafaa, Adliye Ceridesi, S: 34, 1943, sh: 609.

¹¹² **WESSELS**, Johannes- **BEULKE**, Werner. Strafrecht Allgemeiner Teil, Die Straftat und Ihr Aufbau, 42. Auflage, C.F. Müller, sh: 120.

Ceza Kanunu'nun 32. paragrafına bakıldığında, Türk Ceza Kanunu'nun 25/1. maddesinin büyük ölçüde Alman hukukundan esinlenerek düzenlendiği görülmektedir.¹¹³

Alman hukukuna göre, meşru savunma kurumuyla ilgili olarak, meşru savunmanın hukuka uygunluk nedeni olarak kabul edildiğini de söylemek gerekir.¹¹⁴ Meşru savunma kurumu, Alman ceza hukukunda 1871 tarihli Alman Ceza Kanunu bir hukuka uygunluk sebebi olarak düzenlenmiştir.¹¹⁵ Günümüzdeki Alman CK. 32 ve 33 maddeleri, bir anlamda bu hükümden kaynaklanmaktadır. Meşru savunma kurumunun kabulü açısından Alman öğretisi hukuksal değerlerin karşılıklı tartımı düşüncesini önplana çıkarmaktadır.¹¹⁶

Alman ceza hukukuna göre meşru savunmanın hukuka uygunluğu ancak, saldırıya karşı gerçekleştirilen savunma gereklilik teşkil ederse mümkün olabilmektedir.¹¹⁷ Burada saldırıdan anlaşılması gereken husus, hukuken korunan bir menfaati ihlal eden ve bir insan davranışından kaynaklanan iradi davranıştır. Dolayısıyla, Alman ceza hukukuna göre meşru savunma, hukuken korunan menfaatlerin savunulması amacıyla gerçekleştirilebilmektedir.¹¹⁸

Buradan, Alman ceza hukukundaki korunan tüm hukuki değerlerin bu kapsama girdiği sonucu çıkarılabilir. Ancak belirtmek gerekir ki, burada ifade edilen hukuksal değer bireysel hukuksal değer olup, toplumsal hukuksal değerler bu kapsama girmemektedir.¹¹⁹ Diğer bir deyişle, kamu düzenine karşı gerçekleştirilen saldırılarda savunma görevi devlete ait olduğundan, bu tür saldırılara karşı gerçekleştirilen meşru savunma kapsamında görülmemektedir.¹²⁰

---

¹¹³ **JOERDEN**, Jan C. Ceza Hukukunun Sınırı Olarak Zorda Kalış Hali, Hukuk Köprüsü, Özyeğin Üniversitesi, Seçkin Yay., No:2, İstanbul 2012, sh: 135.

¹¹⁴ **BERNSMANN**, sh: 173. Alman Ceza Kanunu'ndaki hukuka uygunluk nedenleri, 32. maddede yer alan meşru savunma ve 34. maddede yer alan zorunluluk halidir. Bkz.: **JESCHECK**, sh: 24.

¹¹⁵ Alman ceza hukukunun tarihçesi için bkz.: **JESCHECK**, Hans- Heinrich/ **ULRICH**, Sieber. Alman Ceza Hukukuna Giriş- Ceza Hukukunun Sınırları (Çev.: Feridun Yenisey), Beta Yay., İstanbul 2007, sh: 3- 6.

¹¹⁶ **SCHMIDHAUSER**, Eberhard. Strafrecht Allgemeiner Teil, J.C.B. Mohr, Tübingen, 1982, sh: 146.

¹¹⁷ **GROPP**, Walter. Alman Bakışına Göre Türk Ceza Kanunu 1989 Öntasarısında Hukuka Uygunluk Sebepleri (Çev.: *Faruk Turhan*), Türk Ceza Kanunu Tasarısı İçin Müzakereler, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını, 1998, sh: 213.

¹¹⁸ **GROPP**, sh: 212.

¹¹⁹ Ayrıntılı bkz.: **HEINRICH**, Bernd. Ceza Hukuku Genel Kısım I- Cezalandırılabilirliğin Temel Esasları, Tamamlanmış ve Teşebbüs Edilen Suçlarda Suçun Yapısı, 2. Bası, Kohlhammer Yayınevi, Stuttgart 2010 (Ed.: *Prof. Dr. Dr. h.c. Yener Ünver*) Adalet Yayınevi, Ankara 2014, sh: 221. Karş. **HEINRICH/SIEBER**, sh: 34.

¹²⁰ **JESCHECK**, Hans Heinrich. Almanya Federal Cumhuriyeti Ceza Hukukuna Giriş (Çev.: *Prof. Dr. Feridun Yenisey*) (Türk Hukukuna İlişkin Açıklamalar: *Prof. Dr. Kayıhan İçel- Prof. Dr. Köksal Bayraktar*), Beta Yay., İstanbul 1989, sh: 24.

Alman ceza hukukunda, tıpkı Amerikan hukukunda olduğu gibi, meşru savunmaya karşı meşru savunma hakkının bulunmadığını da söylemek gerekir.¹²¹ Ne var ki, meşru savunmada sınırın aşılması halinde, bu halde saldırganın meşru savunmada bulunabilmesinin mümkün olduğu kabul edilmiştir.¹²² Benzer şekilde, saldırının oluşumuna bilerek sebebiyet veren kişi de meşru savunmadan yararlanamayacaktır.¹²³ Diğer bir deyişle, kasıtlı olarak bir meşru savunma hareketini yaratmak ve bundan yararlanmak isteyen kişinin savunma hareketi, meşru savunma kapsamında kabul edilmez. Burada provoke edilen bir kusurlu saldırı mevcut olup, bir kişinin hakkını suistimal etmesi söz konusu olduğundan kendi yarattığı hukuka aykırı durumdan yararlanarak meşru savunmada bulunmak isteyen kişi, kanuna karşı hileli davranmaktadır.¹²⁴

Alman öğretisindeki baskın görüş, meşru savunmanın kabulü için tüm bu koşullar yanında subjektif bir unsurun da dikkate alınması gerektiği yönündedir. Bu da savunmada bulunan kişinin kendisini veya üçüncü bir şahsı bilinçli olarak savunmak düşüncesiyle hareket etmesidir.¹²⁵ Buna göre meşru savunma, “haksız bir saldırı karşısında saldırıyı gerçekleştirene karşı korunan hukuksal değerlerine müdahale hakkını içeren bir savunma iradesidir”.¹²⁶ Buna göre, kişinin maksatlı olarak bir meşru savunma hali yaratması, kişinin savunma iradesi olmadığından kabul edilmeyecektir.¹²⁷

Alman ceza hukukunda meşru savunmaya ilişkin olarak, saldırının mutlaka haksız olması, filhal olması ve bir insan hareketinden kaynaklanması gerektiğini belirtmek gerekir.¹²⁸ Burada belirtilmesi gereken husus, genel kabul gören görüşün insani bir davranış şeklinde ortaya çıkan saldırı olması ve bunun bireysel hukuksal değerleri ihlal etmesi şeklinde olduğudur. Ancak insanın bir hayvanı araç olarak kullanması halinde bir saldırının varlığı

---

¹²¹ **BERNSMANN**, sh: 172.

¹²² **TAN**, sh: 293. Belirtilmelidir ki, Alman Ceza Kanunu'nun 33. maddesine göre, sınırın aşılmasının “telaş, korku veya dehşet halinde işlenmesi halinde, meşru savunmada sınırın aşılması cezalandırılmamaktadır”. Bkz.: **TOPÇU**, Kemal. Kasten Yaralama Sonucu Ölüme Neden Olma (Amerikan Hukuku İle Karşılaştırmalı), Adalet Yay., Ankara 2013, sh: 336, dn: 890.

¹²³ **TAN**, sh: 292.

¹²⁴ **SCHMIDHAUSER**, sh: 159- 160.

¹²⁵ **STRATENWERTH**, Günter- **KULLEN**, Lothar. Strafrecht Allgemeiner Teil I, Die Straftat, 5. Auflage, Carl Heymanns Verlag, 2003, sh: 163.

¹²⁶ **KÜHL**, Kristian. Strafrecht Allgemeiner Teil, 5. Bası, München, Verlag Franz Vahlen, 2005, § 7- K.n. 1, sh: 102; aktaran: **ERSAN**, sh: 3, 4. Saldırının haksızlığına ve saldırıda bulunulan hukuksal değerlere ilişkin açıklamalar için bkz.: **HEINRICH**, sh: 215. Ayrıca konuyla ilişkili AİHS ile bağlantılı görüşler için bkz.: **DIEHM**, Dirk. “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Alman Ceza Kanunu” (Çev.: Rabia Ünlü), Alman- Türk Karşılaştırmalı Ceza Hukuku, Cilt: I, Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi (Yayına Hazırlayanlar: Prof. Dr. Dr. Eric Hilgendorf, Prof. Dr. Yener Ünver), İstanbul 2010, sh: 80.

¹²⁷ **WESSELS/BEULKE**, sh: 125.

¹²⁸ **WESSELS/BEULKE**, sh: 120; **SCHMIDHAUSER**, sh: 150; **STRATENWERTH/KULLEN**, sh: 153-155.

kabul edildiği gibi, aktif hareket yanında ihmali hareketin de bir hukuksal değeri ihlal eden haksız fiil olabileceği kabul edilmektedir.¹²⁹

Alman yargı uygulamasına bakıldığında, meşru savunma için ortada bir saldırının olması gerekmekte ve bunun yanısıra saldırının bertaraf edilmesinde objektif olarak bir gereklilik olması aranmaktadır.¹³⁰ Bu açıdan söz konusu ilke, savunmada bulunan kişinin saldıran kişinin hukuksal değerlerine sınırsızca savunma yapmasını engellemektedir.¹³¹ Alman hukukuna göre meşru savunmada aranan “hukuka aykırı saldırı”nın, bireyin rızası dışında gerçekleşen bir kısıtlama anlayışını saptadığı savunulmaktadır.¹³² Nitekim, Alman CK’nın 32. maddesinde de meşru savunma kapsamında yapılan hareketin hukuka aykırı bir hareket olmadığı ifade edilmiş¹³³ olup, Al. CK. m. 32/2 uyarınca, meşru savunmanın hukuka uygunluk nedeni olarak kabulü için, saldırının halen mevcut olması aranmaktadır.¹³⁴

Üçüncü kişi lehine meşru savunma ile ilgili olarak ise, Alman ceza hukukunda kişinin kendisine ve üçüncü kişi lehine karşı meşru savunma hareketinde bulunması kabul edilmektedir.¹³⁵ Burada, üçüncü şahıs lehine gerçekleştirilen savunma hareketinde bulunan failin kendisine ait değil ama üçüncü şahsa ait bir hukuksal değeri savunma iradesiyle hareket etmesi gerektiği aranır.¹³⁶

Belirtmek gerekir ki, Alman ceza hukukuna göre meşru savunmada kişinin saldırı veya kullanılan araçlar bakımından yanılarak bir savunma hareketinin uygulanması halinde, yanılma hükümleri uygulanacaktır.¹³⁷ Alman Federal Mahkemesi, “meşru savunma

¹²⁹ **STRATENWERTH/KULLEN**, sh: 153.

¹³⁰ **ÜNVER**, Yener. Türk Ceza Kanunu’ndaki Hukuka Uygunluk Nedenleri, I. Türkiye- Azerbaycan Hukuk Sempozyumu, 01-02 Temmuz İstanbul (ed.: Prof. Dr. Dr. h.c. Yener Ünver), Özyeğin Üniversitesi Yayınları, Ekim 2011, sh: 70.

¹³¹ **HEINRICH**, sh: 230- 231.

¹³² **BAKIRCIOĞLU**, Önder. The Contours Of The Right To Self- Defence: Is The Requirement Of Imminence Merely A Translator For The Concept Of Necessity?, The Journal of Criminal Law, 72 CL, 2008, sh: 161, dn: 132.

¹³³ **FRISCH**, Wolfgang. Wesentliche Voraussetzungen der Strafbarkeit im rechtsstaatlichen Strafrecht, Türk Ceza Kanunu Tasarısı İçin Müzakereler- Diskussionsbeiträge zum Entwurf des Türkischen Strafgesetzbuches, Konya, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını, 1998, sh: 72; aktaran: **ERSAN**, sh: 8. Alman ceza hukukunda meşru savunmanın kısa tarihçesi için bkz.: **ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA**, sh: 383.

¹³⁴ **KANGAL**, Zeynep T. Ceza Hukukunda Zorunluluk Durumu, Seçkin Yay., Ankara 2010, sh: 251. Meşru savunma için hukukun kabul ettiği ve koruduğu bir değere güncel bir saldırı olması gerektiğine ilişkin bkz.: **SCHMIDHAUSER**, sh: 148- 149.

¹³⁵ **WESSELS/BEULKE**, sh: 122; **STRATENWERTH/KULLEN**, sh: 159; **JESCHECK/SIEBER** sh: 34.

¹³⁶ **SCHMIDHAUSER**, sh: 159- 160.

¹³⁷ Konuyla ilgili ayrıntılı bkz.: **HEINRICH**, sh: 262.

durumunda bulunan failin saldırının devamı ve yoğunluğu üzerinde yanılması” halinin, yanılma hükümleri kapsamında değerlendireceğini belirtmiştir.¹³⁸

2. Fransa

Meşru savunmanın Fransız ceza hukukundaki düzenlemesine bakıldığında, meşru savunmanın 1994 tarihli Fransız Ceza Kanunu m. 122/5 uyarınca, “kendisine karşı haksız bir saldırıyla karşı karşıya kalarak kendisinin ya da başkasının savunulması için zorunlu olan bir hareketi gerçekleştiren kimsenin, savunmayla saldırı arasında orantısızlık bulunmadıkça, cezai sorumluluğu yoktur.”¹³⁹ biçiminde düzenlendiği görülmektedir.

Fransa ceza hukukunun meşru savunmanın kapsamını dar tutan hukuk düzenlemelerinden olduğunu da ifade etmek gerekir.¹⁴⁰ Meşru savunmanın eski Fransız Ceza Kanunu’ndaki düzenlemesine bakıldığında, tüm suçlara genel olarak uygulanabilecek bir savunma değil ve fakat yalnızca insan öldürme ve yaralama suçları için kabul edildiği görülmektedir.¹⁴¹ Ancak mevcut Fransız CK’da bu sistematığın değişerek meşru savunmanın tüm suçlar için uygulanan genel bir hüküm olarak düzenlendiği de maddeden açıkça görülmektedir.¹⁴²

Fransız Ceza Kanunu’nun 122/5. maddesine göre, hukuka aykırı bir saldırıya maruz kalan bir kişinin kendisini veya aynı türden bir saldırıya maruz kalan üçüncü bir şahsın saldırı anında savunmak amacıyla yaptığı hareketin saldırı ve savunma arasındaki orantılılık aşılmadığı sürece cezalandırılmayacağı düzenlenmiştir.¹⁴³ Aynı maddenin 2. fıkrasında, bir cürüm veya cünhanın hemen akabinde bir suçtan kaynaklanan eşyanın kurtarılması için yapılan hareket, kasten adam öldürme hareketi tarzında olmamak koşulu ve hedeflenen amaca varmak için gerekli olmak ve yine araçla suçun ağırlığı arasında ölçü bulunmak koşuluyla failin ceza sorumluluğunun gerekmeceği belirtilmektedir.¹⁴⁴

¹³⁸ Almanya Federal Mahkemesi, 1. CD. 01. 07. 1952, 119/52 (BGHSt. 3, 195); **DEMİRBAŞ**, sh: 330, dn: 344.

¹³⁹ Maddenin orijinal versiyonu için bkz.:

<http://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006070719>.

¹⁴⁰ **HİRA**, sh: 326; **PARLAR/HATİPOĞLU**, sh: 51.

¹⁴¹ **DÖNMEZER/ERMAN**, C: II, sh: 98; **GÖZÜBÜYÜK**, Abdullah Pulat. Modern Ceza Hukukunda Mal İçin Meşru Müdafaa, Adalet Dergisi, S: 3, 1942, sh: 589.

¹⁴² **DÖNMEZER**, Sulhi. Genel Ceza Hukuku, Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2003, sh: 167. Konuyla ilgili bkz.: **AKKAN**, Kutbettin. Avrupa Hukukunda Meşru Müdafaa, Adalet Dergisi, S: 7- 8, 1965.

¹⁴³ **ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA**, sh: 382.

¹⁴⁴ Das Fransösische Strafgesetzbuch, Freiburg 1999, sh: 24- 25.

Fransız Ceza Kanunu'nun 122-6. maddesi, mülga TCK'nın 461. maddesine benzeyen bir hükmü içermektedir. Buna göre, geceleyin bir konuta girilmesi, şiddet veya cebirle oturlan bir yere girilmesi halinde, bu eylemi defetmek veya şiddete dayalı olarak gerçekleştirilen hırsızlık ya da yağma eylemlerine karşı failin kendisini savunması halinde, bu kişinin meşru savunma içerisinde hareket ettiği kabul edilir.¹⁴⁵

Fransız ceza hukukunda meşru savunma ile ilgili belirtilmesi gereken bir başka husus, Fransa Ceza Kanunu'nun 122/5. maddesi uyarınca, meşru savunmanın mutlaka orantılılık koşulunu yerine getirmesi gerektiğidir.¹⁴⁶ Fransız ceza hukukunda, saldırı ile savunma arasında bulunması gereken oran, savunmada bulunulan araçlarla ilgili olup, bu araçlar sonucunda oluşacak netice ile ilintili değildir. Örneğin, tokat atmak biçiminde gerçekleştirilen bir saldırıya karşı silah kullanılması, orantılı sayılmayacaktır. Burada belirtmek gerekir ki, Fransız yargısı, olayı somut olayın şartlarına göre değerlendirecek ve orantılılık değerlendirmesi yapacaktır.¹⁴⁷

Maddenin 2. fıkrasına bakıldığında ise, mal için meşru savunmanın açıkça düzenlendiği görülmekte olup, malın savunulması amacıyla kişi, varılmak istenen amaç ile zorunlu ve orantılı olmak kaydıyla savunma hareketinde bulunabilecektir.¹⁴⁸ Konuyla ilgili olarak örneğin Fransız hukukundan etkilenen Kanada hukukunda orantılılık koşuluna kanuni düzenlemede verilmediğini, ne var ki, Fransız Ceza Kanunu'nda bu koşulun özellikle belirtildiği göze çarpmaktadır.¹⁴⁹

Belirtmek gerekir ki, 1993 yılında yapılan düzenlemelerle birlikte, Fransa ceza hukukunda meşru savunmanın kapsamı genişletilerek mala karşı savunmalar da bu kapsama alınmıştır.¹⁵⁰ Ancak, Fransız ceza hukukuna göre, ilke olarak, taşınmazın şiddete dayalı korunmasına izin verilmediğini de söylemek gerekir.¹⁵¹

Fransız Ceza Kanunu'nun 122/6. maddesine bakıldığında, “(1) Geceleyin içinde oturlan bir yere eşya üzerinde kuvvet yahut şiddet veya hile kullanarak girmek isteyen

---

¹⁴⁵ Das Fransösische Strafgesetzbuch, Freiburg 1999, sh: 24- 25.

¹⁴⁶ Maddenin orijinalinde, “*disproportionate entre les moyens de défense employés et la gravité de l'atteinte*” ifadesi yer almaktadır. STEWART, sh: 911. Diğer bir deyişle, “ihlalin büyüklüğü ile savunmada bulunanlar arasında orantısızlık” ifadesi kullanılmıştır.

¹⁴⁷ DÖNMEZER, Genel Ceza Hukuku Dersleri, sh: 174.

¹⁴⁸ ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA, Ceza Hukuku Genel Hükümler, sh: 381- 382.

¹⁴⁹ STEWART, sh: 911.

¹⁵⁰ MAMMADOV, sh: 18.

¹⁵¹ GRADINARU, Nicolae. Comparative Study On Self- Defense In Case Of Property Violation In Other States And Romania, Contemporary Readings In Law And Social Justice, Vol. 4 (1), 2012, sh: 302; KAYMAZ, sh: 235.

kişinin bu fiilini defeden kimse, (2) Cebir ve şiddetle işlenen yağma veya hırsızlık suçlarını defeden kişi meşru savunma halinde sayılır.” biçiminde bir düzenleme getirmiştir.¹⁵² Buna göre, mala aleyhine işlenen saldırılarda kişinin savunma hareketinde bulunması, meşru savunmayı düzenleyen maddenin içerisinde ayrıca düzenlenmiştir.

Üçüncü kişi lehine meşru savunmayla ilgili olarak ise, Fransız ceza hukukunda üçüncü kişi lehine meşru savunmanın kabul edildiğini belirtmek gerekir. Fransız Ceza Kanunu m. 122’de açıkça üçüncü kişi lehine meşru savunmada bulunan kişinin hukuka uygunluk nedeninden yararlanacağı ifade edilmiştir.¹⁵³

3. İsviçre

İsviçre Ceza Kanunu’nun 15. maddesine göre, bir kimse haksız bir saldırıya uğrar veya saldırıyla tehdit edilirse, saldırıya uğrayan kişi ya da diğer herhangi bir yetkili kişi, saldırıyı somut olayın koşullarına göre ölçülü bir biçimde defedebilir. Bu maddede düzenlenen hal, hukuka uygunluk sebebi olarak meşru savunma olarak kabul edilmektedir. Buna karşılık İsviçre’de, meşru savunmanın ikinci bir türü olarak, İsviçre Ceza Kanunu’nun m. 16’da, mazeret sebebi olarak, meşru savunma da düzenlenmiştir.¹⁵⁴

Hukuk uygunluk sebebi olarak meşru savunmanın klasik örneği, bir hukuksal değere yönelik haksız bir saldırının ölçülü bir savunma hareketiyle defedilmesi hali olarak verilmektedir. Öğretide meşru savunmaya özgü örneklerde bir hukuksal değerın saldırı tehlikesi içinde olması ya da hukuksal değere saldırganın zarar vermesi belirtilmektedir. Bu nedenle bu iki halde de aslında başka bir hukuksal değerin ihlal edilme sebebi, önceden

---

¹⁵² **DÖNMEZER**, Genel Ceza Hukuku Dersleri, sh: 167.

¹⁵³ **STEWART**, sh: 913, dn: 38.

¹⁵⁴ **DONASCH**, Andreas- **TAG**, Brigitte. Strafrecht I, Verbrechenslehre, 8. Auflage, Schulthess, 2006, sh: 216. Meşru savunmadaki saldırının bireysel hukuksal değerlere yönelik bir saldırının varlığını gerektirdiği, ancak bu saldırıya uğrayan hukuksal değerlerin zorunlu bir biçimde ceza hukuku tarafından korunuyor olmasının şart olmadığı kabul edilmektedir. Genellikle yaşam, sağlık, vücut bütünlüğü, cinsel bütünlük, özgürlük, konut dokunulmazlığı, mülkiyet veya diğer malvarlıkları, şeref, özel yaşamın meşru savunmanın kapsamında olduğu kabul edilmektedir. Bu hukuksal değerlere yönelik saldırı hareketlerinin kamuya ait bir hukuksal değere saldırı aracılığıyla dolaylı olarak ihlali halinde de meşru savunma için gerekli bir saldırının varlığı kabul edilmektedir. **DONASCH/TAG**, sh: 217- 218; **SEELMANN**, Kurt. Strafrecht Allgemeiner Teil, 3. Überarbeitete Auflage, Helbing Liechtenhahn Verlag, Basel, 2007, sh: 89.

saldırıya uğrayan bir değerin kurtarılması çabasıdır. Öğreti buna, meşru savunmanın haksızlığa karşı hukukun savunması olarak ifade etmektedir.¹⁵⁵

İsviçre öğretisi, meşru savunmanın koşulları objektif ve sübjektif olarak iki başlık altında incelenmektedir. Objektif bakış açısıyla öncelikle bir saldırının varlığı, saldırının hukuka aykırılığı, gerekliliğin zamansal olarak aranması gerektiği, sübjektif bakış açısı altında ise, hukuka aykırı pasif davranışlara karşı meşru savunmanın varlığında yanılma ve failin savunmada bulunmaya yetkili kişi olup olmadığı incelenmektedir. Meşru savunmanın sınırları olarak ise, İsviçre öğretilerinde savunma hareketinin saldırganı karşı yöneltilmiş olması, savunma hareketinin ölçülülüğü, *offendicula* ve diğer hukuksal yanılma halleri incelenmektedir.¹⁵⁶ Yanılgılı olarak saldırının var olduğunun kabulü halinde İsviçre Ceza Kanunu m. 13 uyarınca yanılma kuralları uygulanacaktır.¹⁵⁷

Meşru savunmanın kabulü için, saldırının doğrudan doğruya tehdit eder ya da kısa süre sonra başlayacak olması gereklidir.¹⁵⁸ İleride veya herhangi bir zaman bir tehlikenin olacak olması değil, kişiyi gerçekten korkutan ve doğrudan doğruya yakında gerçekleşecek olan bir tehlikenin bulunması gereklidir. Soyut olarak, ileride olacak, gerçekleşecek bir saldırı, tehlikesi olan veya her an yakında başlayacak bir saldırı olarak değerlendirilmemektedir.¹⁵⁹ Meşru savunma durumunun saldırının devam ettiği sürece sürdüğü, saldırı kesilmiş veya defedilmiş ise, artık meşru savunmayı düzenleyen 15. maddenin bir savunma hareketinin yapılmasına yetki vermediği açıktır. Bir hırsızın malı almaktan vazgeçip gittiği sırada dövülmesi örneğinde durum böyledir.

Belirli bir hukuksal değer yönelik saldırının halen devam ediyor olup olmadığının şüphesiz somut olayın koşullarına göre değerlendirmek gerekir. Önemli olan burada saldırı niteliğindeki eylemin bitip bitmediğidir. Özellikle, özgürlüğün kısıtlanması, insan kaçırma, rehin alma, konut dokunulmazlığını ihlal gibi hallerde, hukuka aykırı saldırının bu tür ihlaller devam ettiği sürece var olduğu, kişinin serbest bırakılması, konutun terk edilmesi gibi hukuka

---

¹⁵⁵ **TRECHSEL**, Stefan- **NOLL**, Peter. *Scheizerisches Strafrecht Allgemeiner Teil I, Allgemeine Voraussetzungen der Strafbarkeit*, 6. Auflage, Schulthess, 2004, sh: 126.

¹⁵⁶ **DONASCH/TAG**, sh: 217- 228.

¹⁵⁷ **SEELMANN**, sh: 68.

¹⁵⁸ **DONASCH/TAG**, sh: 220.

¹⁵⁹ **DONASCH/TAG**, sh: 220. Benzer görüşte saldırının olacağına dair genel bir tahminin olmasının yeterli olmayacağı ve fakat saldırının o anda, yakın zamanda gerçekleşecek olması gerektiğine ilişkin bkz.: **TRECHSEL/NOLL**, sh: 128.

aykırı durumu ortadan kaldıran hallerde ise, hukuka aykırı eylemin sona erdiğini kabul etmek gerekir.¹⁶⁰

Bir meşru savunma durumunda yararlanmak amacıyla bilinçli olarak meşru savunmanın “saldırı unsuru” provoke ediliyorsa, belki daha sonraki savunma hareketinden soyut olarak söz edebilecek ise de, saldırganın savunma iradesinden¹⁶¹ söz edilemeyecektir. Çünkü saldırgan burada saldırıya uğrayan bir hakkını korumaktan ziyade, bir saldırı provoke edip, bunu bahane ederek saldırgana zarar vermeyi amaçlamaktadır. Bu nedenle bu irade unsuru eksikliği dolayısıyla meşru savunmadan söz edilemeyecektir.¹⁶²

Belirtmek gerekir ki, İsviçre ceza hukukuna göre, meşru savunmada saldırı unsurunun gerçekleşmesi için kusur yeteneğinin bulunması şart değildir. Diğer bir deyişle, çocuklar ya da akli olaran engelli kişilerin saldırıları da, meşru savunma kapsamına girmekte, ancak bu kişilerin saldırılarına karşı savunma kapsamı öğretisi tarafından sınırlandırılmaktadır.¹⁶³

Saldırının ihmali davranışla işlenip işlenmeyeceği sorununa ilişkin olarak ise, doktrinde tartışmalı olmakla birlikte¹⁶⁴, ihmali hareketin saldırı olarak kabul edildiği savunulmaktadır.¹⁶⁵ Örneğin, bebeğini aç bırakarak öldürmek isteyen bir annenin hareketlerini devam ettirirken kendisine karşı yapılan hareketin meşru savunma kapsamında olduğunu söylemek gerekir. Ancak belirtilmesi gereken husus, savunma hareketinde bulunabilmek için söz konusu ihmali hareketin devam etmesi gerekliliğidir. Eğer ihmali hareket tamamlanmışsa, bu halde meşru savunma söz konusu olamayacaktır.¹⁶⁶

İsviçre Ceza Kanunu'nun 15. maddesi, üçüncü şahıs lehine meşru savunmayı da kabul etmektedir. Ancak burada Türk hukukunda çok üzerinde durulmayan bir nokta dikkat

---

¹⁶⁰ **DONASCH/TAG**, sh: 221- 222.

¹⁶¹ Meşru savunma için aranan diğer bir koşul, savunma iradesidir. Federal Yüksek Mahkemesi içtihatlarında da failin savunma hareketinde bulunduğu bilincinde olması ve bir saldırının defedilmesiaracılığıyla hareket etmesi gerektiği aranmaktadır. Doğal olarak burada meşru savunma hukuka uygunluk sebebine subjektif olarak yaklaşmakta ve bir meşru savunma koşulları içerisinde bulunduğunu bilmeden savunma hareketi yapan kişinin “savunma iradesi” unsurunun bulunmaması sebebiyle cezalandırılması gerektiği kabul edilmektedir. Ancak öğretilerde bu kişinin içinde bulunduğu durumu hiçbir şekilde dikakte alınmaksızın bu kişiye kastından dolayı ceza verilmesi gerektiği yaklaşımı da sakıncalı görülerek orta bir yol önerilmekte ve burada kişinin yalnızca teşebbüs nedeniyle cezalandırılması gerektiği önerilmektedir. Bkz.: **SEELMANN**, sh: 72.

¹⁶² **SEELMANN**, sh: 71.

¹⁶³ **DONASCH/TAG**, sh: 21, dn: 476.

¹⁶⁴ **TRECHSEL/NOLL**, sh: 127.

¹⁶⁵ **SEELMANN**, sh: 68.

¹⁶⁶ **DONASCH/TAG**, sh: 222- 223. Söz konusu örnekle ilgili, gerçekleştirilen savunma hareketinin ihmali harekete karşı bir savunma hareketi mi, yoksa bir kurum olarak bir savunma olanağı mı olduğu tartışması yapılmış olup, bu konuda bir görüş ayrılığı bulunmaktadır. Yine, belirtmek gerekir ki, saldırının varlığına ilişkin bir yanılığ halinde, İsviçre Ceza Kanunu m. 13 uyarınca, hata hükümleri uygulama alanı bulacaktır. **DONASCH/TAG**, sh: 223- 224.

çekmekte ve üçüncü şahıs lehine yapılan meşru savunmada lehine davranılan üçüncü şahsın iradesinin gözardı edilmemesi gerektiği vurgulanmaktadır. Üçüncü şahsın çok anlaşılabilir bir biçimde söz konusu müdahaleyi reddettiğini açıkça veya zımnen ifade ettiğinin anlaşıldığı hallerde, buna rağmen savunma hareketine kalkışılmayacağı belirtilmektedir.¹⁶⁷

Belirtmek gerekir ki İsviçre ceza hukukunda, sadece saldırıya uğrayan değil, aynı zamanda her üçüncü şahıs da savunma hareketi yapmaya yetkilidir. Her ne kadar burada üçüncü şahısların araya karışması sorunlu görülmekte ise de, burada dayanışma niteliğindeki bir davranış ve bunun önemli fonksiyonu dikkate alınmalıdır. Yine savunma hareketinin koşullara uygun/makul olması çok zorunlu olmasa dahi, ölçülü ve gerekli bir savunma hareketine ihtiyaç bulunmaktadır.¹⁶⁸

İsviçre ceza hukukuna göre, savunmada bulunan kişinin sınırı aşması durumunda, 15. ve özellikle 16. maddeleri dikkate almak gerekmektedir. Burada sınırın aşılmasının zamansal olarak değerlendirilmesinin gerekip gerekmediği tartışılmakta olup, öğretilerde 16. maddenin bu konuda bir sınırlama getirmediği belirtilmektedir. Sınır, var olan bir saldırıda da gerçekleşmesi muhakkak bir saldırıda da aşılabılır. Sınırın aşılması halinde, fail hukuka aykırı davranmaktadır. M. 16/1, bunu bir cezai indirim sebebi olarak görmektedir. Burada TCK'nın 20/2. maddesine benzer bir hükmün, İsviçre Ceza Kanunu'nun 16/2'de de düzenlendiğini görmekteyiz. Burada mazur kabul edilebilir bir heyecan veya panik halinde, yalnızca çok sınırlı hallerde faile ceza verilmeyebileceği kabul edilmektedir.¹⁶⁹

4. İtalya

İtalyan ceza hukukuna göre, doğrudan saldırıya uğrayan kişiye yapılan mevcut ve haksız bir saldırıya karşı yapılan savunmada, savunmada bulunan kişiye ceza verilmemektedir. Ancak savunmanın saldırıyı bertaraf etmek için yapılması gerekmektedir.¹⁷⁰ Zira meşru savunmada hukuk düzeninin “saldırıya uğrayanın menfaatini kanuna karşı çıkanın menfaatine tercih ettiği” ifade edilmiştir.¹⁷¹

---

¹⁶⁷ DONASCH/TAG, sh: 224.

¹⁶⁸ TRECHSEL/NOLL, sh: 130.

¹⁶⁹ DONASCH/TAG, sh. 226. Eski Kanun'a göre ise, sınırın aşılması hallerinde, azalmış kusurun dikkate alınması ve buna göre bir ceza indirimi İsv. Ck. 33/2 ve 66'da dikkate alınmıştır. Bkz: TRECHSEL/NOLL, sh: 132.

¹⁷⁰ GRADINARU, sh: 303.

¹⁷¹ MANTOVANI, sh: 234; aktaran: TOROSLU, sh: 155.

İtalyan ceza hukukunda, Alman ceza hukukunda olduğu gibi, meşru savunmanın tüm hakları kapsar nitelikte olduğunu da belirtmek gerekir.¹⁷² Ancak burada belirtilmesi gereken husus, 1889 tarihli eski İtalyan CK'nın (*Zanardelli Kanunu*) yalnızca kişiye karşı saldırılara karşı meşru savunmayı kabul etmesi¹⁷³, mevcut İtalyan CK'nın ise, tüm haklara karşı meşru savunmanın kabulünü düzenlemiş olduğudur.¹⁷⁴

Diğer bir deyişle, 1930 tarihli İtalyan Ceza Kanunu'nun yalnızca belli haklara karşı değil, hukuken korunan tüm haklara karşı meşru savunmanın mümkün olabileceği kabul edilmekte¹⁷⁵ ve bu açıdan, malvarlığı haklarının dahi bu açıdan meşru savunmanın alanına girmekte ve dolayısıyla haksız saldırılara karşı bu kapsamda korunmaktadır.¹⁷⁶ Bu açıdan ifade edilmesi gereken bir başka husus, 2005 tarihli 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'ndaki "gerek kendisine ve gerek başkasına ait bir hakka yönelik saldırı" ifadesinin, 1930 tarihli İtalyan Ceza Kanunu'nun etkisini taşıdığı doktrinde ifade edilmiştir.¹⁷⁷

Zanardelli Kanunu'na bakıldığında ise, meşru savunmanın kişinin kendisine veya başkasına yönelik gerçekleşecek haksız ve ani bir saldırıyı önlemek amacıyla gerçekleştireceği savunma fiilinin hukuka uygun olduğu ifade edilmiştir.¹⁷⁸

İtalyan ceza hukukunun Türk ceza hukukuna yadsınamaz bir etkisi bulunmaktadır. Zira, 1889 tarihli İtalyan Ceza Kanunu'ndan aynen yapılan çeviri, 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'na alınmış olup, bu açıdan 1926 tarihli 765 sayılı TCK'nın İtalyan CK'dan iktibas edilerek hazırlandığı söylenebilir.¹⁷⁹

İtalyan ceza hukuku açısından meşru savunma kurumunun tam olarak değerlendirilebilmesi için İtalyan Ceza Kanunu'ndaki üç ayrı düzenlemeye bakmak gerekmektedir. Bunlardan İtalyan Ceza Kanunu'nun 52. maddesi, meşru savunma halini, 55. maddesi sınırın aşılması halini ve 59. maddesi ise, bilmeme ve yanılma halini düzenlemektedir. 52. maddeye göre, bir kimse kendisi veya üçüncü şahsa ait bir hakka

---

¹⁷² **ANTOLISEI**, Francesco. *Manuale di diritto penale parte generale*, Milano 1997, sh: 293; aktaran: **TANER**, Fahri Gökçen. *Türk Ceza Hukukunda Meşru Savunma*, Ceza Hukuku Dergisi, Seçkin Yay., Y: 5, S: 12, Nisan 2010, sh: 231, dn: 61.

¹⁷³ **ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA**, sh: 383.

¹⁷⁴ **ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA**, sh: 383.

¹⁷⁵ **PISAPIA**, Gian Domenico: *İtalyan Ceza Hukuku Müesseseleri Genel Kısım*, Padova, 1965 (Çev.: *Atıf AKGÜÇ*, Ankara 1971), sh:144; aktaran: **MAMMADOV**, sh: 16.

¹⁷⁶ **DÖNMEZER/ERMAN**, C: II, sh: 110.

¹⁷⁷ **TOROSLU**, sh: 156.

¹⁷⁸ **GROSSO**, Federico. *Legittima difesa*, enciclopedia del diritto C. XXIV, sh: 27- 28; aktaran: **ÖZEN**, sh: 24.

¹⁷⁹ **HAKERİ**, Hakan. *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Seçkin Yay., 15. Bası, 2013, sh: 9.

yönelik halen mevcut ve hukuka aykırı bir saldırıyı defetmek gerekliliği ile bir fiil işlerse savunmanın saldırıya nazaran ölçülü olması koşuluyla, fail cezalandırılmaz.¹⁸⁰

İtalyan CK'nın 55. maddesine göre, bir hakkın icrası, hukuka uygun silah kullanımı, ızdırar halinde olduğu gibi, meşru savunmaya ilişkin hükümlerde belirtilen fiil işlenirken bir kanun veya bir kurumun düzenlemesi aracılığıyla belirtilen taksirin sınırları aşılsa, bu takdirde fail, taksirle işlendiği zaman kanunen cezalandırılan fiilden mesul olur. İtalyan CK'nın 59. maddesinin 1. fıkrasına göre ise, bu maddede değinilen diğer birçok neden gibi, meşru savunma hali gerçekte mevcut olmadığı halde, kişinin yanlışlıkla onu var zannederek hareket etmesi durumunda meşru savunmanın cezayı kaldıran etkisinin fail hakkında uygulanacağı kabul edilir.¹⁸¹

İtalyan ceza hukukuna göre, saldırı kavramının içerisine akıl hastası ve küçüklerin gerçekleştirdiği saldırıların da girdiğini ve bu kişilerin saldırılarına karşı gerçekleştirilen savunma hareketlerinin de meşru savunma kapsamına girdiği belirtilmiştir.¹⁸² Bu açıdan İtalyan ceza hukukuna göre kişinin kusur yeteneğine sahip olup olmamasının bir önemi bulunmamakta olup, bir akıl hastasının yarattığı saldırı haline karşı da meşru savunma mümkün olabilecektir.

Meşru savunmaya sebep olacak olayı tahrik etme meselesi ile ilgili olarak ise, önemli olan karşılıklı saldırılardan hangisinin önce yapıldığının belirlenmesi değil ve fakat öncelikle tahrikte bulunan kimsenin, tahrik edilenin tepkisindeki fazlalık sebebiyle meşru savunma halinde bulunmasının mümkün olduğu ifade edilmiştir.¹⁸³ Buna göre, karşılıklı saldırılar açısından önemli olan hususun, saldırıyı yaratan kişiye karşı yapılan savunma hareketinin ölçüsüz olması ve bu nedenle ikinci bir saldırı olarak sayılması halinde, bu savunma hareketine karşı da meşru savunmanın olabileceği kabul edilmektedir.

5. İspanya

---

¹⁸⁰ Italianisches Strafgesetzbuch, Codice Penale Italiano, Bozen 1995, sh. 63- 69.

¹⁸¹ Italianisches Strafgesetzbuch, Codice Penale Italiano, Bozen 1995, sh. 63- 69.

¹⁸² **ANTOLISEI**, Manuale Di Diritto Penale, Par. Gen. Milano 1980, sh: 246, 247; aktaran: **TOROSLU**, sh: 157.

¹⁸³ İtalyan Yargıtayı, 17. 02. 1950 tarihli kararı, bkz.: **DÖNMEZER/ERMAN**, C: II, sh: 109, dn: 121.

Meşru savunma, İspanya Ceza Kanunu'nun (*Codigo Penal*) 20. maddesinde düzenlenmiş olup, kendisini, başkasını ya da malını koruyan kişiyi hukuka uygunluk sebebinden yararlandırmaktadır.¹⁸⁴

İspanya Ceza Kanunu m. 20/4'e göre, "kişinin haksız bir saldırıya cevap verebileceği" düzenlenmiş olup, bu yakın saldırının "kişiyi ağır bir zarara uğratma tehlikesi" taşıması gerekmektedir. Buna göre, İspanyol CK. m. 20/4, bir kişinin kendisi veya üçüncü şahsın haklarına yönelik saldırıdan kurtulması için savunma hareketi yapması halinde, kendisinin cezalandırılmayacağını düzenlemiştir. Ancak bunun için saldırı hareketinin hukuka aykırı olması, filhal olması ve bir zarar ya da malvarlığı kaybı olasılığının yakın olması gerekmektedir. Söz konusu düzenlemeye göre, konut ve eklentilerinin savunması da meşru savunma kapsamındadır ve buradaki koşullara göre hukuka uygun bir savunmayla bu yerlere yönelik saldırılar def edilecektir.¹⁸⁵

Ancak, Kanun'da geçen "hukuki menfaatin savunulması" ifadesi sebebiyle, bu konunun doktrinde meşru savunmanın İspanyol ceza hukukunda kavramsal olarak ele alındığı yönünde tartışmalara sebep olmuş olup,¹⁸⁶ söz konusu terimin Alman Ceza hukukundan İspanya ceza hukukuna aktarıldığı ifade edilmiştir.¹⁸⁷

Kanuni düzenleme gereği, saldırının defi için yapılan savunma hareketinde makul bir gerekliliğinin olması şarttır. Ayrıca failin bizzat suni bir meşru savunma hali yaratıp ondan yararlanması isteğini önlemek için kanun koyucu madde metninde düzenleme yaparak bu şekilde davranan fail hakkında bu hukuka uygunluk nedeninin uygulanmayacağını belirtmiştir.¹⁸⁸

İspanya ceza hukukunda meşru savunma kurumunu sağlıklı ele alabilmek için, m. 20/4 ile m. 14/3'ün birlikte değerlendirilmesi gerekir. Buna göre, aynı Kanun'un 14/3. maddesi uyarınca, meşru savunmanın varlığında yanılan kişinin bu yanılığısından yararlanacağı ve fail lehine uygulama yapılacağı hüküm altına alınmıştır ve fakat yanılmanın kaçınılmaz olup olmaması bakımından madde metni bir ayırım yapmaktadır. Eğer yanılma kaçınılmaz ise,

---

¹⁸⁴ **PRIETO/RENKE**, sh: 858.

¹⁸⁵ Das Spanische Strafgesetzbuch- Codigo Penal, Freiburg, 2002, sh: 26- 27.

¹⁸⁶ **PRIETO/RENKE**, sh: 860. Burada geçen "hukuki menfaat" kavramı doktrinde, "hukukun korumasına değer görülen menfaat" şeklinde tanımlanmıştır. Bkz.: **CHIESA**, Luis E. The Rise of Spanish and Latin American Criminal Theory, 11 New Criminal Law Review, 2008, sh: 363- 366.

¹⁸⁷ **PRIETO/RENKE**, sh: 860.

¹⁸⁸ Das Spanische Strafgesetzbuch- Codigo Penal, Freiburg, 2002, sh: 26- 27.

failin ceza sorumluluğu ortadan kalkacaktır, bu yanılma kaçınılabılır nitelikte ise, failin cezası birinci veya ikinci derece oranda hafifletilecektir.¹⁸⁹

Yine, İspanya ceza hukuku sisteminde var olan “evin korunması”, Ceza Kanunu’nda açıkça ifade edilmiştir. Buna göre, “konutun ya da konutun eklentilerinin haksız bir saldırı olarak sayılan bir haksız giriş halinde” gerçekleştirilecek savunmanın hukuka uygun bir savunma olduğu ifade edilmiştir.¹⁹⁰

Bunun yanısıra, İspanya ceza hukukuna göre, saldırı ile savunma arasında bir zaman birliğinin olması gerektiği ve saldırıdan uzun zaman geçtikten sonra yapılan savunma hareketinin meşru savunma olarak nitelendirilemeyeceği de belirtilmektedir.¹⁹¹ Bu açıdan hem Amerikan hukukunda, hem de Türk hukukunda olduğu gibi, meşru savunmanın intikam veya öç alma amacıyla gerçekleştirilen bir savunma hareketini öngörmediğini İspanyol ceza hukuku açısından da ifade etmek gerekir.

6. Hollanda

Hollanda ceza hukukunda meşru savunma, Hollanda Ceza Kanunu’nun 41. maddesinde düzenlenmektedir. Buna göre, kişinin yaşamına, onuruna veya sağlığına karşı yapılan mevcut ve haksız bir saldırıya kişinin kendisini savunması halinde kişiye ceza verilmemektedir. Diğer hukuk sistemlerinden farklı olarak, Hollanda Ceza Kanunu’nun 41. maddesi, kişinin şerefine yönelik saldırılarda da meşru savunmanın kabul edildiğini ifade etmektedir. Bu açıdan meşru savunmanın sınırlarının genişletildiği de söylenebilir.¹⁹²

Hollanda ceza hukukunda meşru savunmanın mümkün olabilmesi, diğer hukuk sistemlerine benzer şekilde, kişinin başka türlü saldırıyı defetme şansının kalmaması ve gösterdiği karşılığın uğranılan haksız saldırı ile orantılı olması gerektiğine dayanmaktadır.¹⁹³ Buna göre amaç kişinin kendi kendine adaleti sağlaması değil ve fakat haksız bir saldırı ile karşı karşıya kaldığında, savunma için gerekli görülen bu saldırıyı orantılı bir biçimde

---

¹⁸⁹ Das Spanische Strafgesetzbuch- Codigo Penal, Freiburg, 2002, sh: 22.

¹⁹⁰ PRIETO/RENKE, sh: 862.

¹⁹¹ PRIETO/RENKE, sh: 869- 870.

¹⁹² BAYRAKTAR, sh: 71; ÖZEN, sh: 26.

¹⁹³ TAK, Peter J.P. The Dutch Criminal Justice System (Lay- out: *Angelique ARTZ*), Wolf Legal Publishers, 2008, sh: 73. file:///C:/Users/alevdilber/Downloads/Dutch%20CJS_full%20text_tcm45-350501.pdf.

defetmesi söz konusudur.¹⁹⁴ Bu açıdan Hollanda ceza hukukunda meşru savunma muhakkak haklı ve orantılı bir savunma hareketi ile saldırının defedilmesi şeklinde kabul edilmektedir.¹⁹⁵

Hollanda ceza hukukuna göre meşru savunmada sınırın aşılması, m. 41/2'de düzenlenmiş olup, bu halde savunma sırasında aşırı heyecan veya korkuyla birlikte sınırın aşılması halinde, kişiye yine ceza verilmemektedir.¹⁹⁶ Belirtmek gerekir ki, burada meşru savunma sırasında sınırı aşma kavramı, “güçlü duyguların etkisi”nden ileri gelmekte olup¹⁹⁷, kişinin savunmasında orantılı olamaması bu duygulardan kaynaklanmaktadır. Burada önemli olan husus, sınırın aşılmasının korku, öfke ve heyecan gibi duyguların etkisiyle gerçekleşmiş olmasıdır.¹⁹⁸

Bunun yanısıra, savunmada bulunan kişinin kişisel özellikleri de önem taşımaktadır.¹⁹⁹ Konuyla ilgili önemli bir yargı kararı olan “*Bijlmer*” kararına bakıldığında, kişinin silah kullanmada eğitiminin olmasını, aşırı korku ve heyecanla birlikte yorumlandığı ve bu itibarla, kişinin silah kullanmada eğitilmiş olması sebebiyle meşru savunmadan yararlandırılmadığı, ancak duyduğu aşırı korku ve paniğin sınırın aşılması olarak değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir.²⁰⁰

7. Polonya

Polonya Ceza Kanunu, cezalandırılabilirliğin ortadan kalkması kenar başlıklı 3. bölümünde yer alan 25. paragrafı meşru savunmayı düzenlemektedir. Buna göre, bir hukuksal değere yönelik mevcut bir saldırıyı def eden kimsenin cezalandırılabilir bir eylem yapmamaktadır. Failin beklenemeyen bir tepkiyle saldırı tehlikesini ölçüsüzce aşarak meşru savunmanın sınırlarını aşması durumunda, mahkeme kanunda yazılı olmayan ceza indirim

---

¹⁹⁴ TAK, sh: 73.

¹⁹⁵ GRITTER, Erik. Excessive Self- Defence: Third Party Problems, The Journal Of Criminal Law, Vol: 76, 2012, sh: 457.

¹⁹⁶ GRADINARU, sh: 304.

¹⁹⁷ GRITTER, sh: 304.

¹⁹⁸ TAK, sh: 74.

¹⁹⁹ TAK, sh: 73.

²⁰⁰ HK. (1986), NJ 1887, 361. Söz konusu davada, gece apartmanına giren davalı hostes karanlıkta iki adamla karşılaşmakta ve saldırganlar davalının çantasını almaya çalışmaktadırlar. Bu sırada silah eğitimi almış olan davalı, silahını çantasından çıkarmış ve saldırganlardan birinin göğsüne ateş etmiştir. İkinci saldırganın da çantasını almaya çalışması üzerine, bu kez ikinci kez ateş etmiş, bu kez ikinci saldırganın omzuna isabet etmiştir. Mahkeme, davalının silah eğitimi olduğu sebebiyle saldırganın göğsüne ateş almasını meşru savunma kapsamında değil, ancak meşru savunmada sınırın aşılması olarak ele almak gerektiğini ifade etmiştir. Zira, davalının kendi apartmanında karanlıkta iki adamın saldırısıyla karşılaşmasında güçlü bir korku ve paniğe kapıldığı açıktır.

sebeplerini uygulanabileceği gibi, cezadan sarfınazar da edebilir. Maddenin 3. fıkrası, meşru savunmanın sınırlarının aşılmasının korku veya heyecanla aşılması ve saldırının koşullarına göre bu korku ve heyecanın mazur görülebilmesi hallerinde mahkeme cezaya hükmetmekten kaçınabilecektir.²⁰¹

8. Rusya

Rus Ceza Kanunu'nun bir fiilin suç olmasını ortadan kaldıran koşullar başlıklı 8. bölümündeki 37. paragrafı meşru savunmayı düzenlemektedir. Buna göre, bir kimsenin kendisi veya başkasının kanunen korunan hakları ile toplumun veya devletin kanunen korunan menfaatlerine toplumsal tehlikeli biçimde bir saldırının def edilmesi için gerekli hareketleri yapan kişinin eyleminin suç olmadığını ancak burada sınırın aşılması gerekliliğini de altı çizilmiştir (fıkra 1).

Aynı paragrafın 2. fıkrası, meşru savunma değerlendirmesinde tüm kişilerin eşit olarak ele alınacağını, onların meslek veya diğer özel eğitim veya çalıştıkları kurumun bu değerlendirmede dikkate alınmayacağını düzenlemekle birlikte, bireyin toplumsal tehlikeli saldırıyı def etmek ya da diğer şahıslar ya da devlet organlarının bu konuda yardım etmek haklarının bir olanak olarak birbirinden bağımsız olduğunu düzenlemiştir.

Maddenin 3. fıkrası, kastlı hareketlerle savunma sınırının aşılması halinde bu hükmün uygulanmayacağı, çünkü saldırının toplumsal tehlikelilik karakter ve derecesinin bu kuruma tekabül etmediği düzenlenmiştir.²⁰²

9. Finlandiya

Meşru savunma kurumu Fin Ceza Kanunu'nun cezalandırılabilirliği ortadan kaldıran nedenler başlıklı 4. bölümünün 4. paragrafında düzenlenmiştir. Buna göre başlamış veya başlamak üzere olan hukuka aykırı bir saldırının def için gerekli olmak koşuluyla yapılan savunma hareketine izin verilmektedir. Burada olaya ilişki tüm koşulların toplu değerlendirilmesinden sınırın aşılmadığı yargısına ulaşılmalıdır. Saldırının tür ve ağırlığı

---

²⁰¹ Das Polnische Strafgesetzbuch, Freiburg 1998, sh: 45- 46.

²⁰² Strafgesetzbuch der Russischen Föderation, Freiburg 1998, sh: 58.

savunmada bulunan kişi ile saldırgan ve diğer koşulların birlikte ele alınıp değerlendirilmesi gerekmektedir.

Paragrafın 2. fıkrasında somut olayın koşullarına göre failin aşırı tepki göstererek sınırı aşmış olmasına rağmen saldırının tehlikeliği karşısında bu sınırı aşmaya izin verilebilir bir konum mevcut ise, faile ceza verilmeyecektir. Aynı bölümün 3. paragrafı ise, diğer bazı nedenler gibi meşru savunmanın varlığı açısından da yanılığlı davranan bir kişinin kastlı suçtan sorumlu olamayacağı, buna karşılık aynı eylemi taksirle cezalandırılması halinde taksirli suçtan sorumluluk gündeme gelebilecektir.²⁰³

10. Danimarka

Başlamış veya hemen başlama tehlikesi bulunan hukuka aykırı bir saldırıyı def etmek için gerekli olmak, ölçüyü aşmamak koşuluyla yapılan savunma hareketi meşru savunma olarak cezalandırılmaz. Danimarka Ceza Kanunu, cezalandırılabilirliğin koşulları kenar başlıklı 3. bölümünün 13. paragrafı ile 14. paragrafı meşru savunma kapsamında dikkate alınmalıdır. Kanun'un 13. paragrafının 2. fıkrasına göre, hukuka uygunluk nedeni meşru savunmanın sınırları aşılmış olsa bile, bu aşma korkma veya panik nedeniyle olmuş ve yeterli gerekçesi varsa yine fail cezalandırılmayacaktır.

Paragrafın 3. fıkrası, özgürlüğü kamu makamlarınca kısıtlanan ya da hükümlülerin kaçması ile hakkında yakalama tedbirinin uygulanma koşulları bulunan kişilerin yakalanması için cebir kullanılması halinde de eylemin hukuka uygun olduğunu düzenlemektedir. Kanunun aynı bölümündeki 14. paragraf, saldırının hedefi kişi veya eşyaya yönelik zararlar ile bunların savunulması için gerekli olan savunma hareketi arasında anlamlı bir orantısızlık bulunması halinde failin cezalandırılacak olduğunu düzenlemektedir.²⁰⁴

11. İsveç

İsveç Ceza Kanunu, cezalandırılabilirliğin ortadan kalkmasına ilişkin genel sebepler başlıklı 24. maddesinin 1. paragrafı, meşru savunmayı düzenlemektedir. Buna göre, meşru savunma içerisinde bir kişinin cezalandırılabilmesi, ancak saldırı ve diğer koşullara ilişkin

---

²⁰³ Das Finnische Strafgesetz, Freiburg 2006, sh: 119.

²⁰⁴ Das Danische Strafgesetz, Freiburg 1997, sh: 19.

değerlendirmede savunmanın kabul edilemez olması halinde mümkündür. Maddenin 2. fıkrasında meşru savunmanın koşulları belirtilmiştir. burada, mevcut saldırı kadar hemen başlayacak bir saldırının olması, saldırının bir şahsa veya eşyaya karşı olması, ya da suç üstü halinde bir kişinin tehdit veya cebirle engellenmesi veya izinsiz bir şekilde kapalı bir alan bir ev ya da bir çiftlik yahut bir suyla çalışan bir aracın içine girilir veya girilmeye çalışılırsa, bunun engellenmesi için, aynı şekilde söylemesin rağmen bir konuttan çıkmak istemeyen kişiye karşı bir saldırı meşru savunma kapsamı içerisinde görülmektedir.²⁰⁵

Bazı Avrupa kanunları gibi, İsveç Ceza Kanunu'nun bu bölümündeki 2. maddede kaçak kişinin (infaz kurumundan, cezaevinden ya da tutukevinden kaçan) yahut başka bir şekilde özgürlüğü kısıtlanan bir kişinin kaçması halinde bunun engellenmesi ve yakalanması için güç kullanma özel olarak düzenlenmiştir. Burada ayrıca bu gücün nasıl kullanılacağına ilişkin olarak da kolluk güçlerinin cebir kullanmasına ilişkin polis kanununa atıf da yapılmaktadır.²⁰⁶

12. Türkiye

Meşru savunma terimi, Türk ceza hukuku doktrininde farklı adlar altında ifade edilmektedir. 765 Sayılı Türk Ceza Kanunu döneminde “meşru müdafaa” olarak adlandırılan söz konusu kurumun adı, 5237 sayılı Kanun’la birlikte Türkçeleştirilerek “meşru savunma” olarak değiştirilmiştir. Ne var ki, “müdafaa” terimi “savunma” olarak değiştirilmekle birlikte, “meşru” terimi aynen bırakılmış ve “haklı savunma”²⁰⁷ yerine, kanun koyucu “meşru savunma” şeklinde bir ifadeyi tercih etmiştir.²⁰⁸ Kanımızca meşru savunma terimi ya eskiden olduğu gibi “meşru müdafaa” şeklinde eski kullanılan terimi şeklinde bırakılmalı ya da “haklı savunma” ya da “yasal savunma” şeklinde değiştirilerek bütünüyle Türkçeleştirilmeliydi.²⁰⁹ Dolayısıyla terimin yarısının günümüz ifadesine getirilip, yarısının eski ifadesinde olarak bırakılmasının, terimin çevirisi açısından isabetsiz olduğu kanısındayız.

Türk Ceza Kanunu'nun 25. maddesinin 1. fıkrasında düzenleme alanı bulan meşru savunma, “gerek kendisine ve gerek başkasına ait bir hakka yönelmiş, gerçekleşen,

²⁰⁵ Das Schweidische KriminalStrafgesetz, Freiburg 2000, sh: 174- 175.

²⁰⁶ Das Schweidische KriminalStrafgesetz, Freiburg 2000, sh: 174- 175.

²⁰⁷ Doktrinde “haklı savunma” terminolojisinin daha uygun olduğu ile ilgili olarak bkz.: ÖZBEK, Yeni Türk Ceza Kanununun Anlamı, C: 1, Seçkin Yay., 3. Baskı, 2006, sh: 348.

²⁰⁸ DONAY, sh: 40.

²⁰⁹ Konuyla ilgili eleştiriler için bkz.: TANER, sh: 220- 221.

gerçekleşmesi veya tekrarı muhakkak olan haksız bir saldırıyı o anda hal ve koşullara göre saldırı ile orantılı biçimde defetmek zorunluluğu ile işlenen faile ceza verilmez” şeklinde ifade edilmiştir. Buna göre meşru savunma, her türlü hakka karşı yapılan saldırı için yapılabilmekte²¹⁰ olup, bir hakka yönelik haksız bir saldırıya gösterilen tepkiyi ifade etmektedir.²¹¹ Madde gerekçesine bakıldığında, “gerçekleşmesi muhakkak haksız saldırı” ile “tekrar muhakkak haksız saldırı” ifadelerinin madde metnine alınma nedeninin, “kişilerin haksız saldırılara karşı kendilerini koruma olanağının daha da genişletilmek” istenmiş olduğu görülmektedir.²¹²

Öncelikle belirtilmesi gereken husus, Türk ceza hukukunda meşru savunmanın bir hukuka uygunluk nedeni olarak düzenlendiğidir. Hukuka aykırılığı kaldıran bir nedeninin varlığı halinde, bir hareketin meşru hukuk düzeni ile çelişmesi biçiminde ifade edilen hukuka aykırılığın, hukuka aykırı eylem olmaktan çıkacağını belirtmek gerekir.²¹³ Türk ceza hukukunda eylemin hukuka aykırılığı kaldıran sebeplerden biri olan meşru savunma ile doğal bir içgüdüyle oluşan bir savunma hareketinin korunduğu ve bu sebeple kendisini savunan kişinin cezalandırılmaması gerektiği ifade edilmiştir.²¹⁴

Türk ceza hukukunda meşru savunmanın şartlarıyla ilgili olarak, meşru savunmanın saldırıya ilişkin koşullar ve savunmaya ilişkin koşullar biçiminde iki ana başlık altında incelendiği görülmektedir. Buna göre, saldırı bakımından saldırının haksız olması, bir hakka ilişkin olması ve saldırının güncel, diğer bir deyişle filhal olması aranmaktadır.²¹⁵ Saldırının filhal olması, yalnızca o an var olması veya devam ediyor olması değil ve fakat aynı zamanda suçlardaki hazırlık hareketini geçerek icraya yaklaşması, tehlikenin belirlenmesi biçiminde ifade edilmiştir.²¹⁶

Savunma bakımından ise, savunma hareketinde bulunan kişinin hareketi zorunlu olmalıdır. Diğer bir deyişle, saldırıdan kurtulmak için savunmada bulunmak zorunluluğu

---

²¹⁰ ÜNVER, Yener. Türk Ceza Kanunu’ndaki Hukuka Uygunluk Nedenleri, I. Türkiye- Azerbaycan Hukuk Sempozyumu, 01-02 Temmuz İstanbul (ed.: Prof. Dr. Dr. h.c. Yener Ünver), Özyeğin Üniversitesi Yayınları, Ekim 2011, sh: 65; ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAĞSIZ/TEPE, sh: 281; HAFIZOĞULLARI, Zeki /ÖZEN, Muharrem. Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, USA Yay., 2. Baskı, Ankara, 2010, sh: 245.

²¹¹ ZAFER, Hamide. Ceza Hukuku Genel Hükümler Ders Kitabı, Beta Yay., 3. Bası, 2013, sh: 220. Meşru savunma benzer şekilde, bir kimsenin kendisine veya başkasına yöneltilen ağır ve haksız bir saldırıyı uzaklaştırmak amacıyla gösterdiği zorunlu tepki olarak tanımlanmıştır. Bkz.: İÇEL, sh: 307.

²¹² ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA, Ceza Hukuku Genel Hükümler, sh: 384.

²¹³ YÜCE, Turhan Tufan. Ceza Hukukunun Temel Kavramları, Ankara, 1985, sh: 35.

²¹⁴ DÖNMEZER, Sulhi. Genel Ceza Hukuku Dersleri, Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2003, sh: 168.

²¹⁵ DÖNMEZER, Genel Ceza Hukuku Dersleri, sh: 169. Saldırının haksız bir saldırı olarak nitelendirilebilmesi için mutlaka suç sayılması gerekmemektedir. Bkz.: ÖZEN, sh: 81; TANER, sh: 226; İÇEL, sh: 311.

²¹⁶ TOSUN, sh: 148.

bulunmalı²¹⁷, karşı koymak, kaçınılmaz bir tehlike karşısında başvuru son çare olmalıdır.²¹⁸ Bunun yanı sıra, savunma ile saldırı arasında orantı bulunmalıdır.²¹⁹ Diğer bir deyişle, meşru savunma, haksız saldırıyı durduracak ölçüde olmalıdır.²²⁰ Bu orantının birebir aynı aracı kullanmak biçiminde olmaktan öte, saldırıyı def edecek etkinlikte bir araç kullanılması suretiyle bertaraf edilmesi yeterli olacaktır.²²¹

Türk ceza hukukunda üçüncü kişi lehine meşru savunma Türk Ceza Kanunu'nun 25. maddesinin ilk fıkrasında belirtilen "gerek kendisine ve gerekse başkasına" ifadesiyle belirtilmiş olup, kişinin üçüncü bir kişiyi savunmak amacıyla gerçekleştirdiği savunma hareketini ifade etmektedir.²²² Ancak belirtmek gerekir ki, üçüncü kişinin kendisine yapılan saldırıyla ilgili olarak rızasının bulunması ve bu rızanın da biliniyor olması halinde, bu halde meşru savunmadan söz edilemeyecektir.²²³

Konuyla ilgili olarak tartışılan bir diğer soru ise, savunulan üçüncü kişinin üzerinde tasarrufta bulunamayacağı mutlak bir hakkına kendi yaptığı saldırı halinde ortaya çıkmaktadır. Doktrinde bir görüşe göre, üçüncü kişi eğer kendi rızasıyla kendine saldırıda bulunuyorsa, örneğin vücut bütünlüğüne zarar verici bir işlem veya yaşamını tehlikeye atacak bir saldırı halindeyse, bu halde kendisine yapılan müdahalenin meşru savunma kapsamına girdiği savunulmuştur.²²⁴ Zira söz konusu hak, kişinin üzerinde özgürce tasarrufta bulunabileceği bir hak olmadığından, rızası da geçerli olmayacaktır.²²⁵

Türk ceza hukukunda sınırın aşılması ise, Türk Ceza Kanunu'nun 27. maddesinin 2. fıkrasında düzenlenmekte olup, söz konusu madde, mazur görülebilecek bir heyecan, korku veya telaştan ötürü meşru savunmada sınır aşılmışsa, bu halde faile ceza verilmemektedir. Ancak belirtmek gerekir ki, bir savunma hareketinin sınırı aşmış olmadığına karar verilebilmesi için, somut olayın şartlarına bakmak gerekecektir. Örneğin, yumrukla olan bir saldırıya

---

²¹⁷ Ceza Hukuku El Kitabı, sh: 212. Saldırıyı o anda savuşturmak, defetmek zorunluluğu bulunması gerekir. Bkz.: YÜCE, sh: 40.

²¹⁸ TOSUN, sh: 148.

²¹⁹ DÖNMEZER, Genel Ceza Hukuku Dersleri, sh: 173; konuyla ilgili örnek yargı kararları için bkz.: YAŞAR/GÖKCAN/ARTUÇ, sh: 630- 634.

²²⁰ Ceza Hukuku El Kitabı, sh: 212.

²²¹ DÖNMEZER, Ceza Hukuku Ders Notları, sh: 174.

²²² DEMİRBAŞ, sh: 278.

²²³ DEMİRBAŞ, sh: 278.

²²⁴ DEMİRBAŞ, sh: 278.

²²⁵ CENTEL, Nur. Türk Ceza Hukukunda Yasal Savunma, Alman Ceza Hukuku Açısından TCK'nın Kusur İlkesi (editörler: Prof. Dr. Gunnar DUTTGE- Prof. Dr. Dr. h.c. Yener ÜNVER), Cilt 2, Seçkin Yay., 2013, sh: 107. Ancak belirtmek gerekir ki, "üzerinde serbestçe tasarruf edilip edilememe hususu tartışmalı bir konudur. Kişinin yaşam hakkı üzerinde de tasarrufta bulunabilmesine ilişkin bkz: ÜNVER, Türk Ceza Hukuku Açısından Ötanazi, Hukuk ve Etik Boyutuyla Ötanazi (Derleyen: Prof. Dr. Nur Centel), XII Levha Yay., 2011, sh: 68.

tabancayla yapılan bir savunma hareketi sınırın aşılması olarak görülebilecekken, duruma göre bu savunma hareketi meşru savunma kapsamında da görülebilecektir.²²⁶ Konuyla ilgili genel bir kural getirmek bu açıdan zor olacaktır; zira savunma hareketinin sınırı aşmış da her somut örnek bakımından ayrıca değerlendirilmelidir.

2. BÖLÜM

AMERİKAN CEZA HUKUKUNDA MEŞRU SAVUNMANIN NİTELİĞİ- KOŞULLARI – ÖNEMLİ İLKELER

I. MEŞRU SAVUNMANIN NİTELİĞİ

A. Meşru Savunmanın Hukuki Niteliği

Amerikan ceza hukukuna göre meşru savunmanın hukuki niteliğini irdelemeden önce, Amerikan ceza hukukunun meşru savunmaya yüklediği anlamı ele almak gerekmektedir.

Meşru savunma kurumunun başlı başına bir hak olup olmadığıyla ilgili tartışmalar, ceza hukuku boyutundan çok, Amerikan Anayasa hukukunu ilgilendiren bir meseledir. Amerikan Mahkemelerine göre, Amerikan Anayasası ile koruma altına alınmış olan meşru savunma, bir doğal hak olarak düzenlenmiştir.²²⁷ Buna göre, birçok eyaletin Anayasası'na

---

²²⁶ TOSUN, sh: 149.

²²⁷ KOPEL, David B. The Natural Right Of Self- Defense: Heller's Lesson For The World, Syracuse Law Review, Vol. 58, sh: 10; BOOTS, Denise Paquette- BİHARİ, Jayshree- ELLIOTT, Euel. The State Of The Castle: An Overview Of Recent Trends In State Castle Doctrine Legislation And Public Policy, Criminal Justice Rev., Vol. 20, No. 10, 2009, sh: 2. Meşru savunmanın doğal bir hak olma görüşü, yalnızca Amerikan Anayasası

göre de, kişinin yaşamının, hürriyetinin ve malvarlığının savunulması devredilemez, kişiye bağlı ve doğal bir hak olarak görülmektedir.²²⁸ Pekçok eyaletin anayasal düzenlemeleri, insanların doğuştan özgür olduğunu ve doğuştan gelen doğal haklar arasında kişinin kendisini savunması olduğu ifade edilmiştir.²²⁹

Ancak doktrinde, meşru savunmanın bir hak olmadığı, ancak bir imtiyaz, ayrıcalık olarak değerlendirilmesi gerektiğini savunan bir görüş de bulunmaktadır.²³⁰ Buna göre, meşru savunma açıkça Anayasa'da yer almamakla birlikte, Anayasa'da yer alan normlarla birlikte değerlendirildiğinde maddede sayılı olmayan, ancak hakların özünde yer alan bir doğal hak olarak görülmektedir.²³¹

Burada önce, hukuka uygunluk nedeni ile mazeret nedeni arasındaki farklılığın, ne Türk, ne de Anglo-Amerikan hukuk düzeninde bariz bir şekilde görülmediğini belirtmek gerekir. Pratikte her iki kurum da failin cezalandırılmamasını sonuçladığından, iki kavram arasında kanuni düzenlemede açık bir ayırım yapılmamaktadır.²³² Ne var ki, örneğin Türk hukukunun mehaz kanun sebebiyle etkilendiği Alman hukukuna bakıldığında, mazeret nedeni ve hukuka uygunluk nedeni arasında teorik anlamda farklılıklar bulunduğu görülmektedir. Zira mazeret nedeni, hukuka aykırı bir fiil dolayısıyla meydana gelen hukuk ihlalini bu fiilin istisnai olarak mazur görüldüğünü ifade etmektedir. Diğer bir deyişle, mazeret nedeni, belirli

---

ile ortaya çıkan bir anlayış olmayıp, felsefecilerin tartıştığı eskiden beri süregelen bir algının ürünüdür. Örneğin, *Cicero*'nun "meşru savunmanın insanlığın değil, doğanın bir kanunu olduğu" düşüncesi, bugüne kadar gelmiştir. Bkz: **TANER**, sh: 222; **ÖNDER**, sh: 187; **ÖZEN**, sh: 40; **GÜRAL**, sh: 179; **ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, sh: 380.

²²⁸ **VOLOKH**, Eugene. State Constitutional Rights Of Self- Defense And Defense Of Property, *Texas Review Of Law & Politics*, Vol. 11, 2007, sh: 400. Meşru savunmanın her suç için uygulanabilen anayasal bir hak olduğuna dair bkz.: *People v. McDonnell* (1917), 163 P. 1046, 1052; **VOLOKH**, sh: 409, dn: 38.

²²⁹ **VOLOKH**, *State Constitutional...*, sh: 405. Eyaletlerin anayasal düzenlemeleri için ayrıntılı bkz.: **VOLOKH**, sh: 401- 407.

²³⁰ **BERGELSON**, Vera. Rights, Wrongs And Comparative Justifications, *Cardozo Law Review*, 28, 2007, sh: 2481- 2488. Benzer bir görüş Türk ceza hukukunda da mevcut olup, meşru savunmanın bir hak olmadığı, kusurluluğu kaldırması için bir hak olarak görülmesinin gerekli olmadığı savunulmuştur. Bkz.: **EREM**, C: II, sh: 25; **EREM/DANIŞMAN/ARTUK**, sh: 549; **CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT**, sh: 295.

²³¹ **JOHNSON**, Nicholas J. Self- Defense?, 12 *J. Law, Econ. & Pol'y*, 2006, sh: 186.; **KOPEL**, sh: 10. Nitekim, Kara Avrupası hukuku bakış açısına göre de, meşru savunma daima doğal nitelikte bir hukuk kurumu olarak görülmektedir. Bkz.: **KÜHL**, sh: 116; aktaran: **İÇEL**, sh: 308.

²³² **JOERDEN**, sh: 128.

hallerde kişiyi sorumluluktan kurtarmaktadır.²³³ Hukuka uygunluk nedeni ise, normalde yasak olan bir fiile istisnai olarak izin verilen bir hal olarak karşımıza çıkmaktadır.²³⁴

Bu şekilde ortaya konulan teorik ayırımı Amerikan hukukunda rastlanmamakla birlikte, meşru savunmanın mazeret nedeni mi olduğu, yoksa hukuka uygunluk nedeni mi olduğu tartışmaları doktrinde yapılmıştır.²³⁵ Meşru savunmanın Amerikan ceza hukukunda hangi hukuki nitelikte olduğuna dair gerek doktrinde, gerekse yargı kararlarında yapılan çalışmalarda, meşru savunmanın bir mazeret nedeni değil ve fakat bir hukuka uygunluk nedeni olduğunu kabul etmek gerektiği ifade edilmiştir. Buna göre meşru savunma, adeta haksızlığı geri püskürtmek suretiyle bir fiili hukuka uygun hale getirmektedir.²³⁶

Her ne kadar tarihsel süreçte meşru savunma bir mazeret sebebi olarak ifade ediliyor olsa da, bugün doktrindeki çoğunluk görüşüne göre, meşru savunmanın doğası gereği hukuka uygunluk sebebi olduğu kabul edilmiştir.²³⁷ Nitekim meşru savunma, bir saldırı sebebiyle hüküm giymeyi önleyen bir hal olarak tanımlanmaktadır.²³⁸

Doktrinde, meşru savunmanın hukuka uygunluk sebebi olmasıyla ilgili olarak, “saldırıyla tehlikeye giren normatif bir değere sahip olması”, “saldırının hedef aldığı değer ile savunmanın hedef aldığı değer arasında riskler karşılaştırıldığında karşılaştırılabilir bir riskin olması” ve “saldırıya uğrayan kişinin saldırıya karşı direnmesi bir hakkının mevcut olması” gerekmektedir.²³⁹ Buna göre, belli bir korunan hukuki değerinin mevcut olması, kişinin bu değerini koruması için haklı olması ve zarar gören değer ile savunma sonucu zarar görecektir. değer arasında karşılaştırılabilir bir ilişki olması gerektiği ifade edilmiştir.²⁴⁰

---

²³³ **SANGERO**, Boaz. In Defense Of Self- Defence In Criminal Law; And On Killing In Self- Defence- A Reply To Fiona Leverick, Criminal Law Bulletin, sh: 6. Konuyla ilgili bkz.: **DÜLGER**, Murat Volkan. Hukuka Uygunluk Nedenleri İle Mazeret Nedenleri Arasındaki Ayırımın Tarihiçesi, Niteliği ve Gerekliliği Üzerine Karşılaştırmalı Bir Deneme, CHD, Y: 9, S: 24, Nisan 2014, sh: 131- 137. Türk ceza hukukunda, benzer bir tanımla mazeret nedeninin kusurluluğu kaldırdığına ilişkin açıklamalar için ayrıntılı bkz.: **EREM**, C: II, sh: 1- 8.

²³⁴ **JOERDEN**, sh: 128.

²³⁵ **WILLIAMS**, G. Criminal Law: The General Part 620 , §12, 26; **ROBINSON**, sh: 235.

²³⁶ *State v. Wootton* (1919), 2685, Ariz. (Söz konusu dava, Bisbee Deportation davası olarak anılmaktadır); **ARNOLDS**, Edward B.- **GARLAND**, Norman F. The Defense of Necessity in Criminal Law: The Right to Choose the Lesser Evil, Journal of Criminal law and Criminology, Vol. 65, Iss. 3, 1975, sh: 292- 293. Meşru savunmanın öldürme suçları için her zaman bir hukuka uygunluk nedeni olarak sayıldığına ilişkin bkz.: *Steinberg v. Brown* (1970), 321 F. Supp. 741; **VOLOKH**, Eugene. Medical Self- Defense, Prohibited Experimental Therapies, And Payment For Organs, Harvard Law Review, Vol: 120, 2007, sh: 1825.

²³⁷ **SANGERO**, Boaz. Heller’s Self Defense, sh: 455; **ROSEN**, sh: 45.

²³⁸ **ROBINSON**, sh: 203.

²³⁹ Konuyla ilgili bu üç koşul için bkz.: **PEDAIN**, sh: 227.

²⁴⁰ Konuyla ilgili bkz.: **DÜLGER**, sh: 162- 163.

Meşru savunmanın hukuki niteliğine ilişkin şartlar, Türk ceza hukuku ile de benzerlik göstermektedir. Zira Türk hukukunda da meşru savunmanın hukuka uygunluğunu açıklamak amacıyla, hakların çatışması, saikin meşruluğu, hukuk içinde mücadele, doğal hak kavramları gibi görüşler ileri sürülmüş ve Amerikan ceza hukuku ile paralel yönde olan bu görüşler, meşru savunmanın hukuka uygunluk nedeni olarak kabulüne yönelik bir gerekçe olarak sunulmuştur.²⁴¹

Amerikan hukukunda yer alan “savunma kuvvetinin hukuka uygunluğu” kavramı dahi, başlı başına söz konusu kurumun bir mazeret nedeninden daha çok hukuka uygunluğu ifade eden bir kavramdır.²⁴² Nitekim, hukuka uygunluk nedenleri, hukuka aykırı olan mevcut bir durumun hukuka uyumlu hale gelmesi olup, mazeret nedeni ise, kişinin gerçekleştirdiği fiili teknik anlamda hukuka uygun hale getirmemektedir.²⁴³ Ancak aksi görüşte görüşler de mevcut olup, meşru savunmanın tipik bir hukuka uygunluk sebebi sayılmayacağı düşüncesinde olan yazarlar da bulunmaktadır.²⁴⁴ Buna göre, söz konusu görüş, meşru savunmada öldürücü savunma kuvvetine başvurulduğu hallerde, saldırı tehdidi altındaki kişinin zorunlu olarak saldırganı öldürmesi halini, meşru savunma kapsamında değil, ancak zorunluluk hali olarak değerlendirebileceğini, dolayısıyla, meşru savunmanın her zaman tipik bir hukuka uygunluk nedeni değil ve fakat bazı hallerde mazeret nedeni olarak da sayılabileceğini savunmuşlardır.²⁴⁵

Kanımızca da meşru savunma, hukuka aykırı olarak yapılan bir saldırıya karşı yapılan savunma fiili esasen saldırının amacına ulaşmaması için yapıldığından²⁴⁶, mazeret nedeninden ziyade bir hukuka uygunluk nedenidir. Türk ceza hukuku sistematüğinde ise meşru savunma hukuka uygunluk nedenleri arasında yer almaktadır. Buna göre, meşru savunma hukuka uygunluk nedeninde, fiilin hukuka aykırılık unsuru ortadan kalktığından bir suçtan söz edilemeyecektir.²⁴⁷

Konuyla ilgili ilişkili bir başka hukuka uygunluk sebebi, saldırıların tartımı yöntemidir. “Kamu yetkilisinin savunması” olarak adlandırılan bu kuruma göre, örneğin bir

---

²⁴¹ ÖZEN, sh: 29; OTACI, sh: 57. Hukuka uygunluk nedeninin varlığı halinde, suçun unsuru olan hukuka aykırılık mevcut değildir ve bu halde fiil hukuka uygun olacaktır. Bkz.: ALACAKAPTAN, Uğur. Suçun Unsurları, Ankara 1975, sh: 98; DÖNMEZER/ERMAN, sh: 7. Ayrıca bkz.: GÜNGÖR, Devrim. Ceza Hukukunda Fiil Üzerinde Hata, Yetkin Yay., Ankara 2007, sh: 67.

²⁴² ROBINSON, sh: 214.

²⁴³ ARNOLDS/GARLAND, sh: 289.

²⁴⁴ ROBINSON, sh: 236.

²⁴⁵ MOUSOURAKIS, sh: 146- 147; ROBINSON, sh: 199- 240; FLETCHER, Proportionality..., sh: 367.

²⁴⁶ JOERDEN, sh: 128.

²⁴⁷ DEMİRBAŞ, sh: 260.

polis şefinin bir yargı kararının icrası sırasında gerçekleştirdiği bir fiil suçun bütün unsurlarını oluşturuyor olsa da, söz konusu kullanılan güç soruşturmanın daha etkin yürütülmesi ve dolayısıyla kamunun yararını gerçekleştirebilmek bakımından yararlıysa, bu halde söz konusu kullanılan güç hukuka uygunluktan yararlanacaktır.²⁴⁸

Kanımızca, bu kurum uygulama açısından eleştirilmesi gereken ve Türk hukuku tarafından benimsenmemesi gereken bir kurum olup, aksi takdirde kamu yetkililerinin keyfi davranışlarına ve kanunsuz güç kullanımına neden olabilecektir.²⁴⁹

B. Meşru Savunmanın Kapsamı

Amerikan ceza hukukunda meşru savunma, tek bir maddede düzenleme alanı bulmayıp, gerek Model Ceza Kanunu'nda, gerekse eyalet kanunlarında farklı maddelerde ele alınmıştır. Tehdit edilen değeri korumak amacıyla yapılan savunmanın hukuka uygunluğunu belirleyebilmek için, meşru savunma, üçüncü kişi lehine meşru savunma ve malvarlığının savunulması ayrı maddelerde düzenlenmiştir.²⁵⁰ Ancak elbette ki, bazı hallerde bu savunma tiplerinin kesiştiği ve birleştiği noktalar mevcuttur; örneğin binanın ya da bina dışı yerleşkelerin savunulmasında durum böyledir.²⁵¹ Bu açıdan her ne kadar bu maddeler konuları itibariyle ayrı gibi görünseler de, hepsinin bütünlüklü bir biçimde yorumlanması ve somut olayda ilgili düzenlemelerin birlikte ele alınması gerekecektir.

Meşru savunmayla ilgili olarak, Amerikan Model Ceza Kanunu'nun ilgili hükümlerine bakıldığında, Bölüm 3.04 (2)-b'yi incelemek gerekecektir. Buna göre, “kişinin ölümle, ciddi bir yaralama tehlikesiyle, kaçırılması ya da cinsel saldırıya uğrayacağı tehdidiyle karşılaşması halinde, gerekli olmak kaydıyla kendisini savunması için öldürücü güç kullanabileceği düzenlenmiştir”. Bölüm 3.06 (3) ii'ye baktığımızda ise, kişisel malın korunması halinde kişinin öldürücü güç kullanmasının, ancak ciddi bir yaralama tehdidiyle birlikte karşılaşıldığında mümkün olabileceği düzenlenmektedir.

---

²⁴⁸ ROBINSON, sh: 215.

²⁴⁹ Benzer bir husus Alman ceza hukuku doktrininde de ele alınmış olup, meşru savunma hakkının görevdeki polis memurları açısından sınırsız bir biçimde geçerli olup olamayacağı tartışılmıştır. Buna göre Alman ceza hukukundaki orantılılık ilkesi, polis memurlarının da sivil kişilerde olduğu gibi orantısız biçimde silah kullanması konusunda da geçerli olacaktır. Konuyla ilgili tartışmalar ve teoriler için bkz.: HEINRICH, sh: 263, dn: 168 ve sh: 265.

²⁵⁰ ROBINSON, sh: 214-215.

²⁵¹ ROBINSON, sh: 215; Connecticut General Statutes 53-1-20, West Supp, 1981.

Belirtmek gerekir ki Amerikan ceza hukukuna göre meşru savunmada saldırının mutlaka bir insan hareketinden kaynaklanması gerekmektedir.²⁵² Bu açıdan Türk ceza hukukuyla benzerlik taşımakta ve doğa olaylarından kaynaklanan veya bir hayvandan kaynaklanan bir saldırıya karşı meşru savunma mümkün olmamaktadır.²⁵³ Zira bu hallerde meşru savunma hukuka uygunluk nedeni yerine, zorunluluk haline ilişkin hükümler uygulama alanı bulacaktır.

II. MEŞRU SAVUNMANIN KOŞULLARI

Amerikan ceza hukukunda meşru savunmanın koşulları, temelde saldırı ve savunma biçiminde ayrılmış olup, ana başlıklar altında yer alan kriterler, gerek doktrin gerekse yargı kararlarının etkisiyle şekillendirilmiştir.

Bir hareketin meşru savunma kapsamında değerlendirilip değerlendirilmeyeceğine ilişkin inceleme, belli koşulların varlığına bağlı olarak yapılmaktadır. Buna göre, saldırıya ilişkin koşullar açısından, bir saldırının varlığı aranmakta ve bu saldırının haksız olması

---

²⁵² Bu açıdan meşru savunma ile zorunluluk hali arasındaki fark ile ilgili olarak ayrıntılı bkz.: **SCHWARTZ**, Stephen. Is There A Common Law Necessity Defense In Federal Criminal Law, The University Of Chicago Law Review, Vol. 75, 2008, sh: 1292, dn: 192.

²⁵³ **ŞAHİN**, sh: 294. Belirtmek gerekir ki, bir hayvandan kaynaklanan bir saldırının vuku bulması halinde meşru savunmadan değil, ancak TCK m. 25/2 uyarınca zorunluluk halinden söz edilecektir. Bkz.: **YAŞAR/GÖKCAN/ARTUÇ**, C: 1, sh: 622. Ayrıca bkz.: **KOCA/ÜZÜLMEZ**, sh: 247; **ÖZGENÇ**, Gazi Şerhi, sh: 371; **ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA**, TCK Şerhi, sh: 741.

aranmaktadır. Yine, söz konusu saldırının bir hakka yönelik olması gerekmekte ve Türk ceza hukukunda saldırının filhaliği biçiminde adlandırılan, Amerikan ceza hukukunda ise yakın bir tehlikenin varlığı olarak ele alınan koşullar aranmaktadır.

Savunmaya ilişkin olarak ise, bir savunma hareketinin hukuka uygun sayılabilmesi için öncelikle o savunma hareketine başvurulmasında bir gereklilik olmalı, diğer bir deyişle saldırıyı uzaklaştırmak amacıyla başvuru yapılan savunma hareketi gerekli bir hareket olmalıdır. Yine, meşru savunma, saldırıyı def etmek amacıyla başvuru yapılan bir hareketi içermeli, öç alma, intikam alma veya saldırı sona erdiğinde başvuru yapılan bir kuvvet hareketini hukuka uygun hale getirmemektedir. Bir başka husus ise, saldırının orantılı olması gerekliliğidir. Maruz kalınan saldırı ile buna karşı uygulanacak savunma hareketi arasında, Amerikan ceza hukuku bir oran olması gerektiğini aramaktadır. Amerikan hukukunda olan, ancak Türk ceza hukukunda sistematik ile aynı olmayan bir diğer koşul ise, savunmanın haklılığı veya makullüğüdür. Özellikle yargı içtihatlarıyla gelişen bu koşul, savunma hareketinde bulunan kişinin makul bir insan olarak hareket etmesini aramakta ve makul bir insan hareketini değerlendirirken birtakım ölçütler kullanmaktadır.

A. Saldırıya İlişkin Koşullar

Meşru savunmanın koşulları, Amerikan hukuk sisteminde Türk hukuk sisteminde olduğu gibi genel sistematik gereği saldırıya ilişkin ve savunmaya ilişkin koşullar olmak üzere iki ana başlıkta incelenmemekle birlikte, konu sistematığı açısından bu şekilde bir ayırımın yapıldığı doktrinde görülmektedir. Buna göre, meşru savunmada bir saldırının varlığından söz etmek gerekliliği, saldırının haksız olması, saldırının bir hakka yönelik olması ve bunun yakın bir tehlike niteliği taşıması koşulları, Amerikan ceza doktrininin de kabul edilmektedir. Amerikan ceza hukukunda Türk ceza hukukuna göre kavram itibariyle farklı terminolojiler kullanılsa da, esas itibariyle aynı hususlar ele alınmaktadır.

Saldırıya ilişkin koşullar, Amerikan ceza hukukunda saldırı kavramının tanımlanmasıyla başlanmış ve söz konusu saldırının hukuka aykırı olması gerekliliği, ayrı bir başlık altında incelenmiştir. Saldırının bir hakka yönelik olarak yapılması ise, yine Amerikan ceza hukuku ve Türk ceza hukuku arasındaki bir başka paralel husustur. Hangi tür hakların meşru savunma kapsamına girip girmediğine ilişkin olarak, özellikle şeref karşı gerçekleştirilen saldırı hareketlerine karşı meşru savunmanın mümkün olup olmayacağı, Türk ceza hukukunda da tartışılan bir husus olup, Amerikan ceza hukuku doktrinde söz konusu

tartışma, öldürücü güç kullanımı uygulanması bakımından bir ayrıma gidilerek çözümlenmeye çalışılmıştır.

Yine, yakın bir tehlikenin varlığı, Türk ceza hukukunda saldırının filhaliği biçiminde ifade ettiğimiz bir koşul olup, Amerikan ceza hukuku terminolojisinde saldırı tehlikesi biçiminde ele alınmaktadır. Buna göre, Amerikan ceza hukukunda ele alınan yakın bir tehlikenin varlığı koşulu, saldırı tehlikesinin yalnızca zamansal bir unsur olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceği bakımından Türk hukukuna teorik ve pratik katkılar sağlayabilecektir.

1. Meşru Savunmada Saldırının Varlığı

Amerikan ceza hukukunda meşru savunmada “saldırı” kavramı, İngiliz içtihat hukukundan bu yana tartışılmış bir husus olup, uygulamada da kavramın tanımı yapılmıştır. Buna göre saldırı, yakın bir tehlikeyi ifade eden bir tehdit şeklinde ifade edilmektedir.²⁵⁴ Saldırgan ise, “yaralamak suretiyle veya ölümcül sonuçlar doğurarak hukuka aykırı bir saldırıyı gerçekleştirilen kişi” olarak tanımlanmaktadır.²⁵⁵

Meşru savunmanın gerçekleşebilmesi için, mutlaka korunan bir değere yönelmiş hukuka aykırı bir saldırı olması gerekmektedir.²⁵⁶ Burada önemli olan husus, saldırının mutlak olarak hukuken korunan bir değer tehdi suretiyle yapılmış olmasıdır.²⁵⁷ Herhangi bir hakka yönelmemiş olan bir hareketin saldırı olarak görülebilmesi mümkün görünmemekle birlikte, meşru savunmanın meşruluk zemini bakımından sorunlu olacağı açıktır.

Saldırının varlığının, aşağıdaki değineceğimiz diğer koşullarla birlikte ele alındığında, temel bir öneme sahip olduğu görülmektedir. Zira, saldırının olmaması halinde, gereklilik, yakınlık, makullük koşullarının bir anlamı kalmayacaktır. Amerikan uygulamalarına bakıldığında, örneğin, *Williams* davasında, mahkeme “olay açısından varılması gereken tek sonucun kişinin saldırının varlığına inanmış olmasıdır” diyerek, kişinin kendini savunmadaki

---

²⁵⁴ **YEO**, sh: 127; *Palmer v. R* (1971), AC 814. Saldırı kavramı Türk ceza hukukunda Yargıtay tarafından benzer biçimde, hukukça korunan bir çıkarım çiğnenmesi veya tehlikeye konulması biçiminde ifade edilmektedir. Bkz.: CGK. 28. 12. 1987., E. 1987/8- 524, K. 1987/695; **YAŞAR/GÖKCAN/ARTUÇ**, sh: 619. Ayrıca, saldırının bir kişi tarafından gerçekleştirilen ve hukuki bir değeri tehdit eden davranış olarak ele alındığına ilişkin bkz.: **ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA**, TCK Şerhi, sh: 740.

²⁵⁵ **DRESSLER**, sh: 26.

²⁵⁶ **ROBINSON**, sh: 216.

²⁵⁷ Saldırının varlığına ilişkin olarak “bireysel değerler veya menfaatlerin insan hareketiyle tehdit edilmesi” şeklinde yapılan tanımlama için bkz.: **HEINRICH**, sh: 217.

hareket noktasının saldırının varlığından ileri geldiğini açık bir biçimde ifade etmiştir.²⁵⁸ Meşru savunmada saldıran, saldırıda bulunmayı hedefleyen kişi olarak, mağdur ise, bu zarar tehlikesiyle karşılaşan kişi şeklinde tanımlanmaktadır.²⁵⁹

Doktrindeki başka bir görüşe göre, meşru savunmanın gerçekleşebilmesi için, saldıranın mağdura zarar verme kastının mevcut olması gerekmektedir.²⁶⁰ Bu nedenle, kusur yeteneği olmayan kişilerin gerçekleştirdiği saldırıların meşru savunma hukuka uygunluk nedeni kapsamı içine alınamayacağı ifade edilmiştir.²⁶¹

Diğer yandan, saldırının bir insandan kaynaklanması gerektiğidir. Bir hayvanın veya doğa olayının yarattığı bir durum, meşru savunma kapsamında görülen bir saldırı sayılmamaktadır.²⁶² Ancak belirtmek gerekir ki, bir insanın bir hayvanı araç olarak kullandığı hallerde, saldırı insan kaynaklı olduğundan bir insan saldırısı olarak görülecek ve söz konusu saldırıya karşı meşru savunma mümkün olabilecektir; çünkü burada haksız saldırıyı bizzat hayvan gerçekleştirmemiş, hayvan araç olarak kullanılmak suretiyle haksız saldırı insandan meydana gelmiştir.²⁶³

Burada ele alınması gereken diğer bir soru ise, saldırının mutlaka aktif bir davranışla gerçekleştirilmesi gerekip gerekmediği sorusudur. Buna göre, bir saldırının meşru savunma kapsamına girmesi için saldırganın mutlaka icrai bir davranışının olması mı gerekmektedir? Konuyla ilgili olarak Türk ceza hukuku doktrininde saldırının ihmali bir hareketle de

²⁵⁸ *Williams*, 205 N.E. 2d 749, III. App. Ct. 1965, 753; **SINGH**: sh: 128.

²⁵⁹ **MCMAHAN**, Jeff. Self- Defense and the Problem of the Innocent Attacker, *Ethics*, Vol. 104, No.2, 1994, sh: 255.

²⁶⁰ **MCMAHAN**, sh: 257. Saldırının varlığı, Amerikan ceza hukukunda olduğu gibi Türk hukukunda da mevcut bir şart olup, savunmanın meşru sayılabilmesi için mutlaka mevcut bir saldırının varlığı aranmaktadır. Bkz.: **ÖZEN**, sh: 71. Saldırı ile ilgili olarak Amerikan hukukuna benzer şekilde Türk ceza hukukunda da saldırının korunan hukuki yarar bakımından zarar veya tehlike sonucunu doğurması gerekliliği aranmış olup saldırı ifadesi, tehdit olarak da anlaşılmaktadır. Bkz.: **İÇEL**, sh: 315. Aksi görüşte, kusur yeteneği olmayan kişilere karşı da meşru savunmanın uygulanabileceğine ilişkin bkz.: **DÖNMEZER/ERMAN**, sh: 120; **ALACAKAPTAN**, sh: 108; **ÖNDER**, sh: 188; **GÜRAL**, sh: 182; **ÖZGENÇ**, Gazi Şerhi, sh: 372.

²⁶¹ Ancak belirtmek gerekir ki, kusur yeteneği olmayan kişilere karşı meşru savunmanın mümkün olduğunu savunan görüşler de bulunmaktadır. Bkz.: **VOLOKH**, sh: 1817.

²⁶² **VOLOKH**, *Medical Self- Defense...*, sh: 7. Söz konusu husus Türk ceza hukukuyla benzerlik taşımaktadır. Zira, Türk ceza hukukunda da saldırının bir insan tarafından meydana getirilmesi gerekirken, hayvanların insanlar tarafından araç olarak kullanılması dışında kalan durumlar, bu kapsama alınmamaktadır. Bkz.: **KOCA/ÜZÜLMEZ**, sh: 247; **ERSAN**, sh: 15; **DÖNMEZER/ERMAN**, sh: 119; **ZAFER**, sh: 221; **CENDEL/ZAFER/ÇAKMUT**, sh: 296. Kanımızca burada yazarların ifade ettiği gibi yalnızca hayvanı eğiterek kişinin üzerine saldırtan kişiye karşı meşru savunma mümkündür. Ne var ki, doğa olaylarından veya bir hayvanın hareketinden ötürü yapılan savunmaya yönelik hareket, meşru savunma kapsamında değerlendirilmemektedir. Bkz.: **ŞAHİN**, sh: 294; **ÖZBEK/DOĞAN**, sh: 209; **ÖZGENÇ**, Gazi Şerhi, sh: 371. TCK m. 25/1 kapsamına girmeyen, haksız bir saldırı niteliği taşımayan saldırılarda gerçekleşen savunma hareketlerinin TCK m. 25/2 uyarınca zorunluluk hali açısından değerlendirilmesi gerektiğine ilişkin ayrıntılı bkz.: **KANGAL**, *Türk Ceza Hukukunda Zorunluluk Durumu*, sh: 353; **TANER**, sh: 227.

²⁶³ **KOCA/ÜZÜLMEZ**, sh: 247; **ÖZGENÇ**, Gazi Şerhi, sh: 372.

gerçekleştirilebileceği ifade edilmiş ve kişinin belli bir hareketi yapması gerekirken, o hareketi yapmayarak bir saldırıya sebep olması halinde, bu halde de meşru savunmanın kabul edildiği belirtilmiştir.²⁶⁴ Zira, kişinin belli bir hareketi yapmak hukuksal yükümlülüğünün bulunması, ihmali davranışla da bir saldırıda bulunulabileceğini ortaya koymaktadır.²⁶⁵ Bu açıdan, kişi eğer belirli bir biçimde hareket etmek zorunda olmakla birlikte, hareket etmemeyi tercih etmişse, bu hareket etmeme de saldırı olarak nitelendirilebilecektir.²⁶⁶ Buna göre, saldırının mutlaka cebir veya şiddet içermesi gerekli olmayıp örneğin gerekli bir ilacın verilmemesi biçiminde de oluşabileceği kabul edilmektedir.²⁶⁷

Ayrıca, saldırı için gerekli hareket bakımından belirtilmesi gereken diğer bir husus ise, saldırının başlangıcının geniş anlaşılması gerektiğidir. Buna göre, saldırı hukuksal yararı ihlal ettiğinde başlamış sayılacak; ayrıca ilişkili suçun icra hareketlerine başlanmış olması aranmayacaktır.²⁶⁸ Zira, icra hareketlerinin tamamlanması arandığında, kişinin savunma hareketinde bulunma imkanı ortadan kalkmış olacaktır. Örneğin, saldırganın bıçakla kişinin üzerine gelmesi olayında, saldırganın ayrıca bıçağı kullanması gerekliliği bulunmamakta olup, bu halde meşru savunma imkanı doğmuş olacaktır.²⁶⁹

2. Saldırının Haksız Olması

²⁶⁴ **ŞAHİN**, sh: 300. Konuyla ilgili yazar, örneğin, tutuklamaya istemiyle hakim karşısına çıkarılan; ancak salıverilme kararına rağmen tutuklanmaya devam edilen kişinin gerçekleştirdiği savunma hareketinin meşru savunma kapsamında olacağını ifade etmiştir. Benzer yönde bkz.: **ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, sh: 385; **İÇEL**, Kayıhan/ **SOKULLU**, Füsün Akıncı/ **ÖZGENÇ**, İzzet / **SÖZÜER**, Adem/ **MAHMUTOĞLU**, Fatih /**ÜNVER**, Yener. İçel Suç Teorisi, 2. Kitap, 3. Bası, Beta Yay., İstanbul, 2004, sh: 133. Saldırının mutlaka aktif bir davranışla, diğer bir deyişle cebirle işlenmesi gerekmeyip, ihmali davranışla da işlenebileceğine ilişkin bkz.: **ÖZGENÇ**, Gazi Şerhi, sh: 371, **ÖZTÜRK/ERDEM**, sh: 204; **KOCA/ÜZÜLMEZ**, sh: 247.

²⁶⁵ Ayrıntılı bkz.: **HEINRICH**, sh: 219. Türk ceza hukukunda, saldırının ihmali bir hareketle de gerçekleşebileceği ifade edilmiştir. Bkz.: **ÖZEN**, sh: 75; **ÖZTÜRK/ERDEM**, sh: 204. Oğlunu ormanda terk eden babaya karşı, çocuğun ormanda bırakılmamak kendisini silah veya benzer bir aletle savunması bu duruma örnek gösterilebilir. Bkz.: **TANER**, sh: 226. Benzer bir örnek, bebeğini aç bırakan bir anneye karşı tehdit kullanmak suretiyle bebeğin aç kalmasını önleyen kişi bakımından verilmiş olup, söz konusu aynı zamanda husus üçüncü kişi lehine meşru savunma bakımından ele alınmıştır. Bkz.: **İÇEL**, sh: 312. Yine, hastasına ilaç vermeyen hastabakıcıyı ilacı vermeye zorlamak, meşru savunma kapsamında değerlendirilmiştir. Bkz.: **ÖZTÜRK/ERDEM**, sh: 204; **İÇEL/SOKULLU/ÖZGENÇ/SÖZÜER/MAHMUTOĞLU/ÜNVER**, sh: 133; **ÖZTÜRK**, sh: 204. Ayrıca bkz.: **ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA**, TCK Şerhi, sh: 740.

²⁶⁶ **MAURACH**, Reinhart. Deutsches Strafrecht, Allgemeiner Teil, 4. Auflage, Karlsruhe 1971, sh: 308; aktaran ve diğer açıklamalar için bkz.: **ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA**, TCK Şerhi, sh: 740.

²⁶⁷ **CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT**, sh: 256.

²⁶⁸ **ÖZTÜRK**, sh: 207. İcra hareketlerine başlanması gerektiğine ilişkin görüş için bkz.: **ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA**, TCK Şerhi, sh: 740.

²⁶⁹ **YAŞAR/GÖKCAN/ARTUÇ**, sh: 627.

Meşru savunmada kişinin kendisine karşı yapılan saldırıya karşılık vermesinin hukuka uygun sayılması, ancak gerçekleşen saldırının haksız olmasına bağlıdır.²⁷⁰ Zira meşru savunma, cezalandırma amacıyla gerçekleştirilen bir hareketi değil, hukuka aykırı bir saldırıyı bertaraf etmek için yapılmaktadır.²⁷¹

Saldırının mutlaka ceza hukuku alanında suç olarak tanımlanması gerekmemektedir. Zira bu haksız saldırı bir suç olabileceği gibi, haksız fiil de olabilir.²⁷² Diğer bir deyişle, saldırıyla ilgili olarak, Amerikan ceza hukukunda saldırının hukuka aykırı, haksız bir saldırı olması yeterlidir. Bu açıdan Türk hukukuyla benzerlik taşımakta ve saldırının ayrıca bir suç oluşturması aranmamakta, hukuk düzenine aykırı olması yeterli görülmekte²⁷³; ancak belirtmek gerekir ki, suç oluşturduğu hallerde zaten meşru savunma mümkün olabilmektedir.²⁷⁴ Buradaki hukuka aykırılığı mutlaka ceza hukuku anlamında değil, tüm hukuk sistemi içerisinde değerlendirmek gerekir.

Amerikan ceza hukukunda kişinin kendisini meşru savunma kapsamında savunabilmesi için, saldırının haksız olması ve ilaveten kişinin de bu saldırının haksızlığına makul bir şekilde inanarak kendisini savunmuş olması gerekmektedir.²⁷⁵ Saldırının haksız olması koşulu sonraki savunma hareketini, doktrinde “tetikleyici koşul” olarak tanımlanmaktadır.²⁷⁶ Diğer bir deyişle gerçekleştirilen haksız saldırı, savunma hareketi için

---

²⁷⁰ ROSEN, sh: 28; DEMİRBAŞ, sh: 277. Saldırının haksızlığının, hukuk düzeni ile çelişmesi şeklinde yapılan açıklamalar için bkz.: HEINRICH, sh: 227; ÖZTÜRK/ERDEM, sh: 205.

²⁷¹ BAKIRCIOĞLU, sh: 153. Benzer şekilde bkz.: MAPEL, David. Moral Liability To Defensive Killing And Symmetrical Self- Defense, The Journal Of Political Philosophy, 2009, sh: 1. Meşru savunmanın cezalandırma amacı taşıması ile ilgili eleştiriler için ayrıntılı bkz.: ALEXANDER, Larry. Can Self- Defense Justify Punishment?, Law and Philosophy, 32, 2013, sh: 159- 175. Benzer şekilde Türk ceza hukukunda bkz.: İÇEL/SOKULLU/ÖZGENÇ/SÖZÜER/MAHMUTOĞLU/ÜNVER, sh: 135.

²⁷² LAFAVE- SCOTT, sh: 393- 394. Kara Avrupası hukuk sisteminde de, ihlal edilen hukuksal değerlerin mutlaka suç olarak nitelendirilmediği, ancak yine de saldırı sayılabileceği görüşü için bkz.: KINDHAUSER, Strafrecht Allgemeiner Teil, 16- Kn. 24, sh: 144; aktaran: ERSAN, sh: 19;

²⁷³ ÖZEN, sh: 81. Saldırının haksız sayılması için fiilin hukuka aykırı olması yeterlidir. Bkz.: DEMİRBAŞ, sh: 277; TANER, sh: 226; İÇEL/SOKULLU/ÖZGENÇ/SÖZÜER/MAHMUTOĞLU/ÜNVER, sh: 135; İÇEL sh: 313; EREM/DANIŞMAN/ARTUK, sh: 571; ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA, sh: 385; ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAĞIZ/TEPE, sh: 326, dn: 528; SOYASLAN, Doğan. Ceza Hukuku Genel Hükümler, Yetkin Yay., 5. Baskı, Ankara, 2012, sh: 393; ÖZTÜRK/ERDEM, sh: 205- 206. Buradaki hukuka aykırılık, tüm hukuk düzeni ele alınarak değerlendirilmelidir. Bkz.: ÖZGENÇ, Gazi Şerhi, sh: 371; PARLAR/HATİPOĞLU, sh: 46. Haksızlığın ise yalnızca insan eylemlerinde olabileceğine ilişkin bkz.: DÖNMEZER, Genel Ceza Hukuku Dersleri, sh: 169.

²⁷⁴ ERSAN, sh: 17. Örneğin doktrinde, intihara teşebbüs eden kişinin engellenmesinde, bir haksız saldırının olduğu ve kişinin menfaatinin korunması gerektiği ifade edilmiştir. Bkz.: ÖZEN, sh: 81.

²⁷⁵ Örneğin, Türk doktrininde saldırının haksızlığına dair verilen çarpıcı bir örnek, zührevi bir hastalığı olan kocanın bu durumu bildiği halde eşini ilişkiye zorlaması şeklinde verilmiştir. Kişinin hastalığının cinsel yolla bulaşacağı bilindiğinden, söz konusu hareketin haksız bir saldırı olarak görüldüğüne ilişkin bkz.: DÖNMEZER, Genel Ceza Hukuku Dersleri, sh: 169.

²⁷⁶ ROBINSON, sh: 216.

tetikleyici bir durumu oluşturmaktadır. Bu tetikleyici durum sebebiyle kişi, saldırıya bir tepki olarak bir savunma hareketinde bulunmaktadır. Zira meşru savunmada söz konusu savunma hareketi, saldırıya karşı yapılan bir içgüdüsel koruma güdüsüyle yapılmaktadır.²⁷⁷

Bir hakkın kullanılmasından ötürü gerçekleştirilen savunma hareketleri haksız olarak görülmeyeceğinden, örneğin hukuka uygun bir biçimde yapılan tutuklamaya karşı gerçekleştirilen hareketler, haklı savunma olarak değerlendirilemeyecektir. Bu koşul Türk hukuku ile benzer olup, hakkın icrası ve görevin ifası halleri haksız bir saldırı olarak değerlendirilemeyeceğinden, bunlara karşı yapılan hareketler meşru savunma olarak kabul edilmezler.²⁷⁸ Ancak, hukuka aykırı bir yakalamaya karşı ya da aşırı kuvvet kullanımına karşı direnme hareketi, hukuka uygunluk nedeni içinde sayıldığından cezalandırılmamaktadır.²⁷⁹ Belirtmek gerekir ki, bu görüşe karşı görüşler de bulunmakta olup, örneğin kamu görevlisinin hukuka aykırı dahi olsa gerçekleştirdiği fiiller saldırı olarak kabul edilmemekte ve dolayısıyla buna karşı gerçekleştirilen savunma hareketi de meşru savunma kapsamında ele alınmamaktadır. Fransız hukuku kaynaklı bu görüş kanımızca isabetli olmayıp, kamu görevlisinin hakkın icrası sırasında gerçekleştirdiği işlemin hukuka aykırı olması halinde söz konusu işlem saldırı olarak ele alınmalı ve meşru savunmaya konu olabilmelidir. Aksi takdirde böyle bir uygulamanın varlığı, meşru savunmanın ardında yer alan saldırıya karşı içgüdüsel ve tepkisel savunma hareketini anlamsız hale getirecek ve kişiye bu saldırıya katlanma yükümlülüğü getirecektir.²⁸⁰

Amerikan ceza hukukunda tahrik kavramı, makul bir insanının kontrolünü kaybetmesine neden olan çeşitli durumları kapsayan geniş bir kavram olarak

---

²⁷⁷ KOCA/ÜZÜLMEZ, sh: 246.

²⁷⁸ ARTUK/ GÖKÇEN/ YENİDÜNYA, sh: 416. Benzer şekilde, hakkında yakalama emri olan kişiyi yakalayan polis memuru örneği için bkz.: ŞAHİN, sh: 301; DÖNMEZER/ERMAN, sh: 117; İÇEL, sh: 313. Polisin Kanun'da gösterilen hallerde silah kullanması eyleminin hukuk uygunluğu için bkz.: CENTEL, Nur /ZAFER, Hamide /ÇAKMUT, Özlem Yenerer. Kişilere Karşı Suçlar, Cilt: I, Beta Yay., İstanbul 2007, sh: 28. Konuyla ilgili olarak, hukuka uygunluk nedeni olarak gerçekleşen bir harekete karşı da meşru savunmanın olmayacağını belirtmek gerekir ki, örneğin usulüne uygun verilmiş bir tutuklama emrinin ifasında, haksız bir saldırının varlığından söz edilemeyecektir; HAFIZOĞULLARI/ÖZEN, sh: 244. Bkz.: DÖNMEZER/ERMAN, sh: 117; ÖNDER, Ayhan. Ceza Hukuku Genel Hükümler II- III, İstanbul, 1992, sh: 189; ÖZGENÇ, Gazi Şerhi, sh: 372. Benzer biçimde bkz.: ARTUK/GÖKÇEN/YENİDÜNYA, TCK Şerhi, sh: 742. Aksi halde, arama emri olmadan polis memurunun kişinin evine zorla girmeye çalışması halinde, söz konusu durum saldırı kabul edileceğinden meşru savunma kapsamına girecektir. Bkz.: YAŞAR/GÖKCAN/ARTUÇ, sh: 621.

²⁷⁹ HAKERİ, Amerikan Ceza Hukukuna Genel Bir Bakış, sh: 10.

²⁸⁰ Fransız Yargıtayı'nın konuyla ilgili kararı ve ilgili açıklamalar için bkz.: DÖNMEZER, Ceza Hukuku Ders Notları, sh: 170. Kamu görevlisinin görevinin sınırını aşması veya keyfi davranması halinde söz konusu hareketin saldırı sayılacağını ve buna karşı gerçekleştirilen savunma hareketinin meşru savunma kapsamında sayılacağını belirten aksi görüş için bkz.: ÖZEN, sh: 85; YAŞAR/GÖKCAN/ARTUÇ, sh: 621.

tanımlanmaktadır.²⁸¹ Buna göre, ilk başta kendi hareketiyle saldırının oluşumuna sebebiyet veren, saldırıyı kışkırtan kişinin gerçekleştirdiği fiil, hukuka uygunluk etkisinden yararlanabilecek midir?

Amerikan ceza hukukunda, savunma yapan kişinin saldırıya ilk başta bizzat neden olan kişi olması halinde veya kendisinin bu saldırının olmasına sebep olması halinde, bu halde yakın bir tehlikenin varlığına kendisi sebep olduğundan, meşru savunmadan yararlanamayacaktır.²⁸² Zira bu halde, kişi en başta saldırıya kendisi sebebiyet verdiği için, bu yaratılan saldırı ortamından yararlanamayacaktır. Buna göre, kendisinin saldırıyı tahrik ederek saldırının gerçekleşmesine sebebiyet vermesi, kendi savunmasının hukuka uygun zemine dayanması bakımından engel teşkil etmektedir.²⁸³

Konuyla ilgili olarak Mahkeme içtihatlarına baktığımızda, örneğin, *United States v. Peterson*²⁸⁴ davasında, karşılıklı küfürleşen iki kişiden davalının, “bahçeme girersen seni öldürürüm” demesi üzerine kişinin levye benzeri bir araçla üzerine gelmesi ve davalının bundan korkarak kişiye ateş etmesi sonucu, saldırıya ilk hareketiyle sebep olan davalının meşru savunmadan yararlanıp yararlanamayacağı tartışması yapılmış, ancak mahkeme, saldırıya sebep olan kişinin meşru savunmadan yararlanamayacağına hükmetmiştir.²⁸⁵

Söz konusu tartışma ile ilgili olarak Türk ceza hukuku doktrininde meşru savunmadan yararlanabilmek amacıyla saldırıyı tahrik eden kişinin meşru savunmadan yararlanıp yararlanamayacağı tartışılmış olup, konuyla ilgili farklı görüşler bulunmaktadır. Buna göre, doktrinde bir görüşe göre, kişinin saldırıya neden olması, kişiyi savunma hakkından yoksun bırakmamaktadır.²⁸⁶ Zira saldırıya kendisi neden olan kişinin hareketi, somut olayın şartlarına göre değerlendirilmeli ve sadece ilk hareketin oluşumuna kendisi sebebiyet verdiği için

²⁸¹ *State v. Powell* (1980), 419 A.2d 406, 409; **BENDINELLI/EDSALL**, sh: 189.

²⁸² **NOURSE**, sh: 1240; **LAFAVE**, Criminal Law, § 5. 7(a)- (d), 491- 496.

²⁸³ **MOUSOURAKIS**, sh: 146; ayrıca bkz. *R v Browne* (1976).

²⁸⁴ *United States v. Peterson*, 483 F. 2d 1222, 157 U.S. App. D.C. 219; 1973 U.S. App. 9082.

²⁸⁵ **ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAĞIZ/TEPE**, sh: 281. Benzer şekilde, tartışma sırasında ortamdan ayrılarak silah temin edip gelen kişiye karşı gerçekleştirilen saldırıda, kimin davranışının meşru savunma kapsamında değerlendirileceği de tartışılmıştır. Bkz.: *Rowe v. United States* (1896), 164 U.S. 546; **HAKERİ**, sh: 271.

²⁸⁶ **MANTOVANI**, sh: 236, 237; görüşe katılarak aktaran: **TOROSLU**, sh: 157. Yine, benzer bir görüşe göre, kişi saldırıyı kendisi tahrik etmiş olsa dahi, fiil haksızlık özelliğini muhafaza etmektedir. Bkz.: **ÖZGENÇ**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, sh: 322. Saldırıya neden olan kişinin kusurunun savunmanın meşruluğuna etki etmeyeceğine dair Yargıtay kararı için bkz.: CGK. 31. 11. 1983., E. 1983/354, K. 1983/16; **DEMİRBAŞ**, sh: 278; **ÖZEN**, sh: 88. “Küfreden kişinin daha sonradan küfredilen kişilerin saldırısına uğraması halinde meşru savunma kabul edildiğine dair” bkz.: CGK. 18. 10. 1990., E. 1990/1- 158, K. 1990/178; **İÇEL**, sh: 316.

hukukun korumasından yararlanamaması gibi bir sonuç kabul edilmemelidir.²⁸⁷ Buna göre, kişi saldırıya kendisi sebep olsa dahi, bu kişiyi hukukun her türlü korumasından soyutlayan bir mekanizma kurmamaktadır. Kişinin karşı tarafı tahrik etmek suretiyle saldırıyla karşı karşıya kalması halinde, somut olayın şartlarına göre meşru savunma mümkün olabilecektir.²⁸⁸ Ancak, diğer bir görüş ise, saldırıyı provoke ederek oluşmasına sebep olan kişi, saldırıyı başlatan kişi olarak sayılmakta ve dolayısıyla meşru savunmadan yararlanamamaktadır.²⁸⁹ Bu halde kişinin, yarattığı saldırı hareketine karşı gerçekleştireceği savunma hareketi meşru olarak değerlendirilemeyecektir.²⁹⁰

Diğer yandan, irade dışı hareketlerin varlığı halinde bu hareketlere karşı meşru savunmanın sayılıp sayılmayacağı sorunu da incelenmelidir. Örneğin, kendinde olmayan bir kişinin gerçekleştirdiği hareket, haksız bir saldırı olarak sayılabilecek midir? Buna göre, uyurgezer bir kişinin hareketi, bu kapsama alınabilecek midir? Amerikan ceza hukuku, söz konusu konuda tartışmalar olsa da, çoğunluk görüşü olarak bu soruya olumlu cevap vermiştir.

Konuyla ilgili olarak Amerikan ceza hukukunda farklı görüşler mevcut olup, bir görüşe göre önemli olan husus saldırının varlığı olup, saldırı ile birlikte kamu düzeni de tehlikeye girdiğinden, saldırganın ceza sorumluluğu olup olmadığı önem taşımamaktadır.²⁹¹ Buna göre, kişi uyurgezer de olsa, hareketin iradi olup olmadığı önemli değil ve fakat önemli husus, insan hareketinden kaynaklı haksız bir saldırının gerçekleşmiş olmasıdır. Ancak aksi görüşe göre, saldırganın ceza sorumluluğunun bulunmaması, toplumsal değerlere karşı bir nitelik taşımadığından, gerçekleştirilen hareket bir tehdit oluşturmamaktadır.²⁹² Bu açıdan hareketlerini yönlendirme yeteneğinden yoksun bir kişinin gerçekleştirdiği saldırı, haksız bir saldırı olarak nitelendirilemeyecektir.

Türk ceza hukuku öğretisine bakıldığında, örneğin uyurgezer bir kimsenin yaptığı hareketlere karşı da meşru savunma mümkündür.²⁹³ Bu açıdan, benzer şekilde alkollü olan kişinin gerçekleştirdiği saldırıya karşı da meşru savunma mümkün olacaktır.²⁹⁴ Dolayısıyla

---

²⁸⁷ Ayrıntılı bkz.: **DÖNMEZER**, Ceza Hukuku Ders Notları, sh: 170- 171. Benzer görüşte bkz.: **ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA**, TCK Şerhi, sh: 743.

²⁸⁸ **DÖNMEZER**, Ceza Hukuku Ders Notları, sh: 171.

²⁸⁹ **GROPP**, Strafrecht Allgemeiner Teil, 6- k.n.: 94, sh: 209; görüşe katılarak aktaran: **ERSAN**, sh: 20; **DEMİRBAŞ**, sh: 278; **ÖZTÜRK/ERDEM**, sh: 205.

²⁹⁰ Ayrıntılı bkz.: **DÖNMEZER**, Ceza Hukuku Ders Notları, sh: 171.

²⁹¹ **LEIDER**, sh: 180.

²⁹² **SANGERO**, Boaz. Self- Defence In Criminal Law (80), 2006, sh: 71; eleştirerek aktaran **LEIDER**, sh: 180.

²⁹³ **HAKERİ**, Hakan. Ceza Hukuku Genel Hükümler, Adalet Yay., 15. Baskı, 2013, sh: 264.

²⁹⁴ Yargıtay, alkollü olan saldırının gerçekleştirdiği saldırıya karşı sanığın kendisini sandalyeyle savunması karşısında, alkollü saldırganın düşüp başını sert zemine vurarak yaralanması olayında, “*sanığın yasal savunma içinde hareket ettiği anlaşıldığından ceza verilmesine yer olmadığına ve beraatine karar verilmesi gerekirken*

saldırının mutlaka iradi yapılması gibi bir şart bulunmamaktadır. Türk doktrininde de Amerikan ceza hukuku doktrininedekine benzer yönde bir tartışma mevcut olup, bir kısım yazarlar akıl hastalarının ya da çocukların gerçekleştirdikleri saldırı hareketlerini saldırı olarak kabul etmedikleri için, bu saldırılara karşı meşru savunmanın değil, zorunluluk halinin uygulanması gerektiğini savunmakta olup²⁹⁵ gerçekleştirilen saldırının haksızlık taşımadığı ileri sürülmüştür. Ancak diğer görüşe göre saldırı hareketi objektif olarak saldırı niteliğinde sayıldığından, kişinin kusur yeteneğinin bir önemi bulunmamaktadır.²⁹⁶

Karşılıklı saldırıların varlığı halinde, kişiyi meşru savunmadan yararlandırıp yararlandırılmayacağı sorunu ile ilgili olarak, başlatan kişinin meşru savunmadan yararlanamayacağını belirtmiştik. Bununla ilgili olarak, saldırıyı kimin başlattığından emin olunmadığı hallerde, kanımızca Amerikan ceza hukukuna göre de meşru savunmadan yararlandırmak mümkün olamayacaktır.²⁹⁷ Benzer biçimde Türk ceza hukukunda da meşru savunmada bulunulabilmesi için saldırganın belli olması gerekmektedir. Savunma hareketinin

---

yazılı şekilde kasten yaralama suçundan mahkumiyet kararı verilmesinin” bozmayı gerektirdiğine karar vermiştir. Bkz.: 1. CD. 05. 12. 2006., E. 2005/4611, K. 2006/5436; YAŞAR/GÖKCAN/ARTUÇ, sh: 658.

²⁹⁵ İÇEL/ÖZGENÇ/SÖZÜER/MAHMUTOĞLU/ÜNVER, Suç Teorisi, sh: 143- 144; GROPP, Türk Ceza Kanunu 1989 Ön Tasarısı 213, A. Graf zu Dohna, Der Aufbau der Verbechenslehre, 24; aktaran: CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, Türk Ceza Hukukuna Giriş, sh: 305; İÇEL, sh: 314- 315.

²⁹⁶ CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, Türk Ceza Hukukuna Giriş, sh: 305; KOCA/ÜZÜLMEZ, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, sh: 247. Meşru savunmada kişinin cezalandırılıp cezalandırılmayacağına veya dokunulmazlığının bir etkisinin bulunmadığına ilişkin bir başka görüş için bkz.: DEMİRBAŞ, Ceza Hukuku Genel Hükümler, sh: 277. Yazar, kendisini eleştiren gazeteciye hakaret eden milletvekiline bir şeyler fırlatarak susturmaya çalışılması eylemini meşru savunma kapsamında değerlendirmiştir. Bkz.: DEMİRBAŞ, Ceza Hukuku Genel Hükümler, sh: 277; TANER, sh: 227. Aksi görüşte bkz.: ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAKSIZ/TEPE, sh: 278; SOYASLAN, sh: 393. Akıl hastalığı gibi bir sebepten ötürü kusur yeteneği bulunmayan bir kişinin fiillerinin de haksızlık teşkil edebileceği ve bu itibarla saldırı sayılabileceğine ilişkin bkz.: ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA, TCK Şerhi, sh: 743.

²⁹⁷ Türk ceza hukukunda da konuyla ilgili benzer bir soruna, karşılıklı saldırılarda meşru savunmanın işletilemeyeceği belirtilmiştir. Bkz.: DÖNMEZER/ ERMAN, sh: 122; ZAFER, sh: 222; ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAKSIZ/TEPE, sh: 288. Yargıtay 1. Ceza Dairesi'nin 2007 tarihli bir kararında saldırıya kimin başladığının bilinmediği olayda, silahı ilk kimin çektiğini tespitinin mümkün olmaması sebebiyle haksız tahrik hükümlerinin uygulanması gerektiğine karar verilmiştir. Bkz.: 1. CD. 11. 07. 2007., E. 2006/5009, K. 2007/5746; ŞAHİN, sh: 308. Yine bir başka kararda, Yargıtay, ‘Haksız tahrikin failin haksız bir fiilin yarattığı hiddet veya şiddetli elemnin etkisi altında hareket ederek bir suç işlemesini ifade eder ki, bu durumda fail suç işleme yönünde önceden bir karar vermeksizin, dışarıdan gelen etkinin ruhsal yapısında yarattığı karışıklığın sonucu olarak suç işlemeye yöneldiği’ yönünde bir karar vermiştir.” Bkz.: 5. CD., 12. 04. 2011., E. 2010/5-211, K. 2011/49. Yine, saldırıyı başlatan tarafların belirlenememesi halinde haksız tahrik hükümlerinin uygulanacağına ilişkin bkz.: CGK. 12. 11. 1984., E. 1984/335, K. 1984/375; CENTEL, sh: 103. Benzer şekilde, alacağını soran kişiye karşı alacağını vermeyeceğini söyleyip küfürleşen ve ardından yumruklaşmayla devam eden olayda davalının borçluyu bıçakla öldürmesini Yargıtay meşru savunma kapsamında değil, haksız tahrik kapsamında görmüştür. Bkz.: 1. CD. 05. 2008., E. 2007/3795, K. 2008/4019; YAŞAR/GÖKCAN/ARTUÇ, C: 1, sh: 624, dn: 817. Benzer bir kararda da Yargıtay, “ilk silahlı saldırıyı hangi tarafın başlattığının saptanamadığı belirtildiği hallerde, yerleşmiş uygulamaya uygun olarak, ağır tahrik karşısında kasten insan öldürme ve insan öldürmeye teşebbüs suçlarından hüküm kurulmasına” dair kararın bozulmasına karar vermiştir. Bkz.: 1. CD. 23. 03. 2007., E. 2006/1782, K. 2007/1916; YAŞAR/GÖKCAN/ARTUÇ, sh: 654.

ardında yer alan saldırının haksızlığına ilişkin bilinçle birlikte değerlendirildiğinde, saldırının belirli olması gerekliliği mantık kazanmaktadır.²⁹⁸

3. Saldırının Bir Hakka Yönelik Olması

Amerikan ceza hukukuna göre meşru savunmanın gerçekleşebilmesi için, söz konusu saldırının kişinin kendisine, başkasına ya da malvarlığına yönelik zarar tehlikesi amacıyla yapılması gerekmektedir. Buna göre meşru savunmada bulunan kişinin muhakkak bir hakkını ihlal eden bir saldırıya karşı kendini koruma güdüsünde olması gerekmektedir.²⁹⁹

Doktrinde başka bir görüşe göre, saldırının haksızlığından anlaşılması gereken husus, saldırının hukuken korunan bir değeri hedef olarak yapılmış olmasıdır.³⁰⁰ Bu açıdan, saldırının mevcudiyeti için hukuken korunan bir yararın tehdit edilmesi gerektiğini ifade etmek gerekir.³⁰¹ Ancak bu noktada, saldırının yalnızca kasten yapılan bir hareketle ortaya çıkması gibi bir sonuç ortaya çıkmaktadır. Amerikan ceza hukukunda taksirli bir hareketin saldırı kapsamına girip girmeyeceği ile ilgili olarak, kast unsurunun varlığı gerekli olmamakta, taksirle bir hareketle de saldırı unsuru oluşmuş olacaktır.³⁰²

Burada sorulması gereken soru, hangi hakların meşru savunma kapsamına girdiğidir. Maddeye bakıldığında, kişinin “kendisine, başkasına ya da malvarlığına yönelik zarar tehlikesi” ifadesinin kullanıldığı görülmektedir. Kişinin yaşam hakkının, vücut bütünlüğünün tehlikeye sokulması ya da kaçırılacağına ya da cinsel saldırıya uğrayacağına dair bir tehlikeyle karşılaşması halinde, söz konusu savunma hareketi hukuka uygun olacaktır. Yine malvarlığının korunmasıyla ilgili olarak aşağıda ayrıntılı bir biçimde değineceğimiz evin ve

²⁹⁸ Konuyla ilgili ayrıntılı bkz.: **ÖZGENÇ**, Gazi Şerhi, sh: 371.

²⁹⁹ **BEKAR**, Elif. Türk ve Amerikan Ceza Hukukunda Zorunluluk Hali, Seçkin Yay., 2013, sh: 145.

³⁰⁰ **LFAVE**, W.R.- **SCOTT**, A.W. Substantive Criminal Law, West Publishing, Minnesota, 1986, sh: 578; benzer görüşte aktaran: bkz: **SINGH**: sh: 127. Benzer bir görüş Türk ceza hukuku öğretisinde de mevcut olup, saldırının haksızlığı, “hukuken himaye edilen hak ve yetkilere, bu himayenin devam ettiği müddetçe yapılmasına” bağlıdır. Bkz.: **EREM**, Faruk. Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, C: II, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, No: 285, Ankara, 1971, sh: 26- 27. Konuyla ilgili benzer görüş, Alman ceza hukuku öğretisinde de savunulmuş olup, örneğin, kalabalık bir otobüste yanlışlıkla birinin omzuna çarpılması halinde, haksız bir saldırıdan söz edilemeyeceği ifade edilmiştir. Bkz.: **HEINRICH**, sh: 218.

³⁰¹ **KANGAL**, Ceza Hukukunda Zorunluluk Durumu, sh: 355.

³⁰² Yukarıda saldırının haksızlığına ilişkin açıklamalarda da belirttiğimiz gibi, örneğin kusur yeteneği olmayan bir kişinin gerçekleştirdiği haksız saldırıda dahi bir saldırının varlığı söz konusudur ve kişinin mutlaka bir hakkı hedefleyerek yapması gerekmez. Bkz.: **ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAKSIZ/TEPE**, sh: 281; **ÖZGENÇ**, sh: 322.

malın savunulması da, meşru savunma kapsamına giren haklardandır.³⁰³ Söz konusu husus ile ilgili olarak Türk hukuku da benzer bir yapı göstermektedir. Buna göre, kişinin yaşamı, cinsel dokunulmazlığı, vücut dokunulmazlığı, malvarlığı, şerefi gibi tüm hukuksal değerleri bu kapsama girmekte ve maddede bir ayırıma gidilmemiş olduğundan, “bir hakka karşı gerçekleştirilen haksız saldırı”dan geniş bir yorum çıkarmak gereklidir.³⁰⁴

Meşru savunmada kişinin vücut bütünlüğüne karşı yönelik saldırılar, kişinin karşı karşıya kaldığı “vücuduna yönelik ciddi bir zarar tehlikesi” şeklinde ifade edilmektedir. Kanun taslağında yer alan gerekçeye bakıldığında, bu ciddi zarar tehlikesinden, güçlü bir ölüm riski taşıdığına ya da vücudun bir bölümünde ya da organında ciddi, kalıcı bir bozulma gerçekleşeceği ya da organların fonksiyonlarının kaybı ya da azalmasının anlaşılması gerektiği belirtilmiştir.³⁰⁵

Ancak burada tartışılması gereken bir husus, kişinin şerefine, onuruna ve saygınlığına karşı yapılan saldırılarda meşru savunmanın uygulanıp uygulanmayacağı sorunudur. Burada, Amerikan ceza hukukuna göre bir ayırıma gidilmesi gerekmektedir. Zira, Amerikan ceza hukukuna göre mevcut olan “öldürücü güç kullanımı” sadece yaşam hakkı, vücut bütünlüğü gibi haklar için kullanılabilir. Örneğin, cinsel saldırıya uğrayan kişinin bu saldırıdan öldürücü nitelikte bir kuvvet uygulamadan kurtulması imkanı yoksa, bu halde söz konusu öldürücü savunma hareketi hukuka uygunluk nedeninden faydalanacaktır.³⁰⁶ Dolayısıyla, kişinin saygınlığına karşı bir saldırı halinde “öldürücü güç” kullanmak suretiyle meşru savunmada bulunmak, Amerikan hukukuna göre de kabul edilmemektedir.³⁰⁷ Her ne kadar bu husus doktrinde tartışılmış olsa da, hem kanuni düzenleme, hem de mahkeme içtihatları,

---

³⁰³ Konuyla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz.: **ARTUK/GÖKÇEN/ YENİDÜNYA**, sh: 418. Benzer biçimde, **YAŞAR/GÖKCAN/ARTUÇ**, sh: 618. Ayrıca, kişinin yaşamı, vücut bütünlüğü, malvarlığı hakları gibi haklarının yanısıra, genel kişilik hakları ile genel davranış özgürlüğünün de korunan haklardan olduğuna ilişkin bkz.: 2. CD. 26. 03. 2007., E 2007/3337, K. 2007/4385; **ARTUK/GÖKÇEN/YENİDÜNYA**, TCK Şerhi, sh: 744. Konuyla ilgili olarak, kişiye ısrarla bakılması veya fotoğrafının çekilmeye çalışılması da örnek olarak gösterilmiştir. Bkz.: **ARTUK/GÖKÇEN/YENİDÜNYA**, TCK Şerhi, sh: 744.

³⁰⁴ Meşru savunmanın kişiye ait hakları kapsar şekilde geniş bir biçimde düzenlendiğine ilişkin bkz.: **KATOĞLU**, Tuğrul. Türk Ceza Kanunu ve Hukuka Uygunluk Nedenlerinin Sistematiği, Alman- Türk Karşılaştırmalı Ceza Hukuku, Prof. Dr. Köksal Bayraktar’a Armağan, Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi (Yayına Hazırlayanlar: Prof. Dr. Dr. Eric Hilgendorf- Prof. Dr. Yener Ünver), sh: 151. Doktrinde, meşru savunmanın tüm hakları kapsayacak şekilde genişletilmesini olumlu bulan görüş için bkz.: **ÜNVER**, Yener. YTCK’da Kusurluluk, Ceza Hukuku Dergisi, Y: 1, S: 1, Ekim 2006, sh: 58. Benzer şekilde, meşru savunmada bir ayırıma gidilmeksizin saldırının bir hakka karşı gerçekleştirilmiş olmasının esas alınması gerektiğine ilişkin bkz.: **ÖNDER II- III**, sh: 190; **ŞEN**, Ersan. Yeni Türk Ceza Hukuku Yorumu, Cilt: I, İstanbul 2006, sh: 68. Ayrıca bkz.: **ÖZGENÇ**, Gazi Şerhi, sh: 373.

³⁰⁵ Model Ceza Kanunu 210.0 (1962 tarihli Kanun Taslağı); bkz.: **LEIDER**, sh: 198.

³⁰⁶ **LEIDER**, sh: 196.

³⁰⁷ Konuyla ilgili tartışmalar için bkz.: **BAKIRCIOĞLU**, sh: 155.

“öldürücü gücün” yalnızca belli koşullarda uygulanabileceğine değinmişler, hukuken korunan her değer için bu yola başvurulmaması gerektiğinin altını çizmişlerdir.

Benzer şekilde, Türk ceza hukukunda da saldırının hangi hakka yöneldiğine ilişkin, saldırının ağırlığı bakımından bir ayırım yapılmaya çalışılmıştır. Doktrinde bazı yazarlar, kişiye hakaret edilmesi suretiyle gerçekleşen saldırının gerçek bir saldırı olmadığı, farazi bir saldırı olduğunu ileri sürmüştür.³⁰⁸ Ancak hakaretin saldırı olarak sayılıp sayılmayacağına ilişkin kesin bir yargıya ulaşılamayacağı ve somut olay bakımından orantılılık kuralına dikkat edilmişse, meşru savunma kapsamında değerlendirilebileceği de ifade edilmiştir.³⁰⁹

Amerikan ceza hukukuna göre, kişinin saldırı sırasında karşılık vermeyip, saldırı sona erdikten sonra karşılık vermesi halinde, bunun meşru savunma değil, öç alma sayılacağını savunmaktadır.³¹⁰ Bu açıdan Türk ceza hukuku ile benzerlik taşımaktadır. Her iki hukuk sisteminde de biten bir saldırıdan sonra gerçekleştirilen savunma hareketleri, meşru savunma kapsamında görülmemektedir.³¹¹ Meşru savunma hakkı, saldırı sona erdiğinde sona ermektedir.³¹² Ancak belirtmek gerekir ki, saldırı sona erse dahi, tehlike halen devam ediyorsa, bu halde meşru savunmanın mümkün olduğunu ifade etmek gerekir.³¹³

Konuyla ilgili olarak burada Amerikan ceza hukukunda haksız tahrik kurumu ele alınmalıdır. Buna göre, kişinin duyduğu hiddet ve öfkenin etkisiyle saldırganı öldürmesi halinde, kasten insan öldürme hükümleri yerine, tasarlama(sızın) (ve kasıt olmaksızın) insan

---

³⁰⁸ Bkz.: **ÖZEN**, sh: 104- 105; **ŞAHİN**, sh: 302; **KOCA/ÜZÜLMEZ**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, sh: 247; **DÖNMEZER/ERMAN**, sh: 124. Saldırının maddi nitelikte olması gerektiği, dolayısıyla hakaretin saldırı olarak sayılmadığına ilişkin görüş için bkz.: **EREM**, Türk Hukukunda Mal İçin Meşru Müdafaa, sh: 67; **CENTEL/ZAFERÇAKMUT**, sh: 296.

³⁰⁹ Doktrinde, saldırıya ilişkin olarak Kanun’da haklar bakımından bir sınırlama getirilmediği ifade edilmiş ve örnek olarak hakaret edecek olan kişinin ağzının kapatılmasının meşru savunma kapsamında olduğu belirtilmiştir. Bkz.: **ERSAN**, sh: 13, 14. TCK m. 25/1’de herhangi bir ayırma gidilmediğinden Türk ceza hukukunda tüm haklara karşı meşru savunma kabul edilmektedir. Bkz.: **GÖKCEN**, Ahmet- **BALCI**, Murat. Kasten Öldürme Suçu (TCK M. 81), MÜHF- HAD, C: 17, S: 1-2, sh: 153; **HAKERİ**, Hakan. Türk Ceza Hukuku’nun Tarihçesi ve Türk Ceza Hukuku Dogmatikğine Yabancı Hukukun Etkisi (Çev.: Başak Özay), Alman- Türk Karşılaştırmalı Hukuku, Cilt: I, Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi (Yayına Hazırlayanlar: Prof. Dr. Dr. Eric Hilgendorf- Prof. Dr. Yener Ünver), İstanbul 2010, sh: 109. Ancak, sözlü saldırıların meşru savunmaya girmediği, saldırıların mutlaka somut olması gerektiği ile görüşler de bulunmaktadır. Bkz.: **DEMİRBAŞ**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, sh: 280. Ayrıca bkz.: **CENTEL/ZAFERÇAKMUT**, sh: 297.

³¹⁰ **BLACKSTONE**, William. Commentaries on the Laws of England 185; **DUBBER**, sh: 216; **BEKAR**, sh: 145.

³¹¹ CGK. 15. 04. 2003., E. 2003/1- 83, K. 2003/103; **CENTEL**, sh: 101. Meşru savunmanın intikam hissini tatmin amacı taşımaması gerektiği görüşü için bkz.: **EREM**, C: II, sh: 31; **İÇEL**, sh: 312; **HAFIZOĞULLARI/ÖZEN**, sh: 245.

³¹² *People v. Martin* (1980), 101 Cal. App. 3d 1000, sh: 1010- 1011.

³¹³ **İÇEL**, sh: 312; **HAFIZOĞULLARI/ÖZEN**, sh: 244.

öldürme suçuna ilişkin hükümler uygulanacaktır.³¹⁴ Bunun sebebi, haksız tahrik kurumunun kısmi bir savunma olarak sayılabileceği düşüncesi ve kişinin kendi üzerindeki kontrolünü hiddet ve öfke sebebiyle kaybettiği algısıdır.³¹⁵ Zira haksız tahrikin varlığı halinde, daha önceden tasarlanmış bir durum yerine, anlık bir öfke ve hiddet haliyle öldürme söz konusu olduğundan, Amerikan ceza hukukunda haksız tahrikin varlığı, suç tipinin değişmesine sebep olan bir neden haline gelmektedir.³¹⁶

Nitekim, Türk hukukunda da aynı görüş kabul edilmektedir. Saldırı sona erdikten sonra yapılan hareketler meşru savunma olarak değerlendirilmemekte³¹⁷; karşı tepki göstermek için gerçekleştirilen hareketler, haksız tahrik hükümleri çerçevesinde ele alınmaktadır.³¹⁸ Örneğin, kişinin saldırının ardından kaçan bir kişinin arkasından ateş etmesi halinde, artık meşru savunmadan söz edilemeyeceği açıktır.³¹⁹ Belirtmek gerekir ki, meşru savunma ile haksız tahrik birarada bulunmamaktadır, zira her iki kurumun hukuki nitelikleri ve şartları farklıdır.³²⁰ Saldırı devam ettiği sırada meşru savunma imkanı olduğundan, haksız tahrik kurumuna uygulanmayacaktır.³²¹ Konuyla ilgili Yargıtay bir kararında, “... olayın meşru savunma şartları içinde bulunduğu göz önünde bulundurularak” haksız tahrik hükmünün uygulanacağına dair kararın bozmayı gerektiğini ifade etmiştir.³²²

Türk ceza hukuku doktrinde konuyla ilgili olarak meşru savunmayı düzenleyen Türk Ceza Kanunu m. 25’te ifade edilen “gerçekleşen” ifadesi, saldırının bitmiş olduğu yönünde

---

³¹⁴ **BERMAN**, Mitchell N./**FARRELL**, Ian P. Provocation Manslaughter As Partial Justification And Partial Excuse, William And Mary Law Review, Vol. 52, Iss. 4, 2011, sh: 1031; **DURAN**, Gökhan Yaşar. Ceza Hukukunda Haksız Tahrik, Legal Yay., İstanbul 2010, sh: 33.

³¹⁵ **BERMAN/FARRELL**, sh: 1032- 1037.

³¹⁶ **NOURSE**, Self- Defense And Subjectivity, sh: 1244.

³¹⁷ 1. CD. 09. 06. 2009., E. 2008/539, K. 2009/3351.

³¹⁸ **ÜNVER**, sh: 66; 1. CD. 18. 04. 2008., E. 2007/2104, K. 2007/1916.

³¹⁹ **KOCA/ÜZÜLMEZ**, sh: 221; **ERSAN**, sh: 31. Türk ceza hukuku doktrinde, ölç almanın hukuka uygunluk kapsamına girmediği ifade edilmiştir. Bkz. **ARTUK/GÖKÇEN/YENİDÜNYA**, sh. 538. Tamamlanmış bir saldırıya karşı gerçekleştirilen savunma hareketinin meşru savunma değil ve fakat ölç alma sayılacağına ilişkin görüşler için bkz.: **DÖNMEZER/ERMAN**, sh: 125; **ALACAKAPTAN**, sh: 107; **ÖZEN**, sh: 77; **SOYASLAN**, sh: 392. Konuyla ilgili bkz.: **ÖZGENÇ**, Gazi Şerhi, sh: 370. Meşru savunma ve haksız tahrikin uygulanma zamanlarına ilişkin açıklamalar için bkz.: **EREM/DANIŞMAN/ARTUK**, sh: 603.

³²⁰ **GÜNAY**, Erhan. Haksız Tahrik, Seçkin Yay., Ankara 2009, sh: 57. Amerikan ceza hukukunda haksız tahrik kurumunun hukuki niteliğine ilişkin olarak çoğunluk görüşü, haksız tahriki mazeret nedeni olarak savunmakta, ancak azınlık görüşü hukuka uygunluk nedeni olması gerektiğini savunmaktadır. Konuyla ilgili ayrıntılı bkz.: **BERMAN/FARRELL**, sh: 1028.

³²¹ **ÖZEN**, sh: 132. Saldırının devam edip etmediği, somut olayın koşullarına göre değerlendirilmelidir. Bkz.: **İÇEL**, sh: 319. Ayrıca haksız tahrike ilişkin açıklamalar için bkz.: **DURAN**, sh: 69, 204- 205.

³²² 1. CD. 11. 04. 1984., E. 1984/512, K. 1984/1646; **GÜNAY**, sh: 57- 58.

bir algı yarattığı sebebiyle eleştirilmiş, bunun yerine “gerçekleşmekte olan” ifadesinin daha doğru olduğu savunulmuştur.³²³

4. Yakın Bir Tehlikenin Varlığı

Amerikan ceza hukukunda genellikle kabul edildiği üzere, bir kişinin gerçekleştirdiği fiili meşru savunmaya dayandırabilmesi için, karşı karşıya kaldığı saldırının hayatına veya vücut bütünlüğüne bir zarar geleceğine dair yakın bir tehlike şeklinde ortaya çıkması gerekmektedir.³²⁴ Kişinin meşru savunma sırasında kullandığı gücün haklılığı, yakın bir tehlikenin varlığına bağlıdır.³²⁵

Nitekim Kanun’da da meşru savunmadaki zaman algısı, haksız bir saldırıya karşı yapılan savunmanın o anki durumda gerçekleştirilmesi şeklinde düzenlenmiştir.³²⁶ Belirtmek gerekir ki, savunmada bulunabilmek için ortada sadece haksız bir saldırı olması yetmemekte, bununla birlikte bu saldırının yakın bir saldırı tehlikesi oluşturması gerekmektedir.³²⁷

Tehlikedeki yakınlık, zamansal bir ölçüt olmakla birlikte, tehlike koşulunun içerisinde yer alan ve sübjektif ve objektif esaslara göre değerlendirilen önemli bir ölçüttür.³²⁸ Diğer bir deyişle, yakın bir tehlikenin varlığı, yalnızca saldırı ve savunma arasındaki bir zaman dilimi bakımından değil ve fakat savunmaya ilişkin koşullar arasında değineceğimiz savunmada haklılık ölçütü ile yakından ilişkilendirilmekte ve Amerikan ceza hukukunda yakın bir tehlikenin varlığının sübjektif mi yoksa objektif bir değerlendirmeye tabi tutulması gerektiği tartışılmıştır.³²⁹

Tehlikenin yakınlığının savunmanın haklılığı ile yakından ilişkili olduğu ve aşağıda değineceğimiz “makul insan” kavramının bu hususta etkili bir kriter olarak kabul edilir. Buna göre, meşru savunmada hukuki standardın objektif mi, yoksa sübjektif esaslara mı dayanması gerektiği konusuyla ilgili olarak “makul insan” kavramının önemli olduğu ifade edilmiştir.³³⁰

---

³²³ Konuyla ilgili eleştiriler ve değerlendirmeler için ayrıntılı bkz.: **ÖZBEK**, Yeni Türk Ceza Kanununun Anlamı, sh: 351. Ayrıca bkz.: **ÖZTÜRK/ERDEM**, sh: 207.

³²⁴ **NOURSE**, V.F., Self- Defense And Subjectivity, The University of Chicago Law Review, Fall 2001, 68, 4, sh: 1239.

³²⁵ **MOUSOURAKIS**, sh: 145; ayrıca bkz.: *Devlin v. Armstrong* (1971), LR NI 13.

³²⁶ Model Penal Code, 3. 04 (1).

³²⁷ **LEVIN**, Benjamin. A Defensible Defense?: Reexamining Castle Doctrine Statutes, Harvard Journal On Legislation, Vol. 47, 2010, sh: 539.

³²⁸ **NOURSE**, Self- Defence And Subjectivity, sh: 1239- 1242.

³²⁹ **NOURSE**, Self- Defence And Subjectivity, sh: 1241.

³³⁰ **NOURSE**, Self- Defence And Subjectivity, sh: 1240.

Amerikan ceza hukukunda konuyla ilgili yapılan tartışmaya bakıldığında, söz konusu tartışmanın genelde yargı kararları sonucu ortaya çıktığı görülmekte olup, jürinin genelde objektif esaslara göre tehlikenin yakınlığı kavramını ele aldığı yönde eleştiriler yapılmaktadır.³³¹

Meşru savunmada yakın tehlikenin varlığını katı bir biçimde uygulayan objektif standardı savunan görüşe göre, subjektif olarak yapılan değerlendirmeler, meşru savunmanın en önemli ilkelerinden olan yakın tehlikenin varlığı ilkesini ihlal etmektedir. Ne var ki, subjektif teoriyi savunanlar ise, saldırı tehlikesinin yakınlığının kişinin tehlikeyi algılaması ile ilişkili olduğu ve örneğin, uzun süre şiddet gören insanların gerçekleştirdiği savunma hareketinde bu tehlikenin varlığının subjektif esaslara göre değerlendirilmesi gerektiğini savunmaktadırlar.³³² Belirtmek gerekir ki, bu iki görüşün yanısıra, hem subjektif görüşün, hem de objektif görüşün aynı anda aranması gerektiğine karar verilen karma görüşte mahkeme kararları da bulunmaktadır.³³³

Tehlikenin yakın olup olmadığıyla ilgili olarak, kendisine haksız saldırılan kişinin söz konusu saldırıyı yakın bir tehlike olarak algılamış olması gerekmektedir.³³⁴ Burada yakın tehlikeden anlaşılması gereken, anlık ve hemen gelebilecek zarar tehlikesidir.³³⁵ Başka bir ifadeyle, kendini savunacak olan kişinin meşru savunma kapsamında savunmaya geçebilmesi için, daha fazla bekleyemeyeceği kadar yakın bir tehlike ile karşı karşıya kalması gerekmektedir.³³⁶ Yakın tehlike kavramı, Türk ceza hukukunda saldırının fillallığı kavramıyla karşımıza çıkmaktadır. Bu noktada, saldırının zarar verme tehlikesi veya zarar veren bir davranışı içermesi gerekmektedir. Söz konusu koşul yeni TCK'da olduğu gibi, mülga TCK'da da "haksız bir saldırıyı filhal defî mecburiyeti" ifadesiyle karşılık bulmaktadır.³³⁷

Yakın tehlike kavramı, bir hakka yönelmiş haksız saldırıya o anda verilen tepkiyle değerlendirilmektedir. Örneğin, *State v. Hundley* davasında, öldürülmekle tehdit edilen,

³³¹ *State v. Bellino* (1993), 31 Conn App 385, 625 A2d 1381- 1384.

³³² **NOURSE**, Self- Defense And Subjectivity, sh: 1242.

³³³ Objektif olarak yapılan değerlendirmede, davalının saldırının yakın olduğunu algılamış olduğuna dair bulgular incelenerek, subjektif bakış açısı ile de konunun değerlendirilmesi gerektiğine ilişkin bkz.: *State v. Walker* (1998), 136 Wash. 2d 767, 966 P2d 883- 886; **NOURSE**, Self- Defense And Subjectivity, sh: 1241. Türk ceza hukukunda, saldırının muhakkak olup olmadığına ilişkin kişinin ruhsal durumunun da incelenmesi gerektiğine ilişkin bkz.: CGK. 22. 05 1995., E. 1995/1- 80, K. 1995/158; 1. CD. 26. 11. 1991., E. 1991/2556, K. 1991/2846; **TANER**, sh: 229.

³³⁴ **LAFAVE- SCOTT**, sh: 394.

³³⁵ **ROSEN**, sh: 29.

³³⁶ **BAKIRCIĞLU**, sh: 156.

³³⁷ Ayrıntılı bkz.: **KOCA/ÜZÜLMEZ**, sh: 246. Ayrıca bkz.: **EREM**, C: II, sh: 30. Saldırının filhaliğine ilişkin görüşler için bkz.: **ALACAKAPTAN**, sh: 107; **DÖNMEZER/ERMAN**, sh: 125. Muhtemel bir saldırıya karşı meşru savunmanın kabul edilmemesi gerektiğine ilişkin bkz.: **PARLAR/HATİPOĞLU**, sh: 46.

tecavüz edilen ve en sonunda tekrar tehdit edilen davalı, kendisini korumak amacıyla silaha uzanmıştır. Mahkeme, mağdurun “şimdi öldün işte” denerek bira şişesine uzanmasıyla silahını ateşleyen davalının fiilini meşru savunma kapsamında olduğuna hükmetmiştir.³³⁸ Burada, söz konusu saldırının “yakın tehlike”nin de dışına çıkarak, “o an müdahale gereken ani vaka”ya dönüşmesi tartışması yapılmış ve gerçekleşmesi muhakkak olan tehlikede aranan “başka bir şekilde saldırıyı defetme olanağı”, bu açıdan bu davada aranmamıştır.³³⁹

Konuyla ilgili bir diğer tartışma, sürekli olan şiddet gören kişilerin devam eden saldırılara karşı kendini savunması hareketi olarak ortaya çıkmaktadır. Zira, yakın tehlikeden ne anlaşılması gerektiği, özellikle kadına karşı devamlı surette uygulanan şiddet vakaları için önem arz etmekte ve yapılan yorum, kadının savunma hareketinin meşru savunma kapsamına girip girmediğini belirlemektedir.

Doktrinde yapılan tartışmalar, sürekli olarak saldırıya maruz kişiler için meşru savunma kurumunun uygulanması gerektiği yönünde toplanmakta; ancak çıkış noktaları farklı dayanakları temel almaktadır. Buna göre, doktrinde, devamlı olarak eşinden şiddet gören bir kadının en son saldırıda kocasını öldürmesi halinde, kadına karşı hukuka uygunluk sebebini işleterek daha hoşgörülü davranılması gerektiği tartışılmış³⁴⁰, diğer bir görüş ise, mütemadiyen saldırılara katlanan kişinin kendini savunmasının haklılığının ceza hukuku bakımından ele alınması gerektiğini savunmuştur.³⁴¹ Başka bir görüş ise, devamlı olarak saldırıya uğramanın da yakın tehlike kavramı içine girdiği ve sonuç olarak kadının son saldırının üzerine gerçekleştirdiği savunma hareketinin meşru savunma kapsamına girdiği yönündedir.

Ancak belirtmek gerekir ki, klasik meşru savunma anlayışını benimseyen görüş, belirli aralıklarla şiddet gören kişinin saldırganı pasif bir konumdayken öldürmesini, yakın bir tehlikenin varlığı şartı olmadığından ve bununla birlikte makul ve orantılı bir savunma hareketi olarak değerlendirilemediğinden bahisle, meşru savunma olarak değerlendirilemeyeceğini savunmaktadırlar.³⁴² Zira bu noktada doktrinindeki tartışmalar çerçevesinde, kişinin neden pasif konumda olan saldırganı bırakıp gidebilecek gitmediği ve

---

³³⁸ *State v. Hundley*, 239 Kan 461, 693 P2d 475 (1985); *State v. Stewart* davasında geçen karar özeti, 243 Kan 639, 763 P2d 572, 578 (1988).

³³⁹ **NOURSE**, sh: 1261- 1262.

³⁴⁰ **BAKIRCIOĞLU**, sh: 162.

³⁴¹ **ZIPURSKY**, B.C. Self-Defence And Relations Of Domination: Moral And Legal Perspectives On Battered Women Who Kill: Self-Defence, Domination, And The Social Contract, 57 U Pitt L Rev, 1996, sh: 580.

³⁴² **NOURSE**, Victoria. Confronting Our Fear: Legislating Beyond Battered Woman Syndrome And The Law Of Self- Defense In Vermont?, Vermont Law Review, Vol: 34, 2009, sh: 420- 422.

halihazırda saldırıya maruz kalmıyor iken öldürücü bir kuvvet uygulayarak savunmaya geçtiği sorusu sorulmuş³⁴³ ve böyle bir durumda kişinin yakın bir tehlikenin varlığı olmadığından ve haklı bir savunma hareketinde bulunmadığından bahisle, meşru savunma hukuka uygunluk nedeninden yararlandırılmaması gerektiğine dayanmışlardır.

Devamlı surette şiddet görme durumu, Amerika Birleşik Devletleri'nde “kötü muameleye maruz kalmış kadın sendromu” (*battered women syndrome*) kapsamında değerlendirilmektedir.³⁴⁴ Özellikle eşleri tarafından tekrarlanarak devam eden saldırılara maruz kalan kadınlar açısından 1960'lı yıllarda ortaya çıkan bu kavramla birlikte, ölüm tehdidiyle birlikte eşleri tarafından yaralanan, cinsel saldırıya uğrayan veya kötü muamele gören kadınların, eşlerini uyurken veya başka bir iş yaparken öldürmeleri halinde, bu durumun meşru savunma kapsamına girip girmediği veya mazeret nedeni olarak sayılıp sayılmayacağı tartışmaları yapılmıştır.³⁴⁵ Bu durum, Amerikan ceza hukukunda “eksik” veya “tamamlanmamış meşru savunma” olarak ifade edilmiştir.³⁴⁶

Konuyla ilgili olarak 1989 yılında olan bir olayda, 20 yıl boyunca eşinin yaptığı işkencelere maruz kalan, tecavüze uğrayan ve uzun zaman yerde yatmaya zorlanan *Norman*, bir gece yine şiddet gördükten sonra eşi uyuduğu sırada eşini öldürmüştür. Zamanlama bakımından uyuduğu sırada eşini öldürmesini yakın bir tehlikenin varlığı açısından değerlendiren Mahkeme, ilk olarak mağdurun ölüm vaktindeki pasifliğinin meşru savunmanın oluşumunu engellediğini tartışsa da, sonuç olarak “uykunun ölen kişi tarafından devamlılık kazanan bu terörü bölen geçici bir boşluk” olduğuna karar vermiştir. *Norman*'ın başka bir seçeneğinin olmayışı ve devamlılık kazanan ve tekrarı muhakkak olan saldırılardan korunmak için tek yolun mağduru öldürerek kendisini korumak olduğuna dair inancı Mahkeme tarafından kabul görmüştür.³⁴⁷

---

³⁴³ Konuyla ilgili tartışmalar için ayrıntılı bkz.: **DRESSLER**, Joshua. Battered Women And Sleeping Abusers: Some Reflections, *Ohio State Journal Of Criminal Law*, Vol. 3, 2006, sh: 457- 463; **NOURSE**, Confronting..., sh: 424.

³⁴⁴ **NOURSE**, Confronting..., sh: 416. Konuyla ilgili ayrıntılı bkz.: **SAUNDERS**, Daniel G. When Battered Women Use Violence: Husband- Abuse or Self- Defense?, *Victims and Violence*, Vol. 1, No.1, 1986, sh: 47- 60.

³⁴⁵ **TASKIN**, Ozan Ercan. Kötü Muameleye Maruz Kalmış Kadın Reaksiyonu: Meşru Savunma Mı, Mazeret Nedeni Mi?, *Ceza Hukuku Dergisi*, S: 21, Nisan 2013, sh: 105. Benzer bir konu, İsviçre ceza hukukunda da farklı bir gerekçeyle tartışılmış olup, akrabaların saldırılarına karşı gerçekleştirilen savunma hareketlerinden çekinilmesi gerektiğini savunan görüşler da bulunmaktadır. Ancak burada sosyal bir kabul veya toleransın söz konusu olduğunu ve örneğin bir erkek eşin bu kapsamda eşini istediği gibi dövmeyeceği örneği de verilmektedir. Bkz.: **SEELMANN**, sh: 71- 72.

³⁴⁶ *People v. Humphrey* (1996), 13 Cal. 4th 1073, sh: 1082- 1086.

³⁴⁷ *State v. Norman* (1989), 324 N.C. 253, 378 S.E. 2d 8, N.C. 158. *Norman* davasında tehlikenin yakın olması kavramı, “zarar görecektir” şeklinde tanımlanmıştır. Ayrıca bkz.: **SINGH**, sh: 135.

Yine, *Aris* davasında³⁴⁸, Mahkeme, kocası tarafından sürekli olarak şiddet gören kadının kocasını uyuduğu sırada öldürmesini, kadının “uyandıığında şiddet göreceğine ya da öldürülebileceği”ne dair inancı olmasından ötürü, yakın tehlike kapsamına sokmuştur.³⁴⁹ Benzer bir başka davada da mahkeme, sürekli şiddet gören kadının devamlı surette saldırı tehdidi altında olduğundan meşru savunmanın uygulanması gerektiği kararı vermiştir.³⁵⁰ Zira, kötü muameleye maruz kalmış kadın sendromunu savunanlar bakımından, devamlı olarak saldırıya uğrayan, ancak saldırganın pasif olduğu bir anda savunma hareketinde bulunanlar bakımından esasında sübjektif unsurun gerçekleştiği ifade edilmektedir.³⁵¹ Ölüm tehdidiyle birlikte eşi tarafından dövülen kadının eşini uykuda öldürmesi hadisesi, buna örnek olarak gösterilebilir. Bu aşamada kişi, devamlı olarak tekrarlanan saldırılar karşısında “öğrenilmiş bir çaresizlik” içinde olup³⁵², bu açıdan saldırının tekrarlanması muhakkak olan saldırı olduğu da, savunma hareketinin meşru savunma olarak değerlendirilmesinde önem taşımaktadır.

Buna ek olarak, kişinin pasif konumda olan saldırganı öldürmesi hadisesinin, saldırı ile savunmanın orantılılığına da aykırı olmadığı ifade edilmiş olup, buna göre saldırıya uğrayan kişinin tekrarı muhakkak saldırılar karşısında yaşamını kaybedebileceği ve bu sebeple, saldırganın yaşam hakkını ihlal etmesinin orantısız bir savunma hareketi sayılmayacağı savunulmuştur.³⁵³

Türk ceza hukukunda meşru savunmanın hukuka uygunluk sebebi olarak sayılması için gerekli koşullardan biri, gerçekleşen, gerçekleşmesi muhakkak veya tekrarı muhakkak bir

³⁴⁸ *Aris* 264, Cal. Rptr. 167, Cal. App. Ct. 1989, sh: 171.; **SINGH**, sh: 136.

³⁴⁹ Belirtilmelidir ki, aksi yönde kararlar da mevcuttur. Örneğin, *State v. Stewart* davasında mahkeme meşru savunma ile ilgili kriterlere atıf yapmış ve bunlara örnek olarak, eşini uykusunda öldüren kişi için yakın tehlike kavramından söz edilemeyeceğinden meşru savunma hükümlerinin uygulanmaması gerektiğini belirtmiştir. Bkz.: *State v. Stewart*, (1988) 763 P.2d 572. Nitekim, Alman ceza hukukunda da devamlı olarak eşinin fiziksel saldırısına uğrayan kadının eşini öldürmesi meşru savunma kapsamında görülmemektedir. Zira saldırılar güncel bir tehdit olma özelliğini taşımamaktadır. Bkz.: **FISCHER**, Thomas. *Strafgesetzbuch und Nebengesetze*, 57. Bası, Beck, München 2010, 32, k.n.: 18, sh: 281; **JESCHECK**, Hans- Heinrich- **WEIGEND**, Thomas. *Lehrbuch des Strafrechts- Allgemeinen Teil*, 5. Bası, Duncker&Humblot, Berlin 1996, sh: 342; katılarak aktaran: **ERSAN**, sh: 33, dn: 114.

³⁵⁰ *State v. Kelly* (1984), 478 A.2d 364; bkz.: **KLEIN**, sh: 33. Türk ceza hukukuna bakıldığında, Yargıtay’ın eski tarihli kararlarının aksi yönde olduğu görülmektedir. Yargıtay, sona ermiş olan saldırının tekrarlanacağı korkusuyla henüz gerçekleşmemiş saldırıya karşı gerçekleştirilen savunma hareketini meşru savunma kapsamına değil, sınırın aşılması kapsamında değerlendirmiştir. Bkz.: **KANGAL**, Ceza Hukukunda Zorunluluk Durumu, sh: 256; karar için bkz.: 1. CD. 12. 02. 1999, E. 1999/433, K. 1993/233; **MALKOÇ**, Açıklamaları Türk Ceza Kanunu, C: 1, sh: 510. Ancak Yargıtay’ın son dönemdeki kararlarına bakıldığında, bu içtihadından giderek uzaklaştığı ve Amerikan ceza hukukuna paralel yönde kararların verildiği görülmektedir. Bkz.: Bu eser, dn: 327-328.

³⁵¹ **DRESSLER**, sh: 463.

³⁵² **DRESSLER**, sh: 463.

³⁵³ **TAŞKIN**, sh: 112. Konunun “hak kaybı teorisi” ile ilişkilendirilmesi ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz.: **DRESSLER**, a.g.m., sh: 465.

saldırının varlığıdır.³⁵⁴ Ancak, saldırıdan sonra gerçekleşen savunma hareketlerinin bu kapsama girmediğini belirtmek gerektiği gibi, aynı şekilde muhtemel bir saldırıya karşı savunma da meşru savunma olarak görülmemektedir.³⁵⁵ Bu açıdan savunmanın saldırının bir sonucu olarak ortaya çıktığı ve saldırıya karşı saldırıyı defetme amacıyla yapılması gerektiği söylenebilir.³⁵⁶ Buna göre, saldırının yapılacağına dair başlı başına bir tehditin, tehlikenin yakınlığı için yeterli olmayabileceği belirtilmiştir. Dolayısıyla saldırının güncel olması ve yalnızca bir tehdit biçiminde gerçekleşmesi muhakkak saldırı olarak sayılmaması gerektiği belirtilmiştir.³⁵⁷ Ancak, gerçekleşmesi muhakkak olan saldırının ne zaman başlayıp bittiği veya gerçekleşeceği konusunda somut olayın koşullarına bakmak gerekecektir. Nitekim, yargı uygulamasına bakıldığında, Yargıtay, “Sona ermiş bir saldırıdan sonra, o andaki hal ve koşullara göre def etmesi zorunlu olan haksız bir saldırı bulunmayan sanık hakkında, saldırı ve savunmaya ilişkin koşulları oluşmadığından Türk Ceza Kanunu’nun 25. maddesinde düzenlenen meşru savunma hükmünün uygulanmayacağı gözetilmelidir” yönünde kararı vermiştir.³⁵⁸

Doktrinde bu hususla bağlantılı olarak, madde metni bu açıdan eleştirilmiş, saldırıya ilişkin olarak “yönelen ve gerçekleşen” ifadelerinin yetersiz olduğu ve saldırı anının önem taşıdığı eleştirisi yapılmıştır.³⁵⁹ Ne var ki güncel mahkeme kararlarına bakıldığında, saldırı anının önem taşıdığı anlayışının terk edilerek, devamlı surette şiddete maruz kişilerin de meşru savunmadan yararlandırılabilirdiği görülmektedir. Örneğin, 2012 yılında verilen bir ilk derece mahkemesi kararında, eşi tarafından çırılçıplak soyularak dışarı atılmaya çalışılan, saçından sürüklenen ve ardından 10 dakika boyunca dövülen kadının eşini ütü kablosuyla

³⁵⁴ Konuyla ilgili doktrindeki görüşler için bkz.: **HAKERİ**, sh: 266; saldırının filhal olması ve yakın bir tehlike içermesinin mutlaka ceza hukuku anlamında teşebbüs olması gerektiği anlamına gelmediğine ilişkin bkz.: **HEINRICH**, sh: 222. Burada, saldırının mutlaka cebir veya şiddet içermesi gerekmemektedir. Buna ilişkin bir tehlikenin varlığı yeterlidir. Bkz.: **ÖZEN**, sh: 76. Ayrıca bkz.: **EREM/DANIŞMAN/ARTUK**, sh: 575; **İCEL/AKINCI/ÖZGENÇ/SÖZÜER/MAHMUTOĞLU/ÜNVER**, sh: 144.

³⁵⁵ **ROUX**, I, 56, sh: 191, aktaran: **ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA**, sh: 389. Ne var ki, saldırının başlaması muhakkak ise ve başlar başlamaz artık savunmayı imkansız hale getirecekse, bu halde meşru savunma mümkündür. Bkz.: **ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA**, sh: 389; **DÖNMEZER/ERMAN**, sh: 125; **ALACAKAPTAN**, sh: 107; **ÖZEN**, sh: 73; **ÖNDER**, sh: 190.

³⁵⁶ **ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA**, sh: 393; **ZAFER**, sh: 224. Saldırıda bulunandan başka birine karşı gerçekleştirilen hareketleri, zorunluluk hali kapsamında değerlendirmek gerekecektir. Bkz.: **ALACAKAPTAN**, sh: 112.

³⁵⁷ **ÖZTÜRK**, sh: 207.

³⁵⁸ 4. CD., 21. 05. 2012., E. 2010/12881, K. 2012/11858. Benzer yönde bir başka karar için bkz.: “*Olayda saldırının hemzamanlığının mevcut olmaması... bozmayı gerektirmiştir*”; 1. CD. 08. 12. 1998., E. 1998/3262, K. 1998/2333; **ÖZGENÇ**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, sh: 321, dn: 509. Konuyla ilgili olarak verilen bir örnekte, saldırının hemzamanlığının yanısıra, muhakkak olarak devam edeceğinde bahisle, yolcu olarak uçağa binip uçağı kaçıran kişilerin yolcular tarafından öldürülmesi örneği verilmiş olup, henüz pazarlık yapılmamış olsa dahi, bu pazarlığın sonunda yolcuların öldürüleceğine dair saldırı da muhakkak olduğundan meşru savunma imkanının doğacağı ifade edilmiştir. Bkz.: **ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA**, TCK Şerhi, sh: 746.

³⁵⁹ Eleştiriler ve değerlendirmeler için ayrıntılı bkz.: **ÜNVER**, YTCK’da Kusurluluk, sh: 58.

boğarak öldürmesini, mahkeme meşru savunma kapsamında değerlendirerek kadının beraatine karar vermiştir.³⁶⁰

Yine 2012 yılında yerel mahkeme, devamlı surette rahatsız edilen, tehdit edilen ve tecavüze uğrayan kadının en son gerçekleşen taciz saldırısında saldırganı bıçaklamak suretiyle öldürmesini “kendisine yönelmiş tekrarı muhakkak bir haksız saldırıyı defetme zorunluluğuyla” meşru savunma kapsamında hareket ettiği gerekçesiyle beraatine hükmetmiştir.³⁶¹

Kanımızca burada, Türk yargı uygulamaları Amerikan ceza hukukundaki “kötü muameleye maruz kalmış kadın sendromu” ile birlikte düşünüldüğünde, devamlı olarak şiddet gören kişinin saldırganı uykuda öldürmüş olması, meşru savunma kapsamında değerlendirilmemesi gereken bir husustur. Zira her ne kadar saldırı devamlı olarak gerçekleşiyor olup, bu anlamda yakın tehlike riski devam ediyor olsa da, kişinin uyku halinde öldürülmesi, meşru savunmanın hem yakın tehlikenin varlığı koşuluna uymamakta, hem makul ve haklı bir savunma olmamakta, hem de orantılı bir savunma hareketi olmamaktadır. Ancak, örneğin, kişinin devamlı olarak şiddet görmesi ve ölüm tehlikesiyle karşı karşıya kaldığı bir halde, saldırganla kavga etmeye başlaması ve saldırganın fiziksel şiddete başlamasından önce kişinin önceki saldırılarından hareketle yine gerçekleşeceğini düşünerek ölümcül bir savunma hareketinde bulunması, meşru savunma kapsamında değerlendirilebilecek bir senaryo olacaktır. Zira bu durumda hem yakın bir tehlikenin varlığı olabileceği ihtimali değerlendirilecek, hem de makul ve orantılı bir savunma hareketinde bulunulduğu değerlendirilmesi daha sağlıklı yapılabilecektir.

B. Savunmaya İlişkin Koşullar

Amerikan ceza hukukunda saldırı koşullarının yanısıra, meşru savunmanın savunma boyutu da bulunmakta ve savunmada bulunan kişinin savunma hareketine ilişkin olarak birtakım koşullar ve değerlendirmeler aranmaktadır. Her ne kadar hukuken korunan bir değere karşı gerçekleştirilen hukuka aykırı saldırıya karşı yapılan savunma meşru olarak

---

³⁶⁰ Sakarya 1. Ağır Ceza Mahkemesi Kararı (yayınlanmayan karar), bkz.: TAŞKIN, sh: 104. Aksi görüşte bkz.: ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAKSIZ/TEPE, sh: 284.

³⁶¹ Gaziantep 4. Ağır Ceza Mahkemesi 27. 09. 2012., 2012/34 sayılı yayınlanmayan kararı, bkz.: TAŞKIN, sh: 104- 105. Kararın detayları için ayrıca bkz.: ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA, TCK Şerhi, sh: 746- 747.

adlandırılrsa da, yapılan savunma birtakım koşullarla sınırlandırılmaktadır. Buna göre savunmanın gerekli, orantılı ve haklı olması gerekmektedir.

Ancak bu koşullardan önce, savunma kavramının yeni bir saldırı anlamı taşımadığını söylemek gerekir. Diğer bir deyişle, meşru savunmada gerçekleştirilen savunma, bir saldırı hareketi olmayıp, hukuka aykırı, yakın ve ciddi bir tehlikeyi bertaraf etmek için yapılan bir tedbir niteliğindedir.³⁶² Dolayısıyla kendini savunan kişi, aslında maruz kaldığı saldırı ya da tehlikeyi önlemek amacıyla hareket etmekte, kızgınlıkla veya başka bir saikle öç almak amacıyla hareket etmemektedir.

Savunmada bulunan kişinin bu savunmasının hukuka uygun olabilmesi için bazı koşullar aranmakta ve bu koşullar gerek doktrindeki farklı görüşlerle, gerekse yargı kararlarının konuyla ilgili geliştirdikleri kriterler ile birlikte gelişmekte ve farklı yorumlarla zamanla değişime uğramaktadırlar. Bu açıdan söz konusu koşulları yargı kararlarından örneklerle incelemek ve ortaya konulan kriterleri doktrindeki görüşler ışığında değerlendirmek kanımızca daha isabetli olacaktır.

1. Gereklilik

Hukuka uygun bir savunmanın olmazsa olmaz koşullarından biri, savunmanın gerekli olmasıdır.³⁶³ Mevcut ya da yaşanması muhtemel yakın bir tehlikenin bertaraf edilmesi için söz konusu savunmanın mutlaka gerekli olması icap eder. Buna göre saldırıya uğrayan kişi, hukuken korunan değeri tehlikeye uğradığında ya da uğrayacak olduğunda bu değerini korumak için gerekli olduğunda savunmada bulunabilir.³⁶⁴

Diğer bir deyişle, savunmada kullanılan kuvvetin, söz konusu saldırıyı defetmede gerekli bir kuvvet olması aranmakta³⁶⁵ ve saldırının başka bir şekilde defedilme imkanının bulunmaması şartı aranmaktadır.³⁶⁶ Aksi halde, tehlikenin mevcut olmadığı bir anda fiziksel

---

³⁶² BAKIRCIOĞLU, sh: 168.

³⁶³ ROBINSON, sh: 216.

³⁶⁴ ROBINSON, sh: 217, MOUSOURAKIS, sh: 145.

³⁶⁵ SIMONS, sh: 52, 53.

³⁶⁶ Nitekim, terminolojik olarak “gereklilik” (*erforderlich*) kavramı, Alman CK.’da da savunma ile ilgili olarak yer almaktadır. Bkz.: ERSAN, sh: 38, dn: 130.

güç kullanan kişi, savunma gerekli olmadığı için meşru savunmadan yararlanamayacak³⁶⁷, diğer bir deyişle, gerçekleştirdiği fiil, hukuka uygun sayılamayacaktır.³⁶⁸

Şu noktalar irdelenmelidir: Bu halde gereklilik ne anlama gelmektedir? Hangi hallerde gerçekleştirilen savunma gerekli sayılacak, hangi koşullar oluşursa söz konusu savunma gerekli bir savunma olmuş olacaktır? Diğer bir deyişle, savunmanın gerekli olması ile orantılı olması arasında nasıl bir fark vardır?

Gereklilik koşulunu bir örnekle açıklamak gerekirse, kişinin silahla havaya ateş edip saldırganı korkutup kaçırması halinde, saldırganı arkadan vurmasının, saldırıyı defetmek için yapılan gerekli bir savunma hareketi olmadığını söylemek gerekir.³⁶⁹ Dolayısıyla kendisini savunan kişinin gerçekleştireceği savunma hareketi, yalnızca saldırıyı bertaraf etmek için gerekli görülebilecek bir hareket olmalıdır.

Model Ceza Kanunu § 3.04'e göre, savunmanın gerekliliği hem zaman açısından, hem de kullanılan kuvvetin ölçüsü bakımından aranmaktadır.³⁷⁰ Dolayısıyla gereklilik, yalnızca savunmada uygulanan kuvvet için aranan bir özellik olmayıp, aynı zamanda saldırıyla savunma arasındaki zaman unsurunu da içinde barındıran bir özelliktir.

Uygulamaya bakıldığında, *Nelson v. State* davasında mahkeme, gereklilik koşulundan anlaşılması gereken kriterleri ortaya koymuştur. Buna göre, (1) belirgin bir kötülüğe karşı, (2) başka bir alternatifin olmaması ve (3) kaçınılan zararlar yaratılan zarar arasında orantısızlık olmaması halinde, söz konusu savunmanın gereklilik koşuluna uygun gerçekleştirildiği ifade edilmiştir.³⁷¹

Türk ceza hukukuna bakıldığında, savunmanın gerekli olması "zorunluluk"³⁷² olarak ele alınmış, söz konusu savunma hareketinin ihmali hareketle de olabileceği

---

³⁶⁷ **ROBINSON**, sh: 217.

³⁶⁸ Savunma hareketinin sınırsız bir alana yayılamayacağı ve bu sebepten ötürü, saldırıya karşı gerçekleştirilecek olan savunma hareketinin gerekli bir hareket olması gerektiğine ilişkin benzer bir bakış açısı için ayrıntılı bkz: **HEINRICH**, sh: 230- 231.

³⁶⁹ **BAKIRCIOĞLU**, sh: 153.

³⁷⁰ **OLESON**, Kathryn C.- **DARLEY**, John M. Community Perceptions Of Allowable Counterforce In Self-Defense And Defense Of Property, Law and Human Behavior, Vol. 23, No: 6, 1999, sh: 630.

³⁷¹ *Nelson v. State*, 1979, P. 2d 977, Alas. 527.

³⁷² Savunma zorunlu değilse, bu halde meşru savunmanın kabul edilmemesi gerektiğine ilişkin bkz.: **DÖNMEZER/ERMAN**, sh: 117; **ALACAKAPTAN**, sh: 207, **ÖZEN**, sh: 71. Saldırının gerekli, diğer bir deyişle zorunlu sayılabilmesi için, saldırının ağırlığının ve inatçılığının olması gerektiğine ilişkin bkz.: **ÖNDER**, sh: 192. Saldırıya uğrayanın başka türlü hareket etme olanağının bulunmaması gerektiğine ilişkin bkz.: **İÇEL/SOKULLU/ÖZGENÇ/SÖZÜER/MAHMUTOĞLU/ÜNVER**, sh: 145- 150; **BEKAR**, sh: 141.

savunulmuştur.³⁷³ Buradaki amaç, saldırının uzaklaştırılması amacıyla gerçekleştirilen hareketlerdir.³⁷⁴ Zira gereklilik için önemli olan husus, savunma hareketinin saldırıyı def edecek nitelikte olması olup³⁷⁵, bu hareketin icrai ya da ihmali olmasının bir önemi bulunmamaktadır.

Yine, belirtmek gerekir ki, savunmanın gerekli veya diğer bir deyişle zorunlu olması, doktrinde somut olayın koşullarına göre ele alınması gereken bir husus olarak ifade edilmiş olup, örneğin yalnız ve karanlık bir sokakta karşılaşılan bir durum, kalabalık ve aydınlık bir mekanda yaşandığında aynı tesirde olmayacağından, gereklilik veya zorunluluk durumu da bu hale göre değişebilecektir.³⁷⁶ Zira kişi, saldırıya uğrayan hakkına karşı gerçekleştirilmiş saldırıyı kesin şekilde ortadan kaldıracak yeterlilikte ve etkide bir savunma hareketinde bulunmuşsa ve bu hareket, söz konusu saldırıyı bertaraf etmek için yeterliyse, bu halde savunmanın gerekli olduğundan bahsedilebilecektir.³⁷⁷ Ancak bu gerekliliğin her olay özelinde ayrı değerlendirilmesi gerektiği de açıktır.

2. Saldırının Yönü

Amerikan ceza hukukuna göre meşru savunmada saldırının defedilmesi, ancak saldıran kişiye karşı gerçekleştirilebilmektedir.³⁷⁸ Nitekim, Türk ceza hukukunda da meşru savunma kapsamında saldırının defedilmesi ancak saldıran kişiye karşı kabul edilmekte³⁷⁹ ve bu nedenle saldıran kişinin mutlaka belli olması gerekmektedir. Başka bir ifadeyle,

---

³⁷³ Konuyla ilgili olarak kişiye tecavüz bir kimseye saldıran köpeğini geri çağırmayan kişi örneği verilmiştir. Bkz.: Leipziger Kommentar, Strafrechtsgesetzbuch, 11. Baskı, Berlin 2003; aktaran: **HAKERİ**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, sh: 273.

³⁷⁴ **KOCA/ÜZÜLMEZ**, sh: 249.

³⁷⁵ **GROPP**, Walter. Strafrecht Allgemeiner Teil, 3. Auflage, Berlin, Heidelberg, 2005, sh: 213; katılarak aktaran: **KOCA/ÜZÜLMEZ**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, sh: 250; **JESCHECK/SIEBER**, sh: 35.

³⁷⁶ **ÖZEN**, sh: 113- 115. Örneğin, konuyla ilgili olarak, Türk yargı uygulamasında, aralarında çıkan tartışmada önlere duran bıçağa maktûlden daha önce uzanıp maktûlün ölümüne neden olma olayında Yargıtay, maktûlün elinde bir araç olmadığından, söz konusu savunmada gereklilik bulunmadığına karar vermiştir. Bkz.: 1. CD. 21. 12. 2006., K. 2006/5899; **HAKERİ**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, sh: 273. Kanımızca burada kişinin eğer önünde bulunan bıçağı almaya yönelik bir hamlesi veya ihtimali varsa, bu halde gerekli bir savunma hareketi olduğundan bahsedilebilecektir. Ancak elbette, buradaki yeterli hareket kişiyi durdurmaya veya en fazla yaralamaya yönelik olmalı, öldürmeye yönelik bir hareket yeterli olmaktan öteye geçmektedir.

³⁷⁷ **ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA**, TCK Şerhi, sh: 749.

³⁷⁸ **KREMNIETZER**, Mordechai- **GHANAYIM**, Khalid. Proportionality and the Aggressor's Culpability in Self-Defense, Tulsa Law Review, Vol. 39, Iss. 4, sh: 882.

³⁷⁹ **GÖKCEN/BALCI**, sh: 153; **CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT**, Türk Ceza Hukukuna Giriş, sh: 311.

savunmanın saldıran kişiden başka bir kişiye yapılması kabul edilmediğinden, saldıran kişinin kim olduğunun da bilinmesi gereklidir.³⁸⁰

Burada belirtilmesi gereken bir başka husus ise, savunma hareketini gerçekleştirecek kişinin uygulayacağı kuvvetin saldırıyı defetmek amacıyla, kati bir biçimde sonlandırılması amacına yönelik olması gerektiğidir.³⁸¹ Bu açıdan ifade etmek gerekir ki, saldırı defetme amacıyla yapılması gereken meşru savunma, saldırı sona erdikten sonra yapılamayacaktır.³⁸² Diğer bir deyişle, saldırı bittikten sonra kişinin gerçekleştirdiği hareket saldırının defedilmesi amacını taşımadığından, meşru savunma hukuka uygunluk nedeninden yararlanamayacaktır.

Yine, ilk başta saldıran kişinin, kendisini meşru savunma kapsamında savunan kişiye karşı meşru savunma hakkı bulunmamakta; aynı şekilde, saldırıya uğrayan kişiye yardıma gelenlere karşı da bu hakkını kullanamamaktadır.³⁸³

Meşru savunma ile ilgili olarak, mutlaka savunma hareketinin saldırıyı defetme amacıyla gerçekleştirilmesi gerektiği ifade edilse de, doktrinde saldırıyı defetme bilincinin varlığı da tartışılmıştır. Buna göre, kişinin bir saldırıyı defettiğinin farkında olmadan bir saldırıda bulunması halinde, bu durumun meşru savunma sayılıp sayılmayacağı tartışılmıştır.³⁸⁴ Örneğin, bir kişi diğerini yaralamak amacıyla saldırırsa, ancak karşı taraf da zaten ona saldırma planı içinde olsa, bu durumda, saldırıda bulunan kişinin hareketinin hukuka uygunluk çerçevesinde olduğu söylenebilir mi? Diğer bir deyişle, zaten az sonra kendisine saldırılacak olan kişi, bunu bilmediği takdirde, gerçekleştirdiği saldırı hareketi, bilmediği bir saldırının savunması olarak kabul edilebilir mi?

Doktrinde, saldırıyı defetme amacıyla hareket edilmesinde kişinin o sırada saldırıya uğradığının farkında olmadan bir harekette bulunması meselesi tartışılmış olup, bu tesadüfi savunma hareketinin meşru savunma kapsamında değerlendiren yazarlar olduğu gibi, meşru savunma olarak nitelendirilemeyeceğini savunan yazarlar da bulunmaktadır.³⁸⁵ Kanımızca burada farkında olmadan o sırada gerçekleştirilen haksız bir hareketin, aslında maruz

---

³⁸⁰ ÖZGENÇ, sh: 322. Benzer yönde, ERSAN, sh: 36; KOCA/ÜZÜLMEZ, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, sh: 248- 251; ŞENSES, sh: 406.

³⁸¹ ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA, Ceza Hukuku Genel Hükümler, sh: 392. “Sona ermiş bir saldırıdan sonra, o andaki hal ve koşullara göre def etmesi zorunlu olan haksız bir saldırı bulunmayan sanık hakkında, saldırı ve savunmaya ilişkin koşulları oluşmadığından TCK’nın 25. maddesinde düzenlenen meşru savunma hükmünün uygulanmayacağı gözetilmelidir”³⁸¹. Bkz.: SOYASLAN, sh: 396.

³⁸² BROOKHART, bölüm: 5, sh: 15.

³⁸³ ROSEN, sh: 29.

³⁸⁴ CHRISTOPHER, Russell L. Unknowing Justification and the Logical Necessity of the Dadson Principle in Self- Defence, Oxford Journal of Legal Studies, Vol. 15, No. 2, 1995, sh: 229.

³⁸⁵ Görüşler için bkz.: CHRISTOPHER, sh: 231- 232.

kalmakta olan bir saldırıyı def etmesi, meşru savunma olarak değerlendirilemeyecek bir durumdur. Zira, savunma hareketi, saldırının def edilmesi amacıyla gerçekleştirilen bir hareket olup, bu ihtimalde kişi bu hareketini başka birine zarar vermek amacıyla gerçekleştirmekte, kendisine gelecek saldırıyı bilememektedir. Bu açıdan, meşru savunma olarak değerlendirilemeyeceği düşüncesindeyiz.³⁸⁶

Belirtmek gerekir ki, Amerikan ceza hukukunda saldırının hataya dayanılarak defedilmesi hali de tartışılmış olup, kişinin makul bir düşünceyle saldırı olduğunu düşünerek, onu defetme amacıyla hareket edilmesi halinde söz konusu durumun eksik meşru savunma kapsamında değerlendirilmesi gerektiği ve kişinin hata hükümlerinden yararlanması gerektiği ifade edilmiştir.³⁸⁷

3. Haklılık

Meşru savunma sırasında savunma yapan kişinin kendini savunmasının kabul edilebilir olması gerekmektedir. Ancak bu kabul edilebilirlik nasıl, neye göre belirlenecektir? Doktrinde ortalama, makul bir insan standardının ne olduğu tartışılmış ve temelde kültürden kültüre bu kriterin farklılık göstereceği ifade edilmiştir.³⁸⁸

Ne var ki, doktrinde haklılık veya makullük biçiminde ifade edilen kriterin Model Ceza Kanunu'ndan açıkça anlaşılmadığını ve dolayısıyla meşru savunma için gerekli bir kriter olmadığını savunan bir görüş de bulunmaktadır.³⁸⁹ Ancak, söz konusu kriter *People v. Goetz* davasında da tartışılmış olup, makullük kriterinin varlığının meşru savunmanın hukuka uygunluğu açısından objektif bir kriter getirdiği ifade edilmiştir.³⁹⁰

Ne var ki, savunmada haklılık kriterini meşru savunma için bir kriter olarak kabul etmek hem mahkeme içtihatlarına göre, hem de objektif bir kriter getirmesi açısından daha

---

³⁸⁶ Konuyla ilgili ayrıntılı bkz.: **CHRISTOPHER**, sh: 233- 235.

³⁸⁷ *People v. Flannel* (1979), 25 Cal. 3d 668, sh: 686. Benzer biçimde Türk ceza hukukunda da hata durumunda meşru savunmadan yararlanılacağına karar verilmiştir. Örneğin, kendini savunmak amacıyla ateş eden kişinin hedefte hata neticesiyle orada bulunan bir başka kişiyi yaralaması halinde, meşru savunma hükümlerinin uygulanmasına karar verilmiştir. Bkz.: 1. CD. 24. 04. 1984., E. 1984/526, K. 1984/1827; ayrıntılı bkz.: **YAŞAR/GÖKCAN/ARTUÇ**, sh: 630. Benzer şekilde bkz.. **ÖZBEK**, Yeni Türk Ceza Kanununun Anlamı, C: 1, sh: 320. Ayrıca bkz.: **ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA**, TCK Şerhi, sh: 750.

³⁸⁸ **FORELL**, Caroline. What's Reasonable?: Self- Defense And Mistake In Criminal And Tort Law, Lewis & Clark Review, Vol. 14: 4, sh: 1401.

³⁸⁹ **OGLE**, R.S.- **JACOBS**, S. Self- Defense And Battered Women Who Kill, Praeger, Connecticut, 2002, sh: 119; aktaran: **SINGH**: sh: 124.

³⁹⁰ *People v. Goetz*, 68 N.Y. 2d 96, 497 N.E. 2d 41, 506 N.Y.S. 2d 18, 1986 N.Y. 1988. **SINGH**, sh: 129.

isabetli olacaktır. Zira, öldürücü kuvvet kullanımında olay için bir ölçüt getirilmesi hususunda ve meşru savunmayı gerektiren bir durumda, somut olayın şartlarına göre kişiden beklenen davranış modelinin ortaya konması açısından makullüğün dikkate değer bir koşul olduğunu söylemek gerekir. Ancak konuyla ilgili olarak makul bir insandan ne anlaşılması gerektiği tartışılmış ve olayda “makul bir insan ne yapacağını, mahkemede jürinin o olayda nasıl hareket edileceğine karar vermesi” olduğu yönünde eleştirilmiştir.³⁹¹ Ne var ki, aksi görüşe göre, savunmada haklılık kriterinin varlığı, hem jürinin savunmada bulunan kişinin sübjektif bakış açısına göre karar vermesini önlemekte, hem de savunma hareketinde bulunan kişinin yine kendi bakış açısına göre birçok hususu saldırmış gibi algılayarak kuvvet uygulamasını meşru savunma kapsamına almasına engel olmaktadır.³⁹² Meşru savunmada savunmada bulunan kişinin serbestçe kuvvet uygulamasına engel bir denge görevini gördüğü için, savunmanın haklılığı kriterinin gerekliliğini savunan görüşe katılıyoruz.

Burada irdelenen bir başka soru ise, sınırın aşılmasıyla ilgili olarak, bir hukuka uygunluk sebebi olarak görülen meşru savunmada savunma sırasında ölümcül kuvvet uygulanması halinde, saldırıya uğrayan kişinin makul bir insan gibi hareket edip etmediğidir.³⁹³ Diğer bir deyişle, bu davranışının kabul edilebilir olup olmadığı nasıl anlaşılacaktır?

Bu açıdan gereklilik koşulu ile güç kullanmada haklılık arasında bir benzerlik bulunmakla birlikte, iki koşul farklı kriterleri göz önünde bulundurmaktadır. Zira, bir savunma hareketinin gereklilik koşuluna uyup uymadığıyla ilgili olarak, ağır bir tehlikeyle karşı karşıya kalıp kalmadığı, yaratılan zararlar korunan zarar arasında bir orantı bulunup bulunmadığı gibi hususlar dikkate alınırken; kişinin savunma hareketinde haklı olması ya da makul olması kavramı, somut olayın şartlarına göre, kişinin kuvvet kullanmasında haklı olması anlaşılmaktadır.

Konuyla ilgili olarak uygulamada, Amerikan yargısındaki genel kanının saldırıya uğrayanın ölümcül bir kuvvet uygulayarak kendisini savunabilmesi için dürüst ve makul

---

³⁹¹ **THAYER**, Ezra Ripley. Public Wrong And Private Action, Harvard Law Review, Vol. 27, 1914, sh: 317; **INGRAM**, Andrew. Parsing The Reasonable Person: The Case Of Self- Defense, American Journal Of Criminal Law, Vol. 39, No. 3, 2012, sh: 431.

³⁹² Söz konusu ilke, ayrıca kişinin ırk, etnik köken, cinsiyet vb. sebeplere dayanarak sübjektif bir bakış açısıyla hareket etmesini önlemektedir. Ayrıntılı bkz.: **LEE**, Cynthia. “Murder And The Reasonable Man” Revisited: A Response To Victoria Nourse, Ohio State Journal Of Criminal Law, Vol: 3, 2005, sh: 303.

³⁹³ **FORELL**, sh.: 1402.

olarak, yakın ve mutlak bir biçimde yaşamına, vücut bütünlüğüne, cinsel bütünlüğüne karşı bir tehdidin var olması ya da adam kaçırma tehlikesinin olması gerekmektedir.³⁹⁴

İkinci olarak ise, bu tür bir tehdidin bertaraf edilebilmesi için muhakkak ölümcül bir kuvvet kullanması gerektiğine dair mantıklı bir düşünce içinde olmalıdır.³⁹⁵ Dolayısıyla kişinin kendini savunmasında gösterdiği şiddetin kabul edilebilirliği, duyduğu korku ve savunmanın gerekliliği ışığında değerlendirilmelidir.³⁹⁶

Amerikan Model Ceza Kanunu, güç kullanmadaki haklılıkla ilgili olarak daha geniş anlaşılabilen ve kişiye açık kapı bırakabilen bir düzenleme getirmiştir. Buna göre, haklılık, kişinin gerçekten haksız saldırıya karşı kullandığı gücün gerekli ve haklı olduğunu düşünmesidir.³⁹⁷ Dolayısıyla kişinin gerçekleştirdiği bu gücün makullüğüne ve gerekli olduğuna inanması, o gücün haklı sayılmasını gerektirmektedir. Bu durumda kişi, kullandığı gücün gerekliliğini o koşullar altında değerlendirecek ve mutlaka kullanılması gerektiğine karar vermişse, bu halde haklı bir güç kullandığı varsayılacaktır.³⁹⁸ Burada kanımızca bir ispat sorunu bulunmaktadır. Zira bu şekilde bir varsayımın olduğuna inanılması, meşru savunma hukuka uygunluk sebebinin kötüye kullanımına vücut verebilecek ve intikam saikiyle bir savunma hareketinde bulunan kişi ile, gerçekten haksız bir saldırıyı orantılı biçimde defeden arasındaki farkın anlaşılmasını zorlaştıracaktır.

Konuyla ilgili olarak uygulamaya bakıldığında, *People v. Goetz* davasında, *Goetz*, metroda silahlı dört kişi tarafından para vermesi konusunda tehdit edilmiştir. Ancak, daha önce de benzer bir olayda yaralama tecrübesi olan *Goetz*, yine aynı olayı yaşayacağı korkusuyla henüz belindeki silahı çıkarmamış olan dört kişiye de tabancasıyla ateş eder ve içlerinden birinin felç olmasına neden olur. Mahkeme'ye göre, olayın şartları içinde *Goetz*'in söz konusu saldırıyı yakın bir tehlike olarak görmesi makul olup, kendisini bundan korumak amacıyla silahla savunması bir haklılık sebebidir. Dolayısıyla, davranışlarından ötürü hakkında soruşturma açılmayacağına dair bir inançla gerçekleştirdiği fiil, hukuka uygun sayılmış ve söz konusu karşı saldırı bir meşru savunma hali olarak kabul edilmiştir.³⁹⁹

---

³⁹⁴ **FORELL**, sh: 1403.

³⁹⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz.: **LEE**, Cynthia. *Murder And The Reasonable Man* 128, 2003, sh: 127- 134.

³⁹⁶ **FORELL**, sh: 1404, 1405. Ayrıca bkz.: **FORELL**, Caroline A. & **MATTHEWS**, Donna M. *A Law Of Her Own: The Reasonable Woman As A Measure Of Man* 216- 18, 2000; **LEE**, *Murder And The Reasonable Man*, sh: 128- 130.

³⁹⁷ Model Penal Code, 3. 04 (2) 1985; **ROSEN**, sh: 28.

³⁹⁸ **ROSEN**, sh: 28.

³⁹⁹ *People v. Goetz*, 68 N.Y. 2d 96, 497 N.E. 2d 41, 506 N.Y.S. 2d 18, 1986 N.Y. 1988.

Burada meşru savunmayla ilgili olarak kişinin kendini savunması sırasında kullandığı gücün haklılığının hangi kriterlere göre belirleneceği mahkeme içtihatlarıyla çözüme kavuşturulan bir sorundur. Doktrinde güç kullanımının objektif esaslara mı, yoksa subjektif esaslara mı dayandırılacağı meselesi, mahkeme içtihatlarıyla somutlaştırılabilen bir husus haline gelmiştir. Zira mahkemeler objektif esaslara subjektif esasları birlikte değerlendirmektedirler.⁴⁰⁰ Örneğin bir davada Amerikan Yüksek Mahkemesi, kişinin saldırana karşı öldürücü kuvvet kullanmasında gerçekten objektif kriterlere göre haklı olduğunu düşündürten deliller sunması halinde, kişiyi meşru savunmadan yararlandırmıştır.⁴⁰¹

Ancak, konuyla ilgili olarak aksi yönde kararlar da mevcut olup, hiçbir objektif standart göz önüne alınmadan, yalnızca kişinin subjektif değerlendirmesi kabul edilerek meşru savunmadan yararlandırıldığı yarı kararlarına rastlanmaktadır. Örneğin, *State v. Simon* davasında⁴⁰², davalının tartıştığı Çinli komşusunun, Asyalı olduğu için dövüş sanatlarını bildiğini düşündüğü ve buna göre kendisini savunmak amacıyla mağdur komşusunu vurduğu olayda, savunma hareketinin haklılığına bakılmaksızın, davalının olayı subjektif değerlendirmesine göre karar verilmiştir.⁴⁰³

Kişinin kendini savunurken güç kullanmasında haklı olup olmadığının tespiti her zaman kolay olmamaktadır. Haklılığın tespitinde hem subjektif, hem de objektif standartların karşılanması, bu standartların olaylara göre zaman zaman göreceli olması, meşru savunmada bulunan kişinin kullandığı gücün gerekliliği ve haklılığı konusunda zaman zaman tartışmalar yaratmaktadır. Örneğin yukarıda da değindiğimiz bir davada⁴⁰⁴, savunmada bulunan kişi jürinin “objektif” kriterlere fazla önem verdiğini, olayı kendi şartları içinde düşünmediğini ileri sürmüş; ancak Mahkeme, objektif esaslara bakıldığı kadar subjektif durumun da göze alındığı sonucuna varmıştır.⁴⁰⁵

---

⁴⁰⁰ **NOURSE**, sh: 1241.

⁴⁰¹ Bkz.: *State v. Walker*, 136 Wash 2d 767, 966 P2d 883, 886 (1998); **NOURSE**, sh: 1241.

⁴⁰² *State v. Simon* (1982), 646 P.2d 1119.

⁴⁰³ **LEE**, “Murder And The Reasonable Man” Revisited, sh: 303. Davanın detayları için bkz.: <http://law.justia.com/cases/kansas/supreme-court/1982/53-843-1.html>.

⁴⁰⁴ *State v. Bellino*, 31 Conn. App 385, 625 A2d 1381, 1383- 1384 (1993); **NOURSE**; sh: 1240.

⁴⁰⁵ 1. CD. 21. 12. 2006., K. 2006/5899; **HAKERİ**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, sh: 273.

4. Orantılılık

Meşru savunmayla ilgili olarak, saldırı ile savunma arasında orantı bulunması gerekmektedir.⁴⁰⁶ Orantılılık koşuluna göre, savunma sırasında kullanılan güç, saldırının bertaraf edilmesi için gereken güç kadar olmalıdır. Diğer bir deyişle, tehdit altında olan ya da olacak olan değeri korumak için yapılan savunma sırasında verilen zarar, korunan değerle orantılı olması gerekir.⁴⁰⁷ Doktrinde, meşru savunmada savunma kuvvetinin hukuka uygunluğunun, bir tehdide karşı gösterilen savunmayı ifade ettiği ve uygulanması gereken savunma kuvvetinin oranının da bu tehlikeye giren değerlere göre değerlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir.⁴⁰⁸

Nitekim, Türk doktrininde de, meşru savunmada zorunluluk halinde olduğu gibi korunan yarar ile zarar verilen yarar arasında bir oranın aranması gerekmediği belirtilmiş olup⁴⁰⁹, konuyla ilgili araçlarda oran bulunmasının önemli olmadığı ve fakat, kullanılan aracın ölçülü kullanılması gerektiği ifade edilmiştir.⁴¹⁰ Buna göre, örneğin bıçaklı bir saldırıya karşı silahla yapılan bir savunmada silah her ne kadar bıçakla orantılı araç olmasa da, silahın ölçülü kullanılması bu açıdan yeterli olacaktır.⁴¹¹

Orantılılıkla ilgili olarak diğer bir sorun ise, kullanılan araçlar bakımından ortaya çıkmaktadır. Amerikan ceza hukukuna göre orantılılık, yukarıda değindiğimiz üzere tehdit edilen hukuki değer ile savunma sırasında tehdit edilmiş olan iki hukuki değer arasında aranmaktadır. Bu halde, kullanılan araçlar bakımından da yine bu ilke aranacak mıdır? Amerikan ceza hukuku doktrininde, önemli olan hususun, “en az kötü” seçeneğin araç olarak seçilmesi değil ve fakat “kullanılabilecek en iyi seçeneğin” o an seçilip uygulanması olduğu

⁴⁰⁶ **ROBINSON**, sh: 218; **ROSEN**, sh: 28. Orantılılık koşulunun tarihçesine ilişkin bkz.: **SINGER**, Richard G. Proportionate Thoughts About Proportionality, Ohio State Journal Of Criminal Law, Vol: 8, 2010, sh: 218.

⁴⁰⁷ **ROBINSON**, sh: 218.

⁴⁰⁸ **ROBINSON**, sh: 214- 215.

⁴⁰⁹ **HAKERİ**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, sh: 359. Ayrıca Alman hukukunda benzer şekilde bkz.: **DIEHM**, sh: 82. Saldırının derhal ve etkili şekilde ortadan kaldırılması gerekmele birlikte, bu savunmanın orantılı olması gerektiğine ilişkin bkz.: **JESCHECK/SIEBER**, sh: 35.

⁴¹⁰ Saldırımı defedecek oranda savunma hareketinde bulunulması gerektiğine ilişkin bkz.: **ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAĞSIZ/TEPE**, sh: 287; **SOYASLAN**, sh: 395. Bu orana özellikle malvarlığına karşı gerçekleştirilen saldırı hareketlerine karşı yapılan savunma hareketleri bakımından daha çok dikkat edilmesi gerektiğine ilişkin bkz.: **PARLAR/HATİPOĞLU**, sh: 56. Her ne kadar bir haksızlık olsa da bu değerler arasında orantı olması gerekmektedir. Örneğin, başka bir kişi için otoparkta yer ayırarak kurala aykırı davranan bir kişiye karşı otomobille ezmeye çalışma eyleminin meşru savunma kapsamında hukuka uygun olmadığı belirtilmiştir. Örnek için bkz.: **JESCHECK/SIEBER**, sh: 35.

⁴¹¹ **HAKERİ**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, sh: 275. Örneğin, sopa ile yaralanan kişinin saldırıyı silahla bacağından yaralaması halinde, araçlar aynı olmasa da arada bir orantının bulunduğu söz edilebilir. Bkz.: **SOYASLAN**, sh: 396.

ifade edilmiştir.⁴¹² Bu açıdan araçların aynı olması değil ve fakat, o an kullanılabilir denkle bir silahın en iyi seçenek olarak görülüp kullanılması ifade edilmiştir.⁴¹³

Meşru savunmada orantılılık kriterine ilişkin olarak, savunma hareketinin saldırıyı defetmeye yetecek kuvvetin ötesinde bir kuvvetin kullanılmamasını gerektirdiğini belirtmek gerekir.⁴¹⁴ Buna göre savunma hareketi, “göze göz, dişe diş” anlayışına göre değil, ancak yalnızca saldırıyı defetmek amacıyla yapılmaktadır.⁴¹⁵ Başka bir deyişle, savunma hareketi saldırının aynısına aynı şekilde karşılık vermekten ziyade, saldırıyı defetmeye yetecek kuvvetin uygulanması bakımından orantılı olmalıdır.

Kullanılan araçların kullanılmasında aynı zamanda kişilerin özelliklerinin de dikkate alındığı görülmektedir. Örneğin, *State v. Wanrow* davasında⁴¹⁶, ufak tefek bir kadın olan davalının, iri yarı ve sarhoş saldıran karşı silah kullanmasının, somut olayın şartlarına göre makul olduğu tartışılmıştır. Bununla birlikte, kadınlara saldıran erkek saldıranlarla ilgili olarak, kadınların fiziksel açıdan erkeklere göre daha güçsüz oldukları ve aralarında fiziksel bir eşitlik olmadığından, kendilerini koruyabilmek için bir araca ihtiyaç duyabilecekleri ve bunun da somut olayın şartlarında ele alınması gereken bir unsur olduğu tartışılmıştır.

Türk ceza hukukuna göre ise, saldırı ile savunma arasındaki orantılılığın, aynı zamanda kullanılan araçlar bakımından da kabul edilmesi⁴¹⁷ konusunun, Amerikan ceza hukukunda da benzer olup olmadığını incelemek gerekir. Buna göre, haksız bir biçimde yapılan yumruk atma şeklinde gerçekleşen saldırıya karşı kişinin kendisini koruması silahla kalbine yönelik olarak yapılan bir atışla gerçekleşiyorsa, bu halde söz konusu savunmanın orantılı olmadığını söylemek gerekecektir.⁴¹⁸

Burada dikkat edilmesi gereken husus, saldırıda kullanılan araç ile savunmada kullanılan aracın birebir aynı olmasının gerekli olmadığıdır. Zira bu noktada hiç kimseden savunma esnasında aynı araca sahip olup, onu kullanması beklenemeyeceğinden, kişiden ancak elinde mevcut olan aracı orantılı bir biçimde kullanması beklenebilir. Buna göre,

---

⁴¹² SANGERO, In Defence Of Self- Defence In Criminal Law; And ..., sh: 8.

⁴¹³ SINGER, sh: 229. Benzer yönde Türk hukuku bkz.: CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, sh: 303.

⁴¹⁴ *Bad Elk v. United States* (1900), 177 U.S. 529; LEIDER, sh: 195.

⁴¹⁵ Bu noktada bahsedilen orantının, cezalandırma anlayışına göre değil ve fakat savunma anlayışına göre ele alınması gerektiğine ilişkin olarak bkz.: LEIDER, sh: 194- 195.

⁴¹⁶ *State v. Wanrow*, 88 Wn. 2d 221, 559 P. 2d 548, 1977 Wash. 750.

⁴¹⁷ CENTEL, sh: 105; ZAFER, sh: 222- 223; bkz.: ÖZTÜRK/ERDEM, sh: 210.

⁴¹⁸ Doğrudan kişinin hayati bölgelerine ateş ederek ölümüne neden olması halinde söz konusu durumun sınırın aşılması bakımından değerlendirilmesi gerektiğine ilişkin bkz.: İÇEL/SOKULLU/ÖZGENÇ/SÖZÜER/MAHMUTOĞLU/ÜNVER, sh: 152. Yargıtay’ın görüşü ışığında yapılan değerlendirmeler için bkz.: DURAN, sh: 210.

korunan değer ile zarar verilen değer arasında birebir eşit bir orantı olması aranmamaktadır.⁴¹⁹ Nitekim, Türk hukukunda söz konusu hususa benzer bir bakış açısıyla yaklaşılmakta olup, araçların aynı olması gerekmemektedir.⁴²⁰

Türk ceza hukuku açısından, Yargıtay uygulamasına bakıldığında, haksız saldırının orantılı bir biçimde defedilmesi gerektiği yönünde olduğu görülmektedir.⁴²¹ Ne var ki doktrinde orantılılığın yalnızca saldırı ve savunma eylemleri bakımından aranması eleştirilmiş, bunlarla birlikte “konu, kullanılan vasıta ve hukuksal değerler” bakımından da orantılılık ilkesinin uygulanması gerektiği belirtilmiştir.⁴²² Örneğin Yargıtay bir kararında, miras konusundaki uyuşmazlık sebebiyle silahı bulunmayan birkaç kişinin annelerini zorla evden götürmeleri biçimindeki eyleminde, annenin kendisini savunmak amacıyla bıçak kullanarak yaralama eyleminde bulunması meşru savunma kapsamında değerlendirilmiştir.⁴²³ Zira burada kişiler silah taşımaları da, tek bir kişiye karşı birden fazla kişi olmaları dolayısıyla gerekli savunma hareketinin bu fiziksel özellikler doğrultusunda ek bir araç gerektireceğinden bahisle, saldırıya uğrayan kişinin bıçak kullanarak savunma hareketinde bulunması meşru savunma içerisinde görülmüştür.

Malvarlığının korunmasıyla ilgili olarak ise, herhangi bir malını korumak için tek yolu saldırıyı öldürmek olan kişinin, gerekirse malını feda ederek kişinin yaşam hakkını ihlal etmemesi gerekmektedir.⁴²⁴ Zira, malı korumak için kişiye öldürücü kuvvet kullanılması, orantılılık koşuluna aykırı düşmektedir. Nitekim, Amerikan Model Ceza Kanunu da, kişinin yaşam hakkının malvarlığını korumak amacıyla ihlal edilmemesi gerektiğini düzenlemektedir.⁴²⁵

---

⁴¹⁹ **DEMİRBAŞ**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, sh: 288; **İÇEL/SOKULLU/ÖZGENÇ/SÖZÜER/MAHMUTOĞLU/ÜNVER**, sh: 152; **BEKAR**, sh: 141.

⁴²⁰ Yargıtay 1. C.D., 20. 12. 2001., E. 2011/475, K. 2001/4641.; Ayrıca bkz. **ERSAN**, sh: 45. Araçların orantılı olması gerekliliği bulunmakla birlikte, birebir aynı olmasına gerek yoktur. Bkz.: **DÖNMEZER/ERMAN**, sh: 130; **ALACAKAPTAN**, sh: 111; **ÖNDER**, sh: 194; **ÖZEN**, sh: 123- 124; **EREM/DANIŞMAN/ARTUK**, sh: 577; **İÇEL**, sh: 325. Ancak, daha az zarar verebileceği bir araç yerine, daha ağır bir araç kullanması halinde savunmada orantılılıktan bahsedilemeyeceğine dair bkz.: **ZAFER**, sh: 224.

⁴²¹ Bu araçların kullanılmasında kişinin fiziksel özelliklerine de bakılması gerektiğine ilişkin bkz.: **DÖNMEZER/ERMAN**, sh: 130; **ALACAKAPTAN**, sh: 111. Ayrıca bkz.: CGK. 26. 09. 1995., E. 1995/1- 228, K. 1995/256; **YAŞAR/GÖKCAN/ARTUÇ**, sh: 620.

⁴²² Konuyla ilgili eleştiriler ve öneriler için bkz.: **ÜNVER**, YTCK’da Kusurluluk, sh: 58.

⁴²³ 1. CD. 23. 12. 1992., E. 1992/2807, K. 1992/2966; **YAŞAR/GÖKCAN/ARTUÇ**, sh: 631.

⁴²⁴ **ROBINSON**, sh: 218.

⁴²⁵ **DUBBER**, sh: 218.

III. ÖNEMLİ İLKELER

Amerikan ceza hukukunda meşru savunma kurumu, Model Ceza Kanunu'nda meşru savunma ve malın meşru savunulması biçiminde farklı maddelerde düzenlenmiştir. Meşru savunma konusu, yalnızca hukuki düzenlemelerle değil ve fakat içtihat hukukundan gelen ayrımlarla birlikte, malın ve evin meşru savunulmasını farklı ilkelerle gerekçelendirerek, ayrı konular olarak ancak bir bütün olarak ele almıştır. Malın ve evin savunulmasına meşru savunma kapsamında değinebilmek için, içtihat hukukundan gelen bazı ilkeleri açıklamak ve bu ilkelerin Amerikan yargısıyla birlikte oluşan içtihatlarını ve dolayısıyla oluşan ölçütleri ele almak gerekmektedir.

İngiliz içtihat hukuku kaynaklı kaçma yükümlülüğü, hem malın, hem de evin meşru savunulması açısından değinilmesi gereken bir ilkedir. Bu ilkenin özellikle öldürücü güç kullanımı konusunda önemi büyüktür, zira savunmanın gerekliliği ile kişinin kaçma alternatifini olup da kaçmaması hali, birlikte değerlendirilmesi gereken bir husustur.

Yine, bir başka ilke olan Kale İlkesi, evin meşru savunulmasında öne çıkan bir ilke olup, kaçma yükümlülüğünün bir istisnası olarak ortaya çıkmış, ancak zamanla bir ana ilke haline almıştır. Bu ilkenin Amerikan ceza hukukunda önemini, yargı kararlarıyla birlikte ele alarak ve yeni tarihli düzenlemeler ışığında incelemek kanımızca daha isabetli olacaktır.

Amerikan ceza hukukunda evin ve malın meşru savunulmasında önemli bazı ilkelere değinmenin yanında, bu tür meşru savunma hallerinin yapısına ilişkin bazı açıklamalar getirmek gerekecektir. Amerika Birleşik Devletleri'nde özellikle son dönemde çıkan içtihatlar ve yeni düzenlemelere göre, meşru savunmanın kapsamının genişlediği ve yukarıda değindiğimiz koşulların uygulama alanının değiştiği görülmektedir. Dolayısıyla, klasik meşru savunma tipi, bu düzenlemelerle ve mevcut ilkelerin farklı şekillerde yorumlanmaya başlanmıştır. Bu açıdan kanımızca öncelikle meşru savunmada evin ve malın savunulması konusunu ele alabilmek için öncelikle bu temel ilkeleri açıklamak ve ardından bu savunma hallerini ayrı ayrı içtihatlarla birlikte ele almak gerekmektedir.

A. Amerikan Ceza Hukukunda Kaçma Yükümlülüğü

Amerikan ceza hukukunda evin ve malın savunulması, meşru savunma kurumunun içerisinde ayrıca değerlendirilen ve İngiliz içtihat hukukundan gelen kendine özgü ilkelerle birlikte incelenmesi gereken, ayrı meşru savunma halleridir. Meşru savunmada evin ve malın savunulmasında öncelikle üzerinde durulması gereken husus, meşru savunmada bulunurken kaçma yükümlülüğü ilkesine başvurulup başvurulmayacağı meselesidir.

“Kaçma yükümlülüğü” veya kaçınma yükümlülüğü, kişinin savunma sırasında kullanacağı kuvvetin hukuka uygun sayılıp sayılmayacağına etki eden bir unsur olup, gerek doktrinde, gerekse uygulamada hayli tartışılan bir kavramdır. Aşağıda yargı uygulamalarında bir görüş birliğinin olmadığı bir konu olan kaçma yükümlülüğünü, kapsamını ortaya koyarak tanımlamaya ve yargı uygulamalarına olan etkisi incelenmektedir. Meşru savunmada özellikle ev ve malın savunulması konusunda Kale İlkesi ile birlikte değerlendirilen ve birbirinin zıttı olan bu iki kavram, yalnızca Amerikan ceza hukuku ve içtihat hukuku doktrinine göre değil ve fakat yargı kararları ile birlikte değerlendirilmelidir.

1. Kaçma Yükümlülüğünün Tanımlanması

Meşru savunmada *kaçma yükümlülüğü*, savunma sırasında öldürücü kuvvet uygulamadan önce savunma yapan kişiye getirilmiş bir yükümlülüktür.⁴²⁶ Söz konusu yükümlülük İngiliz içtihat hukukundan ileri gelmekte ve savunma yapan kişinin gerçekleştirdiği öldürücü kuvvetin, kişi adeta “duvara kadar” geri çekilmişse ve ölümle veya ciddi bir yaralamayla tehdit edilmişse bu halde hukuka uygun bir savunmadan bahsedilebilmektedir.⁴²⁷ Buna göre, kişi “duvara kadar” gerilemedikçe, diğer bir deyişle başka bir çaresi kalmadıkça, ölümcül kuvvete başvuramayacaktır.⁴²⁸ Diğer bir deyişle, ölümcül kuvvete başvurabilecek bir savunmada bulunan kişinin sırtı duvara gelinceye kadar gerilemiş olması gerekmektedir.⁴²⁹ Burada kanımızca “sırtı duvara gelmek”ten anlaşılması gereken

---

⁴²⁶ NEYLAND, J.P. A Man’s Car Is His Castle: The Expansion Of Texas “Castle Doctrine” Eliminating The Duty To Retreat In His Areas Outside The Home, Baylor Law Review, Vol. 60, 2, 2008, sh: 721.

⁴²⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz.: NEYLAND, sh: 722.

⁴²⁸ KLEIN, sh: 40.

⁴²⁹ BOOTS/BIHARI/ELLIOTT, sh: 4.

husus, ifadenin mecazen kullanıldığı, anlatılmak istenenin kişinin başka bir çaresinin kalmamasıdır.

Kale İlkesi ile yakından ilişkili olan ve İngiliz içtihat hukuku kaynaklı kaçma yükümlülüğü ile ilgili olarak doktrinde, bu yükümlülüğün “insan yaşamını korumak ve şiddetin artmasını engellemek amacı taşıyan toplumsal bir değeri ifade ettiği” belirtilmiştir.⁴³⁰ Yine benzer bir görüş olarak, kişinin saldırıdan kaçınmak için uygun ve güvenli bir yolu varsa, bunu seçmesi gerektiği ifade edilmiştir.⁴³¹

Burada dikkat edilmesi gereken husus, meşru savunmada kuvvet kullanımından önce kişinin geri çekilebileceği kadar geri çekilmesi, kuvvet kullanmayı nihai olarak uygulaması gereken bir alternatif olarak görmesidir. Diğer bir deyişle, kişinin kaçacağı veya kaçınacağı halin varlığı halde, kişinin savunma dışında bir alternatifinin olduğu anlaşılmaktadır.

Burada sorulması gereken soru, kaçma yükümlülüğünün meşru savunma ile nasıl bir ilişki içerisinde olduğudur. Diğer bir deyişle, kişi hangi hallerde kaçma yükümlülüğüne uymadığında, kullandığı güç meşru savunma kapsamında hukuka uygun sayılmayacaktır? Bu açıdan meşru savunmada kaçma yükümlülüğünün olduğu ve olmadığı hallerin ortaya konulması ihtiyacı doğmuştur.

Belirtmek gerekir ki, Amerikan ceza hukuku doktrininde meşru savunmanın kişiye sınırsız bir hak tanımadığı ve dolayısıyla bir kişiye öldürücü kuvvet kullanmadan önce kaçma yükümlülüğü bulunduğu belirtilmiştir. Buna göre kişi, eğer güvenli bir yere kaçabiliyorsa veya evinde olmadıkça, savunma sırasında öldürücü kuvvet kullanamayacaktır.⁴³² Ancak aşağıda değineceğimiz yakın zamanda kabul edilen düzenlemeler ile bu yükümlülüğün uygulama alanı daralmakla ve kaçma yükümlülüğünün istisnası olarak ifade edilen Kale İlkesinin uygulanması ise giderek artmaktadır.

Konuyla ilgili olarak Türk ceza hukuku bakış açısından, benzer şekilde savunmada bulunan kişinin, kaçma olanağının bulunmasına rağmen kaçmaması halinde, savunma hareketinin meşru savunma kapsamında kalıp kalmadığı sorusunu sormak gerekir. Belirtmek gerekir ki, Türk ceza hukuku bakımından, söz konusu husus, saldırıdan kurtulma olanağı olan kişinin kaçmayıp kendini savunması halinde, bu savunma hareketinin meşru savunma kapsamına girip girmeyeceği ile ilgili doktrinde yapılan tartışmalarda, kişinin kaçma

---

⁴³⁰ LEVIN, sh: 528.

⁴³¹ BLACKSTONE, William. 4 Commentaries, 184- 185; LEVIN, sh: 523.

⁴³² VOLOKH, Eugene. State Constitutional..., sh: 412.

yükümlülüğünün bulunmadığı savunulmuştur.⁴³³ Yine doktrinde bir başka yazar da, meşru savunmada bulunan kişinin kaçma olanağı olup da kaçmaması halinde, kişi yine meşru savunmadan yararlanacağını ifade etmiştir.⁴³⁴ Zira “hukukun haksızlıktan, hukuksuzluktan kaçmak zorunda olmadığı” da kabul edilen bir başka kaidedir.⁴³⁵ Buna göre meşru savunmada kişinin kaçma yükümlülüğü bulunmamakta, ancak savunma hareketine başvurması ile ilgili olarak gerekli olup olmadığı tartışılabilir.⁴³⁶

Türk ceza hukukunda, meşru savunmada bulunan kişinin kaçma yükümlülüğünün bulunmamasıyla ilgili olarak, söz konusu durum insan onuruyla ilişkilendirilmiştir.⁴³⁷ Nitekim kişiler, toplum önünde küçük düşecek davranışlarda bulunmaya zorlanmamalıdır.⁴³⁸ Yine, kişinin saldırıya karşı saldırgana yalvarması veya merhamet istemesi gibi savunmadan kaçınan tavırlar sergilemesi beklenmemektedir.⁴³⁹ Dolayısıyla kişilere kaçma yükümlülüğü yüklenmesi, onları onur kırıcı davranışlar sergilemeye itebileceğinden, saldırı ile karşı karşıya kalan kişi kaçmak zorunda kalmamalıdır. Ancak belirtmek gerekir ki, kolay bir davranışla

---

⁴³³ **ÜNVER**, Türk Ceza Kanunu’ndaki Hukuka Uygunluk Nedenleri, sh: 65; **CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT**, Türk Ceza Hukukuna Giriş, sh: 309.

⁴³⁴ **ŞAHİN**, sh: 294. Burada yazara göre, kaçma yükümlülüğü, zorunluluk hali ve meşru savunma arasında farkı belirleyen temel farklardan biri olup, saldırıdan kaçma şansı olan kişi meşru savunmadan yine yararlanacak; ancak zorunluluk halinde, kişinin kaçma olanağı varsa, bu halde zorunluluk hali kabul edilemeyecektir. Karşı görüşte bkz.: **ÖZER**, Cumhuriyet Ceza Hukukunda Hukuka Uygunluk Nedeni Olarak Emrin Yerine Getirilmesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), T.C. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Yüksek Lisans Tezi (Danışman: *Yard. Doç. Dr. Faruk Turhan*), Isparta 2002, sh: 12. Kişinin saldırıdan korunmak için gayret göstermesi gerektiği; ancak kaçmak zorunluluğu bulunmadığına ilişkin bkz.: **ÖZGENÇ**, Gazi Şerhi, sh: 374.

⁴³⁵ **EBERT**, sh: 76; aktaran: **ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, sh: 392. Hukukun insanları haksız bir saldırıya karşı kaçma zorunluluğu yükleyemeyeceğine ve her somut olaya göre hakimin duruma karar vermesi gerektiğine dair bkz.: **İÇEL**, sh: 324.

⁴³⁶ **KÜHL**, Kristian. Strafrecht Allgemeiner Teil, 4. Auflage, München, 2002, §8, No. 135; katılarak aktaran: **KANGAL**, Ceza Hukukunda Zorunluluk Durumu, sh: 362.

⁴³⁷ Konuyla ilgili olarak bkz.: **ÜNVER**, Türk Ceza Kanunu’ndaki Hukuka Uygunluk Nedenleri, sh: 65. Benzer bir görüş, bir yargı kararında da ifade edilmiş olup, kişinin onur kırıcı olması sebebiyle kaçmayı savunma yapması halinde yine meşru savunmanın oluşacağı ifade edilmiştir. Bkz.: CGK. 26. 09. 1995., E. 1995/1- 228, K. 1995/256; görüşlere katılan **CENTEL**, sh: 105. Benzer yönde, “*Yasal savunmada sanığa kaçma mükellefiyeti yüklenemeyeceği gibi, sanıkların kaçarak kurtulması istenemez. Failin kaçma olanağının bulunup bulunmadığı da dikkate alınmaz.*” Bkz.: CGK. 08. 04. 1997, E. 1997/1- 59, K. 1997/83; **YAŞAR/GÖKCAN/ARTUÇ**, sh: 629. Kanunun kimseye korkak şekilde hareket etme yükümlülüğü yükleyemeyeceğine ilişkin bkz.: **DÖNMEZER/ERMAN**, sh: 128; **ALACAKAPTAN**, sh: 110; **EREM**, Türk Hukukunda Mal İçin Meşru Müdafaa, sh: 609- 610; **ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAĞIZ/TEPE**, sh: 285. Ayrıca bkz.: **ERDOĞDU**, Ahmet. Meşru Müdafaa, Adalet Dergisi, S: 3, Y: 1941, Ankara 1950.

⁴³⁸ **CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT**, Türk Ceza Hukukuna Giriş, sh: 307. Kişiden “utanç verici bir kaçışın” beklenmemesi gerektiğine ilişkin açıklamalar için bkz.: **HEINRICH**, sh: 234.

⁴³⁹ **İÇEL**, sh: 323.

saldırdan uzaklaşabilecek olacak bir durumun söz konusu olması halinde, savunmada zorunluluk olmadığından kişinin kaçması gerektiğini savunan görüşler de bulunmaktadır.⁴⁴⁰

Türk ceza hukukunda mevcut olan bu görüşler, Amerikan ceza hukuku doktrininde yer alan kaçma yükümlülüğünün bulunmaması gerektiği görüşlerle paralellik göstermektedir. Ancak Amerikan ceza hukuku doktrininde saldırıya uğrayan kişinin kaçma yükümlülüğünün bulunmaması gerektiği insan onuru hukuksal değeri yerine daha farklı tezlerle ileri sürülmüştür. Örneğin, İngiliz hukukundan ortaya çıkan kaçma yükümlülüğünün “Amerikan algısına” uymayacağı veya Amerikan algısında ideal “erkek” anlayışının saldırılara karşı kendini koruyan ve bu saldırılardan korkakça kaçma yükümlülüğünün kendisine yüklenmemesi gibi savlar ortaya atılmıştır.⁴⁴¹

Burada kanımızca, kaçmanın onur kırıcı bir davranış olup olmadığına bakılmasına dahi gerek olmaksızın, kişi kaçma yükümlülüğü bulunmadan saldırıya orantılı ve gerekli olduğu sürece karşılık verebilmelidir. Haksız bir saldırı halinde kimseye kaçma yükü yüklenemeyeceği gibi, kaçmasının onurunu zedeleyip zedelemeyeceğine bakmaya dahi gerek bulunmamaktadır. Bu açıdan kişinin savunma amacıyla uygulayacağı kuvvetin meşru savunmanın şartlarına uygun olması yeterli olup, ayrıca kaçmasının gerekliliğine bakılmasına gerek yoktur. Zira, savunmanın gerekliliği hususunda zaten o savunma hareketi saldırıyı defetmek için gerekli değilse, her halde meşru savunma kapsamında sayılmayacak, meşru savunmada sınırın aşılması olup olmadığı somut olaya göre tartışılacaktır.⁴⁴²

2. Uygulamada Kaçma Yükümlülüğü

Uygulamaya bakıldığında, Mahkeme, kişinin kendi yarattığı durum sebebiyle meşru savunmadan yararlanamayacağını ve güvenli bir şekilde kaçma imkanı varken saldırıya geçmesi sebebiyle davalının söz konusu fiilinden sorumlu olacağına hükmetmiştir. Buna göre, meşru savunmaya dayalı olarak kuvvet uygulayan kişiye karşı artık meşru savunma imkanı doğmayacak; dolayısıyla kullanılan kuvvet de meşru savunmaya dayalı olarak haklı

---

⁴⁴⁰ ÖZEN, sh: 118- 119. Ayrıca, saldırıya uğrayan kişinin soylu olmaması ve bu durumda da kaçması halinde bir küçülme sayılmaması sebebiyle, bu kişilerin kaçma yükümlülüğü bulunabileceğine ilişkin eski tarihli görüşler de bulunmaktadır. Konuyla ilgili bkz.: DÖNMEZER/ERMAN, sh: 128.

⁴⁴¹ Konuyla ilgili Amerikan ceza hukukundaki tartışmalar için ayrıntılı bkz.: SUK, Jeannine. The True Woman: Scenes From The Law Of Self- Defense, Harvard Journal Of Law & Gender, Vol. 31, 2008, sh: 243; LEVIN, sh: 529.

⁴⁴² ÖZGENÇ, Gazi Şerhi, sh: 374.

görülemeyecektir.⁴⁴³ Yine, bir başka davada Mahkeme, kişinin saldırıdan güvenli bir şekilde kaçma imkanı olmasına rağmen kaçmayarak öldürücü kuvvet kullanmasının “savunmanın gerekliliğine” uymayacağına karar vermiştir.⁴⁴⁴

Ancak, Amerikan ceza hukukunda 19. yüzyılın sonlarından itibaren bazı eyaletler arasında giderek terk edilmeye başlanan bu yükümlülük⁴⁴⁵ ve aşağıda inceleyeceğimiz “Kale İlkesi” istisnası, giderek genel kural haline dönüşmektedir. Amerika’nın çeşitli eyaletlerinde son 10 yılda yapılan yasal düzenlemelere bakıldığında, kaçınmadan çok “direnme ve göğüs germe”ye dayalı düzenlemelerin arttığı görülmektedir.

Kaçma yükümlülüğünün hangi hallerde uygulanmayacağıyla ilgili olarak yargı kararlarına bakıldığında, örneğin *Gillis v. United States* davasında⁴⁴⁶, kişinin ölüm ya da ciddi biçimde yaralanma tehlikesiyle karşı karşıya kaldığında öldürücü kuvvet uygulaması gerektiğine makul olarak inanması halinde, kaçmasına gerek olmadan savunmaya geçebileceğine karar verilmiştir. Yine, bir başka kararda⁴⁴⁷ mahkeme, “kaçmanın imkansız ya da vahim biçimde tehlikeli olabileceği hallerin dışında, kaçmanın meşru savunma hakkının kullanılmasına üstün geleceğine” karar vermiştir.

Buna göre kaçma yükümlülüğü, yalnızca öldürücü kuvvet uygulanan hallerde değerlendirilmekte olup, kanımızca bunun dışında kalan savunma hareketlerini meşru savunmada savunmanın koşullarından olan gereklilik ilkesi uyarınca değerlendirilmesi gerektiği görüşüne katılmak gerekir.⁴⁴⁸ Zira bu noktada önemli olan husus, kişinin öldürücü kuvvet uygulama alternatifi yoksa ve meşru savunmanın diğer koşulları da varsa, bu halde kişinin kaçma yükümlülüğü bulunmadığı ve konunun bu yükümlülükle beraber aynı zamanda gereklilik açısından da değerlendirilmesi gerektiğidir.

İngiliz hukukunda gelişen bu yükümlülüğün özellikle 19. yüzyılın son döneminden itibaren Amerikan ceza hukukuna yansımada farklılıklar olduğu ve çeşitli davalarda bu yükümlülüğün “Amerikan algısına uymadığı” yönünde kararlar verilmeye başlanmıştır.⁴⁴⁹ 20.

---

⁴⁴³ **DUBBER**, sh: 208- 209.

⁴⁴⁴ *People v. Riddle* (2002), 649 N.W. 2d 30, 40; **DEL POZO**, Eric. Retreat Does Not Equal Surrender: Defensive Deadly Force In Dwellings After *People v. Aiken*, St. John’s Law Review, Vol. 82, Iss. 1, 2008, sh: 363, dn: 18.

⁴⁴⁵ **NEYLAND**, sh: 722.

⁴⁴⁶ *Gillis v. United States* (1979), 400 A. 2d 311, 312; **CARPENTER**, sh: 663, dn: 36.

⁴⁴⁷ *Creek v. State* (1865), 24 Ind. 51; **BOOTS/BIHARI/ELLIOTT**, sh: 5.

⁴⁴⁸ **NOURSE**, Self- Defense And Subjectivity, sh: 1255.

⁴⁴⁹ **LEVIN**, sh: 529.

yüzyılın başlarında ise, Amerika'nın birçok eyaletinde kaçma yükümlülüğünü terk edilmeye başlanmıştır.⁴⁵⁰

Örneğin, *Brown v. United States*⁴⁵¹ davasında, “kişinin kendisine yöneltilmiş bir bıçak karşısında tarafsız kalamayacağı” ifade edilmiştir. Yine, bir başka davada⁴⁵², “doğru adam”ın yapması gerekenin kaçmak olmadığını belirtilmiştir.⁴⁵³ Zira, “doğru adam” bir tehditle karşı karşıya kaldığında geri çekilmeyip gerekli kuvveti gösteren kişidir.⁴⁵⁴ Dolayısıyla kişinin “hukuken bulunmaya hakkı olduğu” bir yerde karşılaştığı saldırıdan kaçma yükümlülüğü bulunmamaktadır.⁴⁵⁵

Buna göre, İngiliz içtihat hukukunda ortaya çıkan ve insan yaşamını üstte tutma kaygısı taşıyan bu yükümlülüğün Amerikan ceza hukukunda başka bir boyuta taşındığı ve giderek bu ilkedden uzaklaşmaya çalışıldığı görülmektedir. Zira 19. yüzyılda verilen bu kararlarla birlikte kaçma yükümlülüğü giderek yerini Kale İlkesine bırakmaya başlamış, İngiliz hukukunda uygulanan katılmış kaçma yükümlülüğü, bu şekilde yumuşatılmaya başlanmıştır.

Türk ceza hukukundaki duruma bakıldığında ise, Yargıtay'a göre, meşru savunmada bulunan kişinin kaçma yükümlülüğünün bulunmamakta, bu nedenle kişinin olay sırasında kaçma olanağının bulunup bulunmadığına bakılmasına gerek duyulmamaktadır.⁴⁵⁶ Benzer bir karar yakın tarihte de Yargıtay, kimsenin uğradığı saldırıdan ötürü kaçma yükümlülüğü bulunmadığına dair içtihadını tekrarlamıştır.⁴⁵⁷ Yine doktrinde, meşru savunma ile hakkın yanısıra, hukuk düzeninin de savunulması ifade edilmiş ve bundan ötürü kişiye kaçma yükümlülüğünün yüklenemeyeceği belirtilmiştir.⁴⁵⁸ Buna göre, bu görüşten bireye yönelmiş

⁴⁵⁰ **BOOTS/BIHARI/ELLIOTS**, sh: 5.

⁴⁵¹ *Brown v. United States* (1921), 256 U.S. 335.

⁴⁵² *Erwin v. State* (1876), 29 Ohio St. 186- 200; **LEVIN**, sh: 529.

⁴⁵³ **LEVIN**, sh: 529.

⁴⁵⁴ *State v. Renner* (1995), 912 S. W. 2d 701, 704; **KLEIN**, sh: 41

⁴⁵⁵ **BOOTS/BIHARI/ELLIOTT**, sh: 6.

⁴⁵⁶ CGK. 30. 05. 2000., E. 2000/1-112, K. 2000/118. Benzer bir kararda da “kişiye hiçbir zaman kaçma yükümlülüğü yüklenemeyeceği” belirtilmiş ve “kaçma olanağının olup olmadığının gözetilmeyeceği” ifade edilmiştir. Bkz.: CGK. 26. 11. 1990., E. 1990/1- 275, K. 1990/300.

⁴⁵⁷ 1. CD. 28. 02. 2011., E. 2011/579, K. 2011/1043; **ÜNVER**, Türk Ceza Kanunu'ndaki Hukuka Uygunluk Nedenleri, sh: 65; Benzer yönde bkz.: CGK. 08. 04. 1997, E. 1997/1- 59, K. 1997/83.

⁴⁵⁸ **LENCKNER/PERRON**, m. 32, kenar no: 40 in: **SCHÖNKE/SCHRÖDER**, Strafgesetzbuch Kommentar, München 2001; aktaran: **CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT**, sh: 309. Benzer bir görüş için bkz.: **ÖZGENÇ**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, sh: 285; bu konudaki görüşler için bkz.: **SOYASLAN**, sh: 395. Aksi görüşte, kaçmanın korkakça veya alçaltıcı bir durum olmadığını, kişinin kaçma olanağı olması halinde gerçekleştirilen savunma hareketinin meşru savunma kapsamında görülmemesi gerektiği görüşü için bkz.: **MANTOVANI**, sh: 238; aktaran: **TOROSLU**, sh: 160, 161. *Toroslu*'ya göre, sorunu menfaatler dengesi kapsamında çözmek gerekmekte ve saldırı ile uğradığı zarar ile savunmada uğratacağı zarar eşit ise, kaçma zorunluluğu

haksız saldırıyla birlikte aynı zamanda kamu düzeni de zarar görmekte ve bu durumda bireye yüklenen kaçma yükümlülüğü, toplum düzenini de etkilediği gibi bir sonuç ortaya çıkmaktadır.

B. Kale İlkesi

Amerikan ceza hukukunda evin savunulmasıyla ilgili olarak en tartışmalı konulardan biri olan *Kale İlkesi*, yalnızca İngiliz hukuk tarihinin Amerikan ceza hukuku üzerindeki etkisi sebebiyle değil, ancak aynı zamanda son yıllarda pek çok eyalette gerçekleştirilen hukuk reformlarıyla da yeniden tartışılmaya başlanan bir kavram haline gelmiştir. Amerikan ceza hukuku sisteminde meşru savunmada evin savunulması konusunu Kale İlkesine değinmeden incelemek, kanımızca mümkün olmayan bir durumdur. Çeşitli yargı kararlarında da farklı argümanlarla desteklenen, doktrinin de insan yaşamının korunması ile ilgili olarak karşı görüşler çıkardığı Kale İlkesini, bu çalışmamızda kapsamı ve mahkeme içtihatlarına yansıdığı şekliyle incelemeye çalışacağız.

1. Tanım

Eski İngiliz hukuk sisteminden gelen ve içtihat hukukunun bir ürünü olan Kale Doktrini veya “Kaçınmama Kuralı”⁴⁵⁹ olarak da ifade edilen *Kale İlkesi*, kişinin evini kalesi olarak kabul etmektedir.⁴⁶⁰ Doktrinde, eski İngiliz hukukuna göre Kale İlkesinin kaçma yükümlülüğünün tek istisnası olarak kabul edildiği ve buna göre kişinin sadece kendi evinde kaçma yükümlülüğünden kurtulabileceği ifade edilmiştir.⁴⁶¹

Buna göre, kişinin kendi evini koruma ve kendi evinde uğradığı saldırılardan ötürü kaçma ya da geri çekilme yükümlülüğü bulunmamaktadır. Zira ev, kişinin kutsalıdır, kalesidir

---

bulunmamakta; ancak zarar görmeksizin kaçabilecek kişinin kaçma yükümlülüğü bulunmaktadır. Bkz.: **TOROSLU**, sh: 160- 161. Doktrinde kaçma yükümlülüğüne ilişkin görüşler için ayrıntılı bkz.: **ZAFER**, sh: 223.

⁴⁵⁹ **JANSEN**, Steven/**BORAKOVE**, M. Elaine Nugent. Expansions To The Castle Doctrine, National District Attorneys Association, sh: 3.

⁴⁶⁰ *Lombard v. Louisiana* (1963), 373 U.S. 267, 275; **HOLLIDAY**, sh: 408.

⁴⁶¹ **CATALFAMO**, Christine. Stand Your Ground: Florida’s Castle Doctrine For The Twenty- First Century, Rutgers Journal Of Law & Public Policy, Vol. 4, No. 3, 2007, sh: 505; ayrıca bkz.: *Semayne*, 77 Eng. Rep. 194, 195 (K.B. 1604); **LEVIN**, sh: 530.

ve buraya girmeye çalışanlara karşı kişi kaçmak yerine göğüs gerebilmeli, savunmaya geçebilmelidir.⁴⁶² Dolayısıyla kişinin kendi evinde kaçma yükümlülüğü bulunmamaktadır.⁴⁶³

Bu açıdan *Kale İlkesi* kaçma yükümlülüğünün istisnasını oluşturmakta ve kişinin evinde karşılaştığı saldırıya karşılık verebilmeyi ifade etmektedir.⁴⁶⁴ Amerikan yargı uygulamasında *Kale İlkesi*, “kaçmak, sığınmak ve barınmak içindir ve barınma evde gerçekleşmektedir” şeklinde ifade edilerek tanımlanmaya çalışılmıştır.⁴⁶⁵ *Kale İlkesi* doktrinde, modern hukuktaki meşru savunma bakımından “evin savunulması”nın temeli olarak ifade edilmektedir.⁴⁶⁶ Kanımızca bu görüş isabetli olup, Kale İlkesinin koruduğu değerler göz önüne alındığında sadece kişinin yaşam hakkı olmadığı, ve fakat kişinin “kalesi” sayılan evini, diğer bir şekilde konut dokunulmazlığının da bu şekilde korunduğu söylenmelidir. Zira, uygulamada da “kale” olan evin, kişiye karşı yapılacak olan fiziksel yaralama tehlikelerine karşı olduğu gibi, aynı zamanda ihlallere karşı koruma getirdiği kararı verilmiştir.⁴⁶⁷ Bu ihlallerden anlaşılması gereken elbette ki, kişinin konut dokunulmazlığının ihlalidir. Yine, doktrinde kişinin evinin kalesi olması dışında, belli bir ölçüte devletten bağımsız bir değeri temsil ettiği ifade edilmiştir.⁴⁶⁸

Kale İlkesi, özellikle 20. yüzyılın başından itibaren giderek benimsenmeye başlanmıştır. Şehirleşmeyle birlikte artan suç oranının bu ilke üzerinde etkisi olduğu iddia edilmekle birlikte, bunun yanısıra kişilere gerçekleştirilen savunma hareketinin “gerekli” ve “orantılı” olması gerektiği de yüklenmiştir.⁴⁶⁹ Ancak yine de zaman zaman bazı davalarda somut olaya göre, kişinin kendi mülkünde kaçabileceği bir yer varsa kaçması, ancak ondan sonra öldürücü kuvvete başvurabileceğinin belirtildiği kararlar da verilmiştir.⁴⁷⁰

⁴⁶² JANSSEN/BORAKOVE, sh: 3.

⁴⁶³ HOLLIDAY, sh: 408.

⁴⁶⁴ MCCLELLAN, Chandler- TEKİN, Erdal. Stand Your Ground Laws And Homicides, Discussion Paper Series, IZA DP No. 6705, 2012, sh: 3.

⁴⁶⁵ *People v. Tomlins*, (1915) 107 N.E. 496; CARPENTER, sh: 657.

⁴⁶⁶ CATALFAMO, sh: 506.

⁴⁶⁷ *Semayne*, 77 Eng. Rep, 195; CATALFAMO, sh: 506. Türk ceza hukukunda da konut dokunulmazlığına ilişkin olarak kişinin yalnızca malının değil, aynı zamanda güvenlik ve huzurunun da korunduğu ifade edilmiştir. Bkz.: ÖZEN, sh: 103. Konut dokunulmazlığının kişi özgürlükleri arasında ele alınıp, meşru savunmaya imkan tanıdığına ilişkin bkz.: CGK. 28. 12. 1987, E. 1987/8- 524; K. 1987/695; DEMİRBAŞ, sh: 307.

⁴⁶⁸ BLACKSTONE, sh: 223; aktaran: LEVIN, sh: 530. Ne var ki, konuyla ilgili olarak Türk ceza hukukuna bakıldığında, aksi yönde Türk Yargıtay’ının “sarığın evine gelip konut dokunulmazlığını bozan, evin pencere bakiğini kıran, ölümlü tehdit eden ve saldırgan davranışlarını sürdüren, silahı bulunmayan maktulü tabancayla vurup öldürme” eylemi sınırın aşılması şeklinde değerlendirildiği görülmektedir. Bkz.: 1. CD. 12. 12. 2002., E. 2002/3010, K. 2002/4656; YAŞAR/GÖKCAN/ARTUÇ, C: I, sh: 634.

⁴⁶⁹ CATALFAMO, sh: 510.

⁴⁷⁰ Bkz.: *State v. Quarles*, (1986) 504 A.2d 473, 476.

Belirtmek gerekir ki, *Kale İlkesi* her eyalette geniş şekilde uygulama alanı bulmamaktadır. Kişinin “kalesi” olan evini savunması için, istisnaen bazı eyaletlerde ek koşullar aranmakta, konut dokunulmazlığını ihlal başlı başına bu ilkenin uygulama alanına girmemektedir. Örneğin New York eyaletinde ihlal tek başına yeterli bir koşul olarak aranmamakta, savunmada bulunan kişinin savunma hareketi makul bir korkuya dayanmalıdır.⁴⁷¹

2. İlkenin Uygulanma Alanı

Kronolojik olarak bakıldığında, Kale İlkesinin Amerikan ceza yargısında uygulanması ile ilgili olarak, 1895’te verdiği karar⁴⁷² büyük önem taşımaktadır. Zira bu kararda Yüksek Mahkeme, kendi mülküne giren davalıyı öldürmesinde davalıyı suçlu bulmuş ve kişiyi vurmadan önce kaçabileceği bir yer var ise, kaçması gerektiğini belirtmiştir. Ancak daha sonraları bunun aksi yönde bir karar verilerek kişinin evinde hiçbir kaçma yükümlülüğü olmadan saldıran kişiye karşı öldürücü kuvvet kullanabileceği, ancak kullanacağı bu öldürücü kuvvetin saldırıyı defetmede gerekli bir kuvvet olması gerektiği belirtilmiştir.⁴⁷³

Kale İlkesinin uygulama alanıyla ilgili olarak sorulması gereken soru, söz konusu ilkenin saldıran ile saldırılanın aynı evi paylaşan kişiler olması halinde uygulanıp uygulanamayacağıdır. Zira her iki kişi bakımından da ev “kale” olduğundan, bu durumda sorun nasıl çözülecektir? Konuyla ilgili olarak doktrinde kişilerin aynı evde yaşaması halinde, saldırılan kişinin kaçınma yükümlülüğüne uygun hareket etmesi gerektiği belirtilmiş olup, bu kişiler hakkında “ev kişinin kalesidir” kuralının, evin her ikisinin de kalesi olmasından ötürü uygulanamayacağı savunulmuştur.⁴⁷⁴ Kuvvet kullanımı ancak başka bir alternatifin olmaması halinde kuvvet kullanımı, meşru savunma kapsamında sayılabilecektir.

Kaçmamak, geri çekilmemek için adeta bir imkan sunan *Kale İlkesi*⁴⁷⁵, evin temelde, kaçmanın verdiği “korumayı” ve “güvenliği” sağlaması anlayışına dayanmaktadır.⁴⁷⁶ Bu itibarla, savunmada bulunan kişi, savunmaya ilişkin yukarıda saydığımız şartlara uygun

⁴⁷¹ LEVIN, sh: 523, dn: 7; New York Ceza Kanunu, § 35. 15.

⁴⁷² *Beard v. United States*, (1895) 158 U.S. 550.

⁴⁷³ CATALFAMO, sh: 509- 510; *Alberty v. United States* (1896), 162 U.S. 499, 505, 509.

⁴⁷⁴ LAFAVE, W.R. *Criminal Law*, Thomson West, Minnesota, 2003, sh: 548; SINGH, sh: 156. Türk ceza hukukunda da benzer bir mantıkla, her iki kişinin de saldırıda bulunması halinde, saldırıyı başlatan bilinmiyorsa, meşru savunmanın uygulanmayacağı, zira her ikisinin de saldırgan olduğu ifade edilmiştir. Bkz.: DÖNMEZER/ERMAN, sh: 122; ÖZEN, sh: 91.

⁴⁷⁵ CARPENTER, sh: 656.

⁴⁷⁶ *People v. Tomlins* (1914), 214 N.Y. 240, 107 N.E. 496; CARPENTER, sh: 657.

olmak üzere, evinde karşılaştığı bir saldırıya karşı gerçekten gerekli olduğuna inanmışsa, öldürücü kuvvet kullanarak karşılık verebilir.⁴⁷⁷

Ne var ki, doktrinde Kale İlkesinin uygulama alanının kaldırılması gerektiğini savunan görüşler de bulunmaktadır. Bu görüşe göre, Kale İlkesine dayanarak öldürücü güç kullanımı, kişilere adeta öldürmek için bir hak tanımakta ve bu anlamda özgürlük alanını da fazlasıyla genişletmektedir.⁴⁷⁸ Yine, benzer bir başka görüşe göre, kişinin meşru savunma hakkı ile yaşam hakkı arasında bir denge kurulmalı, meşru savunma hakkı yaşam hakkına üstün gelmemelidir.⁴⁷⁹ Buna göre, *Kale İlkesi* insanları öldürücü kuvvet kullanımına adeta teşvik etmektedir.

Ne var ki, Amerikan ceza hukuku doktrinindeki bir diğer görüşe göre, eğer ortada bir kuvvet varsa, bu kuvvet savunma yapan kişinin üzerinde değil, saldırı yapan kişiye yüklenmesi gereken bir kuvvet olmalıdır.⁴⁸⁰ Kanımızca bu noktada, meşru savunmanın amacı olan haksız bir saldırıyı defetme amacı unutulmamalıdır. Zira, saldırıya karşı gerçekleştirilen savunma hareketinin, kişinin yalnızca evinde olmasından kaynaklanarak Kale İlkesi uyarınca öldürücü kuvvet uygulanmasına açık kapı bırakılması, meşru savunmada bulunan orantılılık ilkesinin işlerliğine zarar verecektir. Kaçma yükümlülüğü ile birlikte yorumlanması gerektiğine inandığımız Kale İlkesinin ölçsüz savunma hareketinde bulunmaya teşvik ettiğine ilişkin verilere bakıldığında⁴⁸¹, söz konusu ilkenin mümkün olduğunca dar yorumlanması gerektiği görülmektedir.

Kale İlkesinin mahkeme içtihatlarına yansımalarına bakıldığında, örneğin bir davada Mahkeme, kendi evinde bulunan kişinin kaçması gerektiğiyle ilgili ne şimdi, ne de gelecekte bir yasa olamayacağı belirtilerek Kale İlkesinin önemi vurgulanmıştır.⁴⁸²

Amerikan ceza hukukunda “*super castle doctrine*” olarak adlandırılan ve Türkçe’ye “Büyük Kale İlkesi” veya “Süper Kale İlkesi” biçiminde çevirebileceğimiz ilkeye baktığımızda ise, kişinin öldürücü kuvvet kullanmadan önceki kaçınma yükümlülüğünü kaldırdığı görülmekte ve Kale İlkesini daha da genişleten bir uygulama getirdiği

---

⁴⁷⁷ NEYLAND, sh: 726.

⁴⁷⁸ MEGALE, E.B. Making Murder Legal: How Laws Expanding Self- Defense Allow Criminals To “Get Away With Murder”, Working Paper, 20 Mayıs 2012, http://works.bepress.com/elizabeth_megale/1; MCCLELLAN-TEKİN, sh: 4.

⁴⁷⁹ House Research Org., Bill Analysis, Tex., H.B. 284, 80th Leg., C.S., 2007, <http://www.hro.house.state.tx.us/frame2.htm>; aktaran: NEYLAND, sh: 736.

⁴⁸⁰ NEYLAND, sh: 736.

⁴⁸¹

⁴⁸² *People v. Tomlins*, (1914), 214 N.Y. 240, 107 N.E. 496; DEL POZO, sh: 366.

görülmektedir. Ancak, kaçma yükümlülüğün kalkması; diğer bir deyişle, kişinin kaçınmak zorunda kalmadan öldürücü kuvvete başvurabilmesi, ancak ciddi bir ölüm ya da yaralanma korkusunun varlığı halinde ve evde veya işyerinde gerçekleşmesi halinde mümkündür. Buna göre, kişinin yalnızca “kalesi” sayılan evinde gerçekleştirilen saldırılar için değil ve fakat başkasının “kalesine”, diğer bir deyişle evine misafir olduğu hallerde gerçekleşen saldırılar bakımından da bu ilkenin uygulanacağı belirtilmektedir.⁴⁸³ Zira burada kişi “hukuken bulunabileceği”⁴⁸⁴ bir yerdedir ve dışarıdan gelen bir saldırıya karşı kendini savunması halinde, Kale İlkesi uyarınca kişi, bulunduğu evi kendi kalesiymiş gibi korumaktadır.

Burada belirtilmesi gereken husus, evin ya da işyerinin başkasına ait olabileceği; diğer bir deyişle, kişinin hukuken hazır bulunmaya veya kalmaya hakkı olan herhangi bir ev, işyeri veya araçta gerçekleşmesi halinde öldürücü kuvvet uygulamanın mümkün olabileceğidir.⁴⁸⁵ Dolayısıyla bu haliyle, yalnızca ev için getirilen bir ilke olan Kale İlkesi’nin “kişinin hukuken bulunmaya hakkı olduğu yer” olarak genişletilmesi, ilkenin uygulama alanını da artırmış ve Kale İlkesi, “Büyük Kale İlkesi” haline gelmiştir.

Günümüz Amerikan ceza hukukunda, yakın tarihte Kale İlkesinin giderek genişletilerek “yaygınlaştırıldığı” ve bu genişliğin Amerika Birleşik Devletleri’nin birçok eyaletinde yapılan yasalarla benimsenip düzenleme altına alındığı görülmektedir.⁴⁸⁶ Bu düzenlemelerle birlikte, Kale İlkesini yalnızca ev için değil, kişilerin araçlarını ve işyerlerini de bu kapsamda görmekte ve geniş bir yorumla “kişinin hukuken bulunmaya hakkı olduğu yer”i bu ilkenin uygulama alanına sokmaktadır.⁴⁸⁷

---

⁴⁸³ **BOOTS/BIHARI/ELLIOTT**, sh: 7.

⁴⁸⁴ Kişinin hukuken bulunmaya hakkı olduğu yerde kaçma yükümlülüğünün de bulunmadığına ilişkin görüş için bkz.: **MCCLELLAN/TEKİN**, sh: 6.

⁴⁸⁵ **HOLLIDAY**, sh: 409; FLA. STAT. ANN. 776, 012, 013.

⁴⁸⁶ Kale İlkesini genişleten yasal düzenlemeler getiren eyalet arasında, *Florida, Georgia, Texas, Oklahoma, Idaho, Indiana, Kansas, Alabama, Michigan, Tennessee, Utah, Wyoming, West Virginia, Connecticut, South Carolina, Michigan, Louisiana, Kentucky, Arizona, North Dakota*, Missouri eyaletlerinin olduğu görülmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz.: **JANSEN/BORAKOVE**, sh: 3, dn: 2.

⁴⁸⁷ **JANSEN/BORAKOVE**, sh: 3. Buna örnek olarak, Michigan Anayasası’nın 1. 6 maddesi örnek gösterilebilir. “Herkes kendini ve eyaletini korumak amacıyla silah bulundurabilir ve taşıyabilir”; **VOLOKH**, *Nonlethal Self-Defense, (Almost Entirely) Nonlethal Weapons, And The Rights To Keep And Bear Arms And Defend Life*, sh: 217.

3. BÖLÜM

MEŞRU SAVUNMADA EVİN VE MALIN SAVUNULMASI

VE DİĞER KURUMLAR

I. MEŞRU SAVUNMADA EVİN VE MALIN SAVUNULMASI

A. Evin Savunulması

1. Kavram

Amerikan ceza hukukunda evin savunulması, “konutun savunulması”, “meskenin savunulması”, “yerleşkenin savunulması” gibi farklı adlar altında doktrinde ifade edilmektedir.⁴⁸⁸ Burada öncelikle ortaya konulması gereken husus, ev kapsamından ne anlaşıldığı, diğer bir ifadeyle, evin meşru savunulması kapsamına hangi yerlerin girdiğidir.

Evin savunulmasıyla ilgili olarak gerek doktrinde, gerekse uygulamada ev kavramından ne anlaşılması gerektiği tartışılmış; ev kavramında kişinin bizzat yaşadığı yeri mi anlamak gerektiği, yoksa daha geniş bir yorum yaparak başka yerlerin de ev olarak sayılabilemesinin mümkün olup olmadığı ile ilgili üzerinde düşünülmüştür. Buna göre evin savunulmasında yer alan söz konusu savunma, “yaşam alanı”nı kapsayan geniş bir bölgeye hitap etmektedir. Belirtilmelidir ki, burada evi çevreleyen arazi de evin savunulmasında “ev” kapsamına girmektedir.⁴⁸⁹

Nitekim, uygulamada da bu husus tartışılmış olup, kişinin kızkardeşinin evinde gerçekleşen saldırıda saldırıyı defetmeyi amaçlayan öldürücü kuvvet içeren savunmasının evin savunulması kapsamına girip girmediği değerlendirilmesi yapılmış ve mahkeme, evin savunulmasında önemli olan evin kendisinin bizzat yaşadığı ev olması gerektiği ve kişinin bulunmaya hakkı olduğu bir alanda karşılaştığı saldırıyı defetme hakkı bulunduğu yönünde bir karar vermiştir.⁴⁹⁰

---

⁴⁸⁸ **SUK**, sh: 242, dn: 20.

⁴⁸⁹ **NEYLAND**, sh: 724.

⁴⁹⁰ *State v. Mitcheson*, (1977) Utah Supreme Court, 560 P. 2d 1120.

Ne var ki, uygulamada, ceza infaz kurumunun Kale İlkesi uyarınca kişinin evi anlamında kalesi olarak sayılamayacağına hükmedilmiştir.⁴⁹¹ Kanımızca verilen karar, hangi yerlerin Kale İlkesinin uygulama alanına sokulacağı konusunda isabetsizdir. Zira, kişinin kaldığı çadır⁴⁹², daire vb. yerler de bu ilkedен yararlanıldığına göre, hükümlünün geçici olarak da olsa yaşadığı ceza infaz kurumu odası da bu ilkedен yararlanabilmelidir.

Müstakil yerler açısından arazinin ev kapsamına girmesi mümkün olsa da, apartman vb. yerler için bu kapsamın bazı eyaletlerde daha dar tutulduğunu belirtmek gerekir. Örneğin, New York eyaletinde daire kapısının önü “ev” kapsamının içinde görülmemiş ve Mahkeme, davalının kapının önünde bıçaklamakla tehdit eden mağduru metal bir boruyla vurmak suretiyle öldürme eyleminde, davalının öldürücü kuvvet uygulamadan önce evin içine kaçma yükümlülüğü bulunduğunu belirtmiştir.⁴⁹³

Üzerinde durulması gereken diğer bir husus ise, müstemilat veya ek binaların durumunun ne olacağıdır. Evlerde depo olarak kullanılan veya ek bina şeklinde yapılmak suretiyle, müstemilat olarak kullanılan yerlerin meşru savunmada evin savunulması kapsamına girip girmediğine ilişkin olarak tartışmalar bulunmaktadır.

Buna göre, kişinin kendi evinde kaçma yükümlülüğü bulunmadığından öldürücü kuvvet uygulaması hukuka uygun olmakla birlikte, ev dışında sayılan bölgelerde karşılaşılan saldırılar için öldürücü kuvvet uygulamadan önce evin içine kaçması gerektiği belirtilmiştir⁴⁹⁴. Zira mahkemeye göre, burada dikkat edilmesi gereken nokta “kaçma yükümlülüğünü yerine getirerek yaşamı korumak ve kaçma yükümlülüğü olmadan evin dokunulmazlığını korumak arasındaki dengeyi tutturmak”tır.⁴⁹⁵ Ancak bu durumun *New York* eyaleti açısından da içtihat birliğine varılmış bir konu olmadığını belirtmek gerekir. Zira, önceki yıllarda kişinin kapısının önü evin içine dahil edilerek yorumlanmış ve kişinin gerçekleştirdiği hareketler meşru savunma kapsamında görülmüştür.⁴⁹⁶

Türk ceza hukukunda evin savunulması ayrı bir meşru savunma hali olarak düzenlenmemiştir. Meşru savunmada saldırıda bulunulan haklar özellikle belirtilmemiş olup, tüm haklar bu kapsama alınmıştır. Bu hakların arasında konut dokunulmazlığı da

---

⁴⁹¹ Bkz.: *State v. McCray*, (1985) 324 S.E. 2d 606, 615; **CATALFAMO**, sh: 511, dn: 28.

⁴⁹² Çadırın evle mantık ilişkisi gereği eşit olduğuyla ilgili bkz.. *State v. Marsh* (1990) 593 N.E. 2d 35, 38; **CATALFAMO**, sh: 511, dn: 28.

⁴⁹³ *People v. Aiken* (2005), 828 N.E. 2d 74, NY. Ct. App. Ayrıca bkz.: **DEL POZO**, sh: 360.

⁴⁹⁴ **DEL POZO**, sh: 361, dn: 10.

⁴⁹⁵ *People v. Aiken* (2005), 828 N.E. 2d 77; aktaran: **DEL POZO**, sh: 361, dn: 12.

⁴⁹⁶ *People v. White* (1984), 127 Misc. 2d 219, 484 N.Y.S. 2d 994, Sup. Ct. Queens County; **DEL POZO**, sh: 369.

bulunmaktadır.⁴⁹⁷ Dolayısıyla kişinin konut dokunulmazlığının ihlal edilmesi suretiyle bir saldırı ile karşı karşıya kalması halinde, bu ihlali bertaraf etmek amacıyla yapılan savunma hareketleri meşru savunma kapsamında değerlendirilecektir.

Konuyla ilgili yakın zamanda yapılan bir tartışmada⁴⁹⁸, saldırganın konutun hangi bölümünde olduğuna bağlı olarak meşru savunma hükümlerinin uygulanıp uygulanmayacağı tartışılmıştır. Ancak belirtmek gerekir ki, konuta girilmesiyle birlikte ihlal gerçekleşmiş olup, ayrıca konutun belli bir yerine girmiş olması aranmamalıdır. Buna göre, konuta veya eklentisine girmek suretiyle saldırıyı başlatmış sayılan kişiye yapılan savunma hareketi, meşru savunma kapsamında değerlendirilebilecektir.⁴⁹⁹ Örneğin, bir Yargıtay kararında da, mahkeme, yatak odasının penceresinin kırılmaya çalışılması sırasında, ev sahibinin saldırgana ateş etmek suretiyle saldırganı öldürmesi eylemini meşru savunma içinde değerlendirmiştir.⁵⁰⁰ Ancak, bir başka kararda mahkeme, evin bahçe kapısına baltayla vurulması biçimindeki eylemi saldırının başlamamış olduğundan bahisle meşru savunma kapsamında değerlendirmemiştir.⁵⁰¹ Kanımızca bu karar isabetli olmayıp, konutla birlikte eklentilerinde gerçekleştirilen saldırılar da meşru savunma içerisinde değerlendirilmeli, ancak gerçekleştirilen savunma hareketinin orantılı yapılması kriterine somut olay bakımından dikkat edilmelidir.

2. Yasal Düzenlemeler ve Öğreti Açısından Evin Savunulması

Evin savunulması ile ilgili son yıllarda değişen yasal düzenlemelerle birlikte, Kale İlkesinin uygulama alanı genişletilmiş ve bu durum, evin savunulmasında savunan kişinin kullandığı gücün de sınırının genişlemesini sonuçlamıştır. Çeşitli eyaletlerde yapılan yasal düzenlemeler ile, özellikle 2005 yılından sonra meşru savunma düzenlemelerinde değişiklikler yapan eyaletler, Kale İlkesinin uygulama alanını genişleterek, kaçma yükümlülüğünün kapsamını giderek azaltmayı amaçlamıştır.⁵⁰²

⁴⁹⁷ CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, sh: 300; ÖZTÜRK, sh: 206; YAŞAR/GÖKCAN/ARTUÇ, sh: 624.

⁴⁹⁸ Söz konusu tartışma, hırsızlık suçu bakımından meşru savunmanın kabul edilip edilmeyeceği bakımından yapılmıştır. Bkz.: <http://www.hurriyet.com.tr/index/ArsivNews.aspx?id=294028>; <http://www.turkhukusitesi.com/showthread.php?t=18795>; <http://www.tgrt.de/tgrt/c/gundem.asp?id=21>.

⁴⁹⁹ YAŞAR/GÖKCAN/ARTUÇ, sh: 619.

⁵⁰⁰ 1. CD. 24. 10. 1991., E. 1991/2135, K. 1991/2393; YAŞAR/GÖKCAN/ARTUÇ, sh: 627.

⁵⁰¹ 1. CD. 22. 12. 2003., E. 2003/1642, K. 2003/3249; ayrıntılı bkz.: YAŞAR/GÖKCAN/ARTUÇ, sh: 627.

⁵⁰² Ayrıca bkz.: GREEN, Stuart. Castles And Carjacks: Proportionality And The Use Of Deadly Force In Defense Of Dwellings And Vehicles, University Of Illinois Law Review, No: 1, 1999, sh: 9.

Son dönemde yapılan yasal düzenlemelere bakıldığında, Amerika Birleşik Devletleri'nin *Florida* eyaletinde 2005 yılında kabul edilen “Geri Çekilmeme” adı verilen düzenlemelerle birlikte kişilerin saldırı halinde kendilerini savunma amacıyla kullanabilecekleri gücün artırılabilmesi adeta meşrulaştırılmıştır. *Florida* eyaletinde kabul edilen bu düzenleme, diğer eyaletleri de etkilemeye başlamış ve başka bazı eyalet sistemleri de benzer düzenlemeleri kabul etmeye başlamıştır.⁵⁰³

Eyaletlerin yasal düzenlemelerdeki bu değişiklikler, diğer eyaletlerdeki düzenlemelerle birlikte, yargı uygulamasını da yakından etkilemiştir. Örneğin, *Florida* modelini örnek alarak hazırlanan “Geri Çekilmeme” ile ilgili düzenlemeler, *Texas*'ta 1 Eylül 2007'de kabul edilmiş ve Amerika Birleşik Devletleri'nde uzun süre gündem oluşturan *Joe Horn* davasıyla birlikte üzerinde tartışılmaya başlanmıştır.⁵⁰⁴ Buna göre, Kasım 2007'de gerçekleşen tartışmalı dava konusu olayda, *Joe Horn* yan komşunun evine iki Afrikalı-Amerikalı kişinin girdiğini görmüş ve acil durumlar için aranan 911'i arayarak durumu bildirmiştir. *Horn*'un telefonla konuştuğu memur ona hiçbir şey yapmamasını, evden asla dışarı çıkmamasını önermiş; ancak *Horn*, eve giren kişilerin evden bir şeyler alıp kaçtıklarını gören *Horn*, 911'deki memura “Eylül'den beri ülkede çok şeyin değiştiğini ve savunma yapmaya hakkı olduğunu” söyleyerek evden tabancasını alıp çıkmış ve her iki kişiyi de kaçtıkları sırada arkalarından vurmuştur.⁵⁰⁵

Olayın ardından yapılan araştırmada kişilerin üzerinden silah niteliğinde olabilecek hiçbir araç- alet bulunmadığının saptanması, tartışmaları daha da artırmıştır.⁵⁰⁶

Joe Horn olayıyla birlikte hem yargı aşamasında, hem de doktrinde yapılan değerlendirmelerle birlikte, olayda üçüncü kişinin malının savunulmasında evin savunulmasındaki Kale İlkesinin uygulanıp uygulanamayacağı tartışılmış ve yine olayda meşru savunmanın koşullarının gerçekleşip gerçekleşmediği değerlendirilmiştir. Buna göre, her ne kadar olayda *Horn* polis olay yerine geleceğini biliyor ve ani saldırı tehditinin kaçmak suretiyle kendinden uzaklaştığını biliyorduyse da, yapılan son düzenlemelere göre vurma hareketinin, meşru savunma kapsamında kaldığı kararı verilmiştir.

---

⁵⁰³ **KAYMAZ**, sh: 245- 246.

⁵⁰⁴ **LAVE**, Tamara Rice. Shoot To Kill: A Critical Look At Stand Your Ground Laws, University Of Miami Law Rev., Vol. 67, 2013, sh: 827.

⁵⁰⁵ Söz konusu hususun düşman ceza hukukuyla ilişkilendirilebileceğini söylemek gerekir. Bu açıdan vatandaş kavramının yerini, tehlikeli ve tehlikeli olması itibarıyla kendisiyle savaşılan birey kavramının gelmesine ilişkin açıklamalar için bkz.: **ROSENAU**, Henning. Jacobs'un Düşman Ceza Hukuku Kavramı- Hukukun Düşmanı (Çev.: *Erhan Temel*), AÜHFHD, C: 57, S: 4, 2008, sh: 394.

⁵⁰⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz.: **LAVE**, sh: 828- 832.

Bu çok tartışmalı karar, kanımızca Amerikan ceza hukuku sistemi kendi içinde düşünüldüğünde hukuka uygunluk açısından sorunlu bir karardır. Zira, *Horn*'un olayda gerçekleştirdiği hareketin hukuka uygun bir hareket olabilmesi için, ani bir saldırı tehdidiyle karşı karşı kalmış olması, ölüm veya ciddi yaralanma tehlikesi olması ya da kendi evine girilmesi veya bir başkasının evine girilmesi suretiyle devam eden bir tehlike olması gerekmektedir. Ancak olaydaki kişilerin bu tehdidi devam ettirmeyerek kaçması ve *Horn*'un telefondaki memura “onları öldürmeye gidiyorum” demesi, ne üçüncü kişinin savunulması, ne de evin savunulması kapsamında hukuka uygunluğu kabul edilebilecek bir harekettir. Zira, doktrinde yapılan değerlendirmelerde de, geleneksel meşru savunma kurallarının malın savunulmasında öldürücü kuvvet kullanımını yasakladığı hatırlatılmış ve *Horn*'un gerçekleştirdiği hareketin meşru savunma değil, adeta bir ihkak-ı hak olduğu savunulmuştur.⁵⁰⁷

Son yıllarda yirmiden fazla eyalette kabul edilmeye başlanan bu yasalarla birlikte Kale İlkesinin uygulama alanı daha da genişletilmiş ve bu durumun öldürücü kuvvetin uygulama alanının artmasına sebebiyet vereceği eleştirilerini de beraberinde getirmiştir. Buna göre, öldürücü kuvvetin bu şekilde bir kapsama birlikte bir hukuka uygunluk sebebine dayandırılması, kişileri suça teşvik etmekte, insan öldürme fiillerinin artmasına neden olmaktadır.⁵⁰⁸ Ayrıca, bu konuda kabul edilen yasaların kişilerin kabul edilebilir bir korkuyla hareket ettiklerine dair bir karinenin varlığını kabul etmesi de eleştirilen diğer bir husus olup, suça teşviki artırdığı savunulmaktadır.⁵⁰⁹

3. Uygulamada Evin Savunulması

Evin savunulmasıyla ilgili olarak ev kavramı ve kullanılan kuvvetin hukuka uygunluğu tartışmaları çeşitli yargı kararlarında tartışılmış ve bu kararlarda belirtilen ifadeler, evin savunulmasında adeta ölçüt olarak kullanılmaya başlanmıştır.

Burada belirtilmesi gereken husus, evin savunulmasının kişinin evine karşı gerçekleştirilen saldırılara karşı gösterdiği savunma hareketi ile ilişkilendirilmiştir. Amerikan

---

⁵⁰⁷ LAVE, sh: 830- 831.

⁵⁰⁸ CHENG, Cheng- HOEKSTRA, Mark. Does Strengthening Self- Defense Law Deter Crime or Escalate Violence?- Evidence From Expansions To Castle Doctrine, Journal Of Human Resources (yayınlanacak), sh: 28.

⁵⁰⁹ CHENG- HOEKSTRA, sh: 28. Yazarlar, çalışmalarında bu yasalar çıktığından beri 21 eyalet genelinde yapılan araştırmada öldürme vakalarının %8 arttığını belirtmişlerdir.

ceza hukukunda “evin savunulması”nın ayrı bir başlık altında incelenmesinin sebebi, bireyin yaşamına, vücut bütünlüğüne veya cinsel bütünlüğüne karşı gerçekleştirilen saldırılar ile evine karşı gerçekleştirilen saldırılara uygulanacak savunma hareketinin meşru savunma çatısı altında ayrı kategorilere ayrılarak incelenmesi sebebiyledir.⁵¹⁰

Meşru savunma kapsamında evin savunulması konusuyla ilgili olarak 1999 yılında verilen bir kararda, evin savunulmasının “tarihsel açıdan aslında ailenin korunmasıyla bağlantılı olduğu” tespiti yapılmış ve bu da kişinin olabileceği en güvenli yerin evi olduğu tezinin yanısıra, olası bir saldırıda, eviyle birlikte ailesini bırakıp başka bir yere kaçmasının kendisinden beklenemeyeceği görüşüyle birlikte yorumlanmıştır.⁵¹¹

Evin savunulmasıyla ilgili olarak yapılan bir tartışma konusu, önleyici meşru savunma⁵¹² bakımından yapılmıştır. Uygulamaya bakıldığında, *People v. Ceballos* davasında⁵¹³, kişinin evini dışarıya karşı korumak amacıyla garaj kapısının arkasına bir tuzak yerleştirilmesi ve bir gece eve hırsızlık amacıyla girmek isteyen iki kişinin garaj kapısını açmasıyla silahın ateş alması halinde, kişinin evini korumak amacıyla öldürücü kuvvet içeren bir koruma sistemi kurup kuramayacağı tartışılmıştır.⁵¹⁴ Olayda her ne kadar kişilerin eve girişi hukuka aykırı amaçlarla olsa da, bu şekilde öldürücü bir kuvvet kullanılması ancak korku, tehdit gibi hallerin varlığında mevcut olabileceğinden, kişi burada kurduğu tuzaktan sorumlu tutulmuştur. Zira mahkemeye göre, olayda kişinin yaşamını veya vücut bütünlüğünü tehdit eden bir olay olmadığından, kişinin öldürücü bir kuvvet içeren tuzağı kurması, sorumluluğunu sonuçlamıştır.⁵¹⁵

Konuyla ilgili olarak tartışılması gereken bir başka husus ise, saldıran ve saldırılan kişilerin aynı evi paylaşmaları halinde nasıl bir yol izleneceğidir. Yargı uygulamasında, kişinin aynı evde yaşayan kardeşinin saldırısına karşı kaçma yükümlülüğünün bulunmadığı, zira söz konusu konutun saldırılan kişiye de ait olduğu belirtilmiştir.⁵¹⁶ Yine bir başka davada, davalı kişinin birlikte yaşadığı kişinin ölümcül saldırısına karşı kaçma yükümlülüğü

---

⁵¹⁰ Söz konusu husus, Türk ceza hukukunda da benzer yönde ele alınmıştır. Mülga TCK döneminde, m. 49 ve m. 461’in birlikte ele alınışı, buna örnek olarak gösterilebilir. Konuyla ilgili bkz.: **CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT**, sh: 301.

⁵¹¹ *State v. Carothers*, (1999), 594 N.W. 2d 897, 901, Minn.; **DEL POZO**, sh: 371, dn: 79.

⁵¹² Önleyici meşru savunmanın Türk ceza hukukunda kabul edilmesine gerektiğine ilişkin görüşler için bkz.: **DÖNMEZER/ERMAN**, sh: 126; **ÖZEN**, sh: 79.

⁵¹³ *People v. Ceballos*, (1974), S. Ct. CA.

⁵¹⁴ Ayrıca hırsızlık yapmak amacıyla eve giren kişiye karşı meşru savunma kapsamında ölümcül bir savunma gerçekleştirilmesi konusunda, kişinin hırsızlık amacıyla eve girmesinin evde oturanlara karşı ciddi bir tehdit oluşturup oluşturmadığına bakılması gerektiğine ilişkin bkz.: **GREEN**, sh: 29; **KAYMAZ**, sh: 248.

⁵¹⁵ Tuzak kurulmasıyla ilgili olarak *offendicula* hakkındaki açıklamalara bakılması gerekir.

⁵¹⁶ *State v. Browning*, (1976) 221 S.E. 2d 375, N.C. Ct. App.; **CARPENTER**, sh: 659, dn: 20.

bulunmadığı⁵¹⁷ ve başka bir davada ise, ölümcül saldırıda bulunan ev arkadaşından korunmak için davalının evi kaçmak suretiyle tahliye etmesine gerek bulunmadığı⁵¹⁸ ifade edilmiştir.

Buna göre, Kale İlkesinin birlikte yaşayanlar için de uygulandığı görülmekte ve kişiye birlikte yaşadığı ev arkadaşı veya ailesinden gelen saldırılara karşı kaçma yükümlülüğü yüklenemeyeceği sonucuna varılmaktadır. Ne var ki, bu konuda uygulamada bir içtihat birliği bulunmadığını da söylemek gerekir. Zira, aynı evde yaşayan iki kişinin Kale İlkesine dayanarak bir saldırı anında kaçma yükümlülüğünün bulunmadığını söylemenin yanlış olduğunu ve Kale İlkesinin bu kişiler bakımından uygulanamayacağı yönündeki aksi kararlar da mevcuttur.⁵¹⁹ Ancak bu yöndeki kararların azınlıkta olduğunu söylemek gerekir.

Benzer konuda bir karar ise, Colorado Yüksek Mahkemesi'nin 1913 tarihinde verdiği bir karardır. Buna göre olayda, kendisine kötü davrandığı için kardeşinin evinde yaşamaya başlayan kadının kocasının, kardeşin (*Bailey*) evine zorla girmeye çalışması sonucu kardeş, kocayı öldürmüş ve yerel mahkeme, kocanın karısıyla arasını düzeltmek amacıyla girmeye çalıştığını, bunda bir hukuka aykırılık bulunmadığını belirterek, kardeş *Bailey*'yi insan öldürme suçundan mahkum etmiştir. Ne var ki, *Colorado* Yüksek Mahkemesi kararı bozarak, yerel mahkemenin verdiği hükmün “ahlaki, anayasal ve içtihat hukukunda yer alan evin savunulması hakkını ihlal ettiğini” belirtmiştir.⁵²⁰

Evin savunulmasıyla ilgili olarak yargı uygulamasında, kişinin kendi evi açısından kaçma yükümlülüğü olmadığı, zira “evi ya da evinin müstemilatında bulunan bir kişinin, halihazırda olabilecek en güvenli yerde bulunduğu” ifadesi kullanılmıştır.⁵²¹ Yine, yargı uygulamasına bakıldığında bir yargı kararında kişinin işyerinde saldırıya uğraması halinde, herhangi bir kaçma yükümlülüğünün bulunmadığı da belirtilmektedir.⁵²²

Türk ceza hukukunda evin savunulması, konut dokunulmazlığını ihlale karşı gerçekleştirilen meşru savunma olarak ifade edilmektedir. Yargıtay'a göre, konut

---

⁵¹⁷ *Commonwealth v. Derby*, (1996) 678 A. 2d 784, Pa. Super Ct.; **CARPENTER**, sh: 659, dn: 20.

⁵¹⁸ *Cooper*, 512 A.2d, 1006.; **CARPENTER**, sh: 659, dn: 22. Benzer bir yönde bir karar için bkz.: *State v. Phillips*, (1936) 187 A. 721, Del.

⁵¹⁹ *State v. Quarles*, (1986), 504 A.2d 473, 476, R.I.; **DEL POZO**, sh: 372, dn: 90.

⁵²⁰ *Bailey v. People* (1913), 130 P. 832, 834- 835; **VOLOKH**, Eugene. *State Constitutional...*, Texas Review of Law & Politics, Vol. 11, No. 2, sh: 410.

⁵²¹ *State v. Warren* (2002), 794 A.2d 790, 794, N.H.; **DEL POZO**, sh: 371, dn: 77.

⁵²² *Commonwealth v. Derby*, (1996) 678 A.2d 784; **CARPENTER**, sh: 659, dn: 20.

dokunulmazlığı da kişi özgürlüğü arasında sayıldığından, konuta yönelik saldırılara karşı da meşru savunma hakkı mevcuttur.⁵²³

B. Malın Savunulması

1. Kavram

Amerikan ceza hukukunda malın savunulmasıyla ilgili yasal düzenleme, Model Ceza Kanunu'nun § 3.06 maddesinde yer almaktadır. Meşru savunmayı düzenleyen genel madde yerine ayrıca düzenlenen malın meşru savunulmasında, ilgili maddeye göre, kişilerin mallarını korudukları sırada uyguladıkları kuvvet, saldırıyı defetmek için kullanılması gereken kuvvetten daha fazla olmamalıdır.⁵²⁴

Konuyla ilgili olarak belirtilmesi gereken husus, malın savunulmasında öldürücü kuvvetin kural olarak yasak olduğudur.⁵²⁵ Bununla ilgili olarak doktrinde yapılan tartışmalar, malın savunulmasında kuvvet kullanımından önce kaçma yükümlülüğü ile ilişkilendirilmektedir. Buna göre, yaşam hakkının malvarlığına göre daha değerli bir hak olduğunu ve bu sebeple malın savunulmasında hiçbir şekilde öldürücü kuvvetin uygulanmaması gerektiğini savunan görüş, yaşam hakkı ve malvarlığı değeri arasında karşılaştırma yaparak, yaşam hakkının daha baskın geldiğini ifade etmektedir.⁵²⁶ Diğer görüş ise, kişinin malını korurken herhangi bir kuvvet uygulamadan önce kaçmak zorunda kalmasını “insan onuru” ile bağdaştırmamakta ve kişinin malına karşı gerçekleştirilen saldırılara karşı korkakça davranması gerektiğini savunmaktadır.⁵²⁷

Burada değinilmesi gereken başka bir nokta ise, 44 eyaletin Anayasasından insanlara silah taşıma hakkı verilmesinin, malın savunulmasında bir etkisi olup olmadığı sorunudur. Bu halde, silah taşıma hakkının kapsamının artırılmasının, meşru savunmaya da dolaylı olarak etki edeceği açıktır. Burada, kişilerin mallarına karşı gerçekleşen bir saldırı halinde, Anayasadan gelen silah taşıma yetkilerini söz konusu saldırıya öldürücü kuvvete başvurarak kullanıp kullanamayacağını tartışmak gerekir.

⁵²³ CGK. 28. 12. 1987., E. 1987/8- 524, K. 1987/695; **CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT**, sh: 300.

⁵²⁴ **OLESON/DARLEY**, sh: 630.

⁵²⁵ **OLESON/DARLEY**, sh: 630; **DRESSLER**, sh: 30. Konuyla ilgili olarak, örneğin, hırsızlık yapan bir kişiye karşı öldürücü kuvvete başvurulmasının tartışılması gerektiğine ilişkin olarak bkz.: **LEIDER**, sh: 195, dn: 453.

⁵²⁶ Konuyla ilgili tartışmalar için bkz.: **FLETCHER**, Basic Concepts Of Criminal Law, sh: 80; **KAUFMAN**, sh:

⁵²⁷ Konuyla ilgili görüşler için bkz.: **OLESON- DARLEY**, sh: 647.

Bu noktada Şu soruyu sormak gerekmektedir: Silah taşıma yetkilerinin artırılması, dolaylı olarak da olsa, meşru savunmada öldürücü kuvvet kullanılmasına izin verildiği anlamına mı gelmektedir? Doktrinde konuyla ilgili olarak, malın savunulmasında temel kural olarak öldürücü kuvvete başvurulmaması gerektiği kabul edilmekte olup, bu temel kuralın aynı Şekilde silah taşıma yetkisi için de dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir.⁵²⁸ Diğer bir deyişle, savunma amaçlı silah bulundurma ve taşıma, mala karşı karşı savunma için değil, meşru savunma için verilmiş bir anayasal hak olduğu iddia edilmiştir.⁵²⁹

Türk ceza hukukunda mala karşı savunmaya bakıldığında, Amerikan ceza hukukuyla benzer bir Şekilde meşru savunmanın malvarlığına karşı saldırıları da kapsadığı görölmektedir.⁵³⁰ Zira, Amerikan ceza hukukundaki gibi, kişinin malını savunmak amacıyla saldırıyı gerçekteŐiren kişinin yaşam hakkını ihlal etmemesi gerekliliği, Türk ceza hukukunda da kabul edilen bir kaidedir.⁵³¹ Ancak genel kanı bu olmakla birlikte, savunmanın zorunlu ve orantılı olması halinde, saldırganın yaşam hakkının ihlal edildiği durumlarda da kişinin meşru savunmadan yararlandırıldığı kararlar mevcuttur.⁵³²

2. ÖĞreti Açısından Malın Meşru Savunulması

Amerikan ceza hukukunda malın meşru savunulması ile ilgili tartiŐmalara değinmeden önce, konuyu Türk ceza hukuku açısından ele almak gerekecektir. 2005 yılında yürürlüğe giren 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'ndan önce yürürlükte olan 765 sayılı eski Türk Ceza Kanunu'nda meşru savunmayı düzenleyen maddenin mala karşı savunmayı kapsamamakta ve bu sebepten, 461. madde ile özel bir hüküm getirilerek mala karşı savunma ayrı bir madde ile düzenlenmişti. Ancak burada belirtilmesi gereken husus, eski Türk Ceza Kanunu'nda mala karşı meşru savunmanın kabul edilmediği, mala ilişkin savunmalarla ilgili olarak ayrı bir düzenleme getirildiğidir.⁵³³

⁵²⁸ **VOLOKH**, State Constitutional..., sh: 415.

⁵²⁹ *California, New Jersey, Massachusetts* gibi bazı eyaletler, Anayasalarında kişilerin yaşamın savunulması amacıyla silah bulundurma hakkı olduğunu belirtmişlerdir. Bkz.: **VOLOKH**, a.g.e., sh: 415.

⁵³⁰ Konuyla ilgili ayrıntılı bkz.: **EREM**, Türk Hukukunda Mal İçin Meşru Müdafaa, sh: 614.

⁵³¹ **ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA**, sh: 395; **ÖZTÜRK/ERDEM**, sh: 209; **ÖZEN**, sh: 129.

⁵³² Saniğın dükkandan hırsızlık yapıldığı sırada maktölu görmeden saldırı def etmek üzere yaptığı atiŐlardan birinin saldırana isabet edip ölümlünü sonuçlaması halinde sınırın aŐılmadıĐını ve kişinin meşru savunmadan yararlandırılması gerektiğine dair bkz.: 1. CD. 16. 07. 2008., E. 2007/6814, K. 2008/6009; **YAŞAR/GÖKCEN/ARTUÇ**, sh: 630. Malvarlığını korumak amacıyla gerçekteŐirilen savunmanın öldürücü olması halinde, saldırı ile savunma arasında oran olmadığı görüşü için bkz.: **ZAFER**, Hamide. Ceza Hukuku Genel Hükümler, 3. Bası, İstanbul 2013, sh: 311.

⁵³³ **ŞAHİN**, sh: 289.

Türk ceza hukuku doktrininde bu konuyla ilgili olarak, meşru savunmayı düzenleyen maddenin aşırılığının bu özel düzenlemeyle yumuşatıldığı görüşü ileri sürülmüştür.⁵³⁴ Bu açıdan, Amerikan ceza hukukunda mala karşı meşru savunma ayrı bir maddede düzenlenmekle yürürlükteki TCK'daki sistemle mala karşı savunmanın meşru savunma kabul edilmesi açısından bir benzerlik içerisindedir. Zira eski TCK'daki düzenleme mala karşı saldırılar, “mal aleyhine cürümler” bölümünde düzenlenmişti.⁵³⁵

2005 yılında kabul edilen Türk Ceza Kanunu'ndaki düzenlemede ise, “bir hakka yönelmiş” bir haksız saldırıya karşı meşru savunmanın mümkün olduğu ifade edilmiş, dolayısıyla mala karşı meşru savunmanın ayrı bir madde ile düzenlenmesi gereği duyulmamıştır. Ancak, doktrinde meşru savunmanın yaşam, vücut dokunulmazlığı ve cinsel dokunulmazlık dışındaki haklara uygulanıp uygulanmaması açısından etik yönden tartışılması gerektiği ifade edilmiştir.⁵³⁶ Kanımızca burada bu tartışmanın yapılabilmesi için maddedeki ifadenin değiştirilmesi gerekip maddede meşru savunma kapsamına giren hakların tek tek sayılmış olması gerekirdi. Zira Türk yargı uygulamasında, “konut dokunulmazlığının da kişi özgürlükleri arasında yer aldığı” ifade edilmiştir.⁵³⁷

Türk ceza hukuku açısından konuya bakıldığında, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 25 maddesinden tüm hakların meşru savunma kapsamında alındığı anlaşılmakta olup, bu hakların arasına malvarlığı hakları da girmektedir. Buna göre, malvarlığı veya zilyetlik haklarına karşı gerçekleştirilmiş haksız saldırılara karşı meşru savunma mümkün olacaktır.⁵³⁸ Ancak belirtmek gerekir ki, malvarlığına karşı gerçekleştirilen saldırılara karşı yapılan savunma hareketleri, diğer hakları savunmak amacıyla yapılan hareketler gibi değildir. Buna göre, malvarlığını savunmak amacıyla gerçekleştirilen hareketler bakımından orantılılık kuralına daha sıkı uyulmalıdır.⁵³⁹ Bu açıdan örneğin malının çalınmasına karşı gerçekleştirilen malı çalana karşı yapılan silah kullanmak suretiyle ağır yaralama eylemi orantılı sayılmayacaktır. Ancak, elindeki çantayı zorla almaya çalışan kişinin kolunu kırmak şeklinde gerçekleşen savunma hareketi, orantılı ve ölçülü sayılabilir.⁵⁴⁰

---

⁵³⁴ EREM, C: II, sh: 28 ŞAHİN, sh: 289.

⁵³⁵ ŞAHİN, sh: 292.

⁵³⁶ KATOĞLU, sh: 151, 152.

⁵³⁷ CGK. 28. 12. 1987., E. 1987/8- 524, K. 1987/695; CENTEL, sh: 103; CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, Türk Ceza Hukukuna Giriş, sh: 307, dn: 89.

⁵³⁸ ÖZTÜRK, uygulamalı ceza hukuku ve güv.ted., sh: 206. CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, sh: 300- 301.

⁵³⁹ DÖNMEZER, sh: 175.

⁵⁴⁰ KOCA/ÜZÜLMEZ, sh: 251.

Ayrıca belirtmek gerekir ki, TBK m. 64/1 uyarınca, meşru savunma sonucu mütecavizin şahsına veya mallarına karşı yapılan şahsına veya mallarına karşı yapılan zarardan dolayı tazminat lazım gelmeyeceğini de belirtmek gerekir.⁵⁴¹

Bu bağlamda ele alınması gereken bir başka husus ise, önleyici meşru savunma kurumudur. Amerikan ceza hukukunda önleyici meşru savunma, önceden kurulmuş bir düzeneğin olası bir yakın bir tehlikenin varlığı halinde aktif hale gelmesidir.⁵⁴² Buna göre önleyici meşru savunmada kişi saldırıya uğramayı beklemeden savunma hareketinde bulunacak düzeneği hazırlayacak ve saldırı anında harekete geçen sistem bu anlamda hukuka uygun sayılacaktır.⁵⁴³

Ancak burada tartışılan husus, meşru savunmada, Amerikan ceza hukukunda “yakın ve ani tehlikenin varlığı” biçiminde ifade edilen saldırının fiilhaliği meselesidir. Buna göre bazı yazarlarca önleyici meşru savunmada saldırı ile savunma arasında zaman bakımından bir yakınlık olmadığından hukuka uygun olup olmadığı tartışmalıdır.⁵⁴⁴ Ayrıca, önleyici meşru savunmada maruz kalınan bir saldırı da söz konusu değildir, zira düzenek saldırıdan önce kurulduğundan, saldırı sırasında o anlık bir savunma değil ve fakat önceden var olan bir savunma etkili olmaktadır.⁵⁴⁵

Burada tartışılması gereken diğer bir husus ise, saldırıya karşı gösterilecek savunma hareketinin önleyici meşru savunmada belirli bir hareketin gerçekleşip gerçekleşmediği açısından ortaya çıkmaktadır. Diğer bir deyişle, saldırıya göre bir savunma hareketi olmadığı için, savunma orantılı bir savunma olup olmayacağı ele alınmalıdır. Zira, söz konusu saldırıya karşı uygulanacak alternatif başka savunma hareketleri her zaman mevcuttur.⁵⁴⁶

Türk ceza hukukunda da terminolojik olarak aynı şekilde kullanılan önleyici meşru savunma, *offendicula* olarak da ifade edilmektedir. Buna göre, bir kimsenin malına yönelik olası saldırılara karşı önceden kurduğu mekanizmalarla saldırı anında bu mekanizmaların otomatik olarak işlerlik kazanması” biçiminde tanımlanmaktadır.⁵⁴⁷ Örneğin bahçenin etrafını

---

⁵⁴¹ ÖZTÜRK, sh: 211.

⁵⁴² REISMAN, Michael W.- ARMSTRONG, Andrea. The Past and Future of the Claim of Preemptive Self-Defense, The American Journal of International Law, Vol. 100, 2006, sh: 526.

⁵⁴³ CAMPBELL, sh: 80.

⁵⁴⁴ CAMPBELL, sh: 81.

⁵⁴⁵ BROOKHART, Daniel G. Criminal Law Deskbook, Crimes And Defenses, Vol. II, The Judge Advocate General's School, US Army, Charlottesville, Virginia, Summer 2010, bölüm: 5, sh: 14.

⁵⁴⁶ CAMPBELL, sh: 81.

⁵⁴⁷ HAKERİ, Ceza Hukuku Genel Hükümler, sh: 279; HAKERİ/GÜLŞEN, Offendicula ve Yeni Türk Ceza Hukuku, sh: 41. Türk ceza hukuku ile Amerikan ceza hukuku arasında bu kurum bakımından benzerlik olmakla birlikte, Alman ceza hukuku daha farklı bir sistem benimsemiştir. Buna göre, saldırı öncesi önleyici tedbirler

çevrileyen dikenli teller konulması, saldırı anında elektrik akımı geçen bir düzenek yaratılması, hareket sensörü ayarlı patlayıcı silahların ayarlanması bunlardan bazılarıdır.⁵⁴⁸

Ancak belirtmek gerekir ki, mala karşı saldırılar için hazırlanan önleyici savunma mekanizmalarının, mutlaka orantılı bir biçimde hazırlanması gerekmektedir. Örneğin, meyve çalınmasını engellemek amacıyla meyve bahçesinin giriş kapısına otomatik ateş alacak şekilde tüfek yerleştirmek, orantılı olarak değerlendirilemeyecektir.⁵⁴⁹ Benzer şekilde, kapının kilit bölgesine otomatik bir silah veya benzer bir patlayıcı yerleştirilmesi halinde de yine önleyici meşru savunma olarak değerlendirilme yapılmayacak ve sınırın aşılması olarak değerlendirilmesi gerekecektir.⁵⁵⁰

Ancak bu noktada belirtmek gerekir ki, malın korunması amaçlı kurulan düzeneklerin çalışır konuma gelmesi sonucu birinin yaralanması veya ölmesi halinde, söz konusu düzeneğin meşru savunma olarak sayılabilmesi için meşru savunmanın şartlarından; saldırının haksız ve filhal olması ve orantılı olması gerekmektedir.⁵⁵¹ Ne var ki, haksız bir saldırıda bulunmayan bir kişinin bu durumdan etkilenmesi halinde, örneğin kişinin elektrik verildiğini bilmeden çitlere yaslanması ve kendisine elektrik çarpması hadisesinde, meşru savunmadan bahsetmek mümkün olamayacaktır.⁵⁵²

---

başvurulması meşru savunma kapsamında görülmemekte ve fakat Alman CK m. 34'te belirtilen hukuka uygunluk nedeni olan zorunluluk hali ile m. 35'te düzenlenen mazeret nedeni olan zorunluluk hali açısından ele alınmaktadır. Bkz: **KÜHL**, Kristian. Strafrecht Allgemeiner Teil, 5. Bası, Verlag Franz Vahlen, München, 2005, 7, k.n.: 42, sh: 116; aktaran **ERSAN**, sh: 34.

⁵⁴⁸ Daha fazla örnek için bkz.: **HAKERİ**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, sh: 279. Konuyla ilgili olarak benzer bir örnek, ağaçtan meyve alınmaması için öncede elektrik akımlı düzenek kurulması açısından verilmiş olup, söz konusu hususun aynı zamanda Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne aykırı olduğu belirtilmiştir. Bkz.: **PERRON**, Walter. Strafgesetzbuch Kommentar (Yayına Hazırlayanlar: *Adolf Schönk- Horst Schröder*), 28. Bası, München, Beck, 2010, 32, k.n.: 51, sh: 641; katılarak aktaran: **ERSAN**, sh: 48. Zira AİHS'e göre, mülkiyet hakkını korumak amacıyla yaşamı sonlandırmak, AİHS'e aykırılık teşkil etmektedir. Bkz.: **ERSAN**, sh: 48. Bu açıdan Amerikan ceza hukukunda kabul edilen kuralın Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde somut norm olarak kabul edildiği ve Anglo- Amerikan sistem ile Kara Avrupası hukuk sistemi arasında bu konuya ilişkin olarak temelde bir benzerlik olduğu söylenebilir. Bkz: **DÖNMEZER**, Genel Ceza Hukuku Dersleri, sh: 172.

⁵⁴⁹ **ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, sh: 394.

⁵⁵⁰ **HAKERİ/GÜLŞEN**, sh: 47.

⁵⁵¹ **HAKERİ/GÜLŞEN**, sh: 51- 53.

⁵⁵² **SCHLÜCHTER**, Ellen. Antizipierte Notwehr, Festschrift für Theodor Lenckner, München, 1998, sh: 314; aktaran için bkz.: **HAKERİ/GÜLŞEN**, sh: 52.

3. Uygulamada Malın Savunulması

Malın savunulması ile ilgili olarak Amerikan yargısının kararlarına bakıldığında, birçok eyalette tıpkı kişilerin savunulmasında olduğu gibi malın savunulmasının da bir hak olarak kabul edilmekte⁵⁵³; aksi yönde ise çok az karar olduğu görülmektedir.⁵⁵⁴

Buna göre kendisi haricinde biri tarafından kapı açıldığında düzenek çalışacak ve silah ateş alacaktır. Olayın olduğu gün iki çocuk garajın kapını açmış ve biri yüzünden vurulmuştur. Mahkeme söz konusu olayda malın korunması için öldürücü kuvvetin uygulanıp uygulanamayacağını tartışmıştır. Buna göre, kişi bazı durumlarda savunma amacıyla öldürücü kuvvete başvurabilse de, öldürücü sonuçlar doğurabilecek bir düzeneğin kurulmasını mahkeme kabul etmemiş ve bu tür düzenekler malın savunulmasında bir hukuki uygunluk nedeni oluşturmayacağını ifade etmiştir.⁵⁵⁵

Malın savunulması ile ilgili, Amerika Birleşik Devletleri'nin *Louisiana* eyaletinde motorlu taşıt hırsızlığına karşı bir yasa çıkartılmıştır. 1998 yılında çıkan bu yasaya göre, kişi, motorlu taşıtına karşı gerçekleşen hırsızlık veya yağma saldırılarına karşı kaçma yükümlülüğü olmaksızın öldürücü kuvvet uygulayabilecek ve gerçekleştirdiği bu savunma hareketi hukuka uygun sayılacaktır.⁵⁵⁶

Konuyla ilgili olarak Amerikan ceza hukukunda tartışılan diğer bir husus ise, malını korumak amacıyla başkasının hayvanını öldürmek ile ilgili olarak ortaya çıkmaktadır.⁵⁵⁷ Buna göre kişi, malını korumak için vahşi hayvanları öldürebilmektedir.⁵⁵⁸ Örneğin *Pennsylvania*'da 1917- 2000 arasında arazi sahiplerine ekinlerini bozan, tehdit eden hayvanları öldürme yetkisi verilmiştir.⁵⁵⁹

⁵⁵³ VOLOKH, Nonlethal Self Defense..., sh: 223.

⁵⁵⁴ *State v. Carruth* (1911) 81 A. 922, 923; VOLOKH, a.g.e., sh: 223, dn: 98.

⁵⁵⁵ *People v. Ceballos* (1974) 12 Cal 3d 470. Malın savunulmasının yaşamdan daha değerli olmadığı görüşü ile ilgili olarak bkz.: BRICKEY, Kathleen F. Criminal Law, 2001, sh:27. <http://law.wustl.edu/sba/firstyearoutlines/criminallaw/Brickey/brickey801.pdf>.

⁵⁵⁶ LA. REV. STAT. ANN. m. 14.20(3)-(4); GERLING, Susan Michelle. Louisiana's New "Kill The Carjacker" Statute: Self- Defense Or Instant Injustice?, Journal Of Urban And Contemporary Law, Vol. 55, 1999, sh. 109.

⁵⁵⁷ VOLOKH, a.g.e., sh: 224.

⁵⁵⁸ VOLOKH, State Constitutional..., sh: 407. Türk ceza hukukunda, üçüncü bir kişi tarafından araç olarak kullanılan köpeğin, saldırıdan kurtulmak amacıyla öldürülmesinin de, meşru savunma kapsamında olduğu savunulmuştur. Bkz.: ÖNDER, sh: 188; ÖZEN, sh: 82.

⁵⁵⁹ VOLOKH, a.g.e., sh: 408.

II. MEŞRU SAVUNMADA DİĞER KURUMLAR

Amerikan ceza hukukunda meşru savunmayı ele alırken, koşulları ve ilişkin temel bazı ilkelerin yanısıra, meşru savunmayla ilişkili olarak üçüncü kişi lehine meşru savunma ve sınırın aşılması kurumlarını inceleme gereği doğmuştur. Türk ceza hukukundaki meşru savunma düzenlemesinden farklı şekilde ele alınan meşru savunmanın üçüncü kişi lehine yapılması ve sınırın aşılması konularını, teorideki bazı görüşler ve yargı kararları çerçevesinde ele almaya çalışacağız.

A. Üçüncü Kişi Lehine Meşru Savunma

Üçüncü kişi lehine meşru savunma, Türk hukukunda olduğu gibi Amerikan ceza hukukunda da mevcut bir kavramdır. Meşru savunma maddesi içerisinde değil ve fakat ayrı bir madde ile düzenleme alanı bulan üçüncü kişi lehine meşru savunma, uygulama itibariyle eyaletlere göre farklılık göstermektedir. Zira, üçüncü kişi kavramına kimlerin girdiği ve hangi hallerde üçüncü kişi lehine bir savunma yapılabileceği ile ilgili teorik açıdan da farklı görüşler bulunmaktadır. Amerikan doktrininde “Üçüncü kişinin savunulması” veya “başkasının savunulması” şeklinde ifade edilen üçüncü kişi lehine meşru savunmayı üçüncü kişi kavramından ne anlaşılması gerektiği, güç kullanımı ve yargı kararları çerçevesinde kavramın Amerikan ceza uygulamasında düzenleme çerçevesinde ne şekilde yer aldığına değinmeye çalışacağız.

1. Kavram

Meşru savunma, yıllar içinde kişilerin kendi kendilerini savunmasından üçüncü kişilerin savunulmasını da kapsayabilecek şekilde genişletilmiştir.⁵⁶⁰ Meşru savunmanın üçüncü kişilerin lehine şekilde genişletilmesinin sebebi olarak doktrinde, “saldırıya sebep olan kişinin yalnızca saldırıya uğrayan kişiye değil, toplumun geneline zarar verdiği” iddia edilmiştir.⁵⁶¹

---

⁵⁶⁰ LEIDER, sh: 207.

⁵⁶¹ LEIDER, sh: 210.

Benzer biçimde, Türk ceza hukukunda da benzer bir görüş mevcut olup, üçüncü kişi lehine meşru savunmanın sosyal bir savunma olarak topluma hizmet ettiği görüşü ifade edilmiştir.⁵⁶² Buna göre, insanlar arasındaki toplumsal duyguyu ve sosyal savunmaya verilen önemle ilgili getirilen üçüncü kişi lehine savunma, yalnızca üçüncü kişiyi değil, toplumsal ilişkileri de etkilemektedir.⁵⁶³

Amerikan ceza hukukuna göre üçüncü kişinin savunulmasıyla ilgili olarak, savunmadan yararlanabilecek üçüncü kişilerle ilgili bir ayırım mevcuttur. Buna göre, Amerika'nın bazı eyaletlerinde üçüncü kişinin savunulması yalnızca savunan kişiyle saldırıya uğrayan kişi arasında belli bir yakınlık ilişkisinin varlığını ararken⁵⁶⁴, bazı eyaletlerde ise, herkese karşı üçüncü kişinin savunulmasının mümkün olduğu belirtilmektedir.⁵⁶⁵ Örneğin, Amerika Birleşik Devletleri'nin *Michigan* eyaleti üçüncü kişi lehine meşru savunmayı, yalnızca eş, kardeş gibi belli bir yakınlık derecesinde olan kişiler için uygulamaktadır.⁵⁶⁶ Buna göre, kişinin eşini, kardeşini veya çocuğunu haksız bir saldırıdan kurtarmak amacıyla gerçekleştirdiği savunma hareketleri meşru savunma kapsamında değerlendirilecek ve fakat hiçbir yakınlık ilişkisi bulunmayan kişilerin lehine gerçekleştirilen savunma hareketleri, söz konusu hukuka uygunluk nedeninden yararlanamayacaktır.

Ancak belirtmek gerekir ki, Amerikan Model Ceza Kanunu'nun kabulüyle birlikte, üçüncü kişi lehine meşru savunma algısı değişmiş olup, hiçbir akrabalık ilişkisi olmaksızın herhangi bir üçüncü kişiyi saldırıdan kurtarmak adına gerçekleştirilen savunma hareketleri hukuka uygun sayılmaya başlanmıştır.⁵⁶⁷ Buna göre, haksız bir saldırıyı defetmek amacıyla, kim olduğu önemli olmaksızın herhangi bir üçüncü kişi lehine savunma hareketinde bulunulabilir.

Türk ceza hukukuna bakıldığında benzer şekilde, kişinin kendi hakları dışında başkasının haklarını savunması durumu üçüncü kişi lehine savunma biçiminde ifade edilmektedir.⁵⁶⁸ Üçüncü kişi kavramına kimlerin gireceğiyle ilgili olarak, Türk ceza hukukunda lehine savunmada bulunulan kişinin akraba olması gerekmediğini ifade etmek

---

⁵⁶² Konuyla ilgili değerlendirmeler için bkz.: **CENTEL**, sh: 107; **DÖNMEZER/ERMAN**, sh: 131; **ÖZEN**, sh: 134.

⁵⁶³ **CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT**, sh: 305.

⁵⁶⁴ West Virginia eyaletinin konuyla ilgili verdiği bir karar için bkz.: *State v. Prater* (1902), 43 S.E. 230, 240; **LEIDER**, sh: 207. Benzer şekilde, *Idaho* ve *Oklahoma* eyaletlerinde de yalnızca belli bir akrabalık ilişkisinin varlığı halinde üçüncü kişi lehine meşru savunma mümkündür.

⁵⁶⁵ **LEIDER**, sh: 207.

⁵⁶⁶ **HAKERİ**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, sh: 278.

⁵⁶⁷ **BENDINELLI**, Marco F./**EDSALL**, James T. Defense Of Others: Origins, Requirements, Limitations and Ramifications, Regent University Law Review, Vol: 5, 1995, sh: 154.

⁵⁶⁸ **CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT**, sh: 304; **DÖNMEZER**, sh: 175; **YAŞAR/GÖKCAN/ARTUÇ**, sh: 635.

gerekmektedir. Buna göre, üçüncü kişi belirli bir yakınlık derecesi gerekmeksizin herhangi bir kişi olabilmekte olup herhangi bir yakınlık olmayan bir kişiyi korumak amaçlı savunma hareketinde bulunulabilecektir.⁵⁶⁹

2. Üçüncü Kişi Lehine Savunma

Amerikan ceza hukukuna göre “başkalarının müdafaası” şeklinde de adlandırılan üçüncü kişi lehine meşru savunma, doktrinde meşru savunmanın genişletilmiş hali olmadığı, kendine özgü ayrı bir meşru savunma hali olduğu ifade edilmiştir.⁵⁷⁰ Yine, Amerikan ceza hukukunda üçüncü kişinin savunulmasının bir hukuka uygunluk nedeni olarak kabul edildiğini, ancak bu konuda yapılan ayırımın yalnızca yukarıda belirttiğimiz üçüncü kişiler konusunda yapıldığını belirtmek gerekir.⁵⁷¹

Üçüncü kişi lehine meşru savunma, Model Ceza Kanunu 3. 05 uyarınca birtakım koşullar aramaktadır. Buna göre, savunmada bulunan kişinin 3. 04’te belirtilen, yukarıda değindiğimiz meşru savunma hukuka uygunluk nedeni koşullarına uyması gerekmekte ve yine savunmada bulunan kişi, bu müdahalesinin üçüncü kişi lehine gerekli olduğuna inanmalıdır.⁵⁷²

Üçüncü kişi lehine yapılan meşru savunma ile ilgili olarak belirtilmesi gereken husus, bir başkasını savunmak amacıyla gerçekleştirilen savunma hareketinin hukuka aykırı biçimde bir kavgaya katılan kişinin gerçekleştireceği bir savunma hareketi olmaması gerektiğidir.⁵⁷³ Diğer bir deyişle, kişi kavganın taraflarından biri ise, gerçekleştirdiği hareket, üçüncü kişi lehine meşru savunma kapsamında değerlendirilmeyecektir. Üçüncü kişi lehine meşru savunma ile ilgili olarak kabul edilen çoğunluk görüşüne göre, “müdahale eden” biçiminde tabir edilen savunma hareketini gerçekleştiren kişinin, haksız bir saldırı ile karşılaşan üçüncü kişiyi savunmak amacıyla öldürücü kuvvet dahi kullanabileceğidir.

Buna göre müdahalede bulunan kişi, üçüncü kişinin kendini savunma hareketinde bulunmasını somut olaya göre hukuka uygun buluyorsa, bu halde müdahalede bulunarak

---

⁵⁶⁹ CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, sh: 304; DÖNMEZER, sh: 180. Ayrıca bkz.: ŞAHİN, sh: 309; ÖZTÜRK/ERDEM, sh: 207.

⁵⁷⁰ PERKINS, Rollin. Criminal Law, 2. Bası, NY Foundation Press, 1969, sh: 1018- 1019; aktaran: WILSON, Larry C. The Defence Of Others- Criminal Law And The Good Samaritan, McGill University Journal, Vol: 33, 1988, sh: 758, dn: 2.

⁵⁷¹ WILSON, sh: 759, dn: 7.

⁵⁷² BENDINELLI/EDSALL, sh: 161.

⁵⁷³ HAKERİ, Hakan. Amerikan Ceza Hukukuna Genel Bir Bakış, CHD, Aralık 2008, S: 8, sh: 9.

üçüncü kişinin lehine savunma yapabilecektir.⁵⁷⁴ Ancak azınlık görüşü, müdahalede bulunan kişinin ancak kendisini üçüncü kişi lehine koyarak göstereceği savunma hareketini ayarlaması ve ancak o kişinin duruma göre gösterebileceği tepkiyi hesaplayarak ona göre bir savunma hareketinde bulunması gerekmektedir.⁵⁷⁵ Bu açıdan iki görüş arasındaki en temel farklılık, çoğunluk görüşünün objektif olarak gösterilen savunma hareketinin hukuka uygun olup olmayacağı değerlendirmesine dayanması, azınlık görüşünün ise, kişinin kendisini üçüncü kişinin yerine koyarak sübjektif bir değerlendirme ile, hukuka uygunluk değerlendirmesi yapmasıdır.

Üçüncü kişi lehine meşru savunma Türk hukukunda da mevcut olup, madde metninde “gerek kendisine ve gerek başkasına ait bir hakka yönelmiş” ifadesi kullanılmıştır.⁵⁷⁶ Buna göre kişi, üçüncü kişinin haksız bir saldırı ile tehdit edilen hakkını korumak amacıyla savunma hareketinde bulunabilecektir.⁵⁷⁷ Örneğin, çocuğunu döven babayı engellemek, üçüncü kişi lehine meşru savunma kapsamına girmekte⁵⁷⁸ veya bir kişinin uğramakta olduğu cinsel saldırı fiiline karşı üçüncü bir kişinin savunma hareketi gerçekleştirilmesi, üçüncü kişi lehine meşru savunma olarak görülmektedir.⁵⁷⁹

Ne var ki, saldırıya uğrayan kişinin kurtarılmak istemediğini söylemesi halinde, üçüncü kişi lehine savunma mümkün olmadığı ifade edilmektedir.⁵⁸⁰ Burada önemli olan kriterin kişinin üzerinde tasarruf edebileceği bir hak olup olmadığı belirtilmiş olup; söz konusu hususun saldırıya uğrayanın yaşam hakkı olması halinde, kişinin bu konudaki iradesinin bir önemi bulunmadığı savunulmuştur.⁵⁸¹ Bu halde, kişinin normalde saldırıya rıza

---

⁵⁷⁴ **DRESSLER**, sh: 30.

⁵⁷⁵ **DRESSLER**, sh: 30.

⁵⁷⁶ Kanun koyucu, insanlar arasındaki dayanışmayı ve koruma içgüdüsüne yönelik bir düzenleme getirdiğine dair bkz.: **ZAFER**, sh: 225; **İÇEL**, sh: 327. Meşru savunma kurumunun her hakkı koruduğu gibi üçüncü kişilerin de haklarını koruduğuna ilişkin bkz.: **ÜNVER**, Yener. Türk Ceza Hukuku ve Avrupa, Alman- Türk Karşılaştırmalı Ceza Hukuku, Cilt: I, Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi (Yayına Hazırlayanlar: Prof. Dr. Dr. Eric Hilgendorf- Prof. Dr. Yener Ünver), İstanbul 2010, sh: 298; **CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT**, sh: 305.

⁵⁷⁷ Yargı uygulamasına bakıldığında, kaçırılmakta olan kişiyi kurtarmak amacıyla kaçırana ateş edilmesi üçüncü kişi lehine meşru savunma kapsamına alınmış; ancak sınırın aşıldığı değerlendirilmiştir. Bkz.: 1. CD. 15. 03. 1989., E. 1989/382, K. 1989/738; **CENTEL**, sh: 107. Kanunda sadece kişinin kendini savunması değil ve fakat üçüncü kişinin de savunulması, saldırıya uğrayanın hakkının diğerinden daha üstün olduğu görüşüyle savunulmuştur. Bkz.: **HAFIZOĞULLARI/ÖZEN**, sh: 243; **ÖZTÜRK/ERDEM**, sh: 206.

⁵⁷⁸ CGK. 08. 04. 1997., E. 1/159, K. 1997/83; **DEMİRBAŞ**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, sh: 284.

⁵⁷⁹ **ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, sh: 386. Lehine savunmada bulunan kişinin akraba olmasına gerek bulunmayıp, bu kişi herhangi bir üçüncü kişi olabilmektedir. Bkz.: **PARLAR/HATİPOĞLU**, sh: 57.

⁵⁸⁰ **WESSELS/BEULKE**, k.n.: 334; katılarak aktaran: **HAKERİ**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, sh: 278. Örneğin, malının alınmasına ses çıkarmayan kişi lehine gerçekleştirilen savunma hareketi meşru savunma kapsamında değerlendirilemeyecektir. Örnek için bkz.: **İÇEL**, sh: 328.

⁵⁸¹ **HAKERİ**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, sh: 278; **OTACI**, sh: 62.

gösterdiğinde meşru savunma imkanı ortadan kalkmasına rağmen⁵⁸², üzerinde tasarruf edilemeyen bir hak söz konusu olduğunda bu rızaya bakılmadığı ifade edilmiştir. Örneğin, İntihar etmek isteyen kişinin kurtarılması veya sigorta parası almak amacıyla kendini yaralamaya çalışan kişi lehine gerçekleştirilen savunma hareketi, bu duruma örnek olarak gösterilebilir.⁵⁸³

Bir başka husus ise, Amerikan ceza hukukunda üçüncü kişi lehine meşru savunmada, lehine meşru savunmada bulunulan kişinin bu durumun farkında olması veya bu hakkını kullanmaya hakkı olup olmadığı meselesidir. Zira, kişi eğer, üçüncü kişinin savunmaya ihtiyacı olduğuna dair makul bir inanç içindeyse, bu halde meşru savunma kabul edilecektir.⁵⁸⁴ Türk ceza hukukunda da, lehine savunma yapılan üçüncü kişinin tehlikenin farkında olup olmadığı meselesi olup, üçüncü kişinin saldırıdan haberinin olmasına gerek bulunmamaktadır.⁵⁸⁵ Diğer bir deyişle, yakın zamanda gerçekleşecek bir saldırıya karşı henüz üçüncü kişinin haberi olmadan onun lehine gerçekleştirilen bir savunma hareketi de, yine üçüncü kişi lehine meşru savunmadan yararlanacaktır.

Belirtmek gerekir ki, Model Ceza Kanunu'nun üçüncü kişi lehine meşru savunma düzenlemesi, "makul inanca" dayalı bir yapı üzerinde bulunmaktadır. Buna göre, üçüncü bir kişi lehine gerçekleştirilen savunma hareketi, üçüncü kişinin savunmaya ihtiyacı olduğuna inanılan makul bir düşünceye dayanmaktadır. Burada, yanıltıcı bir görüntüyü, aslında olmayan bir tehlikenin savunulması değil ve fakat yakın bir saldırı tehlikesine karşı üçüncü kişinin savunma ihtiyacı olduğuna dair makul bir inancın varlığı önem taşımaktadır.⁵⁸⁶

Makul inancın objektif bir standarda dayanıp dayanmadığına ilişkin olarak ise, yalnızca objektif bir bakış açısıyla üçüncü kişiye karşı bir saldırı olması değil, aynı zamanda kişinin sübjektif algısının da dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir.⁵⁸⁷ Zira, somut olayın koşullarına kişinin saldırının varlığına dair algısı, makul inancın varlığı açısından önem

⁵⁸² YAŞAR/GÖKCAN/ARTUÇ, sh: 635- 636.

⁵⁸³ Örnekler için bkz.: MANZINI, C: II, sh: 353; aktaran: DÖNMEZER/ERMAN, C: II, sh: 119; DÖNMEZER, Genel Ceza Hukuku Dersleri, sh: 175. Sorunun, saldırıya uğrayan şahsın rızasının geçerli olabileceği sınıra göre farklı çözümlenmesi gerektiğine ilişkin bkz.: EREM, C: II, sh: 30.

⁵⁸⁴ *People v. Randle* (2005), 35 Cal. 4th 987, sh: 996- 1001.

⁵⁸⁵ YAŞAR/GÖKCAN/ARTUÇ, sh: 643.

⁵⁸⁶ BENDINELLI/EDSALL, sh: 174- 175. Konuyla ilgili dava için bkz.: *Morris v. State* (1981), 405 So. 2d 81, 83.

⁵⁸⁷ BENDINELLI/EDSALL, sh: 175. Yakın bir saldırı tehlikesinin varlığına ve o an yapılması gereken bir savunma hareketinin gerekliliğine ilişkin olan inancın, sağlam temellere dayandırılması gerektiğine ilişkin bkz.: *Howard v. State* (1982), 420 So. 2d 828. Benzer yönde, kişinin yalnızca saldırının yakın bir tehlike unsuru içermesine değil ve fakat makul bir insan olarak bu inancını ortaya koyacak sağlam temellere dayanması gerektiğine ilişkin bkz.: *People v. Williams* (1977), 142 Cal. Rptr. 704; BENDINELLI/EDSALL, sh: 184, dn: 165.

taşımaktadır. Yine, belirtmek gerekir ki, Model Ceza Kanunu'nda mevcut bu kavram, Amerika Birleşik Devletleri'nin eyaletlerinin yasalarını da etkilemiş ve pekçok eyalet, Model Ceza Kanunu'ndaki düzenlemelerin benzerini kendi düzenlemelerine taşımışlardır.⁵⁸⁸

3. Üçüncü Kişi Lehine Meşru Savunmada Güç Kullanımı

Üçüncü kişi lehine savunma ile ilgili olarak güç kullanımının ne şekilde hukuka uygun olabileceğine değinmeden önce, güç kullanımına dair bazı hususlara değinmek gerekecektir. Üçüncü kişi lehine savunmaya ilişkin kabul edilen “öteki-ben kuralı”na⁵⁸⁹ göre, üçüncü kişinin yardımına gelen bir kişi, üçüncü kişinin kendisini savunmak için yapacağı savunma hareketinden daha fazla bir harekette bulunamamaktadır.⁵⁹⁰ Başka bir ifadeyle, kişinin saldırıya uğrayan üçüncü kişi için gerçekleştireceği savunma hareketi, üçüncü kişinin kendisinin bulunacağı savunma hareketiyle benzer seviyede olmalıdır.⁵⁹¹ Buna göre, kanımızca kendisini savunmak için bir şey yapmayan üçüncü kişiyi savunmak amacıyla saldırganın öldürülmesi, bu kural uyarınca hukuka uygun sayılmayacaktır.

Ne var ki, Model Ceza Kanunu'nun kabulünün ardından bu kural giderek terk edilmeye başlanmış ve yerini, söz konusu savunma hareketi makul olarak yapılması gereken bir hareket ise ve meşru savunmanın şartlarına uyuyorsa, üçüncü kişi lehine gerçekleştirilecek öldürücü kuvvet dahi üçüncü kişi lehine meşru savunma kapsamında sayılmaktadır.

Konuyla ilgili olarak yargı uygulamalarına bakıldığında, *State v. Chiarello* davasında “öteki-ben” kuralının üçüncü kişi lehine savunmada bulunan kişiye uygulanıp uygulanmayacağı hususu tartışılmıştır. Dava konusu olaya bakıldığında, aynı işyerinde çalışan dört arkadaşın birlikte zaman geçirdiği bir sırada bir tartışmanın vuku bulması ve ardından lehine savunmada bulunulan mağdurun “ölüyorum, yardım edin” demesi üzerine savunmada bulunan sanığın yardıma gelmesi ve saldırıda bulunan iki iş arkadaşını silahla vurmak suretiyle ciddi biçimde yaralaması olayı söz konusudur. 1961 tarihli *New Jersey* Yüksek

⁵⁸⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz.: **BENDINELLI/EDSALL**, sh: 164; eyaletler için bkz.: sh: 174, dn: 109.

⁵⁸⁹ Orijinalinde “*alter- ego rule*” olarak yer alan kural, “ikinci ben”, ikinci kişilik” veya “öteki kişilik” anlamına gelmekte olup, kanımızca “öteki ben” olarak tercüme etmek daha uygun olacaktır.

⁵⁹⁰ **BENDINELLI/EDSALL**, sh: 153. Savunulan kişinin uygulayabileceğinden daha fazla uygulanacak olan kuvvetin meşru savunma olarak değerlendirilemeyeceğine ilişkin bkz.: **BROOKHART**, Bölüm: 5, sh: 16; *United States v. Tanksley* (1979), 7 M.J. 220.

⁵⁹¹ **WILKS**, Jay Frederick. Criminal Culpability For Defense Of Third Persons, *Washington And Lee Law Review*, Vol: 20, Iss: 1, 1963, sh: 98. Konuyla ilgili olarak bkz.: *Lovejoy v. State* (1943), 15 So. 2d 300; **BENDINELLI/EDSALL**, sh: 158.

Mahkemesi'nin verdiği karara göre, sanık hakkında verilen mahkumiyet hükmü bozulmuştur.⁵⁹²

Üçüncü kişi lehine meşru savunma ile ilgili olarak Amerikan ceza uygulamasına bakıldığında, *People v. Randle* kararında mahkemenin “kişinin üçüncü kişinin savunulması ihtiyacı olduğuna makul bir biçimde inanması halinde, üçüncü kişi lehine meşru savunmanın mümkün olabileceği” belirtilmiştir.⁵⁹³

Belirtmek gerekir ki, üçüncü kişi lehine savunmada da yakın bir tehlikenin varlığı aranmakta ve üçüncü kişi lehine gerçekleştirilecek müdahalenin derhal yapılması gereken bir müdahale olması gerektiği ifade edilmiştir.⁵⁹⁴ Yukarıda belirttiğimiz meşru savunmanın şartlarından gereklilik ve yakın bir tehlikenin varlığı şartları, üçüncü kişi lehine savunma açısından da aranmaktadır.

Benzer şekilde Türk ceza hukukunda üçüncü kişiyi kurtarmak amacıyla meşru savunma kapsamında güç kullanılması hukuka uygun bulunmuştur. Örneğin, “tehdit ederek annesinin başına tabanca dayayarak sürükleyen” kişiye karşı ateş ederek öldürme eyleminde fail, meşru savunmanın saldırı ve savunma koşullarına uyduğu gerekçesiyle meşru savunmadan yararlandırılmıştır.⁵⁹⁵ Yine, mağdura karşı cinsel saldırıda bulunduğu sırada, mağduru kurtarmak amacıyla gerçekleştirilen savunma hareketinin üçüncü kişi lehine meşru savunma sayılacağı ifade edilmiştir.⁵⁹⁶

Diğer bir tartışma hususu ise, üçüncü kişinin kendi hakkından vazgeçmesi halinde ortaya çıkmaktadır. Buna göre, kişi örneğin, kendi yaşam hakkından vazgeçerek birinin kendisini öldürmesine izin verdiği halde, saldırgana karşı üçüncü kişi lehine bir savunmada bulunma imkanı olacak mıdır? Burada kişinin üzerinde tasarruf edebileceği bir hak olup olmadığına bağlı olarak bir değerlendirme yapıldığında, doktrinde yaşam hakkının kişinin üzerinde tasarruf edemeyeceği bir hak olduğu kabul edildiği görülmektedir.⁵⁹⁷ Bu bahisle söz konusu hakkın tehlikeye düşmesi halinde, saldırgana karşı gerçekleştirilecek savunma hareketi meşru savunma olarak bir hukuka uygun nedeni sayılacaktır. Ancak, kişinin kendi

---

⁵⁹² **JOHNSON**, Philip E. Criminal Law- Substantive Criminal Law In Its Procedural Context Cases, Materials And Text, West Publishing, 1975, sh: 724- 725.

⁵⁹³ *People v. Randle*, (2005) 35 Cal. 4th 987, 1002; **GROSSMAN**, Jonathan. Defense Theories and Instructions, <http://www.sdap.org/downloads/research/criminal/defense08.pdf>.

⁵⁹⁴ **BENDINELLI/EDSALL**, sh: 167.

⁵⁹⁵ 1. CD. 13. 02. 2002., E. 2002/4811, K. 2002/500; **YAŞAR/GÖKCAN/ARTUÇ**, Yorumlu- Uygulamalı Türk Ceza Kanunu, C: I (Madde 1- 44), Adalet Yay., Ankara 2010, sh: 635.

⁵⁹⁶ **ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA**, TCK Şerhi, sh: 742.

⁵⁹⁷ Bkz.: **ÖZTÜRK/ERDEM**, sh: 225; **KOCA/ÜZÜLMEZ**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, sh: 258.

malının parçalanmasına izin vermesi halinde olduğu gibi, söz konusu hak malvarlığına ilişkin bir haksızlıkta, bu halde gerçekleştirilecek savunma hareketini üçüncü kişi lehine meşru savunma olarak değerlendirmemek gerekir.⁵⁹⁸

Ne var ki, kanımızca burada yaşam hakkı üzerinde mutlak suretle tasarruf yapılabilen bir hak olup olmadığının bir önemi bulunmaksızın, kişinin menfaati göz önünde bulundurularak, malvarlığına göre daha üstün bir değer olan yaşam hakkının korunması amacıyla kişi lehine bir meşru savunmada bulunulabilir.⁵⁹⁹ Malvarlığı bakımından ise, örneğin bir malın yakılması veya zarar verilmesi, aynı zamanda kişi hayatına zarar verebilecek bir düzeyde ise, bu halde yine üçüncü kişi lehine meşru savunmayı kabul etmek gerekecektir.

People v. Kurr davasında⁶⁰⁰ ise, ceninin korunmasına yönelik hareketler için meşru savunmanın mümkün olup olmadığı tartışılmıştır. Olayla ilgili olarak mahkeme, cenine karşı mevcut olan saldırının defedilmesini üçüncü kişi lehine meşru savunma kapsamında değerlendirmiş, cenini üçüncü kişi olarak kabul etmiştir. Ancak belirtmek gerekir ki, İngiliz hukuku kaynaklı yargı kararlarına bakıldığında, annenin yaşamının kurtarılması esas olarak görüldüğünden, cenine karşı gerçekleştirilen işlemler meşru savunma kapsamında değil, adeta bir “kürtaj savunması” biçiminde değerlendirilmiş ve zorunluluk hali kapsamına alınmıştır.⁶⁰¹ Doktrinde, annenin fiziksel ve ruhsal sağlığını korumak veya cinsel saldırı sonucu gerçekleşen gebelikleri sonlandırmak amacıyla yapılan çocuğun alınması işleminin ayrı bir hukuka uygunluk nedeni olarak ele alınması gerektiği belirtilmiştir.⁶⁰²

Konuyla ilgili olarak Türk ceza hukuku doktrininde benzer tartışma yapılmış olup, Türk hukukuna göre kişi doğmakla hak ehliyeti kazandığından ötürü, henüz anne karnındaki ceninin korunması, üçüncü kişi lehine meşru savunma kapsamında değerlendirilmemelidir. Nitekim, doktrinde de bu görüş ifade edilmiş ve üçüncü kişi lehine meşru savunmaya gerek

---

⁵⁹⁸ Örnek için bkz.: İÇEL, sh: 328. Konuyla ilgili olarak Türk ceza hukuku doktrininde, kişinin söz konusu hak üzerinde tasarruf edip edemeyeceğine bakılması gerektiği ifade edilmiştir. Bkz.: DÖNMEZER/ERMAN, sh: 131, ÖNDER, sh: 197. Yaşam hakkına ilişkin görüşler ve anayasal düzende değerlendirilmesi için bkz.: ODER, Bertil Emrah. Hak ve Özgürlükler Temelinde Ötanazi, Hukuk ve Etik Boyutuyla Ötanazi (Derleyen: Prof. Dr. Nur Centen), XII Levha Yay., 2011, sh: 20- 26.

⁵⁹⁹ Konuyla ilgili olarak doktrinde, yaşam hakkının üzerinde mutlak suretle tasarruf edilemeyen bir hak olarak kabulüne karşı birtakım eleştiriler mevcuttur. Bkz.: ÜNVER, Yener. Türk Ceza Hukuku Açısından Ötanazi, sh: 68- 69.

⁶⁰⁰ *People v. Kurr*, (2002) 253 Mich. App. 317, 654 N.W. 2d 651, Mich. App. 1380. Davada erkek arkadaşıyla tartışan mağdurenin karnına yumruk atılmasının ardından kendisinden bebek beklediğini, dolayısıyla yumruk atmamasını söylemesine rağmen, davalı erkek arkadaşın yumruk atmaya devam etmesi sonucu mağdure davalıyı göğsünden bıçaklamak suretiyle öldürmüştür.

⁶⁰¹ *Rex v. Bourne* (1939), 1 K.B. 686; ARNOLDS/GARLAND, sh: 291- 292.

⁶⁰² WECHSLER, sh: 1449.

olmaksızın annenin bizzat kendisini korumak üzere savunma hareketi gerçekleştirmesi, meşru savunma çerçevesinde değerlendirilecektir.⁶⁰³ Doktrinde savunulan bu görüşe katılıyor ve ceninin bu şekilde savunmaya konu kişi olarak sayılabilmesi için Embriyonun Korunması Kanunu gibi özel bir düzenlemeye ihtiyaç olduğunu düşünüyoruz.

B. Sınırın Aşılması

1. Kavram

Amerikan ceza hukukunda meşru savunmada sınırın aşılması, bir kişinin maruz kaldığı veya maruz kalacağı muhakkak olan bir saldırıya karşı kuvvet kullanması durumunda, eğer bu kuvvetin uygulanması gerekenden daha fazla olması halinde ortaya çıkmaktadır.⁶⁰⁴ Amerikan ceza hukukunda Türk ceza hukukundaki “sınırın aşılması” kurumu ile benzer bir sistematiğe olmamakla birlikte, kullanılması gereken kuvvetten fazla bir kuvvet kullanarak, hukuka uygunluk sınırının aşılması, Amerikan ceza hukukunda da var olan bir kavramdır.⁶⁰⁵

Belirtmek gerekir ki, Amerikan ceza hukukunda sınırın aşılması halinde, *manslaughter* olarak tabir edilen “tasarlamaksızın (ve kin ve nefret bulunmaksızın) insan öldürme”⁶⁰⁶ suçu işlenecektir. Buna göre, bir hukuka uygunluk nedeni olan meşru savunmanın kast olmadan aşılması halinde, söz konusu suç meydana gelecektir.⁶⁰⁷ Belirtmek gerekir ki, tasarlamaksızın (ve kin ve nefret bulunmaksızın) insan öldürme suçu, hukuka uygunluk nedenlerinde sınırın kast olmaksızın açılması halinde uygulama alanı bulmaktadır. Örneğin, sanığın soyguna direnirken mücadele esnasında maktülün göğsüne tek bir bıçak darbesiyle vurma eylemi sonucu maktülün ölmesi, meşru savunmada sınırın aşılması olarak görülmüş ve ceza, kasten insan öldürme suçundan (Amerikan ceza hukukunda cinayet suçu

---

⁶⁰³ Konuyla ilgili görüş için ayrıntılı bkz.: **HAKERİ**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, sh: 278.

⁶⁰⁴ **NEYLAND**, sh: 721.

⁶⁰⁵ Belirtmek gerekir ki, Kanada ceza hukukunda da meşru savunmada sınırın aşılması Türk ceza hukukundaki düzenlenişine benzer biçimde ele alınmış olup, meşru savunma sırasında gerektiğinden fazla kuvvet kullanılmasını, sınırın aşılması kavramı altında ele almıştır. Konuyla ilgili ayrıntılı bkz.: **KAYE**, *Miranda. Excessive Force in Self-Defence After R v. Clegg*, Journal Of Criminal Law, 1997, sh: 448.

⁶⁰⁶ Konuyla ilgili olarak *manslaughter* kavramı Türk öğretisinde “kin ve nefret bulunmaksızın ve planlamaksızın ölüme sebebiyet verme” şeklinde Türkçe’ye çevrilmiş olup, *manslaughter*’ı “tasarlamaksızın insan öldürme” şeklinde çevirmeyi daha uygun bulduk. Bkz.: **TOPÇU**, sh: 16; **STEWART**, sh: 915, dn: 48.

⁶⁰⁷ **TOPÇU**, sh: 16.

biçiminde yer alır), tasarlamaksızın (kin ve nefret olmaksızın) insan öldürme suçu kapsamında değerlendirilmiştir.⁶⁰⁸

Ancak örneğin, *Reese v. Anderson* davasında, sanık polis memurunun, ellerini kaldır demesi üzerine bu uyarıya uymayan maktüle silahla ateş etmek suretiyle ölümünü sonuçlaması olayında yerel mahkeme önce ölüm neticesinden mahkumiyet vermiş, ancak temyiz mahkemesi, sanığın maktülün o sırada silahına uzanması sebebiyle saldırıya geçeceğini ve dolayısıyla polisin kendisini savunduğu gerekçesiyle hukuka uygunluk nedeninden yararlandırılması gerektiğine karar vermiştir.⁶⁰⁹

Meşru savunma sırasında üçüncü kişilerin zarar görmesi halinde ne yapılacağı konusunda ilgili olarak ise, Amerikan Model Ceza Kanunu'nun 3. 09 (3). maddesinde açık hüküm bulunmakta olup, dikkatsizlik sonucu üçüncü kişilerin zarar görmesi halinde, meşru savunma hükümleri uygulanmayacaktır.⁶¹⁰

Amerikan ceza hukukunda sınırın aşılması Model Ceza Kanunu'nda Türk ceza hukuku sistematığında ele alınmamış olsa da, meşru savunmada sınırın aşılması kavramının gerek teorik, gerekse içtihat hukukunda yer aldığı ve kabul edildiğini belirtmek gerekir.⁶¹¹

Sınırın aşılması kurumunun Türk ceza hukukunda ele alınışına bakıldığında, Türk Ceza Kanunu'nun 27. maddesini incelemek gerekecektir. Kişinin savunma hareketinde bulunduğu sırada, kapsam ve ölçü bakımından sınırı aşmaması halinde, failin cezalandırılmadığını söylemek gerekir.⁶¹² 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 27. maddesinin 1. fıkrası, sınırın hukuka aykırılığı ortadan kaldıran nedenlerle kast olmaksızın aşılması halinde, failin hareketinin taksirli hali Kanun'da cezalandırılıyorsa buna göre ceza verileceği, ancak bu cezanın altıda birinden üçte birine kadar indirileceği ifade edilmiştir.⁶¹³ Ancak belirtmek gerekir ki, söz konusu taksirli hareketin suç olmaması halinde, faile ceza verilmeyecektir.⁶¹⁴ Ancak maddenin 2. fıkrasına bakıldığında, sınırın “mazur görülebilecek heyecan, korku veya telaştan dolayı aşılması” halinde faile ceza verilmeyeceği düzenlenmiştir. Burada, kişinin heyecan, korku ve telaşıyla sınırı aştığının somut olaya göre

⁶⁰⁸ *People v. Dudley* (2006), 31 A.D.3d 264, 819 N.Y.S.2d 237; **TOPÇU**, sh: 335, dn: 888.

⁶⁰⁹ *Reese v. Anderson* (1991), 926 F2d 494, 20 FR Serv 3d 456; **TOPÇU**, sh: 334, dn: 888.

⁶¹⁰ Konuyu Türk ceza hukuku doktrininde *Hakeri* de eserinde değerlendirmiştir. Bkz.: **HAKERİ**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, sh: 282.

⁶¹¹ **MOUSOURAKIS**, sh: 144.

⁶¹² Konuyla ilgili ayrıntılı bkz.: **ÜZÜLMEZ**, İlhan. Vücut Dokunulmazlığına Karşı Suçlar, Adalet Yay., Ankara 2013, sh: 39.

⁶¹³ **CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT**, sh: 333.

⁶¹⁴ **CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT**, sh: 334.

değerlendirilmesi gerekmektedir.⁶¹⁵ Alman CK. m. 33'e benzer olan bu hüküm, kişinin bulunduğu yaşadığı heyecan, korku veya telaşın kusuruna etki etmesi nedeniyle ceza verilmesine gerek bulunmamaktadır.⁶¹⁶ Söz konusu maddenin ikinci fıkrasına bakıldığında, meşru savunmaya ilişkin özel bir sınırın aşılması halinin düzenlendiği söylenebilecektir.⁶¹⁷ Zira kişi saldırıya uğramasının neden olduğu korkuyla birlikte gerektiği ölçüde yapması gereken savunma hareketinde aşırıya kaçabilecektir. Ne var ki, somut olay açısından değerlendirilen makul bir korku ve heyecanın ötesinde savunma hareketinde aşırıya kaçmak, sınırın aşılması sonucunu doğurabilecektir.⁶¹⁸

Maddenin ikinci fıkrası, savunma hareketinin mazur görülebilecek bir heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılmasını düzenlemektedir. Burada sorulması gereken soru, mazur görülme halinin neye göre belirleneceğidir. Gerçekleşen saldırı hareketine karşı kişilerin korkuya kapılacağı veya telaşlanacağı hayatın olağan akışına göre değerlendirildiğinde oldukça normaldir. Ancak savunma hareketinde aşırıya gitme hali ne zaman cezalandırılmamakta ve hangi açıdan mazur görülebilen bir korkuya sonuç bağlanmaktadır? Bu noktada belirtmek gerekir ki, öncelikle söz konusu savunmanın meşru savunma içerisindeki değerlendirmesini yapmak gerekir. Saldırı ve savunma bakımından meşru savunmanın konusu olabilecek bir hal varsa, bu halde gerçekleştirilen savunma hareketinin aşırılığı, somut olayın şartları ve saldırının yapısı göz önüne alınarak değerlendirilecek ve yerine göre kişi TCK m. 27/2'nin uygulanması suretiyle ceza almayabilecektir.⁶¹⁹ Bu noktada, savunma hareketinin orantılı ve ölçülü olması, gereklilik arz etmesi gibi meşru savunmanın şartlarına bakılmasının ardından, buradaki orantının somut olaydaki oluş şekline bakarak söz konusu saldırının ortalama bir insanı mazur görülebilecek bir telaşa, heyecana veya korkuya sevk etmesinden bahsedilebiliyorsa, bu halde TCK m. 27/2 uygulama alanı bulacaktır.

Amerikan ceza hukukunda sınırın aşılması ile ilgili olarak tartışılması gereken başka bir husus ise, annenin gebeliği sonlandırma hakkıyla ilgili olarak ortaya çıkmaktadır.⁶²⁰ Buna göre, doktrinde gebe bir kadının kürtaj olmasının da yerine göre meşru savunma kapsamında

---

⁶¹⁵ CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, sh: 334.

⁶¹⁶ Bkz.: KANGAL, Ceza Hukukunda Zorunluluk Durumu, sh: 278- 381; HAKERİ, Türk Ceza Hukuku'nun Tarihi..., sh: 109. Kişinin içinde bulunduğu ruhsal durumun mazur görülebileceğine ilişkin görüşlerle ilgili olarak bkz.: KOCA/ÜZÜLMEZ, Hukuka Uygunluk Sebeplerinde Sınırın Aşılması (TCK m. 27), sh: 41.

⁶¹⁷ ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA, Ceza Hukuku Genel Hükümler, sh: 445.

⁶¹⁸ Konuyla ilgili bkz.: ÜZÜLMEZ Vücut Dokunulmazlığına Karşı Suçlar, sh: 40.

⁶¹⁹ ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA, Ceza Hukuku Genel Hükümler, sh: 448.

⁶²⁰ Gebe kadının yasal kürtaj süresinden sonra fetüse karşı gerçekleştireceği gebeliği sonlandırma hareketlerine karşı fetüs üçüncü kişi olarak sayılabilir ve bu durumda anneye karşı üçüncü kişi lehine meşru savunma mümkün olabilir. Konuyla ilgili bkz.: DÖNMEZER/ERMAN, sh: 131; ÖZEN, sh: 137.

değerlendirilip değerlendirilemeyeceği eleştirisi tartışılmıştır. Bu halde, kürtaj veya çocuk düşürme fiilleri bakımından meşru savunma hukuka uygunluk sebebini mi işletmek gerekecektir, yoksa sınırın aşılmasından mı söz etmek gerekmektedir? Söz konusu hususu değerlendirebilmek için öncelikle fetüsün insan niteliğinde sayılıp sayılmadığı tartışması yapılmıştır.

Yine, örneğin cinsel saldırı sonucu gebe kalan kadın bakımından bebeğin varlığının kadının vücuduna yönelik bir saldırı niteliği taşıyıp taşımadığı da sorgulanmıştır. Buna göre, cinsel saldırı sonucu gebe kalan kadının bebeğe karşı uyguladığı düşürme fiili meşru savunma kapsamında sayılacak mıdır?⁶²¹ Burada, aynı zamanda kürtajın yasak olduğu bir bölgede, annenin sağlık sorunları yaşaması ve sağlığını tehdit eden bebeği düşürmesi halinde, gerçekleştirdiği eylemin meşru savunmadan kaynaklanan bir hukuka uygunluk nedeni sayılıp sayılmayacağı da sorgulanmıştır.⁶²²

Konuyla ilgili olarak Amerikan hukukunda bir başka yazar da, fetüsün haksız bir saldırı sayılıp sayılmayacağı sorgulanmış ve duruma göre fetüsün kadının sağlığını tehdit edici bir saldırı olarak sayılabileceği ifade etmiştir.⁶²³ Ancak burada fetüsü sağlığa saldırı olarak kabul etsek dahi, haksız bir saldırı olarak kabul etmek mümkün değildir.

Kanımızca burada, kürtajın yasak olduğu ihtimalini düşündüğümüzde dahi⁶²⁴, meşru savunmanın koşullarının oluşmadığını kabul etmek gerekir. Zira, her halde, gebe kadında oluşan bir sağlık sorununda, gebelik devam ettirilemeyeceğinden, kadının fetüsü kendi imkanlarıyla düşürmeye çalışması, meşru savunma hukuka uygunluk sebebiyle ilişkilendirilemeyecektir. Kadının cinsel saldırı sonucu gebe kalması ihtimali için ise, yine meşru savunma kanımızca kabul edilemez; zira, saldırının bir insandan kaynaklanması ve o insanın gerçekleştirdiği bir saldırıya karşı gerçekleştirilen bir savunma hareketi olmalıdır.

---

⁶²¹ **THOMPSON**, Judith Jarvis. A Defense Of Abortion, sh: 270.

⁶²² **THOMPSON**, sh: 268.

⁶²³ **KAUFMAN**, Whitley. Is There A “Right” To Self- Defense?, Criminal Justice Ethics, Winter 2004, 23, 1, sh: 23. Bu görüşe göre fetüs, annenin sağlığını tehdit ettiği ölçüde haksız bir saldırı olarak sayılabileceği gibi, buna göre annenin hamileliğin her evresinde kürtaj hakkı bulunmaktadır. Diğer bir deyişle, hamileliği sonlandırması bu saldırıyı sonlandırma amacı taşıdığından, suç oluşmayacaktır. Kanımızca burada fetüs haksız bir saldırı olarak sayılmayacaktır. Ancak söz konusu görüş, annenin cinsel saldırı sonucu hamile kalması ve bunun sonucunda fetüsü haksız bir saldırı olarak görseydi, bu görüş üzerinden tartışmak daha makul olacaktır. Ancak yine de, meşru savunmada savunmanın saldırgana karşı yapılması gerektiğinden ve fetüs başlı başına bir saldırıyı yaratan kişi olmadığından, meşru savunmadan söz edilemeyecekti. Kürtajın ayrı bir hukuka uygunluk nedeni olarak kabul edilmesi gerektiğine savunan görüş için bkz.: **VOLOKH**, Medical..., sh: 1819.

⁶²⁴ Örneğin, Amerika Birleşik Devletleri'nin *Utah* eyaletinde 2010 yılında kabul edilen yasayla birlikte (H.B. 12 biçiminde anılan yasa), kürtajın artık yasaklandığı tartışmaları da ortaya çıkmıştır. Çocuk düşürmeyi suç haline getiren yasa, aynı zamanda kürtajla ilgili de düzenlemeler getirmektedir. Bkz.: <http://le.utah.gov/~2010/bills/hbillenr/hb0012.pdf>.

Dolayısıyla, kadının cinsel saldırının gerçekleştirildiği sırada, saldıran kişiye karşı gerçekleştireceği savunma hareketi meşru savunma kapsamına girebilecekken, bu saldırı sonucu oluşan fetüse karşı gerçekleştirilmesi, bu kapsama girmeyecektir. Kanımızca, bu tür eylemleri ceza hukuku bakımından değerlendirdiğimizde, meşru savunmanın şartları arasında saydığımız haksız bir saldırının varlığının, bu tür olaylarda bulunmadığını söylemek gerekir. Zira saldırıya cenin sebep olmadığından, söz konusu fiil, çocuk düşürme suçu kapsamında değerlendirilecek ve meşru savunma hukuka uygunluk nedeninden yararlanılamayacaktır.

2. Öldürücü Kuvvet Kullanımı

Amerikan ceza hukukunda kural olarak, saldırıyı orantılı bir biçimde savunma hareketiyle karşılamak gerekmekte, öldürücü olmayan bir kuvvet ile saldırıyı defetme imkanı varsa, öldürücü kuvvet kullanmak hukuka uygunluk nedeninden yararlanamamaktadır.⁶²⁵ Diğer bir deyişle, kişinin yakın ve haksız olarak gelen ölümcül bir saldırıyı önlemek için ölümcül bir kuvvet uygulaması gerektiğine inanıyorsa, bu halde gerçekleştireceği ölümcül savunma kuvveti hukuka uygun sayılacaktır.⁶²⁶

Meşru savunmada öldürücü kuvvet kullanımı ile ilgili olarak öncelikle hukuka uygunluk sebebi sayılıp sayılmayacağını tartışmak ve hangi hallerde mümkün olabileceğini ortaya koymak gerekmektedir. Amerikan ceza hukukunda sınırın aşılması, öldürücü güç kullanımının meşru kılınması kavramıyla paralel olarak ele alındığından ötürü öldürücü güç kullanımından bahsetmek ve konuyla ilgili teorilere değinmek gerekecektir.

Konuyla ilgili olarak doktrindeki görüşlere bakıldığında, bir görüşe göre, meşru savunma sırasında saldırganı öldürmek tartışmalı bir husus olup, “kötü adamı” öldürmeye neden “izin” verildiği sorgulanmaktadır.⁶²⁷ Bu görüşe göre saldırgan, adeta saldırmasının cezası olarak hayatını kaybetmektedir. Saldırılan kişinin yaşam hakkı varsa, dolayısıyla saldırgan kişinin de yaşam hakkı korunmalıdır. Diğer bir deyişle, hem saldıranın, hem de saldırılanın yaşam hakkı karşılaştırıldığında, neden ikisine de eş bir değer biçilip biçilmediği tartışılmış, yaşam hakkı kimin olursa olsun, korunması gereken bir değer olarak ele alınması

---

⁶²⁵ DRESSLER, sh: 27. Örneğin, New York Ceza Kanunu m. 35.15(2)(a)’da “öldürücü kuvvetin yalnızca ölümcül bir saldırı tehdidiyle karşı karşıya kalındığında kullanılabilmesi” düzenlenmiştir. Maddeyle ilgili ayrıntılı değerlendirme için bkz.: KLEIN, sh: 31.

⁶²⁶ NOURSE, *Confronting...*, sh: 421- 422.

⁶²⁷ GRABCYNSKA, Arlette- FERZAN, Kimberly Kessler. *Justifying Killing In Self- Defence- Book Review*, *The Journal Of Criminal Law & Criminology*, Vol. 99, No. 1, sh: 235.

gerektiği ifade edilmiştir.⁶²⁸ Bu görüşe taraftar olan *Hart*, yaşam hakkına verilmesi gereken önemi, “tüm endişenin, bir katliam kulübü yaratmak değil, toplumsal düzenin varlığını devam ettirmek olması gerektiği”⁶²⁹ şeklinde tanımlamıştır. Yine, benzer görüşte olan bir başka yazar ise, kişilerin yaşamlarının eşit olduğunu ve bu eşitlik ilkesi uyarınca, haksız bir saldırının varlığının, bir başkasının yaşam hakkının ihlalini meşru kılmayacağı savunulmuştur.⁶³⁰

Meşru savunmada öldürücü güç kullanımıyla ilgili bir başka görüş ise, saldıran kişinin saldırmak suretiyle yaşam hakkından vazgeçmiş sayılıp sayılmayacağı hususunu tartışmıştır. Buna göre, saldıran kişi yaşam hakkından vazgeçmemekle birlikte⁶³¹, başkasının haklarını ihlal ettiği noktada, kendini hakkını tehlikeye sokmaktadır.⁶³² Bu açıdan kişinin aslında bu hakkından feragat etmediği ve fakat yalnızca kendi eliyle yarattığı bir tehlike durumu sonucu hakkını kaybetme riskiyle karşı karşıya kaldığı ele alınmaktadır.

Ancak konuyla ilgili bir aksi görüş ise, mağdurun kendi yaşamını korumak adına, saldırganın yaşamını sona erdirebileceğini savunmuştur.⁶³³ Diğer bir deyişle, eğer kişi kendisine bir zarar verileceği yönünde haksız bir saldırı ile tehdit ediliyorsa, bu halde kendi yaşam hakkını korumak adına, saldıranı öldürebilecektir. Ancak belirtmek gerekir ki, söz konusu görüşle ilgili bakış açıları da ikiye ayrılmaktadır. Zira, öldürücü kuvvet kullanımına başvurulabilmesi için, kişinin ölüm ya da ciddi bir yaralanma tehlikesiyle karşı karşıya kaldığına dair makul bir inanç içinde olması ve gerçekten kullanacağı bu kuvvetin saldırıyı defetmek için gerekli olduğuna inanması gerekmektedir.⁶³⁴ otonomi ilkesi uyarınca, kişinin saldırıya karşı uygulayacağı kuvvetin sınırsız olduğu ve buna göre istediği gibi öldürücü kuvvet uygulayabileceğini ifade eden bir görüş de mevcuttur.⁶³⁵ Dolayısıyla saldırıya uğrayan kişinin, kendi hak alanına girilmesi sebebiyle sınırsız kuvvet

---

⁶²⁸ **KADISH**, Sanford H. Respect for Life and Regard for Rights in the Criminal Law, California Law Review, Vol. 61, No. 4, 1976, sh: 881.

⁶²⁹ **KADISH**, sh: 871. Ayrıntılı bilgi için bkz.: **HART**, H.L.A. The Concept of Law, 1961.

⁶³⁰ **KADISH**, sh: 882. Ancak belirtmek gerekir ki, bu görüş, yaşam hakkına karşı yaşam hakkı değil, diğer haklara karşı gerçekleştirilen saldırılarda yaşam hakkının ihlal edilmesi gerektiğini savunarak, yaşam hakkının ihlal edilmeyeceği görüşüne esneklik getirmiştir. Örneğin bu görüşe göre, kişi, bir kaçırma vakasında saldırganı öldüremez veya karşı karşıya kaldığı bir cinsel saldırıya ölümcül bir savunma hareketi ile cevap veremez.

⁶³¹ **KAUFMAN**, sh: 24.

⁶³² **GOLDMAN**, Alan. The Paradox Of Punishment in: Punishment, Simmons, sh: 33; katılarak aktaran: **KAUFMAN**, sh: 24.

⁶³³ **KADISH**, sh: 881. Benzer bir tartışma Türk ceza hukukunda TCK m. 25/2 kapsamında zorunluluk hali bakımından yapılmış ve birden fazla kişiyi kurtarmak gibi bir zorunluluk hali bulunsa dahi, bir kişiyi öldürmenin hukuka uygun sayılamayacağı ve yaşam hakkının korunan en temel hak olduğu ifade edilmiştir. Bkz.: **ÖZBEK/DOĞAN**, sh: 216, dn: 100.

⁶³⁴ **CARPENTER**, sh: 654, dn: 1.

⁶³⁵ Söz konusu görüşlerle ilgili ayrıntılı bilgi için bkz.: **KADISH**, sh: 886; **FLETCHER**, George. Proportionality And The Psychotic Aggressor, A Vignette In Comparative Criminal Theory, 8 Israel L. Rev. 367, 1973, sh: 376- 390.

uygulayabilmesinin meşru sayılması savunulmaktadır. Kanımızca bu görüş meşru savunmaya, sınırın aşılması kurumunu tamamen gereksiz kılacak, aynı zamanda meşru savunmayı adeta bir ihkak-ı hak kurumu haline getirecek türde geniş bir yorum getirmektedir.

Amerikan ceza hukukunda, sınırın aşılmasıyla ilgili olarak, kendini savunan kişinin karşı tarafın ölümüne sebep olması halinde, kişinin savunma yaparken duyduğu korkunun gerçek ve makul bir korku olması gerektiğini belirtilmiştir.⁶³⁶ Örneğin 1992 yılında *BatonRouge*'da meşru savunma sonucu öldürülen 16 yaşında bir değişim öğrencisi olan Japon genç *Yoshi Hattori*'nin davasında⁶³⁷ davalı *Peairs*, kendini savunduğu sırada *Hattori*'nin ölümüne sebep olduğunu ve fiziksel olarak tehdit edildiğini iddia etmiştir. “Bir anlık heyecan ve korkuyla”, “ortalama bir insanın kendini koruma refleksiyle” *Hattori*'yi öldürdüğünü ifade eden *Peairs*, kendini savunmak için öldürücü kuvvet uygulamasının gerekliliği olduğunu savunmuştur.⁶³⁸ *Peairs*, davanın sonunda beraat ettirilmiştir.

Burada sınırın aşılmasına ilişkin kanımızca öncelikle, kuvvet ve ölümcül kuvvet kavramlarından ne anlaşılması gerektiğini tartışmak gerekmektedir. Kuvvet, doktrinde birçok anlamı içinde barındıran geniş bir kavram olarak ele alınmış olup, mevcut bir saldırının varlığı, bir saldırı tehdidinin varlığını veya şarta veya tehdiye yönelmiş bir saldırı ihtimalini kapsamaktadır.⁶³⁹ Bu açıdan kuvvet kavramının Türk ceza hukukunda meşru savunmadaki saldırı anlayışı ile paralel biçimde yorumlandığı sonucu da çıkabilir.⁶⁴⁰

Öldürücü kuvvete ilişkin olarak ise doktrinde kabul edilen tanımın Amerikan Model Ceza Kanunu'nun 1962 tarihli tasarısında yer verilmiş olan ifade olduğunu belirtmek gerekir. Buna göre ölümcül kuvvet, ölüme ya da bedensel zarara sebep olabilecek kuvvet şeklinde tanımlanmış olduğu görülmektedir.⁶⁴¹

---

⁶³⁶ **FORELL**, sh: 1433.

⁶³⁷ *State v. Peairs* (1995), 662 So. 2d 509.

⁶³⁸ **FORELL**, sh: 1409; LA. REV. STAT. ANN 14: 31 (1), 2007.

⁶³⁹ Yazar, şarta veya tehdiye yönelmiş saldırı ihtimaline ilişkin olarak, “ya paranı, ya canını” ifadesinin kullanılması örneğini vermiştir. **LEIDER**, sh: 197, dn: 458; Ölümcül kuvvet ise, ölüm ya da ciddi bedensel zarara sebep olması muhtemel kuvvet biçiminde tanımlanmıştır. Bkz.: **BEKAR**, sh: 142, dn: 500.

⁶⁴⁰ Nitekim, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu m. 25'te saldırının “gerçekleşen, gerçekleşmesi veya tekrarı muhakkak saldırı” biçiminde ifade edilmesi, Amerikan ceza hukukuna tanımlanan kuvvet kavramının kriterleriyle paralellik göstermektedir.

⁶⁴¹ Model Ceza Kanunu, 3. 11 (1962 tarihli tasarı metin); **LEIDER**, sh: 195, dn: 452; **BEKAR**, sh: 142. Bu görüşler için bkz.: **EREM**, Faruk. Türk Ceza Hukuku, 6. Bası, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, C: 1, No: 165, Ankara 1962, sh: 186- 187.

Yargı uygulamalarına bakıldığında, meşru savunmada öldürücü kuvvete başvurulmasında temkinli davranılması gerektiği de belirtilmektedir. Buna göre bir davada⁶⁴², insan yaşamının öncelikli olarak ele alınması gereken bir değer olarak görülmesi gerektiği ele alınmış olup, “önemli bir değer olan insan yaşamının gözetilmesi gerektiği” vurgulanmıştır. Yine, “insan yaşamının hiçbir şekilde ihmal edilmemesi gerektiği, bu değer acil bir durum söz konusu olmadıkça ihlal edilmesine hukukun izin vermeyeceği” belirtilmiştir.⁶⁴³

Amerikan ceza hukukunda yer alan meşru savunmada öldürücü kuvvet uygulama meselesi Türk hukuku açısından ele alındığında, öncelikle Türk Anayasası’nın ve Türkiye’nin taraf olduğu Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir. Meşru savunma ile ilgili olarak Türk Anayasası’nın 17. maddesinin 4. fıkrasına göre, meşru savunma halinde yaşam hakkına son verilebileceği düzenlenmiş olup, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 2. maddesine göre ise, yine herkes yaşam hakkına sahip olmakla birlikte, maddenin 2. fıkrası uyarınca, yasa dışı şiddete karşı korunmak amacıyla gerçekleştirilen öldürmenin yaşam hakkının ihlali sayılmayacağı düzenlenmiştir.⁶⁴⁴

Ancak burada ortaya çıkan sorun, Türk Ceza Kanunu’nun 25. maddesinde yer alan meşru savunma düzenlemesinin tüm hakları kapsadığı ve dolayısıyla Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Anayasa birlikte yorumlandığında, her türlü hakka karşı gerçekleştirilen saldırıya karşı öldürücü kuvvet uygulanıp uygulanmayacağı sorunudur. Kanımızca burada AİHS ve Anayasa’nın tüm haklar için değil ve fakat yalnızca yaşam ve vücut dokunulmazlığına ilişkin haklar bakımından bir düzenleme getirdiği yorumuna katılmak gerekmektedir.⁶⁴⁵

Meşru savunmada öldürücü kuvvete başvurma ile ilgili olarak Amerikan ceza hukukunda yukarıda değinilen görüşlere benzer bir görüşün Türk hukukunda da mevcut olduğunu ve bu görüşe göre, meşru savunmada haklar arasında bir oran bulunması gerektiği ve saldırıyla tehlikede olan hak ile savunma ile tehlikeye giren hak arasında bir denge olması gerekmektedir.⁶⁴⁶ Yine, meşru savunmanın saldırıyı durduracak ölçüde olması gerektiği ifade

---

⁶⁴² *State v. Shaw*, (1981) 441 A.2d 561, 565; **CARPENTER**, sh: 656, dn: 8. Nitekim, *State v. Norman* davasında da (1989, 378, S.E. 2d 8, 12) “meşru savunmada öldürücü kuvvete başvurulabilmesinin ancak ciddi bir ölüm veya yaralama tehdidinin varlığı halinde, gerekli olduğu durumlarda kullanılabilmesi” ifade edilmiştir.

⁶⁴³ *People v. Canales*, (2001) 624 N.W. 2d 918, 919; **CARPENTER**, sh: 656, dn: 8. AİHS bakımından değerlendirmeler için bkz.: **DIEHM**, sh: 83.

⁶⁴⁴ Konuyla ilgili karşılaştırmalı hukuk değerlendirmeleri için bkz.: **DIEHM**, sh: 81- 84.

⁶⁴⁵ Söz konusu görüş ve tartışma için bkz.: **OTACI**, sh: 58- 59.

⁶⁴⁶ **ŞAHİN**, sh: 294. Örneğin, sarkıntılıkta bulunan kadının tokat atması meşru savunma kapsamında görülmele birlikte, kişiyi öldürmesi sınırın aşılmasına örnek verilebilir. Bkz.: **ÖZER**, sh: 13.

edilmiştir.⁶⁴⁷ Aksi takdirde bu ölçü aşılmış olacağından⁶⁴⁸, meşru savunmada sınırın aşılmasından söz edilecektir. Buna göre, örneğin saldırganın kişinin kolundan tutup çekmesi hareketine karşı, saldırganın vurulması biçiminde gerçekleşen savunma hareketinin sınırın aşılması olarak değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir.⁶⁴⁹ Bu açıdan, saldırganın ölümünü sonuçlayan bir hareketin makul bir korku veya heyecanın ötesine geçmesi halinde, bu hareketin sınırı aştığı sonucuna varılmaktadır.

Türk ceza hukukunda sınırın aşılmasıyla ilgili olarak yargı kararlarına bakıldığında ise, kişinin o anki ruh halinin değerlendirilmesi gerektiği ve makul korku ve heyecan sınırının buna göre aşıp aşılmadığına bakılması gerektiği ifade edilmiştir.⁶⁵⁰ Diğer bir deyişle meşru savunmada sınırın aşılmasına, sanığın içinde bulunduğu ruh hali gözetilerek karar verilmektedir.⁶⁵¹ Örneğin Yargıtay bir kararında, kişinin malını çalan saldırganı karşı saldırısını defetme amaçlı olarak rasgele gerçekleştirdiği atışlardan birinin saldırganın ölümünü sonuçlamasını, sınırın aşılması olarak kabul etmemiştir.⁶⁵² Benzer biçimde Yargıtay, cinsel tacize uğrayan kişinin saldırganı yaralaması hareketinin sınırı aşmadığı yönünde karar vermiştir.⁶⁵³ Ancak aksi şekilde, kişinin, kendisini cinsel ilişkiye zorlayan saldırganı bıçakla tehditten ettikten sonra bıçağı saldırganın vücuduna üç kere saplaması biçiminde gerçekleşen olayda, kendisini savunan kişinin gerçekleştirdiği bıçağın üç defa saplanması hareketini sınırın aşılması biçiminde değerlendirmiştir.⁶⁵⁴

⁶⁴⁷ **GÖKCEN/BALCI**, sh: 154.

⁶⁴⁸ **DÖNMEZER**, Genel Ceza Hukuku Dersleri, sh: 181.

⁶⁴⁹ **ÜZÜLMEZ**, Vücut Dokunulmazlığına Karşı Suçlar, sh: 40. Ancak örneğin, kişinin evde uyuduğu sırada saldırganın gelmesi üzerinde korkarak çekmece içerisinde bulunan silahı kullanması halinde TCK m. 27/2'nin uygulama alanı olacağı söylenebilir. Bkz.: **ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, sh: 446.

⁶⁵⁰ 26. 02. 2008., E. 2007/1- 281, K. 2008/37. “Kişinin, maruz kaldığı saldırı karşısında içine düştüğü korku, telaş ve şaşkınlık dolayısıyla davranışlarını yönlendirme yeteneğinin ortadan kalkması söz konusu olacağından, meşru müdafaa sınırının aşılmasından dolayı kusurlu sayılmayacağı kabul edilir. Dolayısıyla, belirleyici olan maruz kalınan saldırının kişiyi içine düşürdüğü psikolojik durumdur. Zira, kişi sırf maruz kaldığı saldırının tesiriyle ‘heyecan, korku ve paniğe’ kapılarak meşru müdafaa sınırını aştığında bu maddeden yararlanabilecek, buna karşılık; sırf saldırının etkisiyle değil de, (velev ki saldırıdan kaynaklanmış olsa dahi) öfke ve gazap gibi nedenlerle sınırı aştığında ise aynı korumadan faydalanamayacaktır. Başka bir deyişle, sınırın aşılması konusunda failin o anda içinde bulunduğu ruh halini adil bir tarzda göz önünde tutmak lazımdır. Yani, failin niyeti, failin icra tarzına ve ruh haline göre ciddi bir saldırının definden ziyade, kin duygusunu tatmine yönelik ise ‘meşru savunmanın’ sınırlarını aşma değil, ancak haksız tahrik söz konusu olabilir”.

⁶⁵¹ CGK. 28. 12. 1987., E. 1987/524, K. 1987/695; **HAKERİ**, Kasten Öldürme Suçları, sh: 49. “Maktülün tabancasından çıkan mermilerden birisi ile yukarıda belirtilen şekilde yaralanan sanığın o an içinde bulunduğu ruh hali ve psikolojik durumun etkisi ile yerel mahkeme kararında belirtilen biçimde mantıklı düşünüp davranamayacağı açıktır.” Bkz.: CGK. 15. 02. 2000., K. 2000/27; **HAKERİ**, Kasten Öldürme Suçları, sh: 50; **DURAN**, sh: 210.

⁶⁵² Bkz.: 1. CD. 16. 07. 2008., E. 2007/6814, K. 2008/6009; **YAŞAR/GÖKCAN/ARTUÇ**, sh: 629, 630, dn: 843.

⁶⁵³ 30. 03. 1987., E. 1987/1- 11, K. 1987/162; **CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT**, sh: 335.

⁶⁵⁴ CGK. 02. 07. 1996., E. 1996/1- 145, K. 1996/159; **CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT**, sh: 335.

Konuyla ilgili belirtilmesi gereken diğer bir husus ise, mazur görülecek ruhsal durumun sınırın aşılmasında dikkate alındığıdır. Diğer bir deyişle, mazur görülecek korku, heyecan veya telaş orantılı davranmamak suretiyle veya zamanlama bakımından aşılmış olabilir.⁶⁵⁵ Burada aynı zamanda belirtilmesi gereken husus, kişinin korku, heyecan veya telaşla hareket etmesinin somut olayın koşullarına göre değerlendirilmesi gerektiğidir. Örneğin, Yargıtay bir kararında, evinin balkon kısmında uyuyan sanığın üzerine çıkan ve gece olduğundan ötürü silahlı olup olmadığını bilmediği maktülü yastığının altındaki bıçakla öldürmesi olayında, sanığın sınırı aştığının kabul edilemeyeceğini belirtmiştir.⁶⁵⁶ Benzer şekilde bir başka kararda Yargıtay, 2-3 metre mesafeden birden çok kere ateş eden kişiye karşı 10 kez ateş etme eylemini meşru savunma kapsamında görmüş ve 10 kez ateş etme eylemi için somut olayın şartlarında mazur görülebilecek bir telaşla, savunma amacıyla yapıldığından bahisle sınırın aşılmadığı yönünde karar vermiştir.⁶⁵⁷

---

⁶⁵⁵ **KOCA/ÜZÜLMEZ**, Hukuka Uygunluk Sebeplerinde Sınırın Aşılması (TCK m. 27), sh: 50.

⁶⁵⁶ 1. CD. 01. 05. 2001., E. 2001/879, K. 2001/1825; **HAKERİ**, Kasten Öldürme Suçları, sh: 49.

⁶⁵⁷ 1. CD. 09. 04. 2007., E. 2007/4811, K. 2007/2535; **ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, sh: 446. Benzer şekilde detaylar için ayrıca bkz.: 1. CD. 13. 03. 2006., E. 2006/13, K. 2006/619; **ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, sh: 447, dn: 1077.

SONUÇ

John Stuart Mill, On Liberty adlı eserinde⁶⁵⁸, “insanın kendisini korumasının, çeşitli sayıdaki hareket özgürlüğüyle bir şeylere müdahale eden insanoğlunun garanti altına alınabilecek tek sonu” olduğunu yazmıştır. Bu son, bugün çeşitli davalarla kendisini göstermekte ve gündeme gelen her olayla birlikte, yeni tartışma kapılarını da aralamaktadır. Birey, kendisini korumak amacıyla sahip olduğu hareket özgürlüğünün alanını kimi zaman yeni yasal düzenlemelerle genişletmekte, kimi zamansa getirilen ölçütlerle birlikte sınırlamaktadır.

Amerika Birleşik Devletleri’nde 2005 yılından itibaren çeşitli eyaletlerde kabul edilmeye başlanılan yasalarla⁶⁵⁹ kaçma yükümlülüğünün kamusal alanlarda da kaldırılması, meşru savunmayla ilgili yeni tartışmaların da kapısını aralamıştır. Meşru savunmada kuvvet kullanımının kamu güvenliğini tehdit ettiğine ilişkin muhalif görüşler, bu durumun aynı zamanda keyfiyete yol açabileceği, farklı etnik gruptaki insanlar üzerinde kullanılabileceği gibi çeşitli nedenlerle söz konusu yasalara çekinceli yaklaşmışlardır.

Bugün modern hukuk sistemini benimseyen ülkelerin hukuklarına bakıldığında, birbirine yakın düzenlemelere sahip oldukları görülmektedir. Ne var ki, Amerikan ceza hukuku, Türk ceza hukukunu usul bakımından etkilemekle birlikte, maddi ceza hukuku alanındaki etkileşimlerin oldukça az olduğu görülmektedir. Bu sebeple, Amerikan maddi ceza hukukundan bir konuyu inceleyerek Türk ceza hukukuyla bağlantılı noktalarıyla ilgili yeni tartışmalar açmanın yararlı olacağını düşüncesindeyiz.

Amerika Birleşik Devletleri’nde son zamanlarda güncel davalar nedeniyle de tartışılan bir konu olan meşru savunmanın, Amerikan ceza hukuku sisteminde ve yargısında nasıl ele alındığını dikkate almak, kanımızca bu güncel meselelerin arka planını görmek açısından faydalı olacaktır. Bununla birlikte, ülkemizde de hayli tartışmalı bir kavram olan meşru savunmanın, özellikle uygulamaya ilişkin soru işaretli alanlarına farklı bir bakış açısından bakmak, hem yeni tartışmaların kapısını aralayabilecek, hem de Anglo- Amerikan bakış

---

⁶⁵⁸ **MILL**, John Stuart. *On Liberty* (John B. Alden: New York), 1885, sh: 21.

⁶⁵⁹ Yasaların hangi eyaletlerde kabul edildiği ve bu konudaki görüşler için bkz.: **MCCLELLAN- TEKİN**.

açısının Kara Avrupası hukuk sistemini benimseyen Türk hukukunu etkileyebilecek bir yapıda olup olmadığı da anlaşılacaktır.

Elbette ki, her hukuk sistemi kendi içerisinde bir bütünlük ve dengeyi gözetmekte ve farklı hukuk siyasetleriyle oluşturulan yasaları uygulamaktadır. Ancak, kavramların yorumlanmasında kullanılabilir karşılaştırmalı bakış açıları, mevcut eksikliklerin tamamlanmasına yardımcı olabileceği gibi, bundan sonra yapılacak değişikliklerde de göz önüne alınması gereken yenilikleri ortaya koyabilecektir.

Amerikan ve Türk hukuklarının farklı sistemler içerisinde yer aldığı açıktır. Ancak oldukça eski bir kurum olan meşru savunmanın, bir başka hukuk sistemindeki konumlandırılışı, Türk hukuk sisteminde oluşan bir sorunun çözümüne yardımcı olabileceği gibi, her iki hukuk sisteminin de birbirine yaklaştırılması için de bir vesile olacaktır.

Meşru savunmanın Amerikan ceza hukukundaki koşullarının incelenmesi, gerek söz konusu kurumun yasal düzenlemelerdeki yeri, gerekse yargı uygulamaları ile ortaya konulan kriterler ve örnekler bakımından oldukça önemlidir. Bu itibarda çalışmamızda meşru savunmayı ele alırken, ilk bölümde, meşru savunmanın tarihçesini ve karşılaştırmalı hukuktaki düzenlenişine yer verdik. Buna göre öncelikle, kavramın eski hukuk sistemlerinde nasıl ele alındığını ele almak istedik. Bu açıdan, Roma hukukunda, Osmanlı hukukunda ve İngiliz hukukunda meşru savunmanın nasıl nitelendirildiği ve nasıl değerlendirildiğini incelemeye çalışarak, ardından günümüz modern hukuk sistemlerinde, karşılaştırmalı hukuk açısından, belli başlı ülkelerin meşru savunmaya ilişkin kanuni düzenlemelerine yer vermek istedik. Bu itibarla, İngiltere, Kanada, Fransa, Almanya, İtalya, İspanya, İsviçre, İtalya, Hollanda, Finlandiya, Danimarka ve İsveç gibi ülkelerin meşru savunmayı nasıl ele aldığına ve değerlendirdiğine kısaca ve ana hatlarıyla değindikten sonra, Türk hukukuna ilişkin olarak 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda meşru savunmaya ilişkin kanuni düzenlemelere değinmeye çalıştık.

Çalışmamızın ikinci bölümünde ise, meşru savunmayı Amerikan ceza hukukundaki düzenlenişi ele alınmış olup, söz konusu kavram, niteliği, kapsamı, koşulları ve önemli bazı ilkeleriyle birlikte değerlendirmeye gayret gösterdik. Bu açıdan ilk olarak meşru savunmanın Amerikan ceza hukukunda nasıl değerlendirildiğini incelerken, meşru savunmanın mazeret nedeni mi, yoksa hukuka uygunluk nedeni olarak değerlendirilmesi gerektiğine ilişkin görüşlerin yanısıra, meşru savunmanın bir hak olarak kabul edilip edilmeyeceğine hususundaki görüşlere yer verilmesi gerekmiştir. Bunun yanısıra, meşru savunmanın

koşullarına ilişkin olarak, meşru savunma, Amerikan ceza hukuku sistematığı ve Türk ceza hukukundaki düzenlenişiyile bağlantılar kurmaya çalışarak, temelde saldırı ve savunmaya ilişkin koşullar olarak ayrılan kriterlerle ele alınmaya çalışılmıştır. Söz konusu ayırımlarda ise, saldırının varlığı, saldırının haksız olması, saldırının bir hakka yönelik olması ve yakın bir tehlikenin varlığı koşullarını, saldırıya ilişkin koşullar içinde değerlendirilerek, ilgili yargı kararlarına yer verilmiştir. Bu itibarla, Amerikan ceza hukukunda saldırıdan ne anlaşılması gerektiği ve saldırının haksızlığına ilişkin olarak hangi tür hareketlerin haksız sayılabileceğini, doktrindeki görüşlerin yanısıra, içtihatlardan örneklerle birlikte ele alınmıştır. Örneğin, saldırı hareketinin insandan kaynaklanmasının gerekip gerekmemesi, irade dışı gerçekleştirilen hareketlerin haksız bir saldırı olarak ele alınıp alınamayacağı gibi meseleler, bu kapsamda irdelenmeye çalışılmıştır. Buna ilişkin olarak saldırının ne olduğunu veya hangi hareketlerin saldırı olarak ele alındığını değerlendirmeye çalıştık.

Yine bu kapsamda, son dönemde etnik kökene dayalı, ırkçı bazı saldırıların meşru savunma ile ilişkilendirilmesi, söz konusu kurumu yeniden gündeme taşıyarak koşullarının tartışılmaya başlandığı bir dönemin kapısını açmıştır. Yalnızca belli bir etnik kökene ait insanların oturduğu mahalle veya bölgelere dışarıdan (o etnik kökenden olmayan) birinin girmesinin saldırı olarak nitelendirilip nitelendirilmediği tartışılmış olup, bu saldırıya karşı kişilerin kendilerini “savunması” meşru savunma açısından değerlendirilmiştir. Kanımızca hem Amerikan ceza hukukunda, hem de Türk ceza hukukunda bir hareketin meşru savunma olarak nitelendirilebilmesi, en başta saldırı koşuluna bağlı olup, bu koşul kişilerin belli hak ve hukuksal değerlerinin tehlikeye sokulması biçiminde karşımıza çıkmaktadır. Ancak başlı başına bir bölgeden geçilmesi, belli etnik gruplara veya düşünce gruplarına ait olunması saldırı kapsamında görülmeyecek, bunların meşru savunma içerisinde değerlendirilmesi, bu kurumun amacına, yapısına aykırı düştüğü gibi, kişileri caydırmanın aksine suç oranının artışı için meşru savunmanın bir araç olarak görünmesine yol açacaktır.

Çalışmamızın bu bölümünde, saldırının bir hakka yönelik olması koşulu ise, meşru savunmanın hangi haklara karşı gerçekleştirilen saldırılar için mümkün olup olmadığı meselesiyle ilgilidir. Bu açıdan Amerikan ceza hukukundaki en temel husus, hangi haklara karşı öldürücü kuvvet içeren bir meşru savunma hareketinin yapılabileceği noktasındadır. Yine, evin ve malın savunulması hususları da meşru savunma kapsamındaki haklar bakımından önemli olup, kişinin konut dokunulmazlığı hakkı da, yaşam hakkı, vücut dokunulmazlığı hakkı, cinsel dokunulmazlığı gibi korunan değerler bakımından saldırı halinde meşru savunmanın mümkün olduğu haklardandır.

Yakın bir tehlikenin varlığı biçiminde ifade edebileceğimiz, Türk ceza hukukunda saldırının filhaliği olarak ifade edilen koşul ise, kişinin bir hakkına karşı gerçekleştirilen bir saldırının yakın bir tehlike içermesini kapsamaktadır. Buna göre, kişinin savunma hareketinde haklı olabilmesi için, karşı karşıya kaldığı yakın bir saldırı tehlikesi olmalıdır. Biten bir tehlikenin ardından gerçekleştirilen savunma hareketleri, meşru savunma kapsamında değerlendirilmemektedir. Çalışmamızın bu bölümünde, konuyla ilgili yapılan güncel bir tartışmaya değinme ihtiyacı duyduk. Buna göre, devamlı suretle ilerleyen saldırı hareketlerinde meşru savunmanın kabulü için bu koşulun oluşup oluşmayacağı tartışılmıştır. Örneğin, eşinden devamlı şiddet görme gibi durumlarda, bu kişileri her an saldırıya maruz kalmış olarak mı değerlendireceğiz, yoksa pasif konumdaki saldırganı öldürmesini, saldırının yakın bir tehlike içermediğinden bahisle kabul etmeyerek meşru savunmanın koşullarının oluşmadığını mı söyleyeceğiz? Burada, konuyla ilgili tartışmaları örnek davalarla incelemeye çalıştım ve “kötü muameyle maruz kalmış kadın sendromu” şeklinde Türkçeleştirilen “*battered women syndrome*” olarak ifade edilen sendromuna, konuyla ilgili olduğu için değinmek istedik.

Özellikle devamlı suretle aile içi şiddet mağduru olan kadınlar bakımından ortaya çıkan olaylarda tartışılan meşru savunma hususunu Türk ceza hukuku açısından da ele almak önem taşımaktadır. Zira sıklıkla şiddet gören ve farklı biçimlerde eşinin saldırısına uğrayan kişiler bakımından, bu saldırıların süreklilik taşıması ve başka türlü kurtulma imkanının olmamasını meşru savunmanın içerisinde filhal bir saldırı olarak kabul edilip edilmeyeceği sorunu tartışılması gereken bir problemlili husustur. Bu aşamada kanımızca dikkat edilmesi gereken husus, eşin herhangi bir aktif harekette bulunmuyor iken saldırıya uğrayan eş tarafından öldürülmesi biçimindeki hareketin meşru savunma sayılamayacağı, ancak devam eden ancak kısa bir süre için saldırıya ara vermiş olan eşin tekrarlanması muhakkak olan saldırısını defetmek amacıyla gerçekleştirilen hareketin hukuka uygunluk nedeninden yararlandırılması gerektiği yönündedir. Zira filhal olmayan bir saldırıya karşı öldürücü güç içeren bir harekette bulunmak Türk ceza hukuku açısından meşru savunma nedeni oluşturmayacaktır.

Saldırıya ilişkin koşulların ardından, savunmaya ilişkin koşulları, gereklilik, saldırının yönü, haklılık ve orantılılık olarak dört koşulda incelemeye çalıştık. Buna göre öncelikle, gereklilik olarak Türkçe’ye çevirebileceğimiz, Amerikan ceza hukukunda önemli bir kriteri olan “*necessity*” koşuluna değinilmiştir. Bu koşula göre, meşru savunmada bir saldırıya karşı gerçekleştirilen bir savunma hareketinin hukuka uygun sayılabilmesi için, savunma

hareketinin gerekli bir hareket olması aranmaktadır. Meşru savunma için bir hareketin gerekli olup olmadığı oldukça kapsamlı değerlendirilmesi gereken ve her olay özelinde çok yönlü bakılması gereken bir unsurdur. Buna göre, hem zaman açısından, hem de uygulanan kuvvet bakımından saldırının gerekli olması aranmakta olup, söz konusu koşul, yakın bir tehlikenin varlığı ve orantılılık koşullarını da içeren adeta çatı bir koşul konumundadır. Ancak belirtilmelidir ki, söz konusu koşul somut olayın koşullarına göre değerlendirilmektedir.

Konuyla ilgili önemli olduğunu düşündüğümüz ve çalışmamızda değindiğimiz bir koşul ise, saldırının yönüdür. Burada, meşru savunmanın hukuka uygun sayılabilmesi için saldırının kimin tarafından yapıldığının bilinmesi ve saldırının o kişiye karşı gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bu açıdan meşru savunmanın saldırı defetmek amacıyla yapılması, diğer bir deyişle, intikam alma, öç alma amacıyla yapılmaması zorunludur. Buna göre, kişinin saldırıya uğradıktan sonra bu saldırının getirdiği kızgınlıkla gerçekleştirdiği hareketler, meşru savunma değil, ancak haksız tahrik bakımından değerlendirilmesi gereken hareketlerdir.

Haklılık veya makullük olarak da ifade edilen koşul ise, Amerikan ceza hukukuna özgü bir koşul olup, temelde gereklilik ve orantılılık koşullarıyla bağlantılı ve fakat farklı bir kriter olarak ele alınmıştır. Amerikan ceza hukukunda hem gereklilik, hem de orantılılık koşullarını içinde barındıran ve bu sebeple adeta çatı bir koşul olarak görebileceğimiz makullük koşulu, kabul edilebilir ve meşru savunmanın varlığında somut olay bakımında uygulanabilir bir koşul olarak ifade edilebilir. Bu itibarla, söz konusu koşula ilişkin Amerikan yargı içtihatlarındaki kriterlerden, objektif ve sübjektif ölçütlerden faydalanmak, kanımızca Türk ceza hukukunun daha da gelişmesini sağlayacaktır. Burada aranan husus, saldırıya maruz kalan kişinin gerçekleştirdiği savunma hareketinde, makul bir insan gibi hareket edip etmediğidir. Bu açıdan hem objektif kriterin, hem de kişinin somut olaydaki durumu göz önüne alınarak sübjektif kriterin önemli olduğu söylenebilir. Örneğin, kişiler arasındaki fiziksel farklılıklar veya benzer özel durumlar halinde, kişinin o şekilde bir savunma hareketinde bulunması makul görülebilecektir. Ancak bu koşulun en temel tartışma noktası, kişinin her türlü hareketi saldırı olarak algılayıp savunma hareketinde bulunabilmesi riskidir. Buna göre, farklı etnik köklerdeki insanlara karşı gerçekleştirilen öldürme ve yaralama suçları bakımından meşru savunmanın öne sürüldüğü ve kişinin savunmada bulunmasını makul olarak iddia ettiği güncel davalar bulunmaktadır. Bu tür davaları, öldürücü güç kullanımı konusunda ele alınmıştır.

Çalışmamızda yer alan orantılılık koşuluna ilişkin olarak ise, Türk ceza hukuku ile de benzer şekilde, Amerikan ceza hukukunda saldırı ve savunma arasında bir oranın bulunması gerektiği aranmıştır. Saldırıyı defetmek amacıyla gerçekleştirilen savunma hareketinde oranın aranması, birebir saldırıda kullanılan araçla aynı aracın kullanılması olarak değil, ancak aracın kullanılması bakımından tehlikeye giren değerler bakımından bir dengenin gözetilmesi hususunda önem taşımaktadır.

Farklı bir sistem içerisinde bulunan Amerikan hukukunun, ceza hukuku boyutu ile, İngiliz içtihat hukuku kökenli bakış açılarını ve ilkelerini, Amerikan Model Ceza Kanunu'nun algısıyla birlikte yorumlamak, kanımızca meşru savunma kurumunun Amerikan hukukundaki düzenlenişini daha bütünlüklü anlayabilmek bakımından önem teşkil etmektedir.

Diğer yandan, Amerika Birleşik Devletleri'nde başta *Florida* ve *Texas* olmak üzere birçok eyalette Kale İlkesinin çeşitli yasal düzenlemelerle birlikte genişletilmesi, meşru savunmada öldürücü kuvvet kullanımının hukuka uygunluğunu sonuçlamakta ve bu konuda giderek artan örneklerde görülebileceği üzere, kaçma yükümlülüğü giderek azalırken, göğüs germe ya da geri çekilmeme biçiminde nitelendirilen düzenlemelerde özellikle son 7-8 yılda ciddi bir artış görülmektedir. Bu durum hem yaşam hakkının korunması açısından muhalif görüşlerin çoğalmasına, hem de bir diğer bakış açısına sahip kişilerce doktrinde kişinin savunmasının önündeki engellerin kaldırılması şeklinde yorumlanarak, doktrine farklı bakış açıları kazandırılmasına vesile olmuştur. Kanımızca bu ilkenin bir sonucu olarak ortaya çıkan son yasal düzenlemelerin Türkiye'de bir benzerini yaratmak uygun olmayacaktır. Zira öldürücü kuvvet uygulamalarının Kale İlkesine dayalı meşruiyet kazanması ve Amerika Birleşik Devletleri'ndeki "*stand your ground*" anlayışının kabul edilmesi, uygulamada ciddi sıkıntılar yaratacaktır.

Tüm bu eleştirilen ilkelerin yanısıra, farklı görülen bu sistemi Türk hukukçular için tanınabilir kılmanın yanısıra, konuyla ilgili tartışılması gereken hususları da Türk ceza hukuku doktrinine açmak, kanımızca oldukça gerekli bir husustur.

Çalışmamızın üçüncü ve son bölümünde ise, evin ve malın meşru savunulmasını incelemiş bulunmaktayız. Amerikan ceza hukukunda, Türk ceza hukukundaki sistematiğinden farklı olarak, evin ve malın savunulması birbirleriyle bağlantılı ve fakat ayrıca düzenlenmiş kurumlardır. Bu itibarla, her iki ilke için de önemli bazı ilkelerden bahsetmek suretiyle konu ele alınmak istenmiştir. Amerikan ceza hukukunda bireyin meşru savunması, evin meşru savunulması ve malın meşru savunulması biçiminde ayrımlar yapılmış ve tüm kategoriler tek

başlıkta aynı madde altında incelenmek yerine, farklı maddelerde yapılan düzenlemeler ile İngiliz hukuku kaynaklı ilkelerin yorumlanmasıyla birlikte doktrinde ele almıştır. Bu açıdan birtakım önemli ilkeleri meşru savunmanın teorik arka planını görebilmek açısından ele almanın gerekli olduğu düşüncesindeyiz.

Öncelikle, evin meşru savunulmasıyla ilgili olarak, Amerikan ceza hukukunda ev kavramına uygulamada özellikle Kale İlkesi ile yorumlandığında öldürücü güç kullanma bakımından ortaya çıkan sorunlara değinmeye çalıştık. Son dönemde çıkan ve basının kişinin evine giren saldırganlar bakımından “önce vur, soruları sonra sor” şeklinde değerlendirdiği yasalar, evin meşru savunulması bakımından, meşru savunmayı genişletmekte ve hatta kanımca birçok koşulun uygulamasını anlamsız hale getirmektedir. Yine, malın savunulması kapsamında, kaçma yükümlülüğünün bulunup bulunmaması, öldürücü gücün malın savunulması bakımından uygulanıp uygulanmayacağı ve *offendicula* meselelerine değinmeye çalıştık.

Belirtmek gerekir ki, evin savunulması ile ilgili İngiliz hukukundan gelen birtakım ilkelerin varlığı (evin, kişinin kalesi olması gibi), bu konuda Amerikan ceza hukukunu Türk hukukundan tamamen farklı bir bakış açısına itmiştir. Gerek bu ilkelerin uygulamaları ve istisnai durumları açısından, gerekse de meşru savunmada bu ilkeleri kullanarak öldürücü kuvvete başvurmak açısından, Türk ceza hukukundan farklı bir sistem içerisinde bulunduğu açıktır.

Evin ve malın savunulmasının yanısıra, Amerikan ceza hukukunda önem arz ettiğini düşündüğümüz iki kuruma da yer vermek istedik. Türk ceza hukukunda da karşılığını bulan bu iki kurumu incelerken, gerek karşılaştırmalı biçimde teorik görüşleri, gerekse yargı kararlardan verdiğimiz örneklerle konuyu detaylandırmak istedik. Öncelikle, üçüncü kişi lehine meşru savunma bakımından, Amerikan ceza hukukunda “başkalarının savunulması” olarak ele alındığını belirtmek gerekir. Amerikan ceza hukukunda üçüncü kişiden kimlerin anlaşıldığı tartışmasına değindikten sonra, hangi hallerin üçüncü kişi lehine savunma kapsamına gireceğini ele almaya çalıştık. Burada, yine haklılık koşulunda olduğu gibi “makul bir inanç” ile bir ilişkilendirme söz konusudur. Kişinin, üçüncü kişinin saldırıya maruz kaldığına dair makul bir inancı olması gerekmektedir. Söz konusu algının hem objektif, hem de sübjektif kritere göre değerlendirildiğine çalışmamızda yer vermeye çalışırken, üçüncü kişi lehine meşru savunmada güç kullanımına dair, “*alter- ego*” kuralına da değinmek istedik. Amerikan ceza hukukunda “öteki- ben” şeklinde Türkçeleştirebileceğimiz bu kurala göre,

savunmada bulunan kişi, saldırıya maruz kalan üçüncü kişinin gerçekleştireceği savunma hareketinden daha fazla bir savunma hareket yapamayacaktır. Söz konusu kuralı, doktrindeki tartışmalar ve yargı kararlarındaki uygulaması bakımından değerlendirmek istedik.

Konuyla ilgili bir diğer tartışma konusu ise, üçüncü kişinin saldırıyı kabul etmesi, bu hakkından vazgeçmesi halinde ortaya çıkmaktadır. Bu konuyu ise, tasarruf edilip edilemeyecek hak bakımından ve özellikle tartışılan bir husus olması itibariyle, anne- cenin ilişkisi bakımından incelemeye çalıştık. Zira cinsel saldırı mağduru kadınlar bakımından hamileliğin sonlandırılması hususu tartışılmakta olan bir konu olup, bu durumun meşru savunmaya kapı aralayıp aralamayacağı da üzerinde durulması gereken bir meseledir. Kanımızca, Amerikan ceza hukukunda tartışılan bu husus, Türk ceza hukukunda meşru savunma açısından ele alınamayacaktır. Ortada mevcut bir saldırı olması ve saldırganın insan olması gibi koşullar sebebiyle, ceninin başlı başına varlığı bu koşulları sağlamamaktadır.

Değindiğimiz bir diğer kurum olan sınırın aşılması ile ilgili olarak ise, Amerikan ceza hukukunda Türk ceza hukukunda olduğu gibi bir düzenleme olmamakla birlikte, doktrinde kurum olarak var olan bir konu olduğunu söylemek gerekir. Sınırın aşılması, Amerikan ceza hukukunda öldürücü güç kullanımı ile bağlantılı bir konu olup, öldürücü güç kavramının meşru sayılıp sayılmayacağı değerlendirilmesinin yapıldığı bir kurum olarak ele alınmaktadır. Bu itibarla, öldürücü güç kullanımının meşru görüldüğü haller bakımından doktrinde yaşam hakkı tartışması yapılmış olup, bu konuda farklı görüşler bulunmaktadır. Örneğin, Amerikan ceza hukukunda, Kale İlkesi doğrultusunda, kişinin “kalesi sayılan” evine girilmesiyle birlikte öldürücü bir savunma hareketinin yapılması, Türk ceza hukukuna kıyasla daha meşru görülebilecek bir anlayışı ortaya koymaktadır.

Yine, benzer biçimde Türk ceza hukukunda da bir dönem tartışılan saldırganın evin hangi bölümüne girdiğinde savunma hareketiyle karşılaşabileceği veya öldürücü bir güç kullanılabileceği tartışılması yapılmıştır. Ancak belirtmek gerekir ki, Amerikan ceza hukuku sistemindeki Kale İlkesi anlayışı Türk ceza hukukunda olmamakla birlikte, saldırganın evin hangi bölümüne girerse girsin konut dokunulmazlığını ihlal biçiminde gerçekleştirdiği saldırısına karşı savunma hareketinde bulunmak mümkün olacaktır. Dolayısıyla evin bölümlerine ayrılarak meşru savunmaya konu olup olamayacağı tartışması anlamsızdır. Savunma hareketinin öldürücü güçte olması ise, yine TCK m. 27/2 açısından değerlendirilecek ve eğer makul bir korku veya heyecanın ötesinde gerçekleştirilen bir hareket ise sınırın aşılması sayılacak, ancak somut olay nezdinde, gerçekleştirilen öldürücü savunma

hareketi saldırı defetmek için gerekli ve zorunlu bir hareket ise, bu noktada sınırın aşılmamış olduğunu kabul ederek söz konusu savunma hareketini meşru savunma içerisinde değerlendirmek gerekecektir.

Her ne kadar farklı hukuk sistemlerinde olsalar da, meşru savunma konusunda hem Amerikan, hem de Türk hukukunda bazı hususlarda benzer bakış açıları mevcuttur. İşte bu benzer noktalarda çıkacak problemlerde Amerikan yargı uygulamalarının ve Amerikalı yazarların görüşlerini dikkate almak, doğan veya bundan sonra yeni doğacak sorunlar için de olumlu görülebilecek bir ihtimal olabileceği gibi, olmaması gerekeni gösteren örnekler de, meşru savunmaya ilişkin ortaya konan yargı kararlarını ve doğan kriterleri yine müspet yönde etkileyebilecektir. Örneğin, Amerikan ceza hukukunda meşru savunmanın koşulları arasında yakın tehlikenin varlığı koşulunun, devamlı suretle şiddet gören insanlar bakımından yorumlanması Türk ceza hukukunda da mevcut bir yorum olup yakın tarihte benzer kararlar bulunmaktadır. Ancak söz konusu konuyla ilgili Amerika Birleşik Devletleri'nde son 50- 60 yılda yapılan tartışmalar ve görüşlerden yararlanmak, hem Türk ceza hukuku içtihatlarını geliştirmek adına faydalı olacak, hem de söz konusu koşulun yorumlanmasında yeni yaklaşımlar getirecektir.

Ancak belirtmek gerekir ki, Amerikan ceza hukuku kaynaklı görüşlerin yorumlanması, Türk ceza hukukunda benimsenen kanunilik ilkesinin ihlaline yol açmayacak şekilde olmalı ve bu itibarla yukarıda değindiğimiz yargı kararlarına bağlı ortaya çıkan kriter ve teorideki görüşler, Türk ceza hukuku doktrinindeki benzer sorunlarla karşılaştırmalı şekilde incelenerek, kanun metnini kıyasa yol açacak şekilde yorumlamadan, metnin sınırları içerisinde benzer soru işaretli kavramlara yorum getirmek hususunda ele alınmalıdır.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

ALACAKAPTAN, Uğur. Suçun Unsurları, Ankara 1975.

AKBULUT, İlhan. “İslam Hukukunda Suçlar ve Cezalar”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C: 52, S: 1, 2003, sh: 167- 181.

ALEXANDER, Larry. “Can Self- Defense Justify Punishment?”, Law and Philosophy, 32, 2013, sh: 159- 175.

ARNOLDS, Edward B.- **GARLAND**, Norman F. “The Defense of Necessity in Criminal Law: The Right to Choose the Lesser Evil”, Journal of Criminal Law and Criminology, Vol. 65, Iss. 3, 1975, sh: 289- 301.

ARTUK, Mehmet Emin- **GÖKCEN**, Ahmet- **YENİDÜNYA**, Caner. Ceza Hukuku Genel Hükümler, 8. Baskı, Adalet Yay., Ankara 2014.

ARTUK, Mehmet Emin- **GÖKCEN**, Ahmet- **YENİDÜNYA**, Caner- TCK Şerhi, Cilt: 1, 2. Baskı, Adalet Yay., Ankara 2014.

ARTUK, Mehmet Emin- **YENİDÜNYA**, Caner. “Türk Ceza Hukukunda Haksız Tahrik Müessesesi (TCK m. 51)”, sh: 505- 534.

AVCI, Mustafa. Osmanlı Ceza Hukuku Genel Hükümler, Mimoza Yay., Konya 2010.

AYDIN, Devrim. “Yeni Türk Ceza Kanunu’nda Haksız Tahrik”, AÜHFD,C: 54, S: 1, 2005, sh:225- 254.

BAKIRCIOĞLU, Önder. “The Contours Of The Right To Self- Defence: Is The Requirement Of Imminence Merely A Translator For The Concept Of Necessity?”, The Journal of Criminal Law, 72 CL, 2008, sh: 131- 169.

BAYRAKTAR, Köksal. “Ceza Kanunundaki Hukuka Uygunluk Nedenleri”, Ceza Hukuku Günleri- 70. Yılında Türk Ceza Kanunu Genel Hükümler (26- 27 Mart 1997- İstanbul), Beta Yay., İstanbul 1998, sh: 67- 74.

BENDINELLI, Marco F./**EDSALL**, James T. “*Defense Of Others: Origins, Requirements, Limitations and Ramifications*”, Regent University Law Review, Vol: 5, 1995, sh: 153- 214.

BEKAR, Elif. Türk ve Amerikan Ceza Hukukunda Zorunluluk Hali, Seçkin Yay., 2013.

BERGELSON, Vera. “*Rights, Wrongs And Comparative Justifications*”, 28 Cardozo Law Review, 2007.

BERMAN, Mitchell N.- **FARRELL**, Ian P. “*Provocation Manslaughter As Partial Justification And Partial Excuse*”, William And Mary Law Review, Vol. 52, Iss. 4, 2011, sh: 1027- 1044.

BERNSMANN, Klaus. “*Private Self- Defence And Necessity In German Penal Law And In The Penal Law Proposal- Some Remarks*”, Israel Law Review, Vol. 30, No: 1-2, 1996, sh: 171-187.

BLACKSTONE, William. Commentaries on the Laws of England 185.

BOOTS, Denise Paquette- **BİHARİ**, Jayshree- **ELLIOTT**, Euel. “*The State Of The Castle: An Overview Of Recent Trends In State Castle Doctrine Legislation And Public Policy*”, Criminal Justice Rev., Vol. XX, No. X, 2009.

CAMPBELL, Mark. “*Pre-Emptive Self- Defense: When and Why*”, Oxford University Commonwealth Law Journal, 2011.

CARPENTER, Catherine L.” *Of The Enemy Within, The Castle Doctrine, and Self-Defense*”, Marquette Law Rev. Vol. 86, Iss. 4, Spring 2003, sh: 653- 700.

CATALFAMO, Christine. “*Stand Your Ground: Florida’s Castle Doctrine For The Twenty-First Century*”, Rutgers Journal Of Law & Public Policy, Vol. 4, No. 3, 2007, sh: 504- 545.

CENTEL, Nur. “*Türk Ceza Hukukunda Yasal Savunma, Alman Ceza Hukuku Açısından TCK’nın Kusur İlkesi*” (editörler: Prof. Dr. Gunnar Duttge- Prof. Dr. Dr. h.c. Yener Ünver), Cilt 2, Seçkin Yay., 2013.

CHIESA, Luis E. “*The Rise of Spanish and Latin American Criminal Theory*”, 11 New Criminal Law Review, 2008, sh: 363- 366.

CHRISTOPHER, Russell L. “*Unknowing Justification and the Logical Necessity of the Dadson Principle in Self- Defence*”, Oxford Journal of Legal Studies, Vol. 15, No. 2, 1995, sh: 229- 251.

DEL POZO, Eric. “*Retreat Does Not Equal Surrender: Defensive Deadly Force In Dwellings After People v. Aiken*”, St. John’s Law Review, Vol. 82, Iss. 1, 2008, sh: 359- 381.

DEMİRBAŞ, Timur. Ceza Hukuku Genel Hükümler, Seçkin Yay., 8. Baskı, 2012.

DIEHM, Dirk. “*Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Alman Ceza Kanunu*” (Çev.: Rabia Ünlü), Alman- Türk Karşılaştırmalı Ceza Hukuku, Cilt: I, Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi (Yayına Hazırlayanlar: Prof. Dr. Dr. Eric Hilgendorf, Prof. Dr. Yener Ünver), İstanbul 2010, sh: 47- 89.

DONASCH, Andreas- **TAG**, Brigitte. Strafrecht I, Verbrechenslehre, 8. Auflage, Schulthess, 2006.

DONAY, Süheyl. Türk Ceza Kanunu Şerhi, Beta Yay., Beta Yay., İstanbul 2007.

DONOVAN- WILDMAN. “*Is The Reasonable Man Obsolete? A Critical Perspective On Self- Defense And Provocation*”, 14. Loy. L.A.L. Rev., 1981.

DÖNMEZER, Sulhi. Genel Ceza Hukuku Dersleri, Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2003.

DÖNMEZER, Sulhi- **ERMAN**, Sahir. Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, C: II, İstanbul 1986.

DRESSLER, Joshua. “*Battered Women And Sleeping Abusers: Some Reflections, Ohio State Journal Of Criminal Law*”, Vol. 3, 2006, sh: 457- 471.

DRESSLER, Joshua- **STRONG**, Frank R.- **MORITZ**, Michael E. Criminal Law (Capsule Summary), Black Letter Outlines, West Publishing, Second Edition.

DURAN, Gökhan Yaşar. Ceza Hukukunda Haksız Tahrik, Legal Yay., İstanbul 2010.

DÜLGER, Murat Volkan, “*Hukuka Uygunluk Nedenleri İle Mazeret Nedenleri Arasındaki Ayrımın Tarihiçesi, Niteliği ve Gerekliliği Üzerine Karşılaştırmalı Bir Deneme*”, Ceza Hukuku Dergisi, Y: 9, S: 24, Nisan 2014, sh: 121- 180.

EASTEAL, Patricia. “*Battered Women Who Kill: A Plea Of Self- Defence*”, *Alternative Law Journal*, C: 17, S: 5, 1992, sh: 220- 223.

ERDEM, Mustafa Ruhan. “*Malvarlığına Yönelik Saldırlara Karşı Meşru Savunma İçin İnsan Öldürme Ve Yaşam Hakkı*”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C: 9, Özel Sayı, 2007, sh: 987- 998.

EREM, Faruk. *Türk Ceza Hukuku*, Cilt: I, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, No: 163, Ankara 1962.

EREM, Faruk. *Türk Ceza Hukuku* Cilt: II, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, No: 285, Ankara 1971.

EREM, Faruk. “*Türk Hukukunda Mal İçin Meşru Müdafaa*,” *Adliye Ceridesi*, 1943, S: 8, sh: 605 vd.

ERSAN, Aykut. *Ceza Hukukunda Meşru Savunma Ve Meşru Savunmada Sınırın Aşılması*, XII Levha Yay., 2013.

FONTAINE, Reid Griffith. “*A Symposium On Self Defense: In Self- Defense Regarding Self- Defense: A Rejoinder To Professor Corrado*”, *American Criminal Law Review*, 2010.

FORELL, Caroline. “*What’s Reasonable?: Self – Defense and Mistake In Criminal and Tort Law*”, *Lewis and Clark Law Review*.

FORELL, Caroline A. & **MATTHEWS**, Donna M. “*A Law Of Her Own: The Reasonable Woman As A Measure Of Man*”, 216- 18, 2000.

GERLING, Susan Michelle. “*Louisiana’s New “Kill The Carjacker” Statute: Self- Defense Or Instant Injustice?*”, *Journal Of Urban And Contemporary Law*, Vol. 55, 1999, sh: 109- 135.

GÖKCEN, Ahmet. *Tanzimat Dönemi Osmanlı Ceza Kanunları ve Bu Kanunlardaki Ceza Müeyyideleri*, İstanbul 1989.

GÖKCEN, Ahmet- **BALCI**, Murat. “*Kasten Öldürme Suçu (TCK M. 81)*”, *MÜHF- HAD*, C: 17, S: 1-2.

GRABCZYNSKA, Arlette- **FERZAN**, Kimberly Kessler. “*Justifying Killing In Self- Defence (Book Review)*”, *The Journal of Criminal Law & Criminology*, C. 99, S. 1.

GRADINARU, Nicolae. “*Comparative Study On Self- Defense In Case Of Property Violation In Other States and Romania, Contemporary Readings in Law and Social Justice*”, S. 4(1), 2012, sh: 298- 304.

GRITTER, Erik. “*Supreme Court Of The Neatherlands, Criminal Division*”, The Journal Of Criminal Law, Vol. 76, 2012, sh: 456- 462.

GÜNAY, Erhan. Haksız Tahrik, Seçkin Yay., Ankara 2009.

GÜNGÖR, Devrim. Ceza Hukukunda Fiil Üzerinde Hata, Yetkin Yay., Ankara 2007.

GÜRAL, Jale. “*Türk Hukukunda Mal İçin Meşru Müdafaa*”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C: 6, S: 1, 1949, sh: 179- 198.

HAFIZOĞULLARI, Zeki- **ÖZEN**, Muharrem. Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, USA Yay., 2. Bası, 2010.

HAKERİ, Hakan. “*Türk Ceza Hukuku'nun Tarihçesi ve Türk Ceza Hukuku Dogmatikğine Yabancı Hukukun Etkisi*” (Çev.: Başak Özay), Alman- Türk Karşılaştırmalı Hukuku, Cilt: I, Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi (Yayına Hazırlayanlar: Prof. Dr. Dr. Eric Hilgendorf- Prof. Dr. Yener Ünver), İstanbul 2010, sh: 89- 120.

HAKERİ, Hakan. Ceza Hukuku Genel Hükümler, Adalet Yay., 15. Baskı, 2013.

HAKERİ, Hakan. Kasten Öldürme Suçları, Seçkin Yay., 2. Baskı, 2007.

HAKERİ, Hakan. “*Amerikan Ceza Hukukuna Genel Bakış*”, Ceza Hukuku Dergisi, Y: 3, S: 8, December 2008.

HAKERİ, Hakan- **GÜLŞEN**, Recep. “*Offendicula ve Yeni Türk Ceza Kanunu*”, Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, S: 1-2, 2005, sh: 41-71.

HEINRICH, Bernd. Ceza Hukuku Genel Kısım I- Cezalandırılabilirliğin Temel Esasları, Tamamlanmış ve Teşebbüs Edilen Suçlarda Suçun Yapısı, 2. Bası, Kohlhammer Yayınevi, Stuttgart 2010 (ed.: Prof. Dr. Dr. h.c. Yener Ünver), Adalet Yayınevi, Ankara 2014.

İNALCIK, Halil. “*Osmanlı Hukukuna Giriş*”, Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, C: 18, S: 2, Ankara 1958, sh: 108- 126.

HART, H.L.A. The Concept Of Law, Oxford Clarendon Press, 1994.

HAY, Michael A. *The Criminal Law Of Private Defence In England, Scotland and France*, Doktora Tezi, University Of Edinburgh, 1987.

HİRA, Ayhan. “*Yeni Türk Ceza Kanunu Ve İslam Hukuku Mukayesesi Bakımından Meşru Müdafaaın Uygulama Alanları Ve Ölçütleri*”, İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi, S. 17, 2011

HOLLIDAY, Wyatt. “*The Answer To Criminal Aggression Is Retaliation: Stand Your Ground Laws and The Liberalization Of Self- Defense*”, C. 43, 2012.

HUBBARD, F. Patrick. “*The Value Of Life: Constitutional Limits On Citizens’ Use Of Deadly Force*”, George Mason Law Review, Vol. 21, 2013, sh: 1- 34.

INGRAM, Andrew. “*Parsing The Reasonable Person: The Case of Self- Defense*”, American Journal of Criminal Law, C. 39, S. 3.

İÇEL, Kayıhan. *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Beta Yay., 6. Bası, 2014.

İÇEL, Kayıhan/ **SOKULLU**, Füsün Akıncı/ **ÖZGENÇ**, İzzet / **SÖZÜER**, Adem/ **MAHMUTOĞLU**, Fatih /**ÜNVER**, Yener. *İçel Suç Teorisi*, 2. Kitap, 3. Bası, Beta Yay., İstanbul, 2004.

JANSEN, Steven- **BORAKOVE**, M. Elaine Nugent. “*Expansions To The Castle Doctrine- Implications For Policy And Practice*”, National District Attorneys Association, American Prosecutors Research Institute.

JEFFRIES, John Calvin, Jr- **STEPHAN III**, Paul B. Defenses, “*Presumptions and Burden Of Proof In The Criminal Law*”, The Yale Law Journal, C. 88, S. 7, June 1979.

JESCHECK, Hans Heinrich. “*Almanya Federal Cumhuriyeti Ceza Hukukuna Giriş*” (Çev.: Prof. Dr. Feridun Yenisey) (Türk Hukukuna İlişkin Açıklamalar: Prof. Dr. Kayıhan İçel- Prof. Dr. Köksal Bayraktar), Beta Yay., İstanbul 1989.

JESCHECK, Hans- Heinrich/ **ULRICH**, Sieber. *Alman Ceza Hukukuna Giriş- Ceza Hukukunun Sınırları* (Çev.: Feridun Yenisey), Beta Yay., İstanbul 2007.

JOERDEN, Jan C. “*Ceza Hukukunun Sınırı Olarak Zorda Kalış Hali*”, Hukuk Köprüsü, Özyeğin Üniversitesi, Seçkin Yay., No:2, İstanbul 2012, sh: 127-140.

JOHNSON, Nicholas J. “*Self- Defense?*”, 12 J. Law, Econ. &Policy, 2006.

JOHNSON, Phillip E. Criminal Law- Substantive Criminal Law In Its Procedural Context Cases, Materials And Text, West Publishing Company, 1975.

KADISH, Sanford H. “*Respect For Life and Regard For Rights In The Criminal Law*”, California Law Review, C. 64, S. 4, July 1976.

KANGAL, Zeynep T. Ceza Hukukunda Zorunluluk Durumu, Seçkin Yay., Ankara 2010.

KANGAL, Zeynep. Türk Ceza Hukukunda Haksız Tahrik, EÜHFD, C: 14, S: 3- 4, 2010, sh: 19- 68.

KATOĞLU, Tuğrul. “*Türk Ceza Kanunu ve Hukuka Uygunluk Nedenlerinin Sistematiği*”, Alman- Türk Karşılaştırmalı Ceza Hukuku, Prof. Dr. Köksal Bayraktar’a Armağan, C: 3, Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi (Yayına Hazırlayanlar: Prof. Dr. Dr. Eric Hilgendorf- Prof. Dr. Yener Ünver), İstanbul 2010, sh: 147- 154.

KAUFMAN, Whitley. “*Is There A “Right” To Self- Defense?*”, Criminal Justice Ethics, Winter 2004, 23, 1.

KAYE, Miranda. “*Excessive Force in Self- Defence After R v. Clegg*, Journal Of Criminal Law”, 1997, sh: 448-457.

KLEIN, Richard. “*Race And The Doctrine Of Self- Defense: The Role Of Race In Determining The Proper Use Of Force To Protect Oneself*”, Journal Of Race, Gender And Ethnicity, Vol. 4, Iss. 3, Kasım 2009, sh: 30- 45.

KOCA, Mahmut. “*YTCK’da Hukuka Uygunluk Sebepleri*”, Ceza Hukuku Dergisi”, S: 1, Eylül 2006, sh: 111- 143.

KOCA, Mahmut –**ÜZÜLMEZ**, İlhan. “*Hukuka Uygunluk Sebeplerinde Sınırın Aşılması (TCK M. 27)*”, EÜHFD, C: 11, S: 1-2, 2007, sh: 39- 53.

KOCA, Mahmut- **ÜZÜLMEZ**, İlhan. Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Seçkin Yay., 5. Baskı, Ekim 2012.

KOPEL, David B. “*The Natural Right Of Self- Defense: Heller’s Lesson For The World*”, Syracuse Law Review, Vol. 58, sh: 1- 14.

KURTZ, Hilda E. “*Trayvon Martin and The Dystopian Turn In U.S. Self- Defense Doctrine*”, Antipode, C. 45, S. 2, 2013, sh: 248- 251.

KREMNIETZER, Mordechai- **GHANAYIM**, Khalid. “*Proportionality and the Aggressor’s Culpability in Self-Defense*”, Tulsa Law Review, Vol. 39, Iss. 4, sh: 895- 900.

LAFAVE, Wayne R.- **SCOTT**, Austin W., Criminal Law, 1972.

LAVE, Tamara Rice. “*Shoot To Kill: A Critical Look At Stand Your Ground Laws*”, University Of Miami Law Rev., Vol. 67, 2013, sh: 826- 860.

LEE, Cynthia. “*Murder and The Reasonable Man*”, 128, 2003, sh: 127- 134.

LEVIN, Benjamin. “*A Defensible Defense?: Reexamining Castle Doctrine Statutes*”, Harvard Journal On Legislation, Vol. 47, 2010, sh: 523- 553.

LEIDER, Robert. Justifying Self- Defense, Defense of Others, And The Use Of Force In Law Enforcement, Georgetown Üniversitesi’ne Sunulmuş Doktora Tezi, Washington D.C., 2009.

LIPSCOMBE, Sally. “*Householders And The Criminal Law Of Self- Defence*”, Standard Note: SN/HA, 2959, 10. 01. 2013.

MAPEL, David R. “*Moral Liability To Defensive Killing And Symmetrical Self- Defence*”, The Journal Of Political Philosophy, Vol. 18, Iss. 2, 2009.

MCCLELLAN, Chandler- **TEKİN**, Erdal. “*Stand Your Ground Laws And Homicides*”, Discussion Paper No. 6705, The Institute For The Study Of Labor, July 2012.

MCMAHAN, Jeff. “*Self- Defense and the Problem of the Innocent Attacker*”, Ethics, Vol. 104, No. 2, 1994, sh: 252- 290.

MCNAB, Molly- **MATTHEWS**, Megan. “*Clarifying The Law Relating To Unmanned Drones and The Use Of Force: The Relationships Between Human Rights, Self- Defense, Armed Conflict and International Humanitarian Law*”, Denver Journal of International Law & Policy, Güz 2011, sh: 662 vd.

MEGALE, Elizabeth B. “*Deadly Combinations: How Self- Defense Laws Pairing Immunity With A Presumption Of Fear Allow Criminals To “Get Away With Murder”*”, American Journal Of Trial Advocacy, Vol. 34: 105, 2010, sh: 105- 134.

MILHIZER, Eugene R. “*Justification and Excuse: What They Were, What They Are, And What They Ought To Be?*”, St. John’s Law Review, NY, 2004.

MOUSOURAKIS, George. “*Excessive Self-Defence And Criminal Liability*”, SACJ, (1999) 12, SAS, sh: 143- 154.

NEYLAND, J.P. “*A Man’s Car Is His Castle: The Expansion Of Texas “Castle Doctrine” Eliminating The Duty To Retreat In Areas Outside The Home*”, Baylor Law Rev., Vol. 60, Iss. 2, sh: 719- 748.

NOURSE, Victoria F., “*Self- Defense and Subjectivity*”, The University of Chicago Law Review, Fall 2001, 68, 4, sh: 1236- 1308.

NOURSE, Victoria. “*Confronting Our Fear: Legislating Beyond Battered Woman Syndrome And The Law Of Self- Defense In Vermont?*”, Vermont Law Review, Vol: 34, 2009, sh: 415- 446.

ODER, Bertil Emrah. “*Hak ve Özgürlükler Temelinde Ötanazi*”, Hukuk ve Etik Boyutuyla Ötanazi (Derleyen: Prof. Dr. Nur Centel), XII Levha Yay., 2011, sh: 1- 26.

OLESON, Kathryn C.- **DARLEY**, John M. “*Community Perceptions Of Allowable Counterforce In Self- Defense And Defense Of Property, Law and Human Behavior*”, Vol. 23, No: 6, 1999, sh: 629- 651.

ÖNDER, Ayhan. Ceza Hukuku Genel Hükümler II- III, İstanbul, 1992.

ÖZBEK, Veli Özer. Yeni Türk Ceza Kanununun Anlamı, C: 1, Seçkin Yay., 3. Baskı, 2006.

ÖZBEK, Veli Özer- **KANBUR**, Mehmet Nihat- **DOĞAN**, Koray- **BACAKSIZ**, Pınar- **TEPE**, İlker. Türk Ceza Kanunu Genel Hükümler, 3. Baskı, Seçkin Yay., 2012.

ÖZBEK, Veli Özer- **DOĞAN**, Koray. “*Zorunluluk Halinin (TCK m. 25/2) Hukuki Niteliği*”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C: 9, S: 2, 2007, sh: 195- 222.

ÖZEN, Muharrem. Türk Ceza Hukukunda Meşru Müdafaa, Seçkin Yay., Ankara 1995.

ÖZER, Cumhur. Ceza Hukukunda Hukuka Uygunluk Nedeni Olarak Emrin Yerine Getirilmesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), T.C. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Yüksek Lisans Tezi (Danışman: *Yard. Doç. Dr Faruk Turhan*), Isparta 2002.

- ÖZGENÇ**, İzzet. Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 7. Bası, Seçkin Yay., 2012.
- ÖZGENÇ**, İzzet. Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi, Seçkin Yay., 2. Baskı, Ankara 2005.
- ÖZTÜRK**, Bahri- **ERDEM**, Mustafa Ruhan. Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, Seçkin Yay., 12. Baskı, 2012.
- PADFIELD**, Nicola. Criminal Law, Oxford University Press, 6th Edition, New York, 2008.
- PARLAR**, Ali- **HATIPOĞLU**, Muzaffer. Ceza Sorumluluğunu Kaldıran Veya Azaltan Nedenler, Seçkin Yay., 2. Baskı, Ankara 2010.
- PEDAIN**, Antje du Bois. Review of Boaz Sangero: “*Self- Defense in Criminal Law*”, The Cambridge Law Journal, 68, 2009.
- PICHHADZE**, Amir. “*Proposals For Reforming Of Self- Defence*”, The Journal Of Criminal Law, 2008.
- PRIETO**, Javier Valls- **RENKE**, Wanke N. “*A Comparison Of The Spanish and Canadian Law of Self- Defense*”, Alberta Law Review, Vol. 47, No. 4, 2010.
- REISMAN**, Michael W.- **ARMSTRONG**, Andrea. “*The Past and Future of the Claim of Preemptive Self- Defense*”, The American Journal of International Law, Vol. 100, 2006, sh: 524- 549.
- RICHARDSON**, L. Song- **GOFF**, Philip Atiba. “*Self- Defense and The Suspicion Heuristic*”, Iowa Law Review, Sayı: 98, 2012, sh: 293 vd.
- ROACH**, Kent. “*A Preliminary Assessment Of The New Self- Defence And Defence Of Property Provisions*”, Canadian Criminal Law Rev., 16 C.C.L.R., sh: 275- 299.
- ROBINSON**, Paul H. “*Criminal Law Defenses: A Systematic Analysis*”, Columbia Law Review, C. 82, S. 2, March 1982.
- ROBINSON**, Paul H.- **DUBBER**, Markus D. “*The American Model Penal Code: A Brief Overview*”, New Criminal Law Review, Vol. 10, No. 3, 2007, sh: 319- 341.
- ROBINSON**, Paul H. “*A Right To Bear Firearms But Not To Use Them? Defensive Force Rules And The Increasing Effectiveness Of Non-Lethal Weapons*”, Boston University Law Review, Vol. 89: 251, 2009. sh: 251- 264.

RONZITTI, Natalino. “*The Expanding Law Of Self- Defence, Journal Of Conflicts & Security Law*”, 11: 3, 2006, sh: 343- 359.

ROSENAU, Henning. “*Jacobs’un Düşman Ceza Hukuku Kavramı- Hukukun Düşmanı*” (Çev.: *Erhan Temel*), AÜHFD, C: 57, S: 4, 2008, sh: 391- 401.

SANGERO, Boaz. “*Heller’s Self- Defense*”, New Criminal Law Review, Vol. 13, No. 3, Summer, 2010, sh: 449- 484.

SANGERO, Boaz. “*In Defense Of Self- Defense In Criminal Law; And On Killing In Self- Defence- A Reply To Fiona Leverick*”, Criminal Law Bulletin, Vol. 44, No. 6, 2008.

SAUNDERS, Daniel G. “*When Battered Women Use Violence: Husband- Abuse or Self- Defense?*”, Victims and Violence, Vol. 1, No.1, 1986, sh: 47- 60.

SCHWARTZ, Stephen. “*Is There A Common Law Necessity Defense In Federal Criminal Law*”, The University Of Chicago Law Review, Vol. 75, 2008, sh: 1259- 1293.

SHAH, Niaz A. “*The Use Of Force Under Islamic Law, The European Journal Of International Law*”, Vol. 24, No. 1, 2013, sh: 343- 365.

SIMONS, Kenneth W. “*Self- Defense: Reasonable Beliefs Or Reasonable Self- Control?*”, New Criminal Law Rev., Vol. 11, No. 1, 2008, sh: 51- 90.

SINGER, Richard G. “*Proportionate Thoughts About Proportionality*”, Ohio State Journal Of Criminal Law, Vol: 8, 2010, sh: 217- 249.

SINGH, Divya. *Self- Defense As A Ground Of Justification In Cases Of Battered Women Who Kill Their Abusive Partners* (Doctor Of Law- University Of South Africa), 2009.

SOMER, Pervin. *Roma Hukukunda Mala Verilen Zarar*, Derin Yay., İstanbul, 2008.

SOYASLAN, Doğan. *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Yetkin Yay., 5. Bası, 2012.

STEWART, Hamish. “*The Constitution and The Right Of Self- Defense*”, University of Toronto Law Journal, 2011.

SUK, Jeannine. “*The True Woman: Scenes From The Law Of Self- Defense*”, Harvard Journal Of Law & Gender, Vol. 31, 2008, sh: 237- 275.

ŞAHİN, Mehmet. “*Yasal (Meşru) Savunma*”, TBB Dergisi, S. 75, 2008, sh: 284- 332.

TAK, Peter J.P. “The Dutch Criminal Justice System” (Lay- out: *Angelique ARTZ*), Wolf Legal Publishers, 2008.

TAN, Hadi. “*Alman Hukukunda Meşru Müdafaa*”, Adliye Ceridesi, 30. Sene, S: 2, Yeni Cezaevi Matbaası, Ankara 1939, sh: 289- 294.

TANER, Tahir. Ceza Hukuku Umumi Kısım, 3. Bası, İstanbul, 1953.

TANER, Fahri Gökçen. “*Türk Ceza Hukukunda Meşru Savunma*”, Ceza Hukuku Dergisi, Seçkin Yay., Y: 5, S: 12, Nisan 2010, sh: 219- 253.

TAŞKIN, Ozan Ercan. “*Kötü Muameleye Maruz Kalmış Kadın Reaksiyonu: Meşru Savunma Mı, Mazeret Nedeni Mi?*”, Ceza Hukuku Dergisi, Y: 8, S: 21, Nisan 2013, sh: 103- 119.

THAYER, Ezra Ripley. “*Public Wrong And Private Action*”, Harvard Law Review, Vol. 27, 1914, sh: 317- 343.

TOPÇU, Kemal. Kasten Yaralama Sonucu Ölüme Neden Olma (Amerikan Hukuku İle Karşılaştırmalı), Adalet Yayınevi, Ankara 2013.

TOROSLU, Nevzat. Ceza Hukuku Genel Kısım, Savaş Yay., Ankara 2013.

TOSUN, Öztekin. Suç Hukuku Dersleri, İstanbul Üniversitesi Gazetecilik Enstitü Yayınları No: 9, İstanbul, 1967.

TRECHSEL, Stefan- **NOLL**, Peter. Scheizerisches Strafrecht Allgemeiner Teil I, Allgemeine Voraussetzungen der Strafbarkeit, 6. Auflage, Schulthess, 2004.

TYSEE, Will. “*The Roman Legal Treatment Of Self- Defense And The Private Possession Of Weapons In The Codex Justinianus*”, 16. J. Firearms & Public Policy, <http://secondamendmentlibrary.com/JFPPIndexhtmlpdf.htm>.

ÜÇOK, Coşkun. “*Osmanlı Kanunnamelerinde İslam Ceza Hukukuna Aykırı Hükümler*”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C: 3, S: 1, 1946, sh: 365- 383.

ÜNVER, Yener. “*Türk Ceza Hukuku ve Avrupa*”, Alman- Türk Karşılaştırmalı Ceza Hukuku, Cilt: I, Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi (Yayına Hazırlayanlar: Prof. Dr. Dr. Eric Hilgendorf- Prof. Dr. Yener Ünver), İstanbul 2010, sh: 291- 335.

ÜNVER, Yener. “*Türk Ceza Hukuku Açısından Ötanazi*”, Hukuk ve Etik Boyutuyla Ötanazi (Derleyen: Prof. Dr. Nur Centel), XII Levha Yay., 2011, sh: 27- 69.

ÜNVER, Yener. “*Türk Ceza Kanunu’ndaki Hukuka Uygunluk Nedenleri*”, I. Türkiye-Azerbaycan Hukuk Sempozyumu, 01-02 Temmuz İstanbul (ed.: Prof. Dr. Dr. h.c. Yener Ünver), Özyeğin Üniversitesi Yayınları, Ekim 2011, sh: 51-91.

ÜNVER, Yener. “*YTCK’da Kusurluluk*”, Ceza Hukuku Dergisi, Y: 1, S: 1, Ekim 2006, sh: 37- 75.

ÜNVER, Yener- **NUHOĞLU**, Ayşe. İsviçre Ceza Kanunu Öntasarısı, Alfa Yay., İstanbul 1997.

VOLOKH, Eugene. “*State Constitutional Rights Of Self- Defense And Defense Of Property*, Texas Review of Law & Politics”, Vol. 11, No. 2, sh: 399- 418.

VOLOKH, Eugene. “*Nonlethal Self- Defense, (Almost Entirely) Nonlethal Weapons, And The Rights To Keep And Bear Arms And Defend Life*”, Stanford Law Review, Vol. 62, Iss. 1, 2009.

VOLOKH, Eugene. “*Medical Self- Defense, Prohibited Experimental Therapies, And Payment For Organs*”, Harvard Law Review, Vol: 120, 2007, sh: 1813- 1846.

WECHSLER, Herbert. “*Codification of Criminal Law in the United States: The Model Penal Code*”, Columbia Law Review, Vol. 68, No. 8, 1968, sh: 1425- 1456.

WILKS, Jay Frederick. “*Criminal Culpability For Defense Of Third Persons*”, Washington And Lee Law Review, Vol: 20, Iss: 1, 1963, sh: 98- 103.

WILLIAMS, G. Criminal Law: The General Part 620 , §12, 26.

WILSON, Larry C. “*The Defence Of Others- Criminal Law And The Good Samaritan*”, McGill Law University, Vol: 33, 1988, sh: 756- 776.

WOODS, Jeanne M- **DONOVAN**, James M. “*Anticipatory Self- Defense and Other Stories*”, Kansas Journal of Law & Public Policy 14.2, 2005, sh: 487- 523.

YAŞAR, Osman- **GÖKCAN**, Hasan Tahsin- **ARTUÇ**, Mustafa. Yorumlu- Uygulamalı Türk Ceza Kanunu, C: 1, Adalet Yay., Ankara 2010.

YEO, Stanley. “*Anglo- African Perspectives On Self- Defence*”, 17 RADIC (2009), sh: 118-135.

YÜCE, Turhan Tufan. Ceza Hukukunun Temel Kavramları, Ankara, 1985.

ZAFER, Hamide. Ceza Hukuku Genel Hükümler Ders Kitabı, Beta Yay., 2013.

Ceza Hukuku El Kitabı, Beta Yay., İstanbul, 1989.

Das Fransösizche Strafgesetzbuch, Freiburg 1999.

İtalianisches Strafgesetzbuch, Codice Penale Italiano, Bozen 1995.

Das Spanische Strafgesetzbuch- Codice Penal, Freiburg, 2002.

Das Polnische Strafgesetzbuch, Freiburg 1998.

Strafgesetzbuch der Russischen Föderation, Freiburg 1998.

Das Finnische Strafgesetz, Freiburg 2006.

Das Danische Strafgesetz, Freiburg 1997.

Das Schweidische KriminalStrafgesetz, Freiburg 2000.

İNTERNET KAYNAKLARI

BRICKEY, Kathleen F. Criminal Law, 2001,
<http://law.wustl.edu/sba/firstyearoutlines/criminallaw/Brickey/brickey801.pdf>

GROSSMAN, Jonathan. Defense Theories And Instructions,
<http://www.sdap.org/downloads/research/criminal/defense08.pdf>.

LIPSCOMBE, Sally. Householders And The Criminal Law Of Self- Defence ;
<http://www.parliament.uk/briefing-papers/SN02959.pdf>.

<http://heinonline.org>.

<http://international.westlaw.com>.

<http://lexisnexis.com>.

<http://www.kazanci.com.tr>.

<http://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006070719>.

<http://www.kararara.com/>.

http://dosya.marmara.edu.tr/huk/fak%C3%BCIteDergisi/prof.dr.ergun%20%C3%B6ner/27prof.dr.m.emin_artuk.pdf.

<http://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/c-46/page-13.html#docCont>.

<http://le.utah.gov/~2010/bills/hbillenr/hb0012.pdf>.

file:///C:/Users/alevdilber/Downloads/Dutch%20CJS_full%20text_tcm45-350501.pdf.

<http://law.justia.com/cases/kansas/supreme-court/1982/53-843-1.html>.